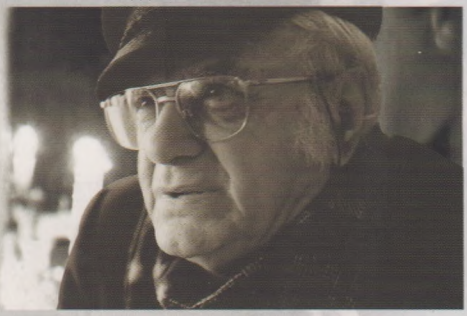
ATTİLÂ İLHAN'a

Edebiyat Dünyasından

MEKTUPLAR

Derleyen: Belgin Sarmaşık

Pakize Atay ✒ Buket Uzuner ✒ Nazlı Eray ✒ Sevgi Soysal Özdemir İnce ✒ Füruzan ✒ Selim İleri ✒ Aziz Nesin Cemal Süreya ✒ Murat Belge ✒ Asım Bezirci ✒ Hasan Hüseyin ✒ Memet Fuat ✒ Doğan Hızlan ✒ Hulki Aktunç Tarık Dursun K. ✒ Demirtaş Ceyhun ✒ Yağmur Atsız Hilmi Yavuz ✒ İlhami Soysal ✒ Pınar Kür ✒ Ayla Kutlu İsmet Özel ✒ Ayşe Kilimci ✒ Hasan Bülent Kahraman Çetin Altan ✒ Nezihe Meriç ✒ Hüseyin Yurttaş ✒ Cemil Meriç ✒ Orhan Kemal ✒ Niyazi Berkes ✒ Mehmet Ali Aybar ✒ Kemal Sülker ✒ Doğan Avcıoğlu ✒ Hasan İzzeddin Dinamo ✒ Orhan Hançerlioğlu ✒ Kasım Yargıcı Suat Taşer ✒ Salah Birsel ✒ Vedat Günyol ✒ Ömer Faruk Toprak ✒ Gülten Dayıoğlu ✒ Ümit Yaşar Oğuzcan

2. BASIM

otopsi

yapıtın adı:

Edebiyat Dünyasından
ATTİLÂ İLHAN'a MEKTUPLAR

Derleyen: Belgin Sarmaşık

yayın hakları©: Belgin Sarmaşık / Otopsi Yayınevi
birinci basım: Şubat 2001
otopsi yayınevi: 18 / mektuplar dizisi: 1
ISBN 975-8410-18-0
Dizgi: Otopsi yayınevi / (0212) 275 60 85
Baskı: Kitap Matbaası / (0212) 501 09 09
Cilt: Fatih Mücellithanesi
Kapak filmleri: Epsilon / (0212) 275 91 75
Kapak tasarım: Cengiz Özakıncı

İçindekiler

Belgin Sarmaşık: "Nerede O Eski Mektuplar?"
Pakize Atay'dan Attilâ İlhan'a...
Buket Uzuner'den Attilâ İlhan'a...
Nazlı Eray'dan Attilâ İlhan'a...
Sevgi Soysal'dan Attilâ İlhan'a...
Özdemir İnce'den Attilâ İlhan'a...
Füruzan'dan Attilâ İlhan'a...
Selim İleri'den Attilâ İlhan'a...
Aziz Nesin'den Attilâ İlhan'a...
Cemal Süreya'dan Attilâ İlhan'a...
Murat Belge'den Attilâ İlhan'a...
Asım Bezirci'den Attilâ İlhan'a...
Hasan Hüseyin'den Attilâ İlhan'a...
Memet Fuat'tan Attilâ İlhan'a...
Doğan Hızlan'dan Attilâ İlhan'a...
Hulki Aktunç'tan Attilâ İlhan'a...
Tarık Dursun K.'dan Attilâ İlhan'a...
Demirtaş Ceyhun'dan Attilâ İlhan'a...
Yağmur Atsız'dan Attilâ İlhan'a...
Hilmi Yavuz'dan Attilâ İlhan'a...
İlhami Soysal'dan Attilâ İlhan'a...
Pınar Kür'den Attilâ İlhan'a...
Ayla Kutlu'dan Attilâ İlhan'a...
İsmet Özel'den Attilâ İlhan'a...
Ayşe Kilimci'den Attilâ İlhan'a...
Hasan Bülent Kahraman'dan Attilâ İlhan'a...
Çetin Altan'dan Attilâ İlhan'a...
Nezihe Meriç'ten Attilâ İlhan'a...
Hüseyin Yurttaş'dan Attilâ İlhan'a...
Cemil Meriç'ten Attilâ İlhan'a...
Orhan Kemal'den Attilâ İlhan'a...
Niyazi Berkes'ten Attilâ İlhan'a...
Mehmet Ali Aybar'dan Attilâ İlhan'a...

Kemal Sülker'den Attilâ İlhan'a...
Doğan Avcıoğlu'dan Attilâ İlhan'a...
Hasan İzzeddin Dinamo'dan Attilâ İlhan'a...
Orhan Hançerlioğlu'dan Attilâ İlhan'a...
Kasım Yargıcı'dan Attilâ İlhan'a...
Suat Taşer'den Attilâ İlhan'a...
Salah Birsel'den Attilâ İlhan'a...
Vedat Günyol'dan Attilâ İlhan'a...
Ömer Faruk Toprak'dan Attilâ İlhan'a...
Gülten Dayıoğlu'dan Attilâ İlhan'a...
Ümit Yaşar Oğuzcan'dan Attilâ İlhan'a...

NEREDE O ESKİ MEKTUPLAR?

Belgin Sarmaşık

Belgin Sarmaşık: Telefonun otomobilde, otomobil ne kelime, cepte bile taşınır hale gelmesi; mektuplaşmayı, bu eski ve çok önemli iletişim olanağını, ortadan kaldıracak mı?

Attilâ İlhan: XX. yy'ın ilk yarısı dahil, son üçyüz yıl, insanlık için 'mektuplaşma'nın altın çağı idi: demiryolu, denizyolu, karayolu ulaştırmacılığına havayollarının da eklenmesi, eskiden aylar haftalar alan iletişim sürecini, günlere indirmiş; bırakın şehirleri, ülkeler arası mektuplaşmayı, kıtalar arası haberleşme bile, iyiden iyiye hızlanmıştı: o yüzden, 50'li, 60'lı yıllar boyunca bile mektuplaşma, hâlâ geçerli bir iletişim kanalı rolünü oynuyordu.

Oysa audiovisuel (görsel / işitsel) iletişim olanakları, durumu altüst etti. Hem hızla gelişiyor, hem çabucak yayılıyorlardı; öyle ki, ciddi ciddi, 'alfabe'nin geleceği sorgulanmaya başladı: telefon / televizyon / bilgisayar sacayağının açtığı yeni ufuklar, kadim ve 'emektar' mektuplaşmayı gündemden silecege benziyordu. Hem yalnız onu mu? Basın yayın sektörünü de - dolaylı olarak- edebiyat, tiyatro, sinema ve resmi de tehdit ediyor. Meraklısı belki hatırlar, yıllarca önce konuya eğilmiş, bazı olasılıklara parmak basmıştım; doğrusu ya o zaman, yeni teknolojik gelişmelerin, Türkiye'de bu kadar kısa zamanda, bu kadar etkili olabileceğini düşünmüyordum.

Belgin Sarmaşık: Ne yazık ki, gerçek bu! PTT yıllardır mektuplaşma yoğunluğunun her gün biraz daha azaldığını a-

çıklayıp duruyor; buradan da anlaşılıyor ki, yüzde doksan düzeyinde okuyup yazsa da, okuma yazmayla yıldızı bir türlü barışamamış olan halkımız; bazılarına göre, elektronik iletişimin bu kadar yaygınlaşmasından sonra, "şifahiliğini" daha çabuk ve kolay tatmin etmeyi tercih etmektedir. Sizce bu görüş doğru mu?

Attilâ İlhan: Gerçek ortada! Ne var ki, insanlararası ilişkilerin bu kadar dolaysız, belki de yılık ve yırtık olmadığı zamanlarda, mektuplar, ilk teması sağlayan önemli belgelerdi: ilk gençliğimiz, hayranı olduğumuz genç kızlara, bitmez tükenmez mektuplar yazmakla geçmiştir: iş o kadar ciddiydi ki, doğru dürüst eli kalem tutmayanlara, ağzı sıkı, kaleminden kan damlayan arkadaşları yardımcı olurdu. Aynen Cyrano de Bergerac piyesindeki (ya da filmindeki) gibi: Christian, o yakışıklı genç, aşığı olduğu Roxane'a işe yarar iki satır yazmayı beceremeyince; aynı kadına gizlice tutkun olan Cyrano, onun yerine, ateşli aşk mektupları yazacaktır. 50'li yıllara kadar, sahaflarda 'seçilmiş aşk mektubu' örnekleriyle dolu kitaplar satılırdı: ihtiyacı olanın, sadece satın alıp, kopya etmesi yetiyor.

Belgin Sarmaşık: Mektup, ayrıca bir edebiyat türü değil midir? Edebiyat tarihine geçmiş, mektup türünden çok ünlü romanlar olduğu biliniyor; sözgelişi, "Tehlikeli İlişkiler"?

Attilâ İlhan: Ha, evet! Chardelos de Lactos, "Tehlikeli İlişkiler"i başından sonuna 'mektuplaşma' olarak kaleme almıştır. Yalnız bu mu? Bazı yazarların, -sözgelişi Lou Andreas Salome ve Siegmund Freud'un- yakınları ya da birbirleriyle mektupları da hem edebiyat, hem bilim düzeyinde, geriye ilginç belgeler bırakmıştır. Edebiyat, her geçen gün biraz daha meraklısı için bir uzmanlık dalı olmaya doğru götürülüyor; oysa aslında, o birey olabilmenin, 'olmazsa olmaz' koşuludur; böyle olunca da, mektuplar, gerçekte, belirli bir zamanda ve belirli bir yerde yaşamış insanın 'özeti' sayılabilir: mektubu yazan, yazdığı dönem içinde -hem kendisini ve başkalarını nasıl gördüğünü tespit eder, hem de başkalarına nasıl görünmek arzusunda olduğunu! Kalıcılığı, ona önemli bir kanıt, bir tanıklık niteliği ver-

mekle kalmaz; 'şifahi' yani sözlü bir iletişime üstünlüğünü de sağlar.

Genç kalemler, daha az genç olanlar...

Belgin Sarmaşık: Yoksa bu mektupları yayınlamak düşüncesine, bu noktadan hareket ederek mi, vardınız? Günümüzün ünlü edebiyatçılarının, yıllarca önce, size yazdığı bu mektuplar, bir bakıma, geçtiğimiz yüzyılın son yarısında, ülkemizde genç sanatçıların içinde geliştikleri ortamı yansıtıyor; bir bakıma da onların, bireysel ve toplumsal sorunlarına tanıklık ediyor dersek, doğru mu söylemiş oluruz?

Attilâ İlhan: Sanırım! Tabii 'ortam'ın olağanüstü bir 'ortam' olduğunu, asla unutmadan. Mektuplaşma, 60'ların ikinci yarısından, 80'lerin sonuna kadar sürmüş; bu dönem Cumhuriyet Tarihi'nin, en dağdağalı dönemidir: 27 Mayıs'tan 12 Mart'a; sonra da, 12 Mart'tan 12 Eylül'e! Demek ki bu gençler, kalemlerini gergin ve gerilimli bir öğrencilik yaşantısı içinde bilemişler; olağanüstü olayları gündelik yaşamışlar: kimbilir, belki de mektuplarında hissedilen şiddetli acı, kötümserlik ve yalnızlık duygusu, bundandır. Hemen hepsi yalnızlıktan şikayetçi, hemen hepsi geçim imkanlarının çetrefilliğinden zorlanıyor; hele yazarlık çalışmalarında, desteksiz olmak; adeta kaçınılmaz bir kader! Bu açıdan mektupların acımasız tanıklığına diyecek yoktur.

Tabii bir yandan da, etraflarında dönen toplumsal çarkın istikametini ve aşamalarını açıklamış oluyorlar. Yaşı daha ilerlemiş olanlarda, sözgelişi Cemil Meriç, Hasan İzzettin Dinamo ya da İlhami Soysal'da, bu daha da açık ve dramatik: biri Toplumculukla mistisizm arasına sıkışmış, öbürü bilmem kaç yıllık sürgünden dönmüş, bir diğeri, sebebini bilemediği bir mahpusluktan yazıyor.

Belgin Sarmaşık: Bazıları o tarihte henüz fakülte öğrencisiydi, bazıları ise ünlü bir yazar; onlarla bu ilişkiler, ne şekilde oluştu: odak noktası neydi?

Attila İlhan: Oldum olası dergiciliğe merakım vardı: 40'lı yıllarda, elimle yazarak, edebiyat dergisi çıkardığımı bir yerlerde söylemiştim; derginin adı 'Çığlık'tı, yazarları da okul arkadaşlarım. Paris dönüşü, İzmir'de gazetecilik ederken, İstanbul'da yayınlanan bir gazetenin yöneticisiyle mektuplaştık: Mübeccel İzmirli. Benden yardım istedi, derginin sahibi Rüknettin Resuloğlu adında bir işadamıydı, derginin adı da 'Yelken'! Kabul ettim ve harekete geçtim: mektupların bir kısmı, bu sebepten gönderilmiştir. Ankara'dan İstanbul'a dönüşümde, Karacan yayınları, yayını yarım bırakılmış 'Sanat Olayı' dergisini sürdürmemi istedi: birkaç yıl da bu serüven devam etti: bir kısım mektuplar, bu derginin çevresinde dönüyor.

İkisinin arasında, Bilgi Yayınevi serüveni var ki, yanlış hatırlamıyorsam, sekiz yıl kadar sürmüştür; o da, önemli bir odak noktası! Orada, yayınevinin eski yazarlarıyla olduğu kadar, -çoğu İstanbul'dan ve İzmir'den- yeni yazarlarıyla, sürekli mektuplaşmalar gerçekleşti; dahası, dergi ya da yayınevi ilişkileri içinde başlayan, mektuplaşmaların bazıları, daha sonraları da devam etti.

Hırçınlık var ama, eleştiri de var, özeleştiri de...

Belgin Sarmaşık: Gençlerin çoğunda, bir hırçınlık hissediliyor; daha az genç olanlarda ise, ya kötümserlik, ya da bezginlik! Birbiri ardınca okunursa, yüzyılın ortalarından sonlarına kadar, genç yazarların, -hatta daha az genç olanların da- kitap yayınlamalarının hayli güç olduğu hissine kapılınıyor. Gerçekten böyle miydi?

Attila İlhan: Öyleydi! Hele toplumcu şair ve yazarlar için, imkansıza yakın bir şey. Örneği kendimden vereyim. İlk kitabım 'Duvar', 1948'de çıktı: annemin verdiği bin lirayla bastırmıştım. İkinci yayınlanan kitabım 'Sokaktaki Adam'ın yayın tarihi, 1953, arada birkaç kitaplık şiir, bir sürü roman yazmışım; bırakın kitap haline dönüşmesini, dergilerde zor yer bulunabiliyor. Salim Şengil ve onun yayınevi olmasaydı, daha uzun yıllar, kitap yayınlamayabilirdim.

60'lı yıllarda, 70'lilerde de, durum çok fazla değişmiş değildi: büyük yayınevleri, tanınmış yazarları ve şairleri paylaşmıştı; gençler, o sıkışıklıktan zor sıyrılabiliyor; seslerini zor duyurabiliyorlardı: Bilgi Yayınevi'nde .'gençleri' yayınlamak teşebbüsümün, hele başlangıçta, hiç de hoş karşılanmadığını hatırlarım. O yıllarda tanıdığım Buket Uzuner'in, hikayelerini kitap halinde görebilmesi, hayli uzun ve çileli bir süreçten sonra mümkün olabilmişti: yanılmıyorsam, ilk kitabı yurtdışında basıldı. Mehmet Eroğlu'nun ünlü romanı, üstelik bir de armağan kazandığı halde, kaç yıl beklemişti, düşünmek lazım. Bu bakımdan, genç yazarların hırçınlığını, hatta gizli ya da açık kıskançlıklarını, hoş görmek lazım.

Belgin Sarmaşık: Sizce, o karışık ve gerilimli dönemde, genç sanatçıların yazdığı mektuplar, hangi özellikleriyle dikkati çekiyorlar?

Attilâ İlhan: Öyle sanıyorum ki, özellikle 12 Mart ile 12 Eylül arasında, Türkiye'de en çok dikkati çeken nokta, hoşgörüsüzlüğün alabildiğine yaygınlaşması; ideolojik ya da öğretisel sanılan, aslında yobazlıktan ibaret bir sectaire'liğin hüküm sürmesiydi. Mektuplarda, bu noktanın altı sık sık çizilmiştir. Bizim mektuplaşmalarımızda, bunun tam tersi yaşanmıştır. Okuyanlar da görecektir. Eleştiri, özeleştiri, -karşılıklı olarak,- son derece işlevsel görünüyor; o kadar ki, birbirinden adamakıllı farklı toplumsal kesimlerden gelen gençler; -aralarında köy kökenliler var, küçük burjuvalar var, bürokrat çocukları var- hem kendilerine hem birbirlerine karşı, son derece açık ve sert

eleştiriler yapabiliyor; bundan dolayı asla gocunmuyorlar, dostluklar sürüyor.

O kadar ki, henüz işin başında olan bir Hüseyin Yurttaş, 'Fena Halde Leman' konusunda, beni, ondan çok yaşlı, çok da tecrübeli İlhami Soysal gibi, çatır çatır eleştirebiliyor; ne ben bundan alınıyorum, ne o bundan eksikleniyor.

Bunun, ortalıkta hüküm süren hoşgörüsüzlüğe rağmen, aramızda işleyebilmesi; bir kere, o genç kalemlerin, ayrı ayrı düzeylerde, ayrı ayrı bileşimler yapabilmesinde yararlı oldu; çoğu bugün tanınmış, edebiyat tarihindeki yerini almış isimlerdir, bu ne büyük bir mutluluk! Ayrıca, eleştiriye ve özeleştiriye verilen bu prim, bir önceki neslin, toplumculuk anlayışındaki esneklik ve çeviklikten geliyor olmalı; çünkü bunun örnekleri de, mesela aziz dostum Asım Bezirci'nin, İlhami Soysal'ın, mektuplarında görülebiliyor. Cemil Meriç'le çataçat mektuplaşabiliyoruz, bu karşılıklı sevgimizi ve saygımızı, kesinlikle zedelemiyor. Gençler de o yolu izliyorlar.

Yayınlanamayan mektuplar, ya onlar?

Belgin Sarmaşık: Yıllar boyunca, edebiyatçılardan size gelen mektuplar, yayınlamayı uygun gördüklerinizden ibaret midir? Daha önce, daha sonra yazıştığınız sanatçılar yok mu? Onların mektuplarını neden yayınlamayı düşünmediniz?

Attilâ İlhan: İlk gençliğimde, belki de sıkılgan biri olduğum için, çok mektup yazmışımdır. Onların bir çoğunu yayınlayamıyoruz, çünkü artık o mektuplara sahip değilim. Benim '40 Karanlığı' adını verdiğim, faşizan dikta yıllarında, sık sık maruz kaldığımız arama taramalarda, çoğunu alıp götürdüler; bir daha da, geri alamadım. Aralarında bazıları var ki, kesinlikle burada yer almaları gerekirdi.

Bunların başında, savaş yıllarında 'Yürüyüş' dergisini çıkarmakta olan Ömer Faruk Toprak'a, Bahçe'den (Adana) yazdığım mektuplara verdiği cevaplar gelir. Ö. F. Toprak, sonradan benim yıllarca genç yazarlara ve şairlere yapacağım bir şeyi, o tarihte bana yapıyor; henüz acemilik çağındaki şairliğime ve yazarlığıma ışık tutuyordu.

Hepsi bu kadar da değil, yanılmıyorsam 50'li yıllarda, İzmir adresime Cemal Süreya'nın Eskişehir'den yazdığı mektuplar da, edebiyat tarihçileri için, neresinden bakılsa ilginç sayılabilecek belgelerdi. Aynı yıllarda, İstanbul'daki Nezihe Meriç'le hızlı ve zengin bir yazışmamız olmuştur; mektuplarının elimden alınmasını, hâlâ hazmedememe aklıma geldikçe, sinirlenirim... Daha sonra, Paris'e Şükran'ın (Kurdakul) yazdığı mektuplar da, aynı sebepten yayınlanamıyor: oysa 60'lı yılların ilk yarısında, İstanbul 'ortamı'ndan ilginç 'kesitler' vermişlerdi...

Aslolan 'yalnız' hayat mıdır? Ya onun 'yansıtılması'...

Belgin Sarmaşık: Yazarlar arasındaki mektuplaşmaların açıklanıp yayınlanması, daha çok, edebiyat tarihçileri tarafından, sanatçılar dünyadan elini eteğini çektikten sonra yapılmıştır. Sizin henüz hem siz hem size yazanların çoğu henüz sağ iken, böyle bir işe kalkışmanız, hangi düşünceye bağlanıyor?

Attilâ İlhan: Yanılmıyorsam, bütün hayatıma -ve 'fikriyatıma'- hükmetmiş olan, 'tutarlılık' tutkusuna! Buna elbette, açık ve aydınlık olmak tutkusunu da ekleyebiliriz. Birçok hallerde, kolaylıkla aleyhime dönebilecek 'çıkışlar' yaptığımı; göz göre göre, kötü niyetlilerin, kuyumu kazmalarına olanak sağlayacak, tavırlar koyduğumu herkes bilir. Önemli olan, 'aydın'ın ve 'sanatçı'nın, hem fikirleriyle, hem kendi kendisiyle 'tutarlı' olmasıydı.

Aynı tutumu, benimle bağlantısı olan her genç yazara tavsiye etmişimdir. Mektuplarında, bu tavsiyeye ne kadar uyabildikleri, ne derece sahip çıktıkları görülecektir. Onları, ben öteki tarafa geçmeden yayınlamak isteyişime gelince, bunu da izah etmek zor değil: mektup yazılan kişi ortada olmayınca, mektubu yazanlara, savunma hakkı kalsa da, itiraz ya da düzeltme hakkı tam kalamıyor; ya da mektubu alanın cevap hakkı, ortadan kalkmış oluyor. Herkes -hiç değilse- önemli bir kısmısağ iken, mektupların ortaya çıkmasında yarar çok. Evet, hiç şüphesiz 'aslolan hayattır' ama, hayatın 'yansıtılması' da bir o kadar önemli: 'riya payı' nedir, o anlaşılır.

Belgin Sarmaşık: Teşekkür ederim. Öyle sanıyorum ki, okurlar, söylediklerinizin ışığında mektupları, daha bir merakla ve heyecanla okuyacaklardır.

Attilâ İlhan: Teşekkür benim borcum: herkese ve herşeye!...

PAKİZE ATAY'dan ATTİLÂ İLHAN'a...

Merhaba,

"Karakışta bahar ılıklığı, Baymak elektronik kat kaloriferi ile yaşanır", "Adora Seçkin İnsanın Sabunu", "Bayram geliyor, Akkartınız cebinizde mi?"

İşte yeni işim! Herhalde yakında kendimi kuyuya atarım. İşin kötüsü alışıyorum. Önce metin yazmak, sonra çekim hazırlığı, sonra bir sözü gelişmemiş mankene rol ezberletmek. Neyse ki yaptığım işin manasını – ya da manasızlığını- düşünecek vaktim olmuyor pek.

Hafta Dergisi de ertelendi. Belki hiç çıkmayacak.

Reklam bence tehlikeli bir silah. Çok ucuzlamadan ve en tehlikesiz biçimde yapmaya çalışıyorum.

İnsanın aldırmadığı bir ürünü inanmadığı sözlerle pek ilgilenmediği bir topluma satması sahtekarlık mıdır? Galiba öyle. Hüseyin Baş ve İzzet Yarar da burada benimle aynı işi yapıyor. Ama onların buna pek aldırdıklarını sanmıyorum. Ya kendimi kaptırırsam? Kapılıyorum, günlerim küçük renkli sabunları, elektrikli kaloriferleri, fırınları düşünmekle geçiyor.

Akbank'la ilgili bir slogan bulmuş Hüseyin Baş; *"Yarınınızı düşünmeyin"* Ne korkunç değil mi? Nasıl yapılır bu? Üstelik Hüseyin Baş yapmış. Bana çok tehlikeli ve ürkütücü geliyor bu: Ama onlar işe bu açıdan bakmıyorlar. Amaç müşteriyi memnun etmek galiba onlar için. Reklam ne tehlikeli bir silah değil mi? *"Yarınınızı düşünmeyin"* Çünkü *Akbank* var! Aman Allahım.

Bunları anlatmaya çalışıyorum biraz. "Ne tuhafsın" diyorlar. Siz de hiç *tuhaf* değilsiniz diye düşünüyorum. Keşke onlar da biraz *tuhaf* olsaydı. *Tuhaf* senaryolar yapılır, *tuhaf* filmler çekilirdi. Ortalığı bir *tuhaflık* sarar, herkes bir *tuhaf* olurdu.

Görüyorsunuz ben de canı sıkıldığı için can sıkan biri oldum artık. Ama para kazanabilmek için, yaşayabilmek için, bu işi sürdürmeliyim değil mi? Size telefon ettim. Aslında o telefonun anlamı başkaydı. Yani size "tamam mı?" demek istiyordum galiba. Geceleri kendime ayırmaya çalışıyorum. Yazmak, okumak filan. Thomas Mann okuyorum yeniden. İnceliğe ihtiyacım var. "Budda brooks" ne incelik. Siz sever misiniz? Konuşacak kimse yok pek. Konuşmak, sevgi, herhangi bir konuda herhangi bir duyarlığı yakalayabilmek ne kadar güç.

Bakıyorum, insanlar yaşantıya çoktan kapamışlar içlerini sanki. Bilmem, belki benim çevremdekiler öyle. Bir korkaklık, sevgisizlik. Çoktandır katıla katıla gülene rastlamadım. Bir sürü "donuk duygu, müphem düşünce". Kendini koruyan insanlar. (Ne adına belli değil)

Kimseyi görmemek en iyisi galiba. Halit hala yakalandığı amansız Kemal Tahir hastalığından kurtulamadı. Artık onunla da başka bir şey konuşmaya pek imkan yok.

Bir de akademisyenler var. Rasyonel dostlar. Bu rasyonelite çok ürkütüyor beni. Rasyonelite özellikle duyarlı insanlar için çok tehlikeli değil mi? Çünkü duyarlığın da rasyonel olması gerektiğini, ya da daha tehlikelisi rasyonel yorumlanması gerektiğini düşünür insan sonunda.

Neyse aslında Türkiye'de henüz icat olunmadı rasyonalite. Yani gerçek anlamda.

Sizi görmek, konuşmak ne kadar iyi olurdu. Ama pek imkansız gözüküyor bu.

Bana yazsanız, yani bilmem, vakit bulabilirseniz tabii ve isterseniz. Bir iki satır yazsanız da olur. Ben ara sıra yazarım size. Ama buna memnun olup olmadığınızı nasıl bileceğim? Çok sevgi, karınıza da sevgi, selamlar.

Pakize ATAY
08. Kasım

Merhaba,

Arthur Hailey önemli yazarmış –Sovyetler söyledi ya-.

Ben daha okumadım, bugün *Milliyet Sanat*'ta Hüseyin Bey'in bir haftadır odasına kapanıp çevirdiği yazı çıkmış. Saatlerdir o konuşuluyor ajansta. Sessiz oturup çalışmaya çabalıyorum; seslerini yükseltiyorlar *siz ne düşünüyorsunuz*lar yapılıyor, en sıkıcı. *Ben düşünmüyorum,* diyorum. Bu defa da, *siz her şeyin üstünde misiniz* bakışları. Sonunda baklayı ağzımdan çıkardım *"Arthur Hailey'nin iyi bir yazar olduğunu sanıyorum"* dedim. *"Peki ama Sovyetler,"* dediler, yahut demek istediler. Sonra, sonrası kötü oldu. *"Arthur Hailey kötü bir yazardır, aldatıcıdır, hiçbir edebi değeri yoktur, Sovyetler iyi olduğunu söylüyorsa, bunu duyar duymaz kabul etmek yerine, altında yatan dümeni anlamaya çalışmalı. Sizin Sovyet isteriniz de hiç ilgimi çekmiyor, benim dışımda yaşar mısınız?"* dedim ve aynı anda, pişmanlık, isteksizlik, sıkıntı...of.

Her gün kendimi böyle dışında tutmaya çalıştığım bir yığın detay.

Stefan Zweig okuyorum şimdi, hikayelerini. Belki ikinci sınıf bir yazar ama gerçek bir burjuva (Buna ihtiyacım var) ince bir adam, hoş. *"Korku"*, *"Meçhul Bir Kadının Mektubu"* duyarlı (galiba biraz fazla).

Bir de *La Bruyöre*'in karakterlerini, bir süredir unuttuğum tebessümler...

İlk reklam filmlerim oynadı: *"Kadınca"* dergisi için. İkincisi 26 Aralık'ta başlayacak *"Sağlık Ansiklopedisi"*. Fazla konuşmadan ve konuşulanları duymadan çalışmaya gayret ediyorum. Size, belki fazla bir şey söylemeyen, hafifçe de şikayetçi mektuplar yazmayı seviyorum, belki de daha çok sizden cevap almayı seviyorum. Çalışıyorum, okuyorum –yani okumaya çalışıyorum- biraz da düşünmeye. Yalnızım, ama galiba bunu da kendime söylemeyi seviyorum, tersini sağlamak için pek bir şey yapmıyorum. İstanbul'a gelecek misiniz? Burada sizinle tanışmayı çok isteyen biri var. Benim en yakın iki eski arkadaşımdan

biri; Ali Poyrazoğlu. Ama ben ondan fazla görmek istiyorum sizi.

"güveninizin eseri"

Pakize ATAY
11.12.1978

Merhaba, gelemedim Ankara'ya. Hay Allah neler oluyor değil mi? Şimdi de, daha doğrusu sıkıyönetim.

Nedir, ne olacak? Yaşamak gittikçe güçleşiyor. Ne Thomas Mann, ne Zweig her şey anlamsızlaştı.

Yalnızlıktan şikayet etmek şimdi büsbütün anlamsız.

Dışarıda buz gibi bir hava. İçerde de –galiba kar yağacak.

Çalışıyorum, durmadan dinlenmeden anlamsız şeyler yapıyorum. İşin garibi; oluyor, yani beğeniliyor, hem de kolayca.

İnsan bu kolay başarılara kapılırsa yandı!

Onlar böyle çabuk beğendikçe, dehşetli canım sıkılıyor. Keşke daha güç beğenir olsalar değil mi?

Patron, *"çok tuhafsınız. Ne zaman senaryonuz kabul edilecek desem surat asıyorsunuz sanki. Belki de duygularınızı böyle gizliyorsunuz"* dedi. Duygularımı gizliyormuşum, hey Allahım!

Bana biraz yazar mısınız? Yani, belki...

"Tüm yaşamınızda sizinle"

Bunu söylemek pek *tuhaf* ama: *"İyi yıllar"*

Pakize ATAY
26.12.1978

Merhaba, günlerimi her kitaptan 5-10 sayfa okuyarak geçiriyorum. Çok düşkün olduğum sinemaya bile gitmiyorum.

Bazen dalgın dalgın televizyon seyrediyorum. Birkaç sayfa okuyunca kafam karışıyor. Oysa –sanki- okuyabildiğim zamanlar eskisine oranla daha iyi bir şeyler sezebiliyorum. Sürekli gücüm yok. En kötü tarafım da okurken ya da düşünürken bir kenara yazmıyorum. İnsanın geliştiği filan yok. Yalnız kusurlarına alışıyor o kadar. Sonra genel olarak da edebiyatı değerlendiremiyorum galiba. Elias Canetti, Jean Rhys, Jacov Lind, Paul Bailey, John Fowles filan kimseyi ilgilendirmiyor. Akademik isimler ve akademik önemler var. Yalnızlığım burada da belli oluyor. Cevat (Çapan) tutuyor John Barth, Kingsley Amis filan diyor. Rhys mesela onu hiç ilgilendirmez. Bizim yazarlar da içimi eziyor. Geçenlerde Tahsin Yücel'in iki yıl, -belki daha fazla- önce yayımladığı *"Dönüşüm"* adlı kitabını karıştırdım. Yürekler acısı. Mantık ve köy romanı karışmış. Bir de o zamanlar yılın en iyi bilmem nesi filan demişlerdi. Bir Halit var belli konularda konuşabilen belki. Ona da bazı şeylerin –mesela *Finnegans Wake*'in- önemini anlatabilmek imkansız. Çünkü bazı insanlara sezgiler, matematik gerçeklerle anlatılmadıkça iletilmesi mümkün değil. Ben de bu konuda çok yetersizim.

Şu sıra elimde olan kitaplardan biri Spengler'in *"Decline of the West"*i. Spengler her medeniyetin kendi matematiği vardır diyor. Avrupa'nın matematiği Yunanlılarınkinin uzantısı değildir; Yunanda sayı ve şekil ölçülebilen, bütünlükleri olan kavramlardır, ikisi de somuttur. Avrupa bu kavramları soyutlaştırmıştır. Düşünüyorum, acaba bizim matematiğimiz nasıldır? Daha doğrusu bizim kültürümüzün temelindeki matematik nasıl bir şeydir? Arap matematiği midir? Bizde orijinal matematikçi yoktu; ama –gene Spengler'in dediği gibi- matematik, kültürün verilerinde görülür. Bizdeki –özellikle mimari- eserlere bakarak nasıl bir matematiğimiz olduğunu keşfedilebilir mi?

Sizi sıkıyor muyum? Bana size herşeyi yazabileceğim konusunda izin vermiştiniz. O izni kötüye mi kullanıyorum acaba? Ama kafamın içinde milyonlarca soru, milyonlarca detay

savaşıp duruyor, kiminle konuşacağım? İçimde her an bir yığın vıdı vıdı.

Oyun'dan hiçbir haber yok. Unutuldu, ben de unutmuş gibi yapıyorum. Yeni bir şey yazmak, bilmem pek istek yok içimde.

Bir iki gün içinde, tatilde, Oğuz'un eski edebiyat dergilerinde, *"İkinci Yeni"* denilen akımın çevresinde koparılan gürültü ile ilgili yazıları karıştırıyordum. Anladığıma göre yaşları, kültürleri ve dünya görüşleri gelişmeye elverişli olmayan kimseler. Fakat duydukları ve sezdikleriyle gerçeküstü ya da gerçek ötesi denilebilecek şeyleri yer yer yakalamışlar; sonunda hepsi bir yana dağılmış. Neyse, bence önemli olan ülkede her çeşit akımın, atılımın iyi kötü ortaya çıkması. Mesela bir Bulgaristan ve bugünkü Rusya için böyle bir durum söz konusu değil. Çok çeşitli ırk, din, kültür, vs. karışımı çok yönlü, belki de zengin bir olguyu çıkarıyor. Yalnız arada ihtiyatlı olmalı değil mi? Halit v.d. gibi bundan ülke lehine bir birikim çıkarmada acele etmemeli. Batının sağlam ve köklü akımları yanında bunların yerini, gücünü tayin etmek kolay değil. Mesela *İkinci Yeni* konusunda karşılıklı eleştiriler öyle köksüz, mantıksız ve çocukça düşüncelere dayanıyor ki. Batılı deneme ve inceleme yazarlarının kişilikleri ve güçlü yorumları (Ulam gibi) karşısında bunlar acıklı ve gülünç. Mahalle çocuklarının çekişmesine benziyor. Sonra ortaya konulan ve bu birikime dayandığı söylenen eserler –Metin'in son televizyon filmleri gibi- derinlikten yoksun biçim soyutlamaları dolu şeyler. İşin altında neler yattığını sezmiyorlar mı? Taklit, yani oyun. Batılı amcalara küfretseler de, gizlice –kendilerinden gizli- onlara benzemeye çalışan, felsefe filan vaziyetleri –Hilmi- acıklı...

Ne kötü bir mektup. Hep şikayet, sızlanmak, antipatik. Ben ukala biri miyim acaba? Öyleyse çabuk söyleyin çaresini bulmaya çalışayım.

Ankara'ya gelemedim o hafta. Ama galiba bunu daha önce yazmıştım. Ya bunamaya başladım ya da size çok sık

mektup yazıyorum. Ben ikinciden yanayım, onun tedavisi mümkün hiç değilse.

Hoşçakalın, sevgi, selam...

Pakize ATAY
05.01.1979

Merhaba,

Bugün çok çalışıyorum. Büyük bir kampanya alındı, işler karışık, nefes alacak vakit yok. Doğru dürüst kağıt bulamadım. Ama mutlaka size yazmak istiyorum. Ne yazacağımı bilmiyorum, ama işte bir "aralık" buldum yazıyorum. Bugün, bütün karışıklığa rağmen, enerjimin son damlasına kadar çalışmama rağmen, uzun zamandır ilk defa kendimi iyi hissediyorum. Belki de size sadece bunu yazmak istiyordum. Programınız ne oldu? Ne yazıyorsunuz? Bilmeyi çok istiyorum.

Mektuplarınız çok hoş, onları seviyorum, sizi de. Tekrar yazacağım, vakit bitti.

Bana yazmayı unutmayacaksınız değil mi?

Pakize ATAY
31.01.1979

Merhaba,

Oyunu sevdiğiniz için çok seviniyorum. Bu işi becerebilecek miyim dersiniz, yani yazma işini. İşte yine İstanbul'dayım, yine iş; can sıkıcı bir sürü detay. Kendimi yorgun ve güçsüz hissediyorum. Beni inciten öyle çok şey var ki. Konuşmak, ama kiminle? En iyisi yazmak galiba. Hikayeler yazıyorum, korkunç derecede kötü hikayeler. Sahtekar mıyım nedir. Size anlatmak istediğim öyle çok şey var ki, hiç anlamadınız mı?

Bir daha kimbilir ne zaman karşılaşacağız? Hiçbir ilişkim iyi gitmiyor. İnsanlar ne kadar itinasız. Şimdi en fazla ihtiyacım olan şey bu, itina. Kırılmamak için hiç kimseyi görmemeli miyim? Kırılmak da o kadar önemli değil belki ama ne adına ne uğruna kırıldığına bağlı bu. Sevgiye samimiyete de dayanamıyor insanlar. Gerçek ilişkiler yaşamak istiyorum içinde kırgınlıkların acıların da olduğu, ama neşenin, heyecanın unutulmadığı gerçek ilişkiler. Oysa insanlar ilişkide başka bir şey anlıyorlar galiba.

Biliyor musunuz bir arkadaşım –bence önemliydi- geçenlerde fazla çağdaş bulduğu için beni terketti. Bence çağdaş olan, bu tavır içinde bulunabilen adamdır. Çağdaş insan mükemmeldir, hesaplıdır, akıllıdır, en önemlisi, bütün heyecanlarında tutumludur, tasarruftan yanadır. Ben çağdaş değil, çağın dışına düşmüş biriyim. Acı çekmekte tecrübeli biri oluyorum iyi mi bu? Bana yazın.

Şayet cesaretim olursa belki hikayelerimden bir tanesini okumanız için gönderirim. Sizin anlayacağınızı –her zaman- sandığım hayatıma çok istekle olmasa da devam ediyorum.

Pakize ATAY
21.05.1979

Kendimi bir süre için kaptırdığım yaşantıların hiçbir zaman sonunu getiremiyorum. Üstelik, olayların tam bütün düğümleri çözülmek üzereyken, davayı terk ediyorum; üzerime bir bezginlik çöküyor, sanki bir an daha o şekilde yaşayamayacakmışım gibi geliyor. Neden her şeyi yarıda bırakıyorum? Herkes, yarı yolda bıraktığım herkes, o yolda bir yere varıyor. Herkes namına, hepsinin yaşantısını öldüresiye sıkıcı buluyorum. Onların yaşamadığı sıkıntıyı, sanki onlar adına ben duyuyorum. Bu nedenle bitiremiyorum yaşantılarımı, sonuna kadar yaşayamıyorum. Belki de değil. Belki de bir yaşantıyı sonuna kadar sürekli

izlemenin, bitirmenin, bir çeşit ölmek olduğunu hissediyorum. Yarım yaşantılar sürdürerek, bütün ölümlerden kaçtığımı sanıyorum. Olabilir mi bu? Öyle çabuk değişiyorum ki, yoruluyorum. Bazen bütün dünyanın bana karşı olduğunu hissediyorum. Kabus bu. Paranoyak mıyım acaba? Fakat kendim de nasıl olduğunu anlamadan birden bire kuşkular cehenneminde buluyorum kendimi ve kapılmaktan, gittikçe acılaşmaktan kurtulamıyorum. Bir de içgüdüsel kurnazlıkları insanların, off sıkıcı.

İnsanlarla ilişkilerimde bütün zorluğun, bazı şeyleri öyle değil de böyle yapmamdan doğduğunu düşünüyorum; (orada onu söylemeseydim gibi) ya da bazı çatışmaların nedenini çok aptalca yanlışlarıma bağlıyorum. Daha düzgün bir şeyler yapmaya, ilk yaptığımın tersini yapmaya kalkıyorum ve olmuyor yine. Sonrada hatırlarken yine yanlış ümitlere kapıldığımı anlıyorum. Yine yanlış "games" ve "plays"...

Bazı fazla gerçek olaylar beni rahatsız ediyor. Hiçbir anlamdaki ilişkim yürümüyor. İnsanlar benden müthiş bir şeyler bekliyorlar. Hiç anlamadığım bir şeyler. Bir sis kaplıyor çevremi. Yakında büsbütün unutacağım konuşmayı. Geçenlerde bir akşam, bütün bir gün hiç ses çıkarmadığımı, gerçekten somut anlamda hiç ses çıkarmadığımı, ağzımı açmadan bir gün boyu yaşadığımı dehşetle farkettim ve gece yarısı telefona sarıldım. Baktım konuşmayı unutmamışım henüz, sevindim.

Bana bir şeyler söyleyin, bir şeyler yazın, olur mu?

Pakize ATAY
Pazartesi –yani galiba-

Mektuplarınızı çok seviyorum, sizi de. Nasıl da tam ihtiyacım olan şeyi bulup söylüyorsunuz. Daha sakin ve sabırlıyım şimdi. Bıraktım kötülük, tatsızlık, sahtelik, beni inciten duyarsızlıklar sessizce geçip gitsin üstümden. Onlardan kaçınmaya çalışmıyorum artık. Ama onları gözlemek, yani tepkisiz

gözlemek mümkün müdür peki? Görme gücümü kaybetmekten korkuyorum. Bazen çevremin beni yutacağını hissediyorum.

Cevat (Çapan) durup durup oyuna bir aksiyon eklemem gerektiğini söylüyor. O ilişki hayatın gerçeğine uymuyormuş. Hayatın gerçeği neyse ona uymayan benim herhalde. Bir yandan da oyunu sevdiğini söylüyor. Sahte buluyorsa nasıl seviyor, of can sıkıcı. Borges üstüne yazılmış bir kitap okuyorum. Kör olmuş Borges, bilmiyordum. Artık 81 yaşında gözleri görmüyor ama yazmaya devam ediyor. Kimbilir belki de farketmez artık. Çalışmaya devam ediyorum.

Bazen yorgun, bazen daha iyi. Yalnızlığımı seviyorum. Ama bunun bir meziyet olmadığını da biliyorum. Ara sıra bir film, ya da oyun görmek, hafta sonlarında çokluk Büyük Ada'da ve o kocaman evde yalnız. Olabildiğince gürültüden uzak. Bu türlü yaşamak şimdilik iyi geliyor bana. Ama öyle çok değişiyorum ki. Yazın *"Midasın Kulakları"*m göreceğim. Sabah faturasını ödemeyi unuttuğum için kesilen elektriğim açtırmalıyım. Boğaz hala çok güzel, özlemiyor sunuz?

- Elektrik idaresi niye benimle uğraşıyor bir fikriniz var mı acaba?

Pakize ATAY
22.06.1979

BUKET UZUNER'den ATTİLÂ İLHAN'a...

Selamlar,

Ben Buket'im. Mektubun sonuna da Buket olduğumu yazacaktım ama açar açmaz kim olduğumu merak edersiniz diye yazdım.

Erdek'ten yazıyorum. Bankanın kampına geldik, havalar, deniz iyi, on gün daha günümüz kaldı geriye.

Sizin Ağustos ayında tatile çıktığınızı unutmuşum, aradım telefonla, bulamayınca anımsadım.

Burası tam anlamıyla yerli kamplarımızdan birisi, her özelliğiyle ve hiç eksiksiz; kocaları, elbiseleri ve sümüklü veletleriyle yıllık övünme olanağı bulmuş küçük burjuva kadınlar, aç gözlerle bakan, kasıntı erkekler, en güzel, yalnızca albenili olabilmek için çabalayan gencecik kızlar, gerine gerine kaslarını sergileyen toy delikanlılar ve şımarık çocuklar... Ha, bir de, en son moda devrimci, keskin tavırlı arkadaşlarımız var. Bunlar *Tüm Zer-Bank Dernekçileri,* Anti-Faşist, Anti-Emperyalist, Anti-Şovenist ana ilkeleriyle kurulmuş bir dernek, çoğunlukla *Kurtuluş*'çulardan oluşmuş-tu. Çünkü hâlâ yüreğim *Kurtuluş*-çuların egemen olduğu söylenen bir derneğin bunca rezilleşeceğine inanamıyor. Kavgalar, milletin karısına-kızına sarkmalar vb. Hepsi "dernekçiyiz" diyor böbürlenerek, dernekçi yani devrimci olmanın bu davranışlara hak kazandırdığı izlenimini verecek aptallıklar... Çirkin ve pis, bu kaçıncı mide bulantısı?

H. Yurttaş'tan sayfalar dolusu bir mektup ve son şiir kitabını aldığımı size söylemiş miydim? Hem *"Büyük Grev"* olaylarını, hem de buna bağlı gelişen *Dönemeç*'in kapanışını anlatmış.

Geçenlerde uyduruk bir *Kayseri Edebiyat Dergisi* geldi eve. *Hakimiyet Sanat* diye bir şey. Son derece ticari ve yavan, beni nerden bulmuşlar anlamadım.

TDK'a F. Baykurt'un gelmesine hem sevindim –bu genelde- hem tedirgin oldum –bu da bencilce bir tedirginlik- çünkü, bir yerlerde okumuştum, kentte yetişmediği, kenti yazmadığı için kendisine karşı çıkanlardan ötürü, tüm kentlilere düşman havası vardı yazıda, yine de, böyle de olsa, üstesinden gelmem gerekiyor bu önyargının.

Sürekli hoşnutsuz Buket rolünü iyice benimsedim. Gizliden zevk bile aldığımı söyleyebilirim. Hep yeni, daha güzel yarınların eşiğindeymişim gibi bir heyecan ve hep bu renksiz yaşantıya devam etmek zorunda –hiç olmazsa 4-5 yıl- kalmışım gibi bir sancıyı içiçe, yanyana beynimde besliyorum.

Aklıma sık sık gelen bir başka konuda, ufak bir valiz ve biraz parayla, kimseye haber vermeden kuzey Avrupa'ya gitmek -kaçmak demek daha doğru oluyor di mi- Bu belki fazla serüvenci bir düşünce, belki eskilerde yarım kalmış bir kuzey Avrupa hikayesinin genç heyecanını olduğu gibi içimde saklamamdandır. Halbuki artık o gençlik dönemimin bittiğini, o duru heyecanları yaşamanın olanaksız olduğunu, 23'e 3 kala ayrımsıyo-rum. Yine de hiçbir zaman akıllı bir Buket olmayı beceremediğimi belirtmeliyim. İnsanları hep ve çok sevmeme karşın, onlarla ilişki kurmayı, kurduğum ilişkileri sürdürmeyi bilemiyorum. Herkesler gibi davranma yetim yok. Ufak bir çocuk gibi huysuzlandığım anlarda, herkesi aptal, beyinsiz olarak suçlayarak sonucu değiştiremiyorum. Yalnız kalıyorum. Bu yanımdaki adamdan hoşlanmadığım anlamına gelmiyor. O, kendi sırları içinde anlamlı, iyi yürekli bir herif, ama ben ne çok anlamlı, ne de çok iyi yürekli bir kadınım.

Beni ufak, minimini bir kız, hatta bebek gibi seven, öyle olduğunda tüm iç dünyasını bana açan birisinin sevgisi, zaman zaman bana bu rolü benimsetiyor. Ufak bir kız çocuğu gibi davranıyorum ama büyümem gerektiğinde bir dolu sorunla karşılaşıyorum. Terslik nerede, kimde diye düşündüm. İnsanlar ve yanımdaki bu sarı kafalı adam, hepsi *ben* olmadığımda rahat ve hoşnutlar, ne oluyorsa işe *ben* girince oluyor, işler bozuluyor.

Her neyse, yine kendi psikolojik sorunlarıma daldım, bağışlayın.

Emile Ajar'ı okuyordum, sıkıldım attım. Metin İlkin diye birini buldum onu okuyorum. Arada bir-iki bir şey çiziktiriyorum, hepsi de aptalca oluyor.

Bitiriyorum. Görüşmek üzere iyi kalın.

Buket UZUNER
Erdek 19.08.1978

Merhaba,

İstanbul'da beş gündür İstanbul'u yaşıyor, şair olmadığıma, şiir yazamadığıma, bunca duygu yükünü taşıdığıma belalar yağdırıyorum. Hiç bu denli yalnızlık, bu denli keskin boşluk, içimi kanatan sevgisizlikle birlikte, herkesleri bunca sevmişliğim, İstanbul'u bunca duymuşluğum, yaşamışlığım olmamıştı. Beşiktaş'ta ucuz bir çay bahçesindeyim şimdi, deniz hiç eskimiyor. Akşamları işporta malı bardaklarla şarap içiyorum. Dolup dolup taşıyorum. *"İstanbul Ağrısı"*nı duyuyorum. İstanbul adamı çarpıyor-mu- ben hiç de iyi değilim, Allah kahretsin yaşamayı çok seviyorum.

Neyse bu kadar yeter. Selim'i telefonla aradım, zamanlarımız uyuşmadı, bir türlü görüşemedik. Cağaloğlu'na gittim Yaşar Nabi'ye, gerçekten Yaşar Nabi yaşıyor mu? Ne komik şeyler oldu. Gelince anlatırım. Cihat'a, anamgile yazmıyorum, 5 gündür (benim için iyi sayılır) gelecek hafta sonu döneceğim. Bürokratik işlerim çok tatsız.

Hepsi bu.

Şiir yazabildiğiniz iyi şiir dizdiğiniz için ne şanslısınız

Buket UZUNER
(kart) 7.4.1979

Hep sevgilerimle.
Haziran 15, 1979 için..

Buket UZUNER
15.06.1979 (kart)

Merhaba,

Hani uzun uzun yazarsam, bu demektir ki: çok bunalıyorum, çok yalnızım, uyumsuzum. O garip memleketimi, insanlarımı, bir-iki dost yüzünü, anamı, babamı, Karaböcek kardeşimi, en çok da bu soğuk + küçük kuzey kentinde boynuma dolanmış bir çift sıcak kolu özlüyorum, çok bir başımayım, divaneyim, hüzünlüyüm, bütün bulutlarım ve tuzlu yağmurlarım üstümde dilsiz rüyalarım terli, renklerim siyah-beyaz başımda şarap sonrası ağrılar... Böyle demiştiniz. İşte ben de bu nedenle kısa yazıyorum. Bir kartpostal boyu. Kısacık. Öyle kısa ki, yer yok nasıl olduğumu yazmak için.

Sizin kara saçlı, Türkiyeli kızınız, bu sarı saçlı Norveç'lerde çok bir başına...

Ne ki, yaşam mutlaka sürüyor, iyilik ve güzelliklerini birileri bir yerlerde paylaşıyorlar, kötülük ve dertleri çok uzakta değil, temizlenmek için bekliyor, yalnızlıkları ve hüznü ise şimdilik 62° enlemde buralara denk düşüyor bu mevsim. Bu yaşam çemberini mutlaka bir yerinden yarıp, katılmam gerek...

Hepsi bu'dur.

Ek:

Umarım adresinizi doğru yazmışımdır. 94/ birşeydi ama çıkaramadım. Ben adresimi bir dahaki sefere yazacağım. Nedenini bilmiyorum. İçimden öyle geliyor. Güçsüzlüğümden belki.

Sevgiler.

Buket UZUNER
09.08.1979

Merhaba,

Şimdi daha iyiyim, ama asla çok iyi değil, hiç de çok iyi olmayı beklememem gerek, olamam ki...

Bir ayı tükettim, fazla bir şey yok elimde. Amerikalı bir kızın (Paulette) ödünç verdiği radyo, Türkiye'den gelen çalar saat, daktilom, duvarda bir şiir, öldüresiye güzel, mahcup, tesadüf bu ya çok da yalnız, her gece okunası denli yakın, dost bir şiir, adı *"Hani Utanmasam..."* Aynı şiir Almanya'da bir Türk kızının da yalnız odasını süslüyor şu sıra, sımsıcak. Bir de öykü. Koskoca bir ay ve bir tek öykü. Aslında yüzlerce öykü olabilirdi, ama sağlıksız olacaklarını bildiğimden kağıda geçirmedim hiç birini, okudum, üşenmeden hem de ezbere. Uzun, ıssız, bol yeşil ve hep yağmurlu yollarda. Hiç sessiz olamadım, mektuplar, öyküler ve şiirler okudum, hiç yazılmayacak...

Burası Ergun'un dediği gibi "Uygar bir köy" sizin Avrupa'nız (hep iyi yanlarını mı anlattınız yoksa ben mi iyi yanlarını korudum hafızamda?) Ümid'in Paris'i hani? İnsan isterse bu denli yanlış bir seçim yapamazdı yani. Hadi Afganistan'ı Türkiye'nin bir kenti, anadilimizi Arapça, hergün yediğimizi yalnız ekmek sanıyorlar bir şey demiyorum, bozulmuyorum da, hiç ses, hiç hareket yok ya, bu sessizlik, durağanlık çıldırtıyor beni. Herkes komünist, herkes yazar burada maşallah, bir tane adama rastlamadım henüz. Şimdi Latin Amerika'ya kafasını takmış Marksist bir şairin peşindeyim, onunla ilişki kurabilirsem, herşeyi yalnızca hobby olarak değerlendiren bu düşünmeyi unutmuş öğrenci kesiminden sıyrılabileceğimi sanıyorum. Yakınıyorum sanmayın, yakınmak yok, kendi seçtiklerimden yakınmamayı ve şu üzerime bol gelen utangaçlığı (ayıp ve günahları bol çocukluk yıllarının izi kolay silinmiyor) yenmeyi öğreneceğim. İlk saptadıklarım bunlar, ivedilikle ve kesinlikle öğrenmem gerek bunları. Niçin bu denli sıkılganım ben?

Bir de Norveççe var öğrenmeye çalıştığım. Derme çatma bir dil bu. Fransızca gibi cisimleri masculine (en) feminine (ei) neuter (et) diye ayırıyor, beri yandan kelimelerin çoğu İngilizce'den çalma, ses alarak Almanca'yı çağrıştırıyor. Niçin ben her zaman herşeyi okullardan öğreniyorum?

Rolümü benimsedim, öğreniciyim ben. Burada koloni oluşturacak denli çok Türk var. Çoğu erkek ve ODTÜ'lü. (...)

Norveççe ve orientation kurslarımda Vietnamlı'dan tutun da, Venezüellalıya kadar yetmişikibuçuk millet var. Amerikalılar hariç hepsi nazik, güler yüzlü. Bir İspanyol bir kız var, Norveçli bir oğlanla yaşıyor, Carmen. Bu kız oldukça ilginç, akıllı ve sağlam. Sınıfta bir de bebek var, İtalyan asıllı, Venezüellalı Josephina'nın bebeği Monica, 1 aylık, o da derslere geliyor. Yarın Norveçli bir kız bana kedisini armağan edecek, sanıyorum Viking (=kedime bu adı vereceğim) de derslere gelecek benimle, bu küçücük odada sıkılır gariban. Niçin yaşayamıyorum ben?

(...)

Size bu ilk ay içinde yazdığım tek öyküyü yolluyorum. Sanıyorum Hüseyin yayımlayacak bunu. Örgüsü çok karmaşık mı? Begümşen (buradaki Türk kızı) çok sert eleştirdi, hala kendime, yazdıklarıma adamakıllı güvenemiyorum ki, üzüldüm. Beni, sizin slogancılık anlayışınızı özümleyememiş olmakla suçladı kızcağız. O, hala yazarın "ben bunu düşünüyorum, bu doğrudur, sizde bunu böyle bilin" demesi gerektiğini sanıyor. Dağınık bir sulu boya gibi mi sahi? (öykü)

Sağlık durumum hiç iyi değil, midem ve barsaklarım berbat, kanamalar, sancılar. Mızmız bir kızım.

Dün gece HAIR filmine gittim. Oldukça da etkilendim. İlk kez gözümü yumunca, binlerce birbirine dolanmış siyah kordonlar, fişler, prizler görmedim bu filmden sonra.

Hepsi bu. Sıkılmazsanız yine yazarım.

* Norveç'lilerin çok utangaç ve içe dönük insanlar olduğunu yeni öğrendim. Çok berbat bu, tabii.

Ek: Öykü'de Baltimore'un liman kenti olduğunu söylüyorum ya, aslında denize bir nehirle bağlı olup, limanlar bu nehir üzerinde kurulu imiş. Bu, Baltimore'un liman kenti olmasını değiştirmez di mi?

Oslo'da Gulf-Stream olmadığı için yağmurlar bu denli bol değilmiş. Tüm Oslo'ları Bergen yaparak bu önemli yanlışı düzelttim. Yine de Begümşen'in eleştirileri (bu yukarıdakilerde haklı kızcağız, coğrafik yanlışlarımı kabul ediyorum) bitmiyor.

Çılgına döndü kız, "bu öykü yayımlanamaz, ben olsam basmam" diye. Neyse şimdi İtalya'ya gittiler de, bana kızacak zaman bulamıyor.

Sevgiler ve sevgiler.

Buket UZUNER
Norveç - Bergen -10.09.1979

Selam,

Bu sabah uçakla güneybatı Norveç'in petrol kenti Stavanger'e geldik. Yarın botla Bergen'e döneceğiz. Burada çoğunlukla Konya'lı Türklerin oluşturduğu işçi derneğinin kültür gecesi için ben sergi kuracağım. Bu Konya'lı işçiler, 15 erkeğin arasında cigara içen bir Türkiye'li kızı görünce bayağı bozuldular. Alışacaklar.

Hepsi bu. Sevgiler...

Buket UZUNER
Stavanger - Kasım 1979

Bu kartı ilk gördüğümde şaşkınlıktan donup kaldım. Çünkü Avrupa diye karşılaştığım ilk manzara tüm renkleri ve ürkütücülüğüyle aynen böyleydi. Bir de başını almış giden alaturka hüzün, soğuk yalnızlık duygularımı buna eklerseniz ilk bocalamalarım için, neden acımasız davrandığınızı söylediğimi belki anlayışla karşılarsınız? Hı?

Güzel bir kart, di mi?

Buket UZUNER
Kasım 1979
kart)

Merhaba Attilâ İlhan,

Hımm, bu başlık fazlaca bilgiç, biraz sert, biraz da küstah ses verdi, ama aslında yapmak istediğim hiç de bu değil.

Bazı konularda değişmeye çalışıyorum ya, aklımca, bu başlık bir fikir verir sanıyorum. (Buket'in aklı işte...)

Aman Allahım, neydi o mektup öyle? Okudukça sersemledim. Zaten o sıralar çokça şapşallığım üstümdeydi, hepten afalladım. Sahi, o katı, asık surat mektubu hakketmiş miydim, yoksa hep için için düşündüğüm gibi damarıma mı basmak istediniz?

Hemen ve açıkça söyleyeyim ki, ben buraya hiç de sandığınız gibi, o sevimsiz "yük* biyolog" adının önüne yeni bir şeyler eklemek ilk amacıyla gelmedim. Sağlıksız ve bitimsiz ilişkilerimden, sevmeyerek, güçlükle katlandığım biyoloji'den kaçtım. O sıralar kendimden de kaçabileceğimi sanıyordum. Bu sonuncusunun olanaksız olduğunu iyice öğrendim ("günaydın" denebilir ancak)

Amacım, en azından, istediğim Buket'e paralel olabilmek. Olanaklarım oldukça fazla... Aralarında eşgüdüm sağlamak konusuna gelince, zaten bunu öğrenmeye çalışmıyor muyum sanki... Sonra da "üstüne git" diyorsunuz. Bu konuda hiç kuşkunuz olmasın, bazan bazı şeylerin öyle üstüne gidiyorum ki, kendim bile korkuyorum (dedeme "deli Salih" derlermiş zaten)

3 ½ aydır Bergen'de yaşıyorum, alışkanlık bir yana bırakılarsa, hiç de şikayetçi değilim bundan ötürü. Sevdiğim ikiüç şeyi bile sıralayabilirim (sakın "aferin" demeyin, şimdi (birazdan) hiç hoşunuza gitmeyecek şeyler söyleyeceğim) sevmediğim tek konu ise, diz-boyunu çoktan aşmış ırkçılık!.. Hele beni Hintli sanıp, ileri gittiklerinde üzüntümden yorgun düşüyorum. İngiltere'de bu durumun çok daha ileri boyutlara varmış olması ve giderek birçok ülkeye yayılması uzun uzun düşünmeme ve konuşmama neden oluyor (çokluk yabancılarla ilişkim var, Norveç'liler ilgimi çekmiyor, ilgilenmiyorlar)

Hep "yapma" dediklerinizi yapmakla meşgul olduğumdan, bir türlü yazmaya cesaret edemedim. Hoşunuza gitmeyecek bunlar, ama boşuna *"crazy Buket"* demiyorlar burada bana. Birincisi, yeni bir öğrenime başlayacak olmam. Büyük bir ola-

sılıkla Biyoloji'yi evin en üst katına, hatta çatı arasına kaldıracağım ve Sosyal Antropoloji öğreneceğim. İnsan ve sosyal çevresiyle etkileşimi müthiş ilginç geliyor bana. Dişimi sıkarsam 1 ½ yılda Cand-Mag dedikleri bir düzeyde Sosyal Antropoloji çalışmış olacağım. (bizdeki Eğitim Enstitüsü, Yüksek Okul düzeyine denk geliyor) Sonra mı? ODTÜ'de niçin sürmesin devamı? İkincisi, burada sayısı 30-35'i bulan Türk'lerle ilişkimi arttırmam. Bu 35 kişinin 5'i kız olup, kızlardan yalnızca Begümşen ortada görünürken, bu Türkiye'lilerin legal bir *Türkiyeli İşçi Dernekleri* varken, bu dernekte (%80'i öğrenci halbuki) millet birbirini yerken, Fantoft'ta kulis yapılırken, Begüm'ün aşırılığı çoktan aşmış otoriterliği ile ODTÜ'lü oğlanların azbuçuk feodal kokan tavırları, kapım kapalıyken bile odama dolarken, herhalde izolasyon kapımı kapalı tutamazdım. Daldım aralarına. Şimdi birlikte yiyoruz birbirimizi... (Kaideyi düzdük mü derler?) Geçen ay Grieghallen denen Norveç'in en büyük konser salonunda 25 dakikalık bir gösteri ile el-sanatları sergisi oluşturduk. Fena olmadı. Sergimize Nazım'ın Norveç'çeye çevrilmiş bir şiirini bilem astık. (Oslo'daki tercüman Türkiyeli oğlan çevirmiş şiiri) Basın toplantısına da, güzelim İngilizcem ile ben katıldım (şey toplantı Norveç'çeydi...)

(....)

Şimdilerde, bir Norveç'li ailenin 4 veledine günde 6 saat dadılık yapıyorum. Yemek, temizlik de dahil buna. Para çok az (günde 60.- Krone) ama ailenin yalnız Norveç'çe konuşuyor olması, dil açısından yararlı oluyor, ayrıca ilginç geliyor bana.

Ralph adlı bir İngiliz Felsefe Profesörü tutuluverdi bana. Dolaşıp duruyor peşimde, çok sevimli, akıllı, bazan nihilist olup olmadığından müthiş kuşkulandığım ama asla arkadaştan başkaca bir şey olmayacağım bir adam. Çene çalmak ilginç oluyor (adamın aklı nerde, ben ne diyorum)

Doğru dürüst hiçbir şey yazmıyorum. Aklımdan hazırlıklar yapıyorum, "Bergen'de *–Hangi Batı*-yı okurken" adlı notlar ve bu yabancı öğrencilerin kaldığı otel'in uzun bir hikayesi gibi...

İçine üzüm, yoğurt, mayonez, mısır, havuç konmuş, ölsem yemem dediğim salatayı, bayılarak yemeğe başladığım geçen akşam, "kızım sen artık her haltı yersin" dedim. Kimbilir?

Herkese selamlar. Size de.

(Mehmet Eroğlu'na özellikle selamlar)

ek: Gene sığamadım mektuba. Ah ne çenesi düşüğüm ben... Ayrıca çok alaıurka bir mektup yazıcı olduğumun ayrımındayım.

Sanıyorum duyan herkes *"fena halde leman"* için, bu ilginç aynı anda güzel adları nerden bulduğunuzu soruyordur. O nedenle ben sormuyorum ama sahi, nereden buluyorsunuz?

Hüseyin ile konuşmanıza, onun deyimi ile bir "herif-i naşerif" limon sıkıp, soğan doğramış. Kim bu adam, mutlaka görmüşümdür, bu limoncular takımını ben de hiç sevmedim.

Cihat ile pek yazışmıyoruz ama annemin dediğine göre size geliyormuş. Hay Allah nedir benden çektiğiniz böyle. Bilirim inceliğinizden ötürü hiç de sıkıldığınızı belli etmezsiniz... Umarım çok sıkıcı değildir. (Cihat yani)

Buket UZUNER
Kasım 13, 1979
Bergen

Merhaba,

40 saat tren yolculuğu sonunda Münih'e sonra Tutzing'e ulaştım. Şimdilik Oslo, Kopenhagen, Hamburg, Hannover'i gördüm, yarın da Münih'i göreceğim. Tutzing şirin küçük bir banliyö. Anımsarsanız, size birlikte geldiğimiz sarı saçlı bir Laz kız vardı: Eser. Onun yanında kalıyorum. İki gün sonra Zürich'e geçeceğim –Kopenhang'a bayıldım, nefis bir kent.

(...)

Şimdilik hepsi budur.

Bir Epik öykü denedim. *H. Sanat*'a yolladım.

Buket UZUNER
Tutzing -14.12.1979(kart)

Selam, selam,

Sonunda Zürich'e ulaştım. Değil 4 ½ aylık bunalımlarımı, son 2 yıldır Türkiye'de yaşadığım tüm stress'leri, olanaksız da görünse çoktan unuttum. İnsan bu denli mutlu da olabiliyormuş. (...) Rüyada değilim, gerçekten, bilerek, duyarak, severek yaşıyorum, bu nedenle çok mutluyum. Kısa süre sonra bitecek ama bana kuşkuya düştüğüm ne çok şeyi birden kazandıracak bir öykü bu. Yuppiii. Sevgiler.

Çılgın Buket.

Buket UZUNER
Zürich -18.12.1979
(kart)

Sevgili Attilâ İlhan,

Dün akşam Paris'e geldim. Fena halde dağınığım. Ucuz bir öğrenci oteline yerleştim (oteli bulmak, hiç İngilizce anlamaz Fransızlarla didişmek, dağdan inmeler gibi doğu tren istasyonu ile kuzey istasyonu arasında kaybolmak tam 2 ½ saatimi aldı. Ama bu arada Paris metrosunu kullanmayı öğrendim. Şimdi istediğim yere gidebiliyorum metro ile, bu bana gurur verdi azıcık, pek güç görünmüştü ilk önceden çünkü...)

(...)

Bu sabah kalmakta olduğum Bastille yakınlarındaki Faidherbe-Chalingny'den doğruca, Sevres-Babylone gittim. George Velles adlı adamı bulmak için. Norveçli bir kızın eski sevgilisi. Tatildeymiş. Başka bir adres vardı elimde, ona telefon

ettim, kimseler yok. Atladım metroya Champs-Elysees-Clemenceau'a geldim. Hafif bir yağmur var, serçeler ve güvercinler dolaşıyor yollarda. Bu kağıt ve zarfı almak dert oldu, taneyle satmıyorlar çünkü. Bir parktan geçtim, 4-5 velet katılarak gülüyorlardı. Aklımdan çıkmayan o melodiyi ise metroda (Concorde'da) hafif Meksika'lıya çalan bir genç adam gitarıyla taktı kulağıma *Romans D'amour*...

Üstümde kırmızı eskimo anorağı, kolunda İsviçreli adamın verdiği *Kılchberg* arması... (...) Fazlaca berbatım. Rue Sean Mermoz'dan geçiyorum. Place Chassoigne-Goyou. Habire yürüyorum. Ağlamıyorum, hafif bir yağmur yağıyor Paris'e...

Bir cafe'ye giriyorum. Cafe (St.Philippe) limonata içiyorum, (...) Fransızca, Almanca denli tırmalamıyor kulaklarımı. Yılın son gününü bir başıma bu bana buruk, hüzünlü gelen kentte geçirirsem, deliririm gibi geliyor. Hala delirmediysem... Sahi bu denli duygusal olmak da neyin nesi? Neden başkaları gibi olamıyorum? Nerede, neyim aksamış benim? (yine aynı sorular...) Artık ağlasam mı? Tam zamanı. Güzel olan tek şey var, o da bu en tatlı berbatlığımda ilkin size yazmayı isteyişim. Size, benim en imkansız sevdiğim olduğunuzu hiç söylemiş miydim? Sonra en iyi dostum, biraz da babam... Bu üçü birleşince, korkunç bir duygu kaosu oluşuyor, alıp beni bir dolu yerlere götürüyor... Yine o şarkı kulağımda. Cafe'ye gelen-giden... Bana bakıp gülenler oluyor. Karmakarışık suratla bir kız ha bire yazıp, beyaz damlalar salıyor, biraz da limon yudumluyor. Zaten içim hepten burukken bir de limon içmek...

Burada, bu 1979'un son günleri Paris'inde sizinle olmayı ne çok isterdim. Doya doya ağlamayı da...

Ara-sıra delice bir fikir, damarlarıma sert bir içki yayılışının binlerce kez daha şiddetli etkisiyle dağılıyor. Elektrik çarpması gibi. 2-3 günlüğüne yeniden Zürich'e dönmek...

(...)

Yeniden yürüyorum. Yol soruyorum. Kürkler giymiş, yaşlıca bir çift. Kadın atlıyor hemen, belli İngilizcesini kanıtlayacak. Adam biraz gururlu bundan ötürü, azıcık da ezik. Kadın

besbelli çok güzelmiş yıllar önce... Postaneyi buluyorum böylece.

Sarhoş gibiyim, kollarım uyuşuyor. İyi ama yeniden Zürich'e dönmek fikri de nerden çıktı?

"Bu çocuk iflah olmaz" demişti babam benim için yıllar önce. "İnatçı, çılgın aklına eseni yapıyor..." yalan mı?

Ne çok zenci var Paris'de. Bir boncuk oğlan bana bakıyor, şimdi. Gülümsüyoruz. Sevdik birbirimizi...

Fransa'da o, biçimsel yakışıklı erkek tipi yerine keskin hatlı, benim yapımdaki kızları çarpacak adamlar gördüm. Belki koşullanma bu?

Saat 12:38 Louvre Müzesine gitmek geliyor içimden. Sonra gecesi 32.- Fr.'lık otelime döneceğim. Odamdaki diğer üç kız tam anlamıyla odun. Üstelik İngilizce de anlamıyorlar. Aksi gibi benim de bu tip karılarla mücadele edecek hiç halim yok, şu sıra 2846 km. yolu trenle geldim, bir o kadar yolu yeniden geri döneceğim ve hâlâ yeni bir rota değişikliğiyle Zürich'e dönmeyi düşünebiliyorum. Pes doğrusu! Yo, gerçekten anlamıyorum kendimi. (...)

Dökülmeden toparlanmalıyım. Demin ki gitar sesi yerini Operadaki (istasyonda) akordeon'a bıraktı. Yeniden yağmur başladı. Havada garip bir koku.

Hepsi bu.

Buket UZUNER
Paris -27.12.1979

Merhaba,

4 ½ saat Louvre'u gezmem tabii ki yetmedi. Bol bol kayboldum. Paris'i kaybolarak gezmek daha zevkli herhalde ki, bu Metro istasyonları nedeniyle hiç ürkmedim durmadan kaybolmaktan... Ben bu kıza söz geçiremiyorum. İlle yeniden gidecek Zürich'e, hem de yarın sabah.

Fondue yemeği, nasıl canım çekiyor ama İsviçre'de, burada değil. G.Pompidou Sanat Merkezine gidiyorum. Bugün Paris'de gerçekten yağmur var. Ben ise daha iyiyim.

Selamlar.

Buket UZUNER
Paris -28.12.1979
(kart)

Merhaba,

Easter (Paskev) için Odda adlı küçük bir kuzey kentinde, bir Norveçli ailenin yanında kalıyorum. Yarın da ski için dağa çıkacağız. Tone adlı bir Norveçli kız ile oğlanları ektik, buraya kaçtık.

Hepsi bu. Selamlar.

Buket UZUNER
Odda (kart)

Merhaba,

Yeniden Zürich'e dönüp 5 gün orada yaşamak güzel ve düşündürücü oldu. Yalnızlıktan bıkmış olmak beni yanlış duygulara iteledi. Yeni yılda geçmişle pek duygusal bir bağlantım kalmadı desem yeter sanıyorum. Bu gece Frankfurt'ta kalacağım. 2 gün içinde Bergen'e ulaşırım herhal.

Sevgiler.

Buket UZUNER
Frankfurt- 02.01.1980
(kart

Ve yine İskandinavya... Soğuk bile keskinleşti, sular dondu, insanların boyları uzadı, saçları iyice sarıya döndü, suratlar daha bir asıldı. 25 günlük macera yarın 5 Ocak 1980'de Bergen'de bitecek, içimde ılık ılık kaynayan bir yara, yüreğim

Zürich'te, beynimde bir dolu düşünce, elde kalansa, güzelim anılar, anılar, anılar... Kazanç, deneyimdir... Dünya sıcak bir kan gölü olmuş, kaynarken, ben aklı bilmem şeyinde karılar gibi mızmızlanıyorum. Ayıp billahi.

Hepsi bu.

Buket UZUNER
Kopenhag - 04.01.1980
(kart)

Merhaba,

Biliyorum, ne fotoğraf çektirmeyi ne de almayı sevmezsiniz, ne ki, bazan bir-iki fotoğraf sayfalarca mektuptan daha fazla şey anlatmaz mı?

Eskisine oranla daha iyi, istenen ve beklenene oranla kötü yaşıyorum. Birçok başarısızlığıma, umutsuzluğa karşın direniyor oluşum, yaşayacak başka bir yaşantım olmayışından, zaman zaman nihilizme dek uzanışım da, bilinen karamsarlığımdan... Küçük Burjuvaların bu denli çürümeğe, çözülmeye yatkın olduklarını yalnızca teorik olarak biliyordum önceden... Ya yaşam çok sert, burnum sürtülüyor, ya da akıllanıyorum, daha hoşgörülü ve esnek düşünmeye başladım (ya da yaşlanmak bu?) örneğin: feminist olup, erkekleri sevmek ve kadın oluşumdan hoşlanmak ya da iyi resim yaptığı için, Franco'cu olduğunu bile bile Dali'nin bir resmini duvara asmak gibi...

Arada müzikli jimnastik, ski gibi yeni saçmalıklarla uğraşıyor, yüzmeye gidiyor, bol bol film seyrediyorum. O, sözünü ettiğimiz yalnız sinemaya gitmenin güzel alışkanlığını tanıyorum artık. Woody Allen'i seviyor ve anlamaya çalışıyorum –bu ara kafamı taktım-

Sosyal (ya da Kültürel) Antropoloji'ye kaydoldum. Adamakıllı sarıyor beni. Gelecek yıl Oslo'ya taşınma planları ya-

pıyorum. *Varlık*, *Oluşum* ve *Dönemeç*'e yeni öyküler yolladım. Bir de romana başladım --daha çok küçük-

(...)

Yaptıklarım beni tatmin etmiyor, zihinsel düzeyde büyük tatminsizlik ve kendi memleketime, kültürüme yabancılaşma kaygıları içindeyim. Türkiye'de nasıl bir yaşam kuracağım, beni kabul edecekler mi soruları... Hiçbir yere yerleşemeyeceğim sanısı...

Hepsi bu. Herkesi, özellikle Attilâ İlhan'ı çok özledim.

Selamlar.

Ek: Doris Lessing'in Türkçe'ye çevrilmiş hiç kitabı var mı? Çok ilginç bir yazar, yeni tanıdım.

Buket UZUNER
Bergen -29.03.1980

Sevgili Attilâ İlhan,

Biliyorum, baş kaşıyacak vaktiniz yok yine de, lütfen şu öyküyü okuyup bana tek satırla da olsa, görüşünüzü yazar mısınız?..

Hüseyin'den gelen son mektup panik içinde, dostça uyarılarla dolu. "Boğuntu Edebiyat yapıyorsun" diyor. Halbuki benim: eli şakağında şaşkın, dağınık bir Castro'nun, Afganistan'ı kırmızı mumlu davetiyeleri ile işgal eden Rusların, hiçbir bilimsel temeli olmayan, ayakları havada, başı sarıklı İran'ın ve hala adına "Batılılık" denen sahte kibarlıklarıyla kendilerine sömürecek yeni pazarlar arama telaşında ki Avrupah'nın dünyasında, birazcık çevresine bakabilen "insan karmaşasının" yalnızlığım, bunaltısını yazmaktan öte bir dileğim yoktu ve yok.

Adam zaten boğuluyor yahu...

Zaten çoktan yazdıklarının bir kitapta toplanmasının olanaksızlığını karamsar bir hoşgörü ile karşılamaya başlayan bu kız, şimdilerde bir de saçmalamaktan korkmaya ve de artık bir-

iki dergide bile yazdıkları çıkmayacak, kimselere seslenemeyecek üzüntüleri duymaya başladı.

Ben yine de yazmayı sürdüreceğim. Bir gün boğulmayan, özgürlüklerini ve haklarını almış ya da aldığı halde, anlamını bilen ve kullanan insanlar görene dek, bu hoşnutsuz, yalnız, bunalmışları anlatacağım, başka seçeneğim yok, şimdilerde bunları yaşıyorum.

Aman Hüseyin'e bozuldum sanılmaya. O, arada bir İzmir kokan, yeni şiirlerinden utangaç, çekingen dizelerle çıkıp geliveren can bir arkadaş. Benim derdim, hazır burada boğulurken, başkalarını da boğmamak, yalnızca anlatmak...

Hepi bu, iyiliklerle...

Ek: Öykünün dili berbat, yeniden temize çekilip dilin düzeltilmesi zorunlu. Ben dil ile değil, özü ili ilgili görüşünüzü merak ediyorum.

Buket UZUNER
Bergen -25.04.1980

Merhaba,

Çok başarısız, dağınık, çılgın yani *rate* olsam yine de sever misiniz beni?

Yağmurlar, karlar, sisler ve Bergen... Bozula, dağıla yaşıyorum, toparlanıp yeniden çözülüyorum.

Mıcro-Ecology Çevre kirlenmesi falan okuyorum. Toprakların, suların nasıl kirlendiğini öğreniyorum. Beyaz önlüğümle laboratuardayım. Electron, fleurosans mikroskopları başındayım.

Film klublerine, sinemalara, jazz, jimnastiğe, yüzmeye, bazı konserlere gidiyorum. Yalnızım. Pek hoşnut değilim. Nedenini biliyorsunuz / biliyorum.

İstanbul'da Boğaz'da tanıştığım Rıchard, Paris'ten bir mektup yolluyor. Noel'de beni beklediğini yazıyor. Rıchard

Fransız, Rıchard profesyonel dans hocası, Rıchard berbat bir İngilizce konuşuyor.

Ben çılgınım, dans etmeyi çok seviyorum, sizin deyişinizle azıcık "maceraperest bir çocuğum" ve atlayıp gitmeyi düşünüyorum. Olacak şey mi?

Neden böyle çılgınım ben.

Hem çılgınım hem de hala zincirlerimi tam koparamadım. Cesaretim az. Öyle çok istiyorum ki, parasız kalmaktan korkmamayı, (...) yazmak istediğim herşeyi yazabilmeyi. Ama yapamıyorum. Garip bürokrat temkinlerim var / hala.

Bir burjuva'nın arkası olan, bir proleterin nasılsa arkası olmayan cesareti yok bende.

Yani en basiti, atlayıp Rıchard'ın yanına gitmek hep beynimdeyken bir yanımla şiddetle –uslu çocuk tarafım bu- burada ciddi ciddi biyoloji okumayı istiyor. İşte hep benzeri çelişkilerde gerilip kalıyorum. Gergin ve hoşnutsuz... Evet efendim, ben de bir "şey" olarak aynı zamanda, hem kendimi hem de karşıtımı içeriyorum. Bu çelişki sona erince yaşamım da sona erecek falan filan... İyi de artık yaşını başını almış bir fenomen olaraktan isteklerim ve olanaklarım arasında bir denge kurmam gerek. Artık yoruldum, bu çelişkiden, bir yolu seçmem gerek / zorunlu.

Az önce yirmibeş yaşına başladım. O gün kuzeye, Avrupa'nın en büyük fiyorduna "Sognefjord"a gittik Carmen'lerle beraber.

Kardeşim Salih, redaktörlüğünü de kendisinin yaptığı bir TV programını sunuyor. Çocuklara *'Günaydın'*. Başarılı olduğunu duyuyorum. İnsanın kardeşinin başarısına duyduğu kıvanç ne güzel ve doyulmaz oluyor. Henüz çok geç, seyrettiniz mi Salih Uzuner'i. Kardeşe duyulan bu tanımlanmaz- belki anaç- sevgiyi siz de biliyorsunuz- "Anaç" kelimesi buraya uymadı ama yalan mı, ne siz, ne de ben "anne" olmadık, olmayacağız da, eh öyleyse yanlış kaçmamış...-

Ferid Edgü'den çok güzel bir mektup aldım. Ne ilginç bir adam...

Ayşe Kilimci koşturarak bir mektup yollamış.

İletim. İnsanlar yazıyorlar, iletim kurmaya çalışıyorlar.

Buna ne çok gereksiniyoruz.

Bu kez / Yaz '80 görüşmelerimizden bir tad alamadım, ya çok şey bekledim ya siz bunalmıştınız Ankara'dan –benden de olabilir tabii heh heh- ya da ben yerli fotoroman kızları rolünde Türkiyeli Nietzche'ye fazla kapılmıştım. Herneyse.

Gelecek sefere inşallah.

Pek çok selam ederim.

Buket UZUNER
Bergen- 24.10.1980

Merhaba,

Karttaki köprüyü çok sevdim / yolluyorum. *Sesimiz*'deki yazıdan sonra birçok mektupta "Niçin Attilâ İlhan'ın ağzıyla konuşuyorsun?" diyorlar. Sizden etkileniyorum ya, ne diye taklit ediyorum sanki. Zamanla düzelecek sanıyorum.

Adamakıllı karışık yaşayıp gidiyorum.

Selamlar.

Buket UZUNER
Bergen -28.10.1980

Merhaba,

Bir süredir aklıma düştü. Sanki adamakıllı huzursuz tatsızmışsınız gibi tedirgin oluyorum. İyisiniz di mi?

Selam ederim.

Buket UZUNER
Bergen- 29.11.1980
(kart)

Merhaba,

Size birşeyleri becerip, başarıp da yazmayı / gelmeyi hep istemişimdir, hep de isteyeceğim.

Kısa ama yoğun bir ders dönemi bitti, adamakıllı sıkı çalıştım, yoruldum, bunaldım. Sanırım iyi geçti. Şimdilik çevrenin (toprak ve su) nasıl ve neden kirlendiğini öğrendim, nasıl temizleneceğini değil (?) Sanıyorum ilk basamak da bu olmalı...

Bu yıl para durumum pek tatsız. Türkiyelilere burs vermeyi kesmekten söz edileliberi huzursuzum. Norveç'te enflasyon oranı geçen yıla oranla %8 arttı. Bunlara karşın, cebim delik. yarın sabah yola çıkıp, Madrid'e dek yaklaşık 10.000 km'yi trenle dolaşacağım. (...)

Giderek kendimle uzlaşmaya başladığımı, yaşamın hiç de sandığım gibi / kadar "merveilleuse" olmadığını çözmeye başladığımı, bu nedenlerdir ki daha severek ve olumlu yaşamayı becerdiğimi (sahi mi?) yazsam, hoşunuza gider mi?

Sesimiz'deki yazıların üslubunu nasıl böyle başarılı bir biçimde Attilâ İlhan'dan aşırdığımı soranlar pek çok. Ayıp etmişim doğrusu.

Uzak kuzeyde de olsa yazdıklarımla ilgilenen ve bana seslenen, hiç tanımadığım o insanları seviyorum.

Kabak tadı vermesin diye yazının başlığını değiştireceğim –H.Ayten de bu düşünceme katıldılar efendim-

Böyle "efendim"li konuşunca hemen aklıma H. Bülent Kahraman geliyor.

Ne güzel, uzun mektuplar yolluyor bana, ama şu üst düğmesine dek ilikli gömlek gibi boğucu kibarlığı, "hanım"lı "bey"li konuşması yok mu, çok güç geliyor bana. Ne ki, o, böyle olmaktan pek çok hoşlanıyor.

Son konuşmamızda sınırlarda Türkiyelilere uygulanan güçlüklerden söz etmiştik ya, şu "vize" olayından sonra, konunun boyutları anlatılmaz derecede korkunçlaştı. Fransız'larla, Almanların bu ayrımcılıkta birbirleriyle yarışırcasına boktan

tutumları, zaman zaman bana ikinci Dünya Savaşında bir Yahudi-ymişim duygusunu veriyor- Hoş Yahudiler birbirini destekler sımsıkı tutarlar, biz onu da yapmıyoruz- Çok berbat.

Şimdilik hepsi bu.

Selam ederim.

* İyisiniz di mi?

Buket UZUNER
Bergen -15.12.1980

Merhaba,

Sizin "abbas" yine yolcu. Güzelim Kopenhag'dayım 6. kez ve hemen formumu buldum. Kopenhag her keresinde yarıyor bana.

Öğleden sonra yola çıkıp, 18 saat sürekli trenle (cehennem azabı?) giderek sabah erkenden Zürich'de olacağım. Gerisi malum, kısa güzellikler falan... Sırt çantam tam 9 kilo, param az / sınırlarda iteleniyorum ve, aldırmıyorum.

Yine / hep yazacağım.

Buket UZUNER
Kopenhag - 16.12.1980
(kart)

Uzun, yorucu bir yolculuktan sonra Zürich. Çok kirli ve çok yorgunum.

Trende bir Alman tiyatrocu ile tanıştım, dehşetli ilginçti ve 5 saat konuştuk. Sanat, politika ve psikoloji kombinasyonları çalışıyormuş. Söylediklerini düşüneceğim.

Delikanlı izin alamamış işinden, anahtarı posta kutusuna koymuş. Gidip dinleneceğim.

Delikanlının (Gunter) izin alamayışı iyi oldu, böyle berbat görmez beni. Yine mi estetik kuşkular düzeyindeyim.

Selamlar.

Buket UZUNER
Zürich- 17.12.1980
(kart)

Merhaba,

(...) o, mazohistçe sevdiğim hüznümle birlikte şimdi İspanya'dayım. Barcelona bana iki saat içinde biraz daha Avrupai / Batı biraz İstanbul izlenimi verdi. 4 aydır ilk kez bizim bildiğimiz Akdeniz güneşini sımsıcak duyuyorum. Şimdi karttaki alandayım, bir bankta oturuyor ve Zürich'i, Gunter'i Barcelona'da özlüyorum.

Gece yarısından sona Madrid'te olacağım. Yine yazacağım.

Selam ederim.

Buket UZUNER
Barcelona - 23.12.1980 Salı
(kart)

Merhaba,

Küçük bir kız çocuğuyken ben, hep bir gün Cervantes'ın ve Don Kişot'un anıtlarını göreceğimi hayal eder, buna sonsuz inanırdım. Bugün gördüm. 28 saatlik yorucu tren yolculuğundan sonra Madrid'de Carmen ve ailesi (köpeği, annesi, kardeşi ve arkadaşları ile) X-mas'ı kutluyoruz. Bir-iki kelime İspanyolca öğrenmek şart oldu şimdi /por-favor/

Buralar sıcak, güneşli, kalabalık
ve güzel.
Azıcık buruk! Ama iyiyim.
Selam ederim.

Buket UZUNER
Madrid - 24.12.1980

Merhaba,

3 gündür Lyon'dayım. Arkadaşım Brigitte burada olmadığından, kardeşi ile birlikte kalıyorum. Harika bir delikanlı, çılgın bir yaratık. Lyon sokaklarında dans edip akşamları Woody Allen'i seyretmeye gidiyor, adamakıllı eğleniyoruz Pierre ile. Bir de onun arkadaşı Gerard var. (...) 2 gün sonra Paris'deyim.

Selam ederim.

Buket UZUNER
Lyon - 05.01.1981
(kart)

Merhaba,

Lyon'da son günüm, yarın 10:30 treni ile Paris'e gideceğim.

Lyon yağmurlu, gri ve sakin. Ronne nehri kirli, bulanık, sokaklarda sık sık siyah giysileriyle pis pis dolaşan Fransız polisi, sirenler falan... Ama ben Lyon'u çok seviyorum. Lyon benim için Pierre demek... Pierre kim? Ben de üç gün önce bilmiyordum, hala da pek bildiğim söylenemez ya.

Arkadaşım Brigitte'in erkek kardeşi Pierre. Brigitte Lyon'da olmadığı için beni Pierre karşıladı. Aman Allah, hiç bu denli yakışıklı Fransız delikanlısı oluyor muymuş? Olsa olsa İskandinavya'da bulunur bu sarı uzun, mavi adamlar...

(...)

22-23 yaşlarında, sinema ve müziği adamakıllı ciddi izleyen dünya tatlısı bir oğlan çocuğu. Tabii berbat bir İngilizce konuşuyor. Benim söylediklerimi en fazla üçüncü tekrarımda anlıyor (!) ama ben onun İngilizcesini kesinlikle anlamıyorum. Dert mi?(...).

Caddede yürürken birden Charlot oluveriyor Pierre ya da James Bond. Bir köşeyi dönünce ya Humbrey Bogard bakışları takınmış ya da Peter Sellers'in Pembe Panter'ine dönüşmüş.

Kırık dökük Citroen'ini sürerken birden Louis Armstrong oluyor ve akşamın o çılgın trafiğine aldırmadan yalnız ayaklarıyla arabayı sürüyor.

Ben neden hep deli / çılgın insanları seviyorum ki?

(...)

Pierre ile Edith Piaf dinliyor, gece yarısı çukulatalı kek pişiriyoruz. 2 ½ aylık perhizi bozup cigaraya başladım Fransa'da...

Şu sıra beni görseniz, hiç sevmezsiniz, üstümdeki diz kapaklarıma uzayan 2 kat kazak, boynumdaki yerleri süpüren beyaz atkı, başımdaki kasket Pierre'in, bacağımda mor renkli şalvarımsı bir pantolon, Lyon'da dolaşıyorum. Bir barda sıcak çukulata içip, size yazıyorum, karşıda Ronne nehri, bulanık kirli gri-yeşil, masalarda insanlar Fransızca'yı takmış ağızlarına sürüklüyorlar, emin değilim ama Chopin'i çalıyorlar bar'da. Tüm bunlar bir yana, tam tuvaletin yanında ki bir masada oturduğum için berbat amonyak -(NH3) yine yük* biyologluğu tuttu- kokuları geliyor burnuma.

Saat 5'de evde olmam gerek. Pierre'in dersi bitiyor, -ekonomi okuyormuş?- evin tek anahtarı bende, evi bulabilirsem kapıda beklemekten kurtulur. Bu akşam Brigitte gelecek. Herhalde bizim üç günlük kısa öykümüze şaşırıp, o şahane Fransız aksanı ile "Buket, it's wonderful!" diyecek.

Burada sıkıldım, artık çıkıyorum. Son bir şey, benim bildiğim yerlerdeki en kendine güvenen, entelektüel görünümlü ve zarif siyah derililer Fransa'da gördüklerim.

Hepsi bu. Yarın bu saate Paris'te olacağım. Ve belki bir daha hiç Pierre'i görmeyeceğim?

Bu da hayat -galiba.

Selam ederim

Buket UZUNER
Lyon - 06.01.1981

Merhaba,

Hayır, hiç de sandığım gibi olmadı. Brigitte Londra'dan Lyon'a döner dönmez Pierre yaramaz bir oğlan –çocuğu olu verdi, çünkü, Brigitte şimdiye dek hiç bilmediğim, ona yakışmaz ve çok yadırgadığım bir yanıyla Pierre'e otoriter bir "anne" gibi davranıyordu.

(...)

Her neyse, iki gündür Paris'teyim. Sisli, soğuk ve yağmurlu bir Paris. Evlerin üst katları görünmüyor, sis, sis, sis... Ama o sizin güzelim "sis"leriniz yok artık Paris'te. Yüksek, gösterişli olması için abartılı bir özen gösterilmiş blokların başlarına dolanmış, yarım-yamalak, duyarsız, yamuk-yumuk "sis" bunlar.

Değişmeyen ne var ki...

(...)

Montmartre'e gittim, Seine kenarımda dolandım, bol bol dia-positive çektim, kendime kırmızı bir kumsaati aldım, bir de Hint Eşarbı.

2 gündür D'artagnan öğrenci-otelinde kalıyorum. XX. mahallede Porte de Bagnolet'de. Burayı şimdiki haliyle bildiğinizi sanıyorum, çünkü yüksek beton bloklarıyla dolu sanıyorum çok yeni binalar.

Gecesi 50.- F.Franc'a –geçen yıl 30.- F.Franc'lık bir yerde kalmıştım- burada kalmak bana çok pahalı geliyor. Tek kişilik odası ve sıcak suyu olması ise adamakıllı lüks... Eh, en uzunundan bir Francalam ve 2 haşlanmış yumurta / 2 elma ve bir çukulatamı da sayarsak pek hovardaca! yaşıyorum. Aslında yanıma aldığım para çoktan bitti. (...)

Bugün adamakıllı yoruldum, yaklaşık 9 ½ saat yürümüşüm, şimdi duş aldım ve uyuyacağım. Yarın 09:30 treni ile Frankfurt'a gideceğim.

Evet, artık dönüş başladı. 2 gün GieBen'de -Frankfurt'un 100 km.kuzeyinde- kalıp sonra, Kopenhag, İsveç, Oslo ve Bergen. Henüz İsveç transit vizemi almadım, bakalım yine tutuklayacaklar mı beni İsveç'te geçen yılki gibi. 24 gündür dola-

şıp duruyorum. Trenler, istasyonlar, uykusuzluklar, polis, pasaport tatsızlıkları. Bordoaux'da geceyi istasyon banklarında uyuyarak geçirirken polisin "I. sınıf banklarda II. sınıf biletle uyuyamazsınız" diye beni azarladığını yazmış mıydım. Hey Allahım, artık istasyon bankları arasında bile sınıf farkı belirdi acaba ne zaman "sınıf bilinci" belirecek –keh keh ve de keh.-

Yeni, güzel insanlar, yeni tadlar ve ayrılıklar...

Neyi arıyorum? Son 1 ½ yıldır daha yoğun biçimde, sürekli arıyorum. Pierre ile gittiğimiz Woody Allen'in son filminde –Stardust Memories- Woody'nin dediği gibi: "öldükten sonra: 'hep yaşamın anlamını aradı ama bulamadı' diyecekler benim için" Woody Allen haklı mı?

Hasan Bülent'in, sizin yaşamınızın sürekli kendinizle uzlaşma arayarak geçtiğini bu nedenle "gelsin serüven arayışları gelsin kaçışlar" deyişi yanlış mı? Yalnız ve yaşamın anlamını aramıyor musunuz hala ve hep...(?)

Şimdi hüzün vaktidir, şimdi Paris'te son gecenin güzel hüznü ile kucaklaşmak vaktidir.

Merhaba.

Buket UZUNER
Paris -08.01.1981

Merhaba,
Paris'deyim.
Parasızlıktan
Frankfurt'a geçiyorum.

Buket UZUNER
Paris- 09.01.1981
(kart)

Norveç beni bembeyaz buz gibi karşıladı. Sürekli kar yağıyor, kopkoyu beyaz.

Yarın biokimya ve algae fizyolojisi derslerim başlıyor. Geçen sömestır aldığım micro-ekoloji'den iyi bir notla geçtiğimi bugün öğrendim. Bol bol Stevie Wonder dinliyorum.

Artık bana bir satır yazın...

Buket UZUNER
Bergen-14.01.1981
(kart)

Merhaba,

Bana yazmıyorsunuz. İnsan birilerine yazmak isterse iki eli kanda da olsa yazar, bunu biliyorum. Buradan, bana yazmak istemediğinizi de biliyorum. Ama neden olduğunu bilmiyorum.

Herneyse, bana gelince, sınavlar biter-bitmez önce bir dağ-oteline garsonluk yapmaya başladıysam da, dağ-başlarını, küçük kentleri sevmediğimin kesinkes ayrımına vararak –bu kaçıncı?- Oslo'ya geldim. Şimdi Oslo'da bir yaz işinde çalışıyorum. Kasiyerlik, garsonluk vbg. Oslo'yu seviyorum. Boş vaktim çok değil, olunca da yorgunluktan verimli olamıyor ya, yine de adam olan birşeyler yapmasını becerir.

Yani artık derslerin yoluna girmesi, Bergen'de kollektif bir yaşamaya başlayışım (4 öğrenciyiz aynı evde) gibi olumlu şeyler yazabilirim size. Aslında olumlu saydığım birçok şey daha gelişti, en önemlisi kendimi, kendi işlerimi ve planlarımı herkesin üstünde ve bağımsız tutmanın güzelliğini, hiç de bencillik etmeden yaşamaya başladım. Böylesi çok yalnız ama çok daha sağlıklı.

Başka? Bu yaz tatil yapmıyorum. Gelecek yaz Türkiye'ye gelmeyi planlıyorum. (...) Keyfim yerinde.

Selamlar.

Buket UZUNER
Oslo - 15.07.1981

Merhaba,

14 günlüğüne Ankara'ya geldim. 2 yıldan sonra aile + bazı arkadaşlarla buluşmak güzel. Yeniden İstanbul'lu olduğunuza pek sevindim, hayırlı olsun.

Yine bir zaman, bir yerlerden yazmak üzere.

Selam ediyorum.

Buket UZUNER
Ankara- Mayıs 21, 1982
(kart)

Merhaba,

Yanlış mı hatırlıyorum, 15 Haziran yaş gününüz di mi? Kutlu olsun. Yaş gününde "kilise" kartı yollamak da nerden çıktı derseniz, ben ilk gördüğümden. Ben bu VİKİNG- kilise yapısına tutuldum, göresiniz diye efendim.

Selam ediyorum.

Buket UZUNER
Oslo - Haziran 15, 1982 için (kart)

Merhaba,

Birkaç gün önce 27 yaşıma girdim. Hatırlıyor musunuz 21 yaşıma girdiğim gün size gelmiştim, elimde saçma sapan keklerle... Üzerinden yüzyıl mı geçti? Yoksa çoktan iki üç asır mı? Kağıt üzerinde yalnızca 26 yıl görünen o zaman parçasını ben mi yaşadım, ben miydim o trenlerde gece yarıları bir başına kilometrelerce yolu, sınırları, memleketleri usul usul, korkunç bir hızla tüketen? Ben miydim o dünyayı yeniden ve yeniden binlerce kez yıkıp, yepyeni kurabilecek yerinde duramaz kız çocuğuyken küçük Çinli adımlarıyla bir kısım Dünyayı dolaşabilen... Bütün bunları ben mi yaşadım, o kadar çok şey o kadar deli-dolu koşturmalar, içimi yırtan özlemler, yeniden doğuş sevinçleri katan sevdalar, darmadağınık, yapayalnız bırakan ayrılıklar, başaramayacağımın terli korkuları, bilinmezin üstüne

üstüne gitmek zorunda kalışın gözü kanlı ürpertisi, her sabah aynaya bakıp "olmuyor, yapamıyorsun"la, "bak oluyor, biraz daha diren, yapacaksın"ların ortalamasını almaya çalışmalar... Gerçekten ben miyim şimdi bunları oturup sanki ben yaşamışım gibi size yazan? Yok canım, ben çoktan 37 yaşının yorgun "bunlar da olacak - olabilir" bakışlarını -bazı höşgörülü, bazı bıkkın- gözlerime yerleştirmiş, hiç beklenmediği anda "pat" diye çıkıp gelen 17 yaşımın çılgınlıklarının, hala "umut"lu delikız çocuğu heyecanlarının, atılımlarının sonradan yaratacağı sarsıntıları dengelemenin kaygıları içindeyim. O "...hep aynı dansın değişik müzik ve partner'le yapılışının" çoktan ayrımına vardım, "...içinde ne olduğu merak edilen 41. oda masalına inanmıyoruz artık." "İnandıramazlar bizi"-Görüyorsunuz- zaten biliyorsunuz ya- insan 21'inde ne ise 27'sinde de pek farklı değil. Aynı karamsar, aynı gözü kara, en kalabalıklarda bile biraz yalnız + buruk, kendi ayakları üzerinde başı dimdik direnen bir Türkiye'li kadın. Kendimi çok yaşlı ve çok genç hissediyorum. Bir ayı geçti Amerika'dayım. Amerika'nın önemli okullarından birine kabul edildim. Mıchigan Üniversitesinde Public Health konusunda ihtisas yapıyorum. Bu daha çok benim Türkiye'deki Biyoloji ve Norveç'teki Mikrobiyoloji + Sosyoloji temelimin son rutuşları olacak bir eğitim programı. Çevre ve Endüstri Sağlığı Bölümündeyim. Bu 2 yıllık programı tamamladıktan sonra (tamamlamaya kararlıyım) uluslararası bir teknolojik programda iş bulmak ve insan-çevre (su, hava, gıda, hygien) düzeyinde sağlık araştırmacısı olarak çalışmak (deniz aşırı ülkelerde, çokluk 3. Dünya ülkeleri) planlarının arasında. İstediğim zaman istediğimi yapabileceğimi kanıtladım, biliyorum, inanıyorum. Ne ki hala istediklerim ile kendi kapasitem arasında bir denge kuramadım. İstediklerim hep kapasitemin üstünde, çok çok üstünde. Bu yüzden hiç tatmin olmuyorum. Hala ve hiçbir zaman "yazmak"ı bırakmadım, yazdıklarımı artık "yayınlanır nitelikte" bulmuyorlar Türkiye'de. Bu beni üzüyor ama hala + hep yazıyorum.

Bana bir ses verseniz, bir-iki satır yazsanız ne çok sevinirim.

BENİM İÇİN HALA ÇOK ÖNEMLİ VE ÇOK SEVİLDİK olduğunuzu yazmam gereksiz di mi?

Selam ve sevgi.

Buket UZUNER
Ann Arbar - 24.10.1982

Çok Sevgili Attilâ İlhan,

Aylar önce G. Stein'in bir fotoğrafını bulduğumdan beridir hep size yazmak aklımda, hatta zarfını bile hazırlamıştım, ama bir türlü olmadı, kısmet Norveç'e imiş.

Michigan Üniversitesinde 1 yılı tamamlayıp, School of Public Health'de Water Quality and Pollution konusundaki master çalışmamın yarısını bitirmiş oldum. Kalan 1 yıl için hala financial aid aramakla uğraşıyorum. Michigan'dan Nisan sonunda ayrılıp New York City'e geçtim, orada Afrika meraklısı (hastası demek gerek) bir Amerikalı arkadaşın yanında kaldım. Bazı benim Türkiye ve Norveç vizelerim için koşturduk, bazı New Jersey ve Conecticut eyaletlerine gittik (Özellikle Pazar Anneler Gününü Barbara'nın annesi ile piknik yaparak geçirmek amacıyla) Hemen belirtmek isterim ki, N.Y.City güzel ve delidolu çekici ama ben Chicago'yu gördükten sonra ikincisini tercih ediyorum. Chicago da renkli, kozmopolik ama düzenli ve daha yaşanabilir bir kent.

Derken, sizin deyiminizle ABBAS YOLCU Norveç'e geldi. USA'dan memlekete gidebilmek için Avrupa'da bir yerde konaklamak gerekiyordu, ben de neden Norveç olmasın, bir dolu tanıdığım ve bazı arkadaşlarım varken dedim.

(...)

Mayıs sonu - Haziran başı memlekette olacağım. Yapmak istediklerim arasında mutlaka ve mutlaka sizi görmek, bir İstanbul çayevinde, Boğaz'ı dinleyerek sizinle söyleşmek var.

Çoktan düşlerini kurmaya başladım bile. Hatta sizin başınızda bereniz, elinizde "... bu kitaba yeni başladım çocuk" diye bana hiç tükenmez coşkunuzla anlatacağınız bir yeni kitap olacağını ve üzerinizde o size özgü zarif yazlıklarınızdan biri olacağını bile biliyorum. Ama uçuk mavi mi yoksa bej mi bilemiyorum...

Bense mavi, ufacık bir rüzgar üflemesiyle bile serin serin uçuşuveren bir Hint yapımı elbise ile olacağım. Siz belki, mavinin bana yakıştığını ve şimdi artık o liseli-kız imajımın değişip, yerine genç bir kadın ifadesinin geldiğini söyleyecek ama zaman ne çabuk akıyor, bir kısacık süre sonra da yaşlı bir kadın olacak ve o upuzun görünen yaşam tükenip bitecek diye geçireceksiniz içinizden. İkimiz de sözünü etmeyeceğiz bunun ama kısacık bir bakışla paylaşacağız.

Sonra eskilerden söz edeceğiz. "Bu çocuk hiç değişmeyecek, hep sırılsıklam duygusal" diye düşüneceksiniz, bense "N'olurdu birkaç tane daha Attilâ İlhan olsaydı yeryüzünde: anlayan, duyarlı, sevecen, hoşgören, yalnızca yanlışlarımı değil, güzelliklerimi de gören, hakkını veren, incelikleri olan birkaç tanecik erkek daha olsaydı ve ben de rastlamış olsaydım" diye hayıflanacağım. Belki ardından karşılıklı düş kırıklıkları yaşayacağız, ne ki siz çoktan, bense son 4-5 yıldır bol bol yaşadığımdan, düş kırıklıklarına göğüs germesini, indirgenmiş sızı ile atlatacağız. İşte bunların hepsi o İstanbul çayevinde, Boğazı dinliyerek yaşanacak.

Lütfen bu çayevi öyküsünü yaşatın bana...

Bu yaz 3 memleket. Büyük bir olasılıkla Boğaziçi Üniversitesi, Çevre Müh. Fak.'de su kirliliği ve temizlenmesine değin bir projede Prof.Curi ile çalışacağım.

Yazı makinası ile yazdığım için bağışlayın. O eskiden hemen herkesin beğendiği elyazım okunması güç bir karmaşaya dönüştü. Türk alfabesi ile yazar bir yazı makinası da bulamadım, ama en önemlisi Merhaba'mı iletmek ona da ne yazı makinası, ne de Norveç alfabesi engel.

İstanbul'da görüşmek üzere.

Merhaba!

Buket UZUNER
Şu sıra Norveç - 1983. Mayıs. 11

Merhaba, Merhaba, Merhaba:

Sanat Olayı'nı gördüm, dinamik bir yapısı var. İlerde daha iyi, daha sıkı olacağına inanıyorum, siz başında, sizdeki "çocuklara" o bereketli iyimserliği, güveni ve çalışma aşkını aşılayan güzellik var oldukça...

Güncelliği geçmeden şu iki filmi anlatan yazıyı yollayayım, belki Ocak 84 sayısına yetişir. Bu konuda söylemek istediğim öyle çok şey var ki, tutup iki sayfa (siz 1 dediniz ya, hoşgörmenin bir yolunu bulun n'olur) yazı içinde tüm bunları anlatmak olanaksızdı. (İki sayfa olsun diye yaptığım daktilo hilelerini de görmezden gelin) Yine de, acele, çala kalem birşeyler yazdım.

Kitap tasarısı için seçtiğim öyküleri, bu akşam Hasan'a vereceğim. O da "dergici başı" ve "kitapçı başı" gözleriyle onlara bakıp, bir seçme yapacak. Sonra Aralık 15-16 civarında, dosya koltuğumda İstanbul'a gelip, en çok (gene mi?) sizin başınıza ekşiyeceğim.

Burada hava çok kirli, sanki benden daha çok da etkilenen yokmuş gibi. Ergun Türkcan'ın büyük kahkahaları arasında büroda İzmit Körfezi Projesi için çalışırken, sık sık sizi anıyoruz.

Görüşmek üzere, selam, sevgi.

Saygılarımla.

Buket UZUNER
Ankara -02.12.1983

Sevgili Attilâ İlhan,

Sözünü ettiğim yazıyı yolluyorum. Yazı 1982'de yazılmıştı. Şimdi bir REVİEW'ini yaptım. Hemen belirteyim, yazıda yepyeni birşeyler söylemek iddasında değilim, zaten öyle de yapmadım. Gerek konuşmalarımızdan, gerekse derginin ilk iki sayısından edindiğim izlenim beni derginin okuyucusu hakkında az-çok bilgilendirdi.

SBF'de doktora yapan genç bir kadın bu yazıdakilerin hepsinin bilindiğini; bir çok referans numaraları vererek anlattı geçen gün. Doğru. Ne ki, ben *Sanat Olayı*'nın daha çok bir "magazin" eğilimi olduğundan, okuyanları (bir çoğunun) için de böyle bir yazının ilginç olacağına inanıyorum. Ayrıca KADIN konusunda yenilemeler yapılmasından korkulacak noktaya gelindiğini –en azından memleket çoğunluğu için- sanmıyorum ben. Bu nedenle yazının "kulak dolgunluğu" için yazılmış olup, "basic" bir "giriş" niteliğinde olduğunu siz okumadan önce haber veriyorum.

Yazının review'i sırasında bana sayısız makale + kitapçık ile yardımcı olan ABD Kültür Ateşesi Helena Kane Finn, konuya olan ilgisi + yakınlığı nedeniyle bir kopya edinmek istedi + veriyorum.

Helena K. Finn, fluent Türkçe bildiğini ve Kış '84 içinde bir edebiyat semineri düzenliyeceklerini, sizi de bu seminere çağırmayı istediğini söyledi. İlgilenir misiniz?

Seminer İngilizce olacakmış. Sizin Fransızca çevirileriniz olduğunu söyledim. İngilizceniz konusunda hiçbir fikrim yok. Kadıncağız, ilgilenirseniz resmi olarak çağrı yapacak size.

"2 Unmaried Women" üzerine tahliliniz doğruydu. Yazı telaşlı, hatta panik içinde yazıldı, o nedenle de berrak olmadı. Doğru!

Ne ki, söylediğiniz gibi memleketten uzak geçen / yaşanan 4 yılın birşeyler kaybettirdiğinin / kaçırttığının telaşı + paniği değil bu. Yanlış bu!

Geçen yıllar ben öncelikle ve pekçok KADIN üzerine söyleyeceklerin birikmesi ve yine bu 4 yılda aynı konu üzerine çok az şey söylenmiş olmasının telaşıdır.

İki kıtada görüp + yaşadıklarım arasında beni en çok KADINLAR KADINLAR KADINLAR VE onların yaşadıkları / katlandıkları etkiledi. Çünkü: bu, dünyanın tuzu insanlar, ayrı dilleri + kültür ve renkleri sırtlarına giymişlerdi. Ama buraya gelip "sisterhood"un o güzel + sıcak bağı kurulduğunda; trende + uçakta + aynı lokantanın garsonuyken mutfakta + aynı adamın sevgilisi ve kızkardeşiyken, ya da aynı üniversitenin öğrencisiyken hep aynı sancıyı paylaşıyorlardı / paylaşıyorduk "Second Sex" olarak görülmek.

"Hep vermek + sevmek + affetmek + bağımlı olmak + kendine asla güvenmemek" üzere eğitilen çocuğun büyüdüğünde kısa gelen elbisesinden açıkta kalan KADIN bedeninin + yüreğinin + aklının sancısıydı / sancısı bu.

Yalnızca görüp + yaşadıklarım mı? Okuduklarımın hemen tümü bu sancıların ve bunu değiştirme savaşının kurguları ile yazılıydı. International örgütlerde dimdik + onurlu gencecik Prof. kadınlarla beraberdim, çoğu üçüncü Dünya'dan.

Tüm bunlar + binlercesi çocukluğumdan beri bende siyahlara yapılan ayrımcılığa / haksızlığa uyanan öfke dengi bir şiddetle kadınlara uygulanan "sexism"e karşı çıkma içgüdüsünün, şimdilik yontulup + mürekkep yalamasına, ilerde oluşacak iyice akıllanmış + kuvvetli + etkin bir "feminism"in temellerinin atılmasına yol açtı.

İşte ben bu yüzden telaşlıyım!

Haklıyım da.

Ya anlatamazsam? Ya olayı her ne kadar anlamış + kavramış hatta benimsemiş görünse de, feminism'i ancak "erkek düşmanlığı" ya da "lesbianism" gibi görebilen eskimiş kafalara bunun böyle 1-2 boyutlu olmadığını anlatamazsam!

Hani çok feminist geçinen, "aydın erkeklerimize" o beyinlerine kazınmış, değiştirmek yerine yalnızca sağda-solda kadınları öven sahte sözler / davranışlarla aklandıklarını sandıkları

"yine de kadındır, idare edilmeli"nin taşdevri mantalitesi olduğunu anlatamazsam!

"N'oluyor, dünyayı mı değiştireceksin tek başına?" diyenler çok. Dünya zaten değişiyor + değişecek! Ben yalnızca bu değişimi anlatan milyonlarca insandan biriyim ve hep öyle olacağım. Ama belki de anlatamayacağım. İyi veya kötü yine de sonuna dek deneyeceğim.

Söyleyecek öyle çok şeyim var ki...

Üstelik fazlaca da zamanım.

Yazdıklarım iyi yada kötü, her ne kadar Rilke gibi yazmazsam ölecek değilsem / de, yazmazsam bu terbiyesiz dünya daha çekilmez olacak. En iyisi daha az telaşla, yayınlansın, yayınlanmasın yazmaya devam ve çok çalışmak + hep çalışmak...

Tüm bunları size niçin anlatıyorum? Beni iyi tanıyan birisine –size- bunları yazmak zorunda kalacağıma hiç inanmazdım. Ne ki, yaptığınız tahlilde bir önemli yanlış vardı; bunları tekrar anlatmak zorunda kaldım. Kimbilir belki de ben söyleyişinizi yanlış anladım. Bu yanlışlık payını düşünerek, aslında geçen 4 yıl Türkiye'de kalsaydım neler kaybedip / kaçıracağıma dair başınızı ağrıtmayacağım.

Bana yazdıklarım için ilk umudu siz verdiniz. Bana ve yüzlercesine...

Yıllar ilerledikçe, gencecik insanlara iyi + güzel + doğru'yu anlatmanın, en azından yolunu göstermenin ne büyük sorumluluk işi olduğunu anlamaya başlıyorum. Siz bu sorumluluğu tartılamaz ağırlığı ile yüklenen yürekli bir insansınız. Bana yazdıklarım için kimsenin barometresine göre ayarlama yapmamamı, en çok + en önce kendi gözlerimle bakmamı ilk siz öğrettiniz. Dünyada birçok "iyi yazar" var, ama "Büyük" olanlar, gençlere umudu + direnci + "self awareness"i veren "iyi yazar"lardır. Ve siz bunlardan birisiniz. Sadece bu yazdıklarım bile, yaşamım boyu size saygı beslemem için yeterlidir.

Bütün bunlara belki gerek yok. Bazı şeyler söylenmeden yaşanmalıdır.doğru.

Ne ki, gereksiz incelikler yüzünden içimizden geçen ve söylenmesi gerekenleri gizlemek, sonradan başka tatsızlıklara yol açabiliyor. –Bunu tecrübe ile anlamak için artık yaşım yeterli di mi?

Bu nedenle gösterdiğim cüret-i bağışlayın ve saygılarımı kabul edin.

Bunun dışında "YÖK'ün mümtaz bir elemanı" olmaya devam ediyorum (E. Türkcan'ın en taze buluşu) ODTÜ de diğerleri gibi şenlikli. Endüstriyel atıksularda phenollenin biodegradation'ma dair tezime Şubat'ta başlıyacağım. (Eğer Allah izin verir ve YÖK'de top + tüfek ve tankı ile engel olmasa)

Fransızca kurslarım da, günün en eğlenceli kısmını oluşturuyor. Her yeni dil öğrenişimde, yeniden doğuyor gibi heyecanlanıyor + seviniyorum. Yakında "je parle un peu français" diyebileceğim sanıyorum, hem de pek çok sevinerek sanıyorum.

Saygılarımla.

Ek: 1) yazı-yı uygun bulur + yayınlarsanız, bir desinatör arkadaş uygun bir KADINLAR deseni hazırlıyor, haftaya yollayacağım sanıyorum.

2) E. Öz ile konuştum, dosyayı bu hafta postalayacağım. İşlerinin çokluğundan yakındı ama belki, olur a, okuyuverir birara.

Buket UZUNER
Ankara- 26.01.1984

Merhaba,

Dünya Kadınlar Günü bugün, sıkıyönetim falan değil tüm yöneticileri erkek olduğu için falanca kitapevinde en ufak bir (sembolik bile) hareket yaratamadım bugün için.

1 ½ aydır hepsi iyi niyetli + aydınlık görünen bu adamlar "sembolik birşeyler" yapalım" deyip durdular. İmkanları da adamakıllı iyi. Üstelik Tomris Uyar'ın imza gününe denk düşüyor bugün.

Şimdi bu "kadın" olayı aydınlar, özellikle bir zamanlar "keskin"e adı çıkanların burun bükmesi gereken bir zorunluluk olmuş ya, hani önce vatan, millet sonra kadınlar, sanat vbg.

Yok canım bu denli tutucu, taşdevri kafalı ve SEXIST insanlarla memleket bırakın düzelmeyi, iyice berbatlaşıyor.

Ben de oturdum "Sexısm" üzerine yazdım. Derginiz için ilginç bulur musunuz? Sexism üzerine bu denli "basic" bir yazı yazmak 1984 için fazlaca eski ama çevremde konuyla ilgili şöyle ufacık bir yoklama yaptım, başıma lingustikçi kesilen SBF'liler bile net bir yaklaşım yapamadılar.

Yazıyı uygun görür, yayımlarsanız, bu AYDIN homongolos takımından bir grafikçi birşeyler çizecek. İki akademisyen oturmuş (bir erkek, bir dişi) sexism üzerine konuşuyorlar. Adamın (papyonlu ve pipolu) kafasında çıplak bir kadın imajı, yüzünde bilgiç üniversteli ifadesi.

Bir de Picasso'nun 1-2 kübik'ine fotomontaj düşünüyoruz.

Bu delikanlı yazdıklarımı desteklediğinden değil, çizgileri dergide çıksın diye bunu yapıyor ve benim de bunu anlamadığımı sanıyor. Göz bir kere görmeye başladı mı gösterilmek isteneni, tadı-tuzu kaçıyor dünyanın, işte o zaman tadı-tuzu olan, yeni, güzel bir dünya için savaşmak gereği duyuyor insan. Benim kurulması için kendi kapasitem çapında uğraştığım dünyada insanların daha iyi + mutlu yaşamaları ama kadın + erkek denk / yanyana insanların geleceği önemli.

İş bu kadın-erkek denkliğine gelince ya "ulan bu kadın feminist bununla iyi yatılır" ya da "bu da nörotik'lerden / problemli zavallı" diye iki klişe önyargı bizim "aydın (!) erkeklerimiz" için yeterli alternatif oluveriyor. (3. süne bile yetmiyor akılları) Eh Freud'un da erkek olduğu söyleniyor!

Eğer bu konular sizin derginiz için ilginçtir diye düşünüyorsanız, Ms. (Miss ve Mrs'e karşı Amerikalı kadınlar Ms.'i kullanıyorlar 60'dan beri) *Ms. Dergisi*nin (kadınlarca kurulan + yönetilen ilk + tek Amerikan Magazini) Ocak'84 de yılın kadını seçtiği Carol Gilligan ile ilgili bir yazıyı çevirmek isterim. Carol

Gilligan, Harvard Üniv. de Yrd. Prof. *"In a Different Voice"* adlı kitabında geleceğin değişik, bugünden iyi olması için kız ve erkek çocuklarının eğitimlerinin klasik yoldan kurtarılmasına değinen çalışmaların haklılığını gösterir toplum-yoklamaları (researches) yapmış. Bence çok ilginç bir kadın, yazının / kitabının en önemli cümlesi şu (bence)

"Eğer bazı şeyleri değişik görebiliyorsak ille de yanlış mı olması gerek bunun"

***

Ergun Türkcan'la bir yemek sohbeti sırasında bol bol sizi andık yine. Çevre Müşteşarlığında 4 ½ saat süren, "önü ilikli" bir toplantı boyunca tek kelime konuşmayan Türkcan çıkışta "iyi show'du ulan" diyerek 4 ½ saatin öcünü aldı.

Proje başkanımız bir operasyon geçirdi (Oktar Türel) ona koşturuyoruz.

Okul işim berbat. 3 ½ aydır para ödemiyorlar *"YÖK ve Kadrolar"* adlı arkası yarın programı nedeniyle. İzcilik aşkıyla(!) çalışıyorum. Canım sıkılıyor bu işe 5-6 yıldır bunca ekonomik bunalıma en önemlisi BAĞIMLILIĞA girmemiştim. Norveçce, İsveçce tercüme ile birşeyler kazanmakta, Proje'nin uzaması içinde dua etmekteyim. (Amin)

Hasan ile görüştüğünüz için ondan haberler bölümünü atlıyorum. USA vizesinde takıldı onla uğraşıyor.

Şimdilik hepsi bu. Mart'84 *S.Olayı* giriş yazısını pek sevdim hem kendime hem de kendime 2 kez okudum.

Saygılar.

Buket UZUNER
Ankara - 08.03.1984

Sevgili Attilâ İlhan,

Size telefon ettiğimden beridir, Ömer Hayyam aramakla meşgulum. Ne ilgisi mi var? *"Layla Layla Sevgilim"* adlı öyküyü size yollayabilmem için, öykü içinde Hayyam'a gerek vardı. Ne ki, millet (=kitapçılar) sanki reçetesiz marihuana istemişim

gibi (reçeteyle de vermezeler ya!) bön bön yüzüme bakmaktaydı. Neyse ki, Oktar Türel'in edebiyat ilgisi + ince zevki sayesinde onun kitaplığında bir S. Eyüboğlu çevirisi (taa 1961-Can Yayınevi) buldum. Öykü o yüzden gecikti, sözümde durmamışlıktan değil.

'Ms' adlı dergiyi de mektupla aynı anda postalayıveriyorum. Dergide sözünü ettiğim yazı 37-40 sayfalarında. Ben hala ilginç + güncel buluyorum. Takdir sizin.

Bunun dışında, gelecek sömestr vereceğim dersin hazırlıkları için bu yaz tatil yapmadan Ekoloji ve Çevre Mikrobiyolojisi tekrarlamaktayım. Lab'de bakterilerimle başbaşa bir yaz geçiriyorum. Ama şikayetçi değilim. Çalışarak geçen bir yaz, aylak, bol güneşli olanından daha dinamik kılıyor beni.

Gelecek sefere kadar, selam ve sevgilerimi iletirim.

Saygılarımla.

Buket UZUNER
Ankara - 27.08.1984

Merhaba,

Böyle bir adres var mıydı, yoksa ben mi uydurdum, hiç bilmiyorum. Bildiğim İzmir'den size sımsıcak bir merhaba yollamayı gönlümün çektiği...

Nasılsınız??

Geçenlerde tv'de bir spiker / sunucu hanım sizin *"Böyle Bir Sevmek"*ten yorumlar yapıyordu. Hiç anlamıyorlar! Hiç! Hem canım ben anlıyorum da ne oluyor sanki...

Pek çok sevgi ve selam.

Buket UZUNER
İzmir - Nisan ortası 1992 (kart)

Yeniden Merhaba!!

Bu kez Asya-Minör'ün güneyinden selamlar...

Deniz, dağ ve çam yeşilinin bunca güzel buluştuğu çok az yer vardır dünyada. Birisi Kemer'de... Zaten bu yüzden burada aşık olmuştum –Olimpos'taki Eros 7 yıl önce makinalıyla... –Şimdi 5 yaşındaki ürünle ilk "*aile*" tatiline geldik Kemer'e... Zavallı ürün (Can) ona anlatılan "aşk hikayesi"nden bunaldı artık (gına geldi) Bense bir "aile" tatiline içerden ve dışardan bamanın farklı keyif ve sıkıntılarını yeni yaşam deneyimleri olarak kaydediyorum. Salı gecesi sizi TV'de izlemeyi ihmal etmiyorum burada bile.

(Ne vezife-şinas çocuk!!?!)

Buket UZUNER
Kemer- Mayıs başı 1995 (kart)

Merhaba!!

Ankara'dan "Beyaz Cezayir" kartı da nerden çıktı, değil mi? Eski eşyalarımı karıştırırken "uzun tren yolculuklarım" sırasında (halbuki bu uçakla olmuştu) aldığım kartları da buldum. Güzelim Cezayir ateş gibi düştü içime. (Dostlarımdan artık hiç haber yok, öldürüldüler mi acep?)

Pasaport için Ankaraya geldim. Kardeşimle başbaşa 3 gün kaçamak yapmak falan... Serin, ıslak ama güzel...

Biliyor musunuz, ben liseli bir kızken Sevgi Soysal, mesleği "yazar"lık dediği için aşağılanmış "ev kadını" diye yazılmıştı hanesine... O gün kendime bir söz vermiştim. Bu sabah sözümü tutum. Yeni pasaportumda meslek hanemde: YAZAR yazıyor.

İlk pasaportumda "öğrenci" yazıyordu. Sonra "Biyolog" oldu. Sonuncusu "Çevre Bilimcisi" idi. Ve ben kendime verdiğim sözü tuttukça daha güzel gülümsüyorum dünyaya...

Tunalı Hilmi'de yürüdüm. Sizi haftada 2-3 kez olmak üzere 6-7 yıl boyunca ziyaret ettiğim "o" binaya gittim. Sahi nasıl bunaltırdık biz hepimiz sizi o yıllarda... Ama ne çok emeğiniz geçti bana (bize)

İyi ki varsınız ve ben iyi ki size rastladım.

Geçen hafta Kadın Eserleri Kütüphanesi'nin "5. Doğum Günü' kutlaması için: 2000'li yıllarda Türkiye'nin nabzını tutacak, 40 yaşın altında, eğitimli, örgütlü ve meslek sahibi 25 kadın seçildi ve bunlar "şimdiki + gelecek zaman" sorunlarını tartıştılar. Bendeniz de edebiyatçı kadın olarak davetliydim. Önce herşey güzel başladı, herkes derdini, umudunu ve / ya umutsuzluğunu anlattı. Derken *İnsan Hakları Derneği*'nden avukat filanca hanım bize çok acıklı Kürt öyküleri anlatmaya başladı.

Son toplantılarda P.E.N.'de de kazan kaldırdığım aynı konu + atmosfer yaratıldı yani... P.E.N. Yönetim Kurulu da bu tekelleşmeye karşı tavırda. Aklıma bir gazeteci arkadaşımın beni çok kızdıran sözü geldi o anda; "... sonunda *İnsan Hakları Derneği Ankara Şubesi*'ni Kürtlere teslim ettik ve çıktık" demişti.

Ve ben artık hiçbir şeyi kimsenin TEKEL'ine teslim etmekten yana değilim.

Mikrofonu elime aldım veee... Gerisini Nevval (Çizgen) size anlatır.

Ortalık karıştı, ben tutucu, bağnaz, çağdışı ilan edildim, protesto edildim. (gülümsüyorsunuz değil mi??)

Salon bana karşı olanlar ve olmayanlar diye ikiye ayrıldı. (Beni destekleyenlerden Nevval ve Füsün Erbulak dışında herkes tutucu ilan edilmekten korkarak sus-pus olmuştu)

Söylediğim çok basitti:

Bu ülkede düşünce suçu vardır. İnsan Hakları yoktur. 1980 Anayasası iyileştirilmeden hiçbirimiz rahat edemeyiz. (Kızlar!!) Yoksa marjinallik adına şov yapılmış olur. Alevi hikayeleri de az acıklı değildir... Falan...

Eskiden olsa bana söz hakkı vermeme kararı alan yönetici hanımı protesto eder ve salonu terk ederdim. Bu kez kaldım.

Sonuna dek oturdum. Galiba 2000'li yıllarda bu ülkede söz sahibi olacak kadın seçiminde isabetli davranmışlar. En azından benim için... (hi hoh ho!!!) Ama beni bir daha oraya davet ederler mi? bundan kuşkuluyum...

Yeni bir roman yazıyorum.

Bu yılki Sait Faik hikaye ödülünü bana vermemek için ünlü kadın-düşmanı eleştirmenimizin lobi çalışmaları Remzi Kitabevi'ne hakaret düzeyine ulaştı.

Ben çok eğleniyorum. Zavallı yayımcım *"Şairler Şehri"*nin 1994'de basıldığını kanıtlamak için savcılıktan kanıt getirtiyor.

Herşeyin aslında bir oyun olduğunu anladığım bu dünyada benim de biraz oyun oynayanları izleyip, eğlenmeye hakkım var artık!!! (değil mi?)

Sizi özlüyorum.

Ve ben bunu hep yapıyorum!

BU BİR İLANDIR!!

Size bu şık fransız kafesinden yazıyorum. Sheraton Otel'e (Gazi O. Paşa) yakın bir yokuşa açılmış.

PAUL
MAISON DE QUALİTE
FONDEE EN 1889

Ankara'ya gelirseniz uğramanızı öneririm.
Divan Pastanesi'nin tam karşısı.

Buket UZUNER
Ankara- 19.04.1995

Merhaba!

Yine kuzey ellerindeyim ve pek sevdiğim Kanada'dayım.

Temiz, sakin, şık, düzenli ve her çeşit ırkın kaynaştığı bir ülke burası. Tüm dünyayı tek ülke yapmak istense iyi örnek olabilir diye düşünüyorum. Suç oranı da çok düşük (henüz geldiğim için düşünce suçlarını saymıyorum.) Bir proje için buradayım. Oğlum ve babası İstanbul'da kaldılar, küçük erkeği şimdiden özledim. Ama geçen ay, babası iş gezisindeydi (20 gün Los Angeles-Hollywood!) biz Can'la İstanbul'da başbaşaydık. Sırayla!! Ne aile ama!

Selam, sevgiyle...

Kurtlar Sofrası'nın resmidir!

Buket Uzuner
Toronto -10 Ağustos 1995
(kart)

NAZLI ERAY'dan
ATTİLÂ İLHAN'a...

Attilâ abi,

San Fransisko'nun göbeğinde bir oteldeyim. Burası bir alem. Amerika'ya hiç benzemiyor. Eğer, Georges Simenon bir Amerikan kenti yaratsaydı, böyle bir kent çıkardı otaya.

Çok güzel, değişik, her yan Çinli, Japon dolu. Iowa City'den dün ayrıldım. Alışmışım oraya. İçim buruldu.

Burada 4 gün kalıp, 2 gün Los Angeles'e gidip 1 gece Las Vegas'ta kalacağım. Bu muhteşem. sahte çölün ortasında yaratılmış kumarhane kentini çok merak ediyorum.

Oradan, Honolulu, Hawaii 2 gün. Oradan, *tanrının izni ile*, sırayla Tokyo-Hongkong-Bangkok, Yeni Delhi-Tahran ve Ankara.

Heyecandan ölecek gibi oluyorum. Aslında korku verici bir seyahat. Büyük jetlerle bile mesafeler çok uzun. Fakat Amerika'yı görüp, Uzakdoğu'yu görmeden olmaz; dedim. Bakalım nasıl olacak.

Sarı ırk. Fu Mançu filmlerindeki gibi Çinli adamlar. Bangkok batakhaneleri, Hindistan şoku, açlık, sefalet.

İşte bütün bunları görmek istiyorum. Yapayalnız seyahat kolay değil. Bazen, gece ruhum korkuyor. Gündüz iyiyim.

Sevgiler selamlar.

Nazlı ERAY
Amerika 29. 12. 1976

Sevgili Attilâ abi,

Size, hiçbir yakın arkadaşıma, dostuma haber bile veremedim, dün gece kısa bir dinlenme için İzmir'e geldim. Çok seviyorum İzmir'i, bilirsiniz genellikle Kuşadası taraflarına gi-

derim arada. Oralar, özellikle benim sevdiğim "Fransız Tatil Köyü" çok kalabalıktır, her çeşit insan doludur. Çoğu benim insanlarımdır... Nino'lar vs. dolaşırlar çevrede her saat...

Bu, Karaburun'daki, bir arkadaşımın konuğu olarak geldiğim yer; oraların tam tersi.

Sanırım bilirsiniz Karaburun'u... Kilometrelerce gittik, artık hiç ev, insan yoktu çevrede... Deniz kıyısında, beyaz tek katlı, üstü tüm çiçekli sarmaşıklarla kaplanmış, elektriği olmayan bir evdi geldiğimiz... O.D.T.Ü'den, bir mimar, bir sosyolog, bir ekonomist, bir ressam, ben ve de çocuklarım... İşte dün gece geldik buraya. Çok güzel.

Buranın yalnızlığı ve sessizliği bir an ürküttü beni...

Denizin sesi, bağlar... Zakkum ağaçları... Gece gaz lambaları...

Bu güzel ev, tuhaf bir şekilde etkiledi beni. (Arkadaşımın babası, sanıyorum İzmir'in çok varlıklı bir kişisi...)

Dışarıdan bu kadar sade görünen bu ufak ev çok iyi yapılmış; içindeki güzellik büyüledi beni. Herşey var.

Ama bir tuhaf!

Bana burası, *"Mayerling Faciası"*nı anımsattı ilk içeriye girdiğimde...

Anlıyor musun abi, nasıl bir villa?

Bu iyi dostlarım, romanımı onların yanında, burada bitirmemi çok istiyorlardı. Romanı biraz biliyorlar; çok etilendiler nedense... "ille de gel, burada, sessiz, güzel yerde bitir" dedi konuğu olduğum arkadaş... Oysa *ben romanı 31 Ağustosta Ankara'da bitirdim.* Artık bir tek kelime yazamam. Neyse, o son bölümü; ki o sizde yok; burada temize çekeceğim...

Fahri Karagözoğlu Bey beni aramış, ne yazık ki evde yoktum. Galiba bir kez daha aramış sonra, gene yoktum...

Fahri Bey benim telefonumu herhalde sizden almıştır diye düşündüm. Acaba önemli bir şey mi vardı? Sanırım Cumartesi ya da Pazartesi günü dönmüş olacağım.

Roman, dediğim gibi bitti. Ankara'da...

Attilâ abi, aklıma takıldı demincek. Bilmem anımsıyor musunuz?; GECEYİ TANIDIM adlı öyküde, bir gün bazı değiştirmeler yapmıştım, sonra hepsinden caymıştım... Bir gün telefonda, "Abi tüm değiştirdiklerim eskisi gibi kalsın" demiştim. Şimdi de "Aman ya Attilâ abi unuttuysa o telefonu" diye içime kurt düştü...

Eğer ben burada uzunca kalırsam; olur ya kitap da dizgiye filan girecek olursa; *o öyküde hiç bir şey değişmeyecekti...* Aynı ilk yazdığım gibi kalacak.

Yalnız bir cümle vardır: "Bakıyorum, bakıyorum. Geceyi tanıyorum", diye o, cümledeki "Bakıyorum"lardan biri çıkacaktı yalnızca. "*Bakıyorum, geceyi tanıyorum*" olacaktı...

Şu "GECEYİ TANIDIM" bir an önce çıkarsa çok sevineceğim. Buralara gelince, belki de bu ıssız, değişik evin havasın kapıldım. Sanki Ankara ile; tüm dostlarım ile bağlantı imkansızmış gibi bir duygu kapladı içimi... Bu çok komik. Ama siz anlarsınız bunu Attilâ abi.

İşte sabah, herkes uyurken, tutup yazdım size...

Gözümün de üstünde örümcek dolaşmış gece; müthiş şişmiş. Hep bana böyle birşeyler olur!

Soran tüm dostlarıma ve Ahmet Bey'e selamlarımı, saygılarımı iletir misiniz?

"Mayerling'den içtenlikle"

Nazlı ERAY
Karaburun 03. 09. 1977

Attilâ abi, nasılsınız?

Size New York'tan bir kart atmıştım, bilemiyorum elinize geçti mi? Ben, bir iki gün İrlanda'da kaldıktan sonra New York'a geçtim. Orada altı gün kaldım. Şimdi Iowa City'de yeni çalışmalarıma başladım.

Geçen yıllardan, yeni baştan çağırılan iki konuk yazar var. Birisi Arjantinli yazar, Juan Carlos Martini Real, birisi de

ben. Çok sevinçliyim bu yüzden. Abi, para da veriyorlar şu bir ay için... Ben yalnızca kendi yazılarımı yazıyorum!! Dünyanın 4 bir yanından 30 yazar var bu yıl. Japonya, Rusya, Almanya i-kişer yazar yollamışlar. Fransız ve İrlandalı çok ilginç. Mısırlı ve Filistinli geçinemiyorlar. Japonlar büyülüyorlar beni. Biri şair ve pandominci, öteki de sanırım kabuki tiyatrosundanmış. Japonca çok güzel okuyorlar şiirlerini... New York'ta Prof. Halman buldu beni. Monte Kristo'yu hazırladığı bir antolojiye koymak için izin istedi! Çok sevindim. Hintli yazar; (Oxford Press'in editörü) bazı yeni hikayelerimi çeviriyor.

Ayın 1'inde San Fransisko üstünden Honolulu-Tokyo-Singapur-Hongkong-Penang-Malaisya ve Bangkok'a gidiyorum. Sanırım yılbaşında sizlerle olacağım.

Belki kitabım çıkmış olur...

Bu seyahatlar çok güzel. Fakat yorucu... *"Sevgili Fred" "Geceyi Tanıdım" "Karakolda bir Gece" "Ay Yıldızlar ve Gökyüzü" "Yılanlı İzzet Efendi" "Ovadaki Adam"*, İngilizceye çevirdiğim hikayeler. Sanırım onları düzelttikten sonra burada da İngilizce-Türkçe birşeyler yazacağım.

Size saygılar.

Selim'e, Hasan Bülent'e selam. İkisini de göremedim. Ahmet Bey'e saygılar.

Nazlı ERAY
Iowa City - 5 Kasım 1978

Antalya'dan selamlar.
P.S. Çok iyi 4 hikayeyi *kafamda* işliyorum.
3 en iyi hikayemi de sıra ile şu dergilere yolladım.
VARLIK-T.DİLİ-SOYUT. Bilmem ne oldu?

Nazlı ERAY
Antalya- tarihsiz

Attilâ abi,

Malezya...Penang...

Garip bir cennet!

Çin, Hint ve Malezyalıların karışımı bir kalabalık.

Gökyüzüne uzanan palmiyeler, tropik kuşlar, meyveler...

Sıcaktan kemiklerim eriyecek... Fakat çok güzel; dediğim gibi garip bir cennet burası!

Nazlı ERAY
Malezya - 26 Aralık (kart)

Attilâ abi,

Nasılsınız?

Ben, ayın 1'inde Iowa City'den ayrılıp, San Francisco'ya uçacağım. Orada 1 hafta kaldıktan sonra, Pasifik yolculuğuma başlayacağım. S. Francisco, Honolulu-Hawaii-Tokyo-Hong Kong-Singapur-Penang ve Malaisya-Bangkok üstünden, 1 ay sürecek olan yolculuğuma başlarken, *"Pasifik Güneşi"* adlı bir günce tutmaya niyetliyim. Burada "*Et Kuyruğu*"nun üstünde biraz daha çalıştım. Yeni öykü kitabım, "*Amatör İnsan*" bir yandan tamamlanıyor. Roman ve hikaye, kafamın iki ayrı bölümünde oluşuyorlar... Bu arada çeviri yapıp, yazdım, dinlendim; çok iyi filmler gördüm. Gelince "*Eski Suadiye*"yi sanırım artık verebileceğim.

Hawaii'yi bir kez daha görmem iyi olacak... Iowa'yı da görmem iyi oldu. Romandaki kahramanlar: Nehir, Ananas, otel odaları, vs... Hep aynı yerlere başka açılardan bir kez daha bakıyorum.

Abi, "*Geceyi Tanıdım*" acaba çıktı mı? Merak ediyorum.

Sevgiler.

Nazlı ERAY
Iowa City - 25 Kasım 1978

Sevgili Attilâ abi,

Artık uzun gezimin son durağı olan Bangkok'a geldim. İki gün sonra da, buradan İstanbul'a gitmek üzere ayrılacağım. Herhalde 4-5'inde de Ankara'da olurum.

İki buçuk ay'a yakın süren, bir ayı Iowa City'de çalışma, yazı, bir buçuk ayı da, Pasifik ve Indo-Pasifik üstünde, her yerde uzunca kalarak, insanlarını tanıyarak geçen bu gezi bana yararlı oldu sanırım...

Bu arada kentlerin, adaların, bazı uygarlıkların beni garip bir şekilde cezbettiğini farkettim...

Honolulu, Manila, Tokyo, Penang (Malezya), Singapur...

İşte bu adalar, bu kentler, bir örümcek ağı gibi sardılar beni... Tüm bu yerlerin, arka sokaklarını, gece hayatlarını, barlarını, karanlıktaki gizli eğlencelerin, garip ya da çok doğal "erotika"larını gördüm. Ne müthiş, ağda gibi bir şey bu! Pasifik adalarının garip, çılgın "erotika"sı... Bu arada yeni Romanım, *"Pasifik Günleri"* kafamda oluşuyor... Tüm gördüğüm yerlerdeki insan haykırışlarının, anlatışlarının, mutluluklarının, deliliklerinin, ezgilerinin karışımının bir güncesi olacak bu...

Daha önceki paragrafta yazdıklarımdan, ET KUYRUĞU'nun hala gelişmekte olduğunu anlamışsındır, Attilâ abi...

Ada barlarındaki, ucuz gizli revülerde; Koreli, Filipinli ya da Thailandlı kızların, "muz kesme" numaraları, "sigara içme" numaraları, "coca cola" şişesini açma numaraları ve de Honolulu'da gördüğüm "Yılan balığı" numarası çok ilginç...

Belki bunlar bizde de var. Ama ben nereden göreceğim...

Her yerde, hep ayrı milletten bir erkek arkadaşımla gittiydim bu yerlere... Değişik milletlerin erkeklerinin reaksiyonla-

rı da ilginç... Honolulu'daki iyi arkadaşım Filipinli Victor alışkın ve pasif seyrediyor... Singapur'daki arkadaşım İsrail'li Eli, şaşırdı... Malaysia'daki Çin'li arkadaşım Ho, maske bir yüzle seyretti. İsviçre'li Rolland, dün gece utandı, poposu ile sigara içen kadını seyrederken...

İşte böyle abi...

"Eski Suadiye" hazır. İnşallah *"Geceyi Tanıdım"* çıkmıştır.

Ben de şimdi, ET KUYRUĞU, PASİFİK GÜNLERİ ve AMATÖR İNSAN üstünde çalışıyorum.

Pek yakında görüşmek üzere.

Selam ve sevgiler.

Nazlı ERAY
Bangkok 29 Aralık 1978

SEVGİ SOYSAL'dan ATTİLÂ İLHAN'a...

Sevgili Attila,

Son Türk Devleti'nin kurbanı olarak kendimi *İngiliz Kraliyeti*'nin himayelerine terkettiğim günden beri, sana yazmayı kurup duruyorum. Ankara'da, nerdeyse gerçekleşecek olan cenaze törenimden bir an önce sıyrılayım derken, yanıma ala ala beş kitap almışım. İki ciltlik *"Sosyalist Düşünüş Tarihi"*, Wilhelm Reich'ın *"Dinle Küçük Adam"*ı, Yakup Kadri'nin *"Politikada 45 Yıl"*ı, bir de senin *"Hangi Batı"*, bu sonuncusunun yanımda oluşunun önemli bir yararı var, şimdi bu mektubu yazarken resmini karşıma koydum. Böylece, Ankara'daki candan sohbetlerimizin havasına girerim ha! Londra'daki, Mümtaz'm eski öğrencileri de, İngiliz usulü cenaze törenlerine heveslendiler ve de hevesleri kursaklarında kaldı. Hava alanında beni sedyeyle bekler bir halleri vardı çünkü.

Ölümü bile, insana, kendi kafa ve zevklerine göre kalıplayıp sunuyorlar. Yani kendi bildiğin gibi yaşamaya olduğun kadar ölmeğe de hakkın yok dostum!

Neyse ölümün üstüne zevksizlik yeter! Sana, ilgilendiğini bildiğim için, önce sağlığımdan haber vereyim.

1) Gelir gelmez hastaneye gidip benimle randevusu olan doktora kendimi gösterdim.

2) Doktor gerekli incelemeyi dikkatle yapıp Ankara'da bana uygulanan ilaç rejimini değiştirdi.

3) Ankara'da aldığım ilaçları almakta devam etseymişim Yakında bütün saçlarım dökülürmüş. Öteki yan 'tesirler' caba!

4) Burada da Ankara'daki iğneden iki kez yaptılar. Yalnız gerek iğneden önce yapılan kan sayımı, gerek iğnenin yapılışı ve etkisi Ankara'dakiyle kıyaslanamayacak kadar ciddi.

5) Bu iğnenin sürekli yapılırsa hastayı değişik biçimde öldüreceği gerekçesiyle; iğneyi bir süre için kestiler. Oysa ben Ankara'da, haftada bir iğneyi yiyip duruyordum.

6) Şimdi iğne yerine bana, henüz yeni denenmekte olan bir kapsül yutturdular. Bu da etkisi 4-6 hafta süren, etkili bir ilaç. O arada da "Dexametaron" yutuyorum- günde 6 tane.

Tamam mı!

İşte sana doğru dürüst *profesyonel bir yazar* bile olamadan *profesyonel hasta* olan Sevgi Soysal'ın sağlık raporu. Bunun ötesinde moralim, gücüm yerinde. Tüm cenaze havalarına ve de hastalığımın keder kokan havasına karşın, hiç de kendimi ölecek gibi hissetmiyorum. İlk hafta otelde süründük, şimdi, pansiyon - otel karışımı bir yerde kalıp İngiliz usulü kazıklanıyoruz. Şimdiki adresim bu:

Ms. Sevgi Soysal
Chelsea Cloisters Flat:325
Sloane Aveneu
London S. W.3

Çalışabilmek için, burada uzun kalamayacağıma göre, ucuzca bir eve taşınmak doğru olacak. Çünkü bu odalarda ne kitap koyacak bir yer, ne de çalışma masası var. Sanki *'Yıldırım Bölge'*de vardı da!

Ne yapalım! Ölürayak ben de lükse düştüm. Londra'yı severim, bilirsin. Gücüm oldukça uzun yürüyüşler yapıp çok çok düşünüyorum; siz can dostları, ülkemi, çocuklarımı. Kapıma gelen ölümü, yeni bir yaşama dönüştürmek istiyorum.

Dost Attila!

Bu sadece, bir merak giderme mektubu. Sana hep yazmak istiyorum. Önce kafam durulsun, yerleşeyim... Senden gelecek her satırın beni nasıl sevindireceğini, bilmem anlatmam gerekir mi?

Bana son Türk devletinin son aydınlarından haberler ver! Sen nasılsın? Azıcık eksikliğim duyuluyor mu?

Attila, ben buraya gelirken yanıma kendi kitaplarımdan almayı unutmuşum. Bana bir takım olsun *"Sevgi Soysal serisi"* göndertebilirsen, belki burada, yazar olduğumu, azıcık da olsa kanıtlama olanağına kavuşurum.

Bir angarya daha; Hacettepe Üniversitesi'nde benim ameliyatı yapan, Prof. Kemal Üstay, benden kitaplarımı istemişti. Zamanım ve sevgili ziyaretçilerim yüzünden unuttum. Çok ayıp oldu. O adamcağıza bir *"Sevgi Soysal serisi"* gönderebilirseniz, çok sevinirim.

Prof. Kemal Üstay
Hacettepe Üniversitesi Hastahanesi
Doğum ve Kadın Hastalıkları Bölümü

Kardeşim Attila, bütün başlangıçlar gibi oldukça tatsız olan bu mektubu kesiyorum.

Dost gözlerinden sevgiyle öperim kardeşim.

* Ahmet Küflü'ye ayrıca çok selam -sevgi- teşekkür. Ona da yazmaya çalışacağım.

** Londra'da hastahane dışında iki iyice film gördüm. Biri Max Beer'in Güney Amerika ile ilgili bir filmi. Öteki şu ünlü *"Taxi Driver"* Beni gerçekten çarptı. Özellikle .... bir romancı için çok ilginç.

Selâm - Selâm -

Sevgi SOYSAL
Londra - 29 Eylül 1976

Kardeşim Attilâ, yahu gerçekten kardeş olduk biz, ya da öyle, kardeşçesine duygularla doluyum sana! Hele ülkemden gelen ilk mektubun senden oluşu, sana doğal bir güdüyle, hep duyduğum güveni, bir kez daha haklı çıkarınca, nasıl sevindim bilemezsin.

Yağmur aranıp duruyorsan be kardeşim, atla gel Londra'ya, bilirsin ki, burada en mebzul olan şey yağmurla çimendir. O sözünü ettiğin acınacak aynılık değil midir, beni hasta eden – iyiye ya da kötüye- kendini ve her şeyi değiştireceğim diye, bütün bir yaşama boyunca abanıp dururken, yılları kapsayan tek düzeliği farkedivermek, ve en çok da kendi ahmaklığıma kahrolmak değil midir?

Sağlığımla ilgili fazla haberim yok şimdilik. Çünkü, bana uygulanan yeni tedavinin sonuçlarını almış değilim. Ne var ki, gerek gittiğim hastahane, gerek karşılaşmak zorunda olduğum sağlık personeli son derece güven verici ve ciddi kişiler. Benim de beklediğim bundan ibaret, yoksa ne mucize, ne de deha peşinde değilim. Öyle olsa, bunun yolu, en iyi ülkemizde bulunur. Bir kurşun döktürürdüm başımdan, değil mi?

Şimdi, benim asıl sorunum fazla moral, yani Mümtaz, öyle der. "Herkes bir şeyden ölürse, sen de fazla moralden, kendine fazla yüklenip güvenmekten ölebilirsin". diyor. Bunda biraz haklı, çünkü, ben buraya geleli, asıl geliş nedenimin hastalık olduğu gerçeğini, kafamdan silip atmak konusunda öylesine ileri gittim ki Mümtaz'ın haberi olmadan tüm Londra'yı yürüyerek tanıyıp öğrenmeğe kalkıştım. Bunun nedeni işin ucuzluğu bir yana, bir kentin ancak yürünerek tanındığına kesin inancımla, hastalık gibi tatsız bir sorunun, inançlarımın önüne çıkmasından hiç de hoşlanmayışım. Ama sonunda işi o kadar ileri götürdüm ki, bir gün halsizlikten yollarda bayılıverdim. Önce kızdım kendime, "ulan Sevgi, sen de hiç iş kalmamış", ama sonra, Mümtaz'dan aldığım mesafenin en azından yedi buçuk kilometre olduğunu öğrenip üstüne de haklı bir zılgıt yiyince, ukalalığı bir yana bıraktım. Oysa bu hafta özel olarak dinlenmem gerekiyor. Çünkü, doktora her görünüşümde öyle sağlık ve güç tablocukları çiziyorum ki, adam bu hafta sonunda iğneyle birlikte o ağır kapsülü de bir anda verip, bana yüklenmeğe karar verdi. Oysa benim iki gündür, dizlerim titriyor.

"Barış Adlı Çocuk" hakkında gönderdiğin eleştirileri çok çok eğlenerek okudum. Bir küçümen kitabın bile, eline kim

alırsa istediği yöne, nasıl sakız gibi uzatabileceğine, benim eleştiriler ki birer örnek. En hoşuma giden de, herkesin kitabın işine gelen yerini beğenmesi. Bu da bir anlamda kitabın satışı açısından fena değil. Şöyle bir durum doğmuş, bir bölüm der ki, *şu kısım harika, öteki kısımsa aah*, başka aklı erenlere göreyse tam tersi, *şu kısımda bizim yazar daha bilinçlenmemişmiş, ama sonlarda fenafillah mertebesine erivermiş*. Her iki görüşün de meraklıları, ayrı nedenlerden kitabı almak gafletine bulunurlar böylece.

Bana sorarsan ben ilk günden beri yazdıklarımda, hiç de öylesi uçurumlar bulamıyorum bir türlü.. Eh elbet kimse saymıyor yerinde, hayatta üç koca değiştirip, kanser de olabildiğime göre, Kızılay anıtı gibi, düşündüklerimi hep aynı taşa yontacak değilim ya.

Boş ver, bunlar beni hiç ilgilendirmiyor. En matrağı da, *Türk Dil Kurumu Ödülü*. Oradaki ebennekalara, bana bir cenaze çelengi gönderme fırsatı yaratmamış olmak da ayrıca sevindirdi beni.

Bu arada en çok, Dimitrof'la çeviri ödülü almak güldürdü beni. Onlar cenazecilikte daha başarılı çıktılar doğrusu! Oysa ben öyle bir çeviri yapmış olduğumu, telif hakkımı koparmayı bir türlü beceremediğimden, unutmuştum. Bu günlerde Mümtaz'ın Türkiye'ye birkaç günlüğüne gitmek olasılığı var, kocamı silahlandırıp *Ankara Sanat*'ın üstüne, telif hakkım için, bir güzel salayım da, ödül kazanmış çeviriyi, çeviricisine bedavaya çıkartmanın acı sonuçlarına katlansınlar! Ayrıca şu anda oynadıkları çevirinin Hedda Zinner'le pek bir ilişkisi kalmış değil, hani bu işler ciddi olsa, yazarının, tiyatroyu da, hatta bu sonuçlara yol açan beni de bir güzel davalaması gerekir.

Sevgili Attilâ, şu bendeki sılasal özellik, dostları fena halde aramak, hele çocuklarımın eksikliği bir yana, Londra'ya gelmek iyi geldi bana. Bu Londra'yı sevişimin tek nedeni de, onlarda, yani İngilizlerde, bizim çöküş dönemindeki Osmanlılara benzer bir ahmak şaşkınlık yakalayışım. Burası bir anlamda, İstanbul gibi. Her şey hep kötüye gidiyor; İngilizler, o dünya

imparatorluğu rahatlığını bir türlü atamıyorlar üstlerinden, yıllar yıllarca, sömürü üstüne kurulmuş bir rahatlığa, hazır yiyiciliğe, tembelliğe öyle alışmışlar ki, şimdiki ekonomik batışlarını kavrayamadıkları gibi, hala rahatlarını bozmağa niyetli değiller. İngilizler, ne çay saatinden, ne de sabah nerdeyse 10'larda, işe gitmekten hem vazgeçmeyerek, hem de saatin yedibuçuklarında haldır haldır işe koşturan Almanların, Marklarının neden hep yükseldiğine şaşarak ağlaşıp duruyorlar- vah vah!

Burada her türlü laubalilik ve de alaturkalık mümkün. Ama değişiklik, çok çok değişiklik mümkün, anlıyor musun, işte beni çarpan da bu.

Bunun ötesinde, çalışmağa başladım. Bol bol da İngiliz gazetelerini okuyup İngilizcemi şimdiden, Mümtaz'ı şaşırtacak ölçüde ilerlettim.

Sağlığım iyiye giderse, -burada bazı İngiliz edebiyatı kursu falan var, disiplinli bir çalışma, öğrenmek için-, böyle şeyler düşünüyorum. Öyle, öyle çok şey düşünüyorum ki, değil hayatı şimdilik fazlaca uzun olmayacağa benzer birinin zamanına, iki ömre bile sığmaz.

İçimde, bir türlü gem vuramadığım bir yaşam hızı; geceleri plan kurmalardan gözlerime uykular girmiyor. Eceli gelen köpek cami duvarına işermiş, o hesap. Gönderdiğin kitaplara çok teşekkür. Ama hayır, teşekkür sözcüğünü, sana kullanmamağa karar verdim. Yanıma az kitap aldığım bir gerçek, bunu zaman içinde çözümleriz, ama bu karşılık tam oturduğum sokakta nefis, bedava tarafından, rahatlıkla kitap alabildiğim bir kütüphane buldum, şimdilik oradan aldığım İrlanda hikayeleriyle cebelleşiyorum. Ve bu hikayelerde nedense, bizim Selim'de bulduğum tadı bulamıyorum.

Bu arada, senin de ilgilendiğin konu olduğu için sözedeyim, küçük bir sinemada enfes bir Yunan filmi yakalayıp seyrettim. *"The traveling players"* adındaki bu üç saatten uzun süren film gezginci bir tiyatro aracılığıyla, Yunanistan'ın üstünden geçen faşizm dalgası –Alman işgali, iç savaş ve son askeri dönem- içiçe, birbirine girerek, bambaşka, zaman zaman akıl

almaz biçimde sıkıcı, akıl almaz durgunlukta, ama akıl almaz güzel, iç buran ve nerdeyse bütün bir tarihi, görüntülerde sergileyen bir biçimde anlatıyor. Aklıma hep sen geldin, özellikle tarihle ilgili yazarlığın açısından. Çok çarpacaktı film seni de. Gerçi filmin sinema açısından eleştirilecek korkunç ilkellikleri ve hani bizim Yılmaz'ın çok daha iyi sinemacı olduğunu düşündürecek kadar, ama bütün içinde bakınca, filmdeki bütün ilkellikler, gereksiz uzatmalar, durgunluklar, hatta melodram havaları, sanki tam bilinçle yapılmış gibi. Nitekim bu film bir yerlerde beş on ödül toplamış, yanılmıyorsam.

Sevgili Attilâ, yine yazacağım sana, beni güzel mektuplarından ayrı bırakma, bir de şiirlerinden gönder bana, bilirsin ki senin şiirlerinin sessiz, ama iyi bir okuyucusuyumdur.

Sevgilerle dost gözlerinden öperim.

Sevgi Soysal
Londra 20.10.1976

ÖZDEMİR İNCE'den ATTİLÂ İLHAN'a...

Kardeşim Attilâ İlhan,

Teşekkürler. Ne var ki gönderdiğin resim bizim istediğimiz gibi değil. Bize 12 x 16 boyutlu, parlak kağıda basılmışı lazım.

Resmi, *Gördüklerimiz-Bildiklerimiz-Duyduklarımız* adlı bir yarışma programında kullanacak yapımcı arkadaşlar; fotoğrafın dia'sı hem yarışmacıya, hem de Tv. Ekranında seyircilere gösterilecek. Hayatından, eserlerinden söz edilecek, bir şiirin okunacak ve "Kim" olduğun sorulacak.

Ama aslında sanatçıların bir fotoğraf arşivinin yapılması gerek. Bu da yavaş yavaş oluyor.

Şimdilik ne zaman olur bilmiyorum ama, ilerde sanatçılarla ilgili özel programlar yapılacaktır. Bir ara yapıldı, ama iyi yürümediği için bırakıldı.

Birkaç ay önce *"Kaynak"*ta yayınlanan yazılarını tekrar okudum. Başta "Cahit Sıtkı" üzerine yazdığın olmak üzere birçoklarının gerçekten önemli yazılar olduğunu gördüm. İlk okuduğum zaman yaşım pek gençti, ortaokul-lisede öğrenciydim ve iyi anlamam olanaksızdı.

Sizin gazetenin fotoğrafçısına 12 x 16 boyutlu bir portre çektirirsen çok sevineceğim.

Saygı, selam, sevgi.

*"Hangi Sol?"*u kutlarım. Görüşlerinin bir çoğuna katılıyorum.

*"Kurtlar Sofrası"*m ilk okuduğum zaman senin yazdıklarını ben de düşünmüştüm. Bence Cumhuriyet döneminde yazılan en iyi 10 romandan biri.

Özdemir İNCE
13.01.1971

Kardeşim Attilâ,

Resmini aldım. Prodüktöre verdim. İşe yarayabileceğini söyledi. Biraz daha aydınlık olsaydı iyi olurdu.

Dostumuz Nurdoğan Taçalan, M. T. Öngören'le fuar sırasında konuşmuş olacak. M. T. Öngören iki aydır artık Tv. Program Dairesi Başkanı ve Tv. Müdürü değil. Genel Müdürlük müşavirliğine alındı. Danıştay'a dava açtı. Hepsi bu kadar değil Uğur Alacakaplan da bir süre önce Yönetim Kurulu üyeliğinden istifa etti. Yönetim Kurulu, bir tarafta Muammer Sun, Emil Galip Sandalcı ve Sunuhî Cav üçlüsü, bir tarafta, aralarında Alacakaplan olmak üzere, ikiye ayrılmıştı; boğuşup duruyorlardı. Durum henüz aydınlığa çıkmış değil. Tv.'de prodüktör ve rejisör olarak görev alabilmek için ya TRT'nin açtığı bir kurstan ve sınavdan geçmek ya da dışarda Tv. öğrenimi yapmış olmak gerek. Ama sinema ve Tv. tecrübesi olanlar da, bunu eserleriyle isbat ederlerse, sanırım işe alınabilirler. Ne var ki, her durumda da artık yüksek okul diploması aranıyor bir Yönetim Kurulu kararına göre.

Bunların hepsi tamam diyelim. Gene de yeterli değil. Gelip Tv. Program Dairesi Başkanı, Tv. Müdürü ve Tv. Program Müdürü ile görüşmek gerekir. Televizyonda prodüktörden geçilmiyor ama iyi rejisöre her zaman ihtiyaç var. Artık arkadaşımız durumu buna göre değerlendirsin. Ben kendisine gerekli randevuları sağlarım.

Bilmem daha önce yazdım mı? Benim şiir ve yazı işleri büyük bir çıkmazda: günde en az 12 saat çalışma: program metni okuma ve değerlendirme, yayınlanıp-yayınlanmayacağına kara verme, prodüktörlerle görüşmeler, film ve program değerlendirme, gerektiği zaman raporlar hazırlama... Yani bir çeşit Tv. Program Dairesi Başkanı'na ve Program Müdürü'ne gayri resmi yardımcılık ve danışmanlık. Bir yığın programcı ahmaklıklarıyla mücadele... İflahım kesiliyor. Eve leş gibi dönüyorum, dönsem de dönmesem de biraz kendime gelmek için kafayı çekiyorum. Berbat bir haldeyim.

Bir umut var: önümüzdeki yıl, belki, ORTF'e gideceğim bir süre için. Gidebilirsem, bu ikinci gidiş epeyce iyi olacak. Çünkü birinci gidiş iyi bir tedavi olmuştu benim için, gözlerimde bir perde kalmış.

Selamlar.

Özdemir İNCE
1971

Sevgili Attilâ,

Münih, iki Berlin, Frankfurt'tan sonra, bundan on yıl önce Paris'te ilk oturduğumuz kahve *Au Depart*'dan yazıyorum. Bilirsin *Gay Lussac* ile *St. Michel*'in kesiştiği yerdedir. Dün bütün gece dolaşmaktan ayaklarım sızlıyor.

Sevgiler.

Özdemir İNCE
24.11.1975 (kart)

Sevgili Attilâ,

"Sevgi" üzerine yazılan hiçbir yazıyı okumadım. Okuyamadım. Başladıklarım oldu, ama sürdüremedim. Çünkü onun hakkında kimsenin yazı yazmaya hakkı yok gibi geliyordu bana.

İçerde ve sürgünde olmadığı 1971-1972 yılı Pazarlarını ansıyorum. O, Ülker, ben ve oğlum Tan. Uzun uzun yemek yer ve onu dinlerdik. O sıralar içindeki "serseri"yi nasıl bastırmayı başardığını da ansıyorum.

Sevgi'yi neredeyse pasaklı bir militan haline sokacaklar!

Bir tek senin yazını okudum. Sağ ol! Sevgi için de, senin için de "anıt" bir yazı! "Anıt" çünkü gerçek, hiçbir abartma, ülküleştirme çabası yok da ondan. Sevgi'nin abartılmaya, kendinde olmayan değerlerle bezendirilmeye ihtiyacı yoktu! Senin dışında herkes onun sevmediği bu *'şey'*i yaptı.

Yazıyı biraz önce yüksek sesle Ülker'e okudum. Birlikte ağladık. Sevgi de ağlamayı bilirdi. O, ikimizin, Ülker'le benim, yeryüzünde gerçekten sevdiğimiz ve bizi sevdiği için de onurlandığımız, dolaysız, az eksikli bir insandı. Ben Sevgi'yi hep kendisi gibi düşündüm yazı yazdığı pek az aklıma geldi. Yazı yazmak, çoğunun aksine, kendini aşmak gibi bir şey değildi onda. Doğaldı. Belki bu yüzden bir yazar olarak düşünmüyorum onu. Yazmamış olsaydı hiç eksilmezdi!

"Sevgi, üşüyecek" Çok uzun yıllar önce, sabaha karşı Çankaya'dan, karlar içinde, çete yürüyüşü inişimizi ansıyorum Kızılay'a. Herkes bir şeyini yitirmişti. Ankara'ya bir daha öyle kar yağmadı.

Sağol!

Sağlık, mutlu ve verimli bir 1977 dilerim.

Özdemir İNCE
01. 01. 1977

Sevgili Attilâ,

Syntagma Alanı, *Toulouse Lautrec* kahvesinin terası, Paris gibi bir Akdeniz kenti. Dün deniz kıyısına yakın bir evde rakı içerek senin Türkiye'nin (tek) düşünürü olduğunu konuştuk, Mustafa Gürsel, Ülker, vs.

Sevgiler. Ülker'den de.

Özdemir İNCE
Atina 16.08.1978
(kart)

Sevgili Attilâ,

Fotoğrafçının bu kadar beceriksiz olmamasını isterdim. Kartı sana çevirdiğin zaman sol uçtaki büyük yapının yanındaki tavernada uzo içiyorum. Yunan müziği, merdivene asılmış bir

kafeste bir kanarya kırması. Ve niçin kendimi atlatıp gemici olmadığıma kızıyorum.

Acı Şiirler.

Özdemir İNCE
Ermoupolis 20.08.1978 (kart)

Sevgili Attilâ,

Selanik'e kadar gidemeyip (henüz) sana *"Beyaz Kule"*nin kartını gönderiyorum. Biraz önce, yanımda gelen *Milliyet Sanat*'taki yazını da okudum. Oğlum şu anda New York'ta ilk Amerikan gecesini uyuyor; Ülker biraz sonra doğduğu kente uyanacak. Bense sana yazıp İngilizce bir radyo dinliyorum.

Çok sevgiyle.

Özdemir İNCE
19.08.1981 (kart)

FÜRUZAN'dan
ATTİLÂ İLHAN'a...

Çok değerli dostum Mitia,

Söz konusu yüksek dereceli ödüllendirme örgütü TDK metafizik sayılabilir rastlantılarla pek seyrek de olsa usta kalemlere çarpar.

Benim yönümdense önemli sayabileceğim övgü kitabıma sizin biçtiğinizdir. Seçkin bir şairden geleni şan saymaktayız.

Yasnaya Sole'de en büyük kütüklerin yakıldığı ağır kışları yaşadınız azizim Kont. En incitenle en ısıtanın gerçek şairlerin benzersiz dizelerinde olduğunu bilirsiniz. Uçsuz ak kayın ormanlarında da halâ av boruları çalar gibidir fırtına esince.

Siz istediğiniz için evrak imzalandı.

Gerçek payıtaht İstanbul'daki dostunuz saygılarının kabulunu rica eder.

Sayın Kolonel bir ortodoks papazının zamansız likörü gibi kıvamı bozuk bir kışın içindeyiz. Oysa kırmızı tilkiler ne güzel gözlerle dolaşırlar av peşinde.

Dostunuz

Eski Riazan ve Ioraslav Mülkü sahiplerinden

FÜRUZAN
1974

Attilâ,

Sevindim armağan işine, yerini buldu. Buralar olağanüstü düzenli. Dizen ilgisizliğin ilgiyle karışımı bir şey.

İçtenlikle kutlarım

FÜRUZAN
Berlin 17. 07. 1975
(kart)

Attilâ,

Mektubunun yanıtı gecikti, aldırmazsın değil mi? Bu günlerde güzel mektup yazanların bana yazmalarını bekliyorum. Rainer Maria Rilke'yi anıyorlar bir haftadır. Bir hüzünlü portre ve ardından Borsa haberleri ve ben yerli yersiz Büyük harfler kullanarak notluyorum Berlin'i. Aleksandr Platz'a ne zaman geçsem o uzak ve gizli kuzey havasını beni bekler buluyorum. 60 yıllık Tramvaylara Nazım'da bakmış orda ve burgaç gibi bir hüzünle sıcak, perişan yurdunu ve sevgiyi düşünmüş. Oysa önemli olan uyumdur ve aslında bir uyumsuzluğun uyum haline getirilmişidir. İşte Berlin giderek beni almada onu sevmek değil bu karşılıklı dokunmak araştırmak gibi bir şeydir benle onun arasındaki.

Yeni yılın iyi bildiğince güzel olsun.

FÜRUZAN
Batı Berlin 22. 12. 1975

Niçin yaşlanmak sözünün kolaylığına sığınılıyor. Yok bir yalnızlık kimi zaman yaşlanmak sanılabilir. Hayır yaşlanmayı senin kaleminden okumak istemiyorum, bence "tarafımdan yani" yasaklanması duyurulana dikkat et. Berlin'in Doğusundaydım. Kitapları aldım, teşekkür. *"Yeni Konuklar"* için sırt yazısı inan ki tam kararında. Teşekkür ederim. Kitap umarım daha gecikmez burda ilgileniyorlar. Çıkar çıkmaz beş tane'ye varım. İşte içimin yorgunluğunu kimi zaman senin bulduğun

sözcüğe uygun bulsam mı diyorum. Hayır bu yalnızlıktır kutsal ve acı

FÜRUZAN
Berlin'in Batısı - 19. 04. 1977

Attilâ,

Yeni yılımın kutlanmasını bir şiirinizle bekledim, bekliyorum.

Ne dersin Ankara kentinden bir "güzel 10'lu" "pişti oynayanlar hatırla" geçmedi mi epeydir?

1978 iyi olsun sence, çünkü; herkesin iyisi ayrı.

Selam

FÜRUZAN
06. 01. 1978

Değerli Miralay,

Nasılsınız efendim. Ben İstanbul kentine ulaşalı bir hayu huy içinde yine bilineni yaşamaktayım. Hayat hakkında neyi bilmek yetiyor ki bu hayu huydan yaka sıyrılabilsin.

47'liler nam eserimizin ve ötekilerin cidden bir an önce basıma girmesi giderek daha acil bir istektir tarafımdan. Sizden bunlar hakkında son durum için bilgi isteyebilir miyim?

Germen ülkesine bu ayın sonunda gitmem gibi bir durum söz konusu, gerçekleşirse sizlere haber ileteceğim. Fakat bu kez çok kısa kalacağım, en çok bir ay bir hafta filan olabilir. Kitaplarımın ben ordayken baskıda olmasını öğrenmeyi ne çok isterdim. Gidersem Mayıs ortası dönmüş olacağım.

T:v'den gereken parasal sorunun yola girmesi için uçak biletini de yolluyorum. Bunca işinin içinde böylesine bir şeyi, dostum da olsan istemek epeyce yersiz ya senden başkasından istiyemiyeceğimi de biliyorsun.

Benim yerime gereken imzaları atabilirsin rica ediyorum. İstanbul'a geldiğinde görüşmek dileği ile. Sanıyorum bu kadar dar bir zamanda eğer Almanya gezisi gerçekleşirse belki görüşemiyeceğiz.

Biget'e sevgilerimi iletmeni rica ederim.

Yeniden derin olmasına fırsat bulacağımız sohbet zamanları yaratabilme isteğiyle.

Buralarda bahar başladı.

Sevgiler dostluklar.

FÜRUZAN
İstanbul - 14 Mart 1979

Attilâ,

Nice günlerden sonra merhaba, yazdığım mektubun yanıtını alamadan Berlin kentine yollandım ve geçtiğimiz Cumartesi yine İstanbul.

Nasılsınız. Kitap işleri için sorularımın pek iç açıcı bir noktaya düşmediğini sanmaya başladım.

Buralar bir aya da dayanamayan bir zorluk ve eskime içinde. Güç dönemlerin başlangıcı demeye devamda yarar var ya, ya hep böyle sürerse... Seni görür gibi oluyorum bakıyorsun bana hep böyle elbette olmaz... Berlin iki yanıyla giderek daha ilginç. Türkiyeli olmanın getirdiği bir duyarlıkla seçebilmek yüzünden beş kez daha fazla yaşıyorsun oraları.

Bir ara Ankara'ya gelmeyi düşünüyorum. Yeni kitabı bir süre daha ertelemek gerekiyor. Yeni basımlarsa görünürde yok.

Bir dize yazabilsem ne derdim?

Yaşamayı sevmek acı çekmekle gerçekleşen bir olay.

Dostoyevski'nin ikinci kitabı ne çok eleştirilmiş. Puşkin ise 1830'larda Rus edebiyatı için kaygılarını dile getirirken ne içtenlikli... Tüm bunları bile yaşayamayan bir edebiyata gönül vermeyi değil, yaşamayı üstlenmek azımsanmayacak şey.

Yeni şiirin beni hemen buldu.

Evet *"hadi sen git"*

Selamlar. Tıpkı senin dediğin gibi, *hadi sen git / beni yalnız bırak bu / Günlerde / iyi değilim.*

Merhaba.

FÜRUZAN
Mecidiyeköy- 19 Mayıs 1979

Albay Mitia,

Güzel kitabını aldım bugün. Ankara'da daha ne zamana değin bulunuyorsun. Tatil için ayrılacağın gün hangisi ve bu yanlara geliyor musun?

Hep sorular, bir soru daha:

Bana kırgınsın niye?

Picasso sana elden ulaştı öyle istedim. Kırgın olduğunu duygularımla algıladım.

Bana kırgınsın niye?

Üstelik buna bir anlamda memnun da oldum.

İyi anlayacağını biliyorum sevdiğin bir yakının olduğumu biliyorum ve bu yüzden kırgınsın

Ben de bilmek istiyorum niye?

FÜRUZAN
12 Haziran'da İstanbul 1979

SELİM İLERİ'den ATTİLÂ İLHAN'a...

Sayın Attilâ İlhan,

Mektubunuza ve ilginize teşekkür ederim.

"Sırtlan Payı" sırf tartışma yaratan bir roman değil. Her şeyden önce incelikli, usta, dirimsellik taşıyan örgüsünü vurgulamak istiyorum.

Yazıya çalışıyorum.

Ahmet ağbiyi İstanbul'da görmemem doğal. İnsan içine çıkmıyorum! Hep dört duvarın arasına sığınmış yaşıyorum.

Artık Ankara'ya geleceğim ay sonunda. Hem sizi, hem Ahmet ağbiyi görürüm.

İstanbul'dan bir emriniz var mı?

Sonsuz saygı, sevgi, içtenlik.

Selim İLERİ
15.05.1975

Sayın Attilâ İlhan;

Önce dostluğunuza, yakınlığınıza, yüce-gönüllülüğünüze nasıl teşekkür etmem gerektiğini bilemediğimden bağışlayın beni... Ankara yolculuğu her şeyden önce, *Bilgi Yayınevi*'nde sizinle geçirdiğim saatlerde bir incelikler, bir güzellikler dizisi oldu benim için. Sizi tanıdıkça değerinizi nasıl açıklayacağımı kestiremiyorum. Sağ olun! Gerçekten binlerce kez teşekkür ederim.

İstanbul'da ince söyleşinizden, değerli düşüncelerinizden uzakta kalmak beni üzecek. Sizi çok özleyeceğim.

Yazıyı konuşmalarımız sırasında öğrendiğim bilgilere göre yeniden yazıyorum. Pazartesi *Yeni Ufuklar*'a vereceğim.

Yineleyeyim: Ankara ve sizin dostluğunuz bayağı yüreklendirdi beni. Döner dönmez yazıyorum ya, coşkumu aktaracak sözleri de tam anlamıyla kağıda geçiremiyorum.

İstanbul'dan bir emriniz varsa, seve seve yerine getirmek isterim. Sağ olun! Size ve eşinize sonsuz saygı!

Selim İLERİ
05.06.1975

Çok aziz Attilâ İlhan,

Beni pek çok sevindiren mektubunuzu dün aldım. İlginize, dostluğunuza çok teşekkür ederim. Yazıyı sevdinizse, ayrıca gönenirim...

Size yazmayı, daha doğrusu tekrar yazmayı hanidir düşünüyordum, birtakım sorular, bir rica dolayısıyla. Hepsini açıklayacağım ya, mektup uzayacak, canınızı sıkacağım...

Yeni Ortam'a gelişinizi ve ayrılışınızı yarım-yamalak işittim, hemen sizi aramaya gazeteye geldim, o gün Ankara'ya dönmüşsünüz. İstanbul'da görüşmek kısmet değilmiş. Artık oralara gelip özlem gideririm.

"Dostlukların Son Günü" bir bakıma benim ilk kitabın olacak. Hemen hemen her cümlesinin hesabını verebilirim, bu yüzden mutluyum. Kitabın Bilgi'den çıkmasından onur duyuyorum. Size ve yazı kuruluna teşekkür ederim. Ahmet ağbiye ayrıca yazacağım zaten. Fotoğrafım yok. Bu hafta usta bir amatör, bir dost çekecek, banyo edecek, basacak. Ben de göndereceğim.

Sapağa gelince, Fahri'nin işine burnumu sokmak istemem ya, sorduğunuz için iki öneri getiriyorum:

Mor menekşelerle dolup taşan bir tarla ortasında tek bir kızıl gelincik.

Net, aydınlık bir delikanlı başını kaldırmış sisler arasında giderek bulanan, silikleşen, örtülen, belirsizleşen bir dolu insan yüzüne bakıyor.

İlki ana önerimdir ama. Yine de sizler daha iyi bilirsiniz, Fahri bilir.

Sürekli çalışıyorum şu sıralar. *Birikim*'de *"Ömer Seyfettin ve Faşizm Tutkusu"* adlı uzun bir yazım çıkacak, bakalım nasıl bulacaksınız. Düşüncelerinizi mutlaka öğrenmek isterim. Roman bir bakıma bitti. Ama temize çekilmesi Aralık 75'i bulacak. Adını da koyamadım hâlâ... Öte yandan birtakım aile sorunlarıyla başbaşayım. Annem şiddetli bir sinir hastalığı geçiriyor, artı bunama, artı şeker. Durumu varın düşünün!

Politika'da sürekli yazacağım; biri uzun-biri kısa, haftada iki yazı. Gelecek pazartesi Tahsin Yücel'in *'Dönüşüm'*ünü tanıtacağım, çok beğendim. *Bilgi*'nin kitaplarını sürekli tanıtmak amacındayım. Ancak her çıkan kitabı almak, altından kalkılacak iş değil. Gazete benim adıma sağdan-soldan, yayınevlerinden istemeyi önerdi. Bu da hoşuma gitmedi. Bilmem, bana kitapları göndermeyi düşünür müsünüz? İşte bu, ricam...

Gelelim sorularıma, *Türk Dili*'ne bu ay bir yazı vereceğim, sizin Suat'la Ferit'i irdelemeye çalışan bir yazı:

Ferit kimliğinin askeri yönetime tutkusu, savaşları boyuna gözünde canlandırması, bir bakıma 1923 ruhunu simgelemiyor mu?

Suat, isteklerini bastırırken hangi toplumsal ahlaktan yana? İnsanın insana duyabileceği, besleyebileceği her türlü sevginin bir ahlakı olduğunu neden düşünmek istemiyor? Karşısına çıkan kişilerin rezilliği dolayısıyla mı?

Bu iki soruma, kısa da olsa, ivedilikle bir şeyler çırpıştırın.

Yazarın fikirleri alınmamış kişi tanıtımları kimi zaman okuru bir hayli bocalattırıyor.

Yanıtınızı dörtgözle bekliyorum.

Selim İLERİ
21.09.1975

Aziz Attilâ İlhan,

On gün önce yazdığınız mektup, inanır mısınız, cumartesi günü elime geçti. Artık posta dağıtımını kutlamalıyım... Hem sizden "özel" bir mektup okumak, hem de verdiğiniz haber beni çok sevindirdi. Dört gözle bekliyorum kitabı. Bugüne kadar gösterdiğiniz yakınlığa nasıl teşekkür edeceğimi bilmiyorum. *"Dostlukların Son Günü"* kuşkusuz sizin payınızla yayımlanıyor...

"Kurtlar Sofrası" yarın yayımlanacak gazetede. Bir hafta önce verdim ben. Ama sayfanın trafiğinde kimi aksamalar oluyor. Sanırım alıştım *Politika*'ya, severek uğraşıyorum. Kimi zaman bir açık kapayıcısı da oluyor. Halûk'un eline kitaplar geçmiş, çok teşekkür etti, bir de Konrad'ı anımsayıp hayıflandı.

Bizim arkadaşlar, benim aracılığımla *"Bir Aşk"*ı yayımladılar. Artık aracılığım mı, yoksa işçiliğim mi, yoksa iş ortaklığım mı söz konusu bilmiyorum. Yalnız yardım edinceye kadar öldüm-bittim. Arkasından dağıtım sorunu... Ahmet ağbiye tekrar yazıp rahatsız etmekten çekindim, Nurer'e rica etti Vedat Günyol, böylece herkese bir iş yükleyip meseleyi çözümler gibi oldum... Bundan sonra daha verimli çalışabileceğim.

Roman, diyorsunuz, çok seviyorum romanı. Ama sizin yazdığınız türden romanı seviyorum. Özüyle, biçimiyle, insana yaklaşımıyla. Bir yıldır uğraştığım *"Cenaze Alayı"* bitmedi, bitmemesi de doğal, ele aldığım insanları gerçek kimliklerinden büsbütün soyutlamak güç, sonra yanlış da olabilir bu. Bir Cüneyt Arkın, azıcık da bireysel yönsemeleriyle var olmalı romanda, yanılıyor muyum? Sonra edebiyatçılar, onların serüvenlerine, alkol gecelerine bir yenisi ekleniyor gün geçmeden... Öte yandan bu yaz başladığım (Balzac olduğumu ileri sürersem, şaşmayın) *"Kötülük"* bir-iki aya kadar yüzde yüz bitecek. Bodrum'da geçen bir yalnızlığın, faşist sevgilere kurban gitmenin anlatısı bu. "Sevginin de faşist olanı var," diye tutturdum ya bir kez, artık roman yazıp kanıtlayacağım... *"Kötülük"* azıcık üslupçu bir tavır taşıyor. Ama ben Vedat Türkali gibi roman ya-

zılmasına şiddetle karşıyım. Üslup vazgeçemediğim bir olgu, edebiyatın aracı belki de.

*"Kötülük"*ü bitirir bitirmez göndereceğim size. Düşüncelerinizi öğrenmek istiyorum. Yayımlanırsa yayımlanır sonra... Ama önce fikrinizi alacağım. Hem klasik bir iş yapıyorum çünkü, hem de yenilikçi bir tavır içinde olduğuma inanıyorum. Yargı sizin artık...

Bir de televizyon işi çıkardım başıma. Çolpan, Pazar günü, programı sevdiğinizi söyledi. Sağ olasınız. Oysa iyi çekemediler pek. Bu ay sıra Tanpınar'ın. Çolpan Hanım incelik gösterip şiirleri okuyacak. Stüdyo çekimi yapıldığından bu kez fotoğraflar yalın ve temiz-pak olacak.

Erol'un çalışmasına teşekkür ederim. Sevdiğim bir insan Erol, çok ince bir zekâsı var. Görürseniz gözlerinden öptüğümü iletin bir yol.

Yeni yılın mutluluk getirmesini dilerim size.

Sonsuz saygılar.

SelimİLERİ
23.12.1975

Çok Aziz Attilâ İlhan,

Mektubunuza çok sevindim. Benim başım dertte. Yaşar anlatmıştır belki, annem çok ağır hasta. Üç yıldan beri bunama + şizofreni gibi durumlarla boğuşuyorduk, bunlara bir de rahim kanseri eklendi. Üstelik ameliyat olmasına imkan yok. Radyum tedavisi görüyor sözümona. Hastaneye haftada üç gün gitmek zorundayım. Sinirlerim hayatım boyunca en düşkün durumlarını yaşıyorlar –ne yapalım, yaşasınlar... Ağlamakla gülmek arası, karmakarışık, kâbuslu bir dünyadayım. Üstelik bir de aile içi çekişmelerle uğraşıyorum...

Pınar'ı tanıyorum. Akıllı, duyarlıklı bir arkadaş. Dün romanı geldi. Hemen okumaya başladım. İlk otuz sayfada üslup harika, kurgu müthiş... Çok sevindim. 3 Nisan'ın yazısını gaze-

teye vermiştim, 10 Nisan'ınkini *"Yarın... Yarın..."*a ayıracağım. Sanırım, roman, düzeyini sonuna kadar koruyacak.

Günel'in romanına yayımlanacağı için sevindiğimi belirtmekle yetineyim. Ama o arkadaşın öbür kitapları pek öyle iç açıcı değildi. Ayşe Kilimci'yi dergilerde eni-konu izlediğimi söyleyemem. Öte yandan Nazlı Eray'ın bir numaralı okuruyum. *Politika*'da da yazdım, Nazlı Eray çok iyi bir hikayeci şimdiden. Onun için de mutlaka yazarım. Erol'un kitabı da çok olumlu bir sonuç verecek, Erol için de büyük imkan...

Ben bu kargaşada Bodrum'a ilişkin romanı bitirmeye çabalıyorum. Adını *"Yaz Kırıkları"* koydum, şimdilik bu addan pek memnunum. Mayıs ortalarında getireceğim kitabı. Bakalım beğenecek misiniz?!

Ahmet ağbi nasıl? İşlerden vakit bulamıyor ya, yine de iki satırını okumak isterdim. Saygılarımı iletirseniz sevinirim. Şimdilik bu kadar. İstanbul'dan bir emriniz varsa, lütfen yazın.

Saygı ve dostlukla.

Selim İLERİ
30.03.1976

Sevgili Attilâ ağbi,

Arkadaşların karınca kararınca yürüttüğü *"Günebakan Yayınları"* epey zor, tehlikeli günler yaşıyor. Borç arttı, kitaplar yerinde sayıyor. "Ben demedim miydim," diyeceksiniz; olsun bu da bir deney, hem de göz açıcı bir deney...

Size bu mektupla birlikte özellikle postalayacağım bir kitap var. Brecht'in sanat üzerine yazdığı birçok yazıyı kapsıyor. Çok güzel bir yapıt oldu bence. Büyük emek isteyen işti, altından kalkmaya çalıştık. *"Sosyalist Gerçekçilik ve Toplum"*, bir yerde, son umut. Umutlarımızı hâlâ sosyalizmde arıyoruz, bu da karagülmecenin doruğu... *"Sosyalist Gerçekçilik ve Toplum"* üzerine bir iki satır yazarsanız, çok mutlanacağız. Eleştiriler, kitapların tanınmasında ve satmasında büyük rol oynuyor.

Böyle bir şeyi gösterdiğiniz yakınlığa sığınarak istiyorum...

Biraz da kendimden söz edeyim:

Romana çalışıyorum. Adını *"Çok Uzak"* koydum, beğenmenizi çok istiyorum bu adı. Bitti bitecek diyorum romana, bakıyorum bitmemiş. Ama severek, istekle çalışıyorum. Yazdığım en iyi şey gibi geliyor bana.

Güneş var *"Çok Uzak"*ta. Güneşe sağlık gözüyle bakarız, esmerleşmiş derilerimiz falan. Tanrım, nasıl bir çiğ ışık bu güneş! Hiçbir çirkinliği bağışlamıyor ve her şey o kadar çirkin ki! Kimi günler yazdıklarımı tekrar okuyunca şaşırıyorum. Bu denli açık sözlü olabileceğimi, imkan yok, düşünemezdim. Yalnızlıklar, acılar, karşılıksız ve yoldan çıkmış aşklar... *"Hangi Seks"*... Boyuna soru işareti... Binlercesi...

Güneş batarken dalgakırandasınız. Akşamları kıyı lokantalarında balık yiyorsunuz. Eski zaman sokaklarında başkalarıyla omuz omuza, yalınayak, sarmaş-dolaş... Sabahlara kadar uykusuz bir Bodrum!

İnsan daha ne kadar dayanabilir bu yalnızlığa? Hem kimi ilgilendirir? Kimse başkalarının dışında yaşa demedi ki bize... Biliyorum, çok uzak.

İşte böyle. Ne yapalım, benim romanım da Türkiye'yi kurtarmasın, bireye eğilsin. Bireyin algılayabildiği oranda sosyalizmden söz etsin.

Politika'daki son yazınızdan bir güven geldi ki kendime, sormayın. "Senin kuruntun o," demeyin, ne olur...

Bir yandan gazete yazıları: romanlar üzerine yargı yürütenlere saldırıp duruyorum. Bilmem, ne diyorsunuz? Nihayet Suat'ı baş köşeye oturtabileceğim, Doğan'dan yazıyı geri aldım. Proust derken, bir de bakıyorsunuz Suat... Yok, sizi bu kadar kızdıracak değilim tabiî... Ama bir bütün içinde Suat tutunabileceğimiz güçlü dallardan, tomurcuk vermiş o koca ağaç çökerken.

9-12 Temmuz tarihlerinde kurultaya geleceğim, yine bol bol başınızı ağrıtırım.

İsteklerimle ve gevezeliklerimle başınızı ağrıttığım için özür dilerim.

Size ve Ahmet ağbiye sonsuz saygılar.

Selim İLERİ
02.07.1976

Sevgili Attilâ ağbi,

Günlerdir yazmak istiyordum. Bugün kitaplar geldi. Çok teşekkür ederim; incelik göstermişsiniz.

7 Eylül günü, *Politika*'da yarı dedikodu yarı tanıtma yazısı kılıklı bir şey de yayımlanacak; bugün yazdım. (Ne yaparsınız, kaderde M. Recamier'lik de varmış!) Ortalık'ı nasıl buluyorsunuz, çok mu bayağı?! Ben hiçbir şey düşünemez haldeyim. Sinirlerim felaket. Yapayalnızım. Kimsenin yüzünü bile görmek istemiyorum. Hayatımda böylesine tekdüze yaşadığımı hatırlamıyorum... Neyse, roman bitti. Hızla temize çekiyorum. Ekim başında elinize geçecek, hatta daha önce. Hemen yayımlanabilirse çok sevineceğim. İki yılın yükü kalkacak üstümden. Ad hâlâ bulamadım. Artık birlikte karar veririz...

Sizden sormak istediklerim var:

Sevgi'nin kitabı gelmedi (yazacağım); Ayşe Kilimci - Erol Çankaya - Ali Yüce de gelmedi. Bir nedeni var mı?

"Dostlukların Son Günü" ikinci baskı yapabilecek mi? Pınar, "Armağanı sen kazanacaksın," dedi; TDK'nda havalar nasıl?

Maddi bakımdan da sıkıntı içindeyim. Şu armağan işi olursa pek iyi olacak. Annemin durumu korkunç ve en kötüsü ben yapayalnızım!

İstanbul'a gelecek misiniz?

Kısa da olsa, yanıtlayın, sizden iki satıra müthiş ihtiyacım var.

Sonsuz saygılarımla.
Sizin ve Ahmet ağbinin emirlerini bekliyorum.

Selim İLERİ
01.09.1976

Sevgili Attilâ ağbi,

Mektubunuza ne kadar çok sevindiğimi anlatamam. Unutamayacağım bir incelikti. Defalarca okudum, üzüldüm, heyecanlandım, mutlandım; defalarca okudum ama. Herkesin birbirine kazık attığı, domuzluk ettiği, kin güttüğü şu pis ortamda bir yudum su gibiydi mektup. Çok teşekkür ederim.

Karamsarlık da iyimserlik de yanı başımda. İyimserliği seçtim. Size yazdığım sıralar çok yalnızdım ve yalnızlık taşınmaz bir yük olmuştu benim için. Şimdi öyle değil. "Her şey bir insanı sevmekle başlar," sözünü yineleyip duruyorum.

Politika'daki yazılar gerçekten olay oldu. İstanbul'da herkes benden konuşuyormuş, dedikodu kıyamet. Gazeteye telefon eden edene. Kutlayanların sayısı az tabiî! Metin Erksan, Demirtaş'a okkalı sövgüler yağdırmış, Demirtaş da ona. Neyse, ben işin içinde değilmişim gibi hareket ediyorum. Hep sakin, hep donuk, hep azıcık saf...

Size bir soru daha: "Kişisellik," diyorsunuz, bundan (bu yazılar için) sıyrılmanın yolu nasıl olabilir? *Ortalık*'ta neler yapılabilir? Şöyle kıpırtı artsın, diyorum.

Sizin için yazdıklarıma gelince, hepsini isteyerek, gönülden yazıyorum. Aslında az bile yazıyoruz sizin için. Şu ölü ortamda düşünen, tartışan başka yazar var mı? Yüreklendiren, sevgiyle yaklaşan, yeni ve sağlam bir edebiyat için çaba harcayan... Alçakgönüllülük gösteriyorsunuz gibime gelir.

Gazetede durum karmakarışık. Kimin ne iş yaptığı belli değil. Bir dolu arkadaşın işine son verildi. Cem'in durumu da anlaşılır gibi değil. Galiba yönetimle hiçbir ilişkisi kalmamış.

Sevgi'nin durumu nedir? Burada çok acı şeyler söyleniyor. Deliye döndüm. Kitabı alıp yazdım. 11 Eylül'de yayımlanacak. Ama neye yarar!

Nazlı'nm haberini de yazacağım önümüzdeki günlerde, kitaptan ve yazacağı romandan söz açarak.

Füruzan henüz aramadı. Haberlerini duyuyoruz, o kadar. Bugünlerde arar sanıyorum, onu da çok özledim. Benim gidip bulmama da imkân yok zaten.

Annemin durumu aynı. Bu da bir roman konusuymuş gibi geliyor bana. Kadıköy'ün romanı.

Maddi meseleyle ilgilenmenize çok sevindim. Sizi zor durumda bırakmak istemem ama. Bir şeyler yapmaya çalışıyorum ben de. Aslında *Altın Kitaplar*'a bir çeviri işi var, ancak ağır gidiyor, Mart'ta bitecek. *Madame Bovary*. Elli defa çevrilmiş bir kitap olduğundan çok titiz davranıyorum ve ne inanılmaz yanlışlarla karşılaşıyorum! Romanın sonuna yargı tutanaklarını da çevireceğim.

Ne zaman geleceksiniz İstanbul'a? Ben, ay sonu romanı getirebileceğimi sanıyorum. Adını size bırakacağım, yandınız! TDK armağanı kaçırılmışa benziyor, ne yapalım, kısmet bu romana olsun. Parası dışında, buna üzülmedim. (Hep de paradan söz ettim, iğrenç!)

Ayşe Kilimci'nin ilk öyküsünü, bir arkadaşın evinde okudum. Çok beğendim. Yüreğim burkuldu. Gerçekten güzel.

Necati Güngör'ü yayımlamayı düşünüyor musunuz? Politika'nın sanat sayfasını o yönetiyor şimdi. Bence iyi bir hikayeci Necati.

Emirlerinizi bekliyorum.

Tekrar tekrar teşekkür ederim. Hep okuyacağım o mektubu.

Sonsuz saygılar.

Selim İLERİ
08.09.1976

Sevgili Attilâ ağbi,

Çok geç kaldım size yazmaya, biliyorum, ama on beş gündür hastalıktan gözümü açamıyordum: Orta kulak iltihabı... Önce sarılık sandım yeniden, müthiş korktum, baş dönmesi, mide bulantısı falan... Bir türlü teşhis koyamadılar. Sonunda anlaşıldı. Bu kez de kırk bin tedavi yöntemi, bir yığın para, bir dolu dert... neyse, şimdi iyiyim. Çalışmalar bir hayli aksadı, hastalık doğal seyrini sürdürürken bile *Politika*'ya yazma zorunluğu epey yordu beni, başka da bir şey yapamadım o süreçte.

Ortalık için önerilerinize çok teşekkür ederim. Tümünden yararlanacağım. Ayrıca yüreklendirmenize çok sevindim. Kimi günler, sizin bu konuda ne düşündüğünüz kocaman bir soru işareti oluyordu benim için. Kararsızdım, bir ara bırakmayı bile düşündüm. Ama yeni bir güç oldu sözleriniz. Daha bir çekidüzen vermek istiyorum, tabiî zamanla. Yazıları çerçeveleme meselesinde çok haklısınız, gelgelelim *Ortalık*'ın ilgi görmesi gazeteyi sevindireceğine üzüyor diyebilirim. Gölge yazar olmaktan çıkmam, *Cumhuriyet*'ten çağrılmam, bunca yergiye ve dedikoduya karşın her gün ilk önce okunmam ve bu okunuşun hızla edebiyat çevrelerinin dışına *da* taşması irkiltici oldu kimileri için. Yazıları bırakıp kaçıyorum gazeteden, aslında her yerden! Müthiş arttı düşman sayısı. Dokuz değil, bütün köylerden kovulacağım yakında! Belki de yanılıyorum, ama izlenimlerim bunlar...

Romanın temize çekilecek elli sayfası kaldı nihayet. Henüz adsız. Bu elli sayfayı en geç kasım başına dek yoğuracağım. 4 ya da 5 kasımda Ankara'dayım. Daha önce de gelebilirdim, ancak annemin gözetimiyle uğraşmak zorundayım. Biliyorsunuz, altı aydır, Kadıköyünde bir evde, bakıcıyla yaşıyor; ev, teyzemlerin bitişiğinde. Teyzemler üç haftalığına Afrika'ya gidiyorlar, bu işle benim ilgilenmem gerekiyor.

Sevgi'nin yazgısına söyleyecek tek bir sözüm yok. Çoğu günler, hele yalnızken beni ağlatacak kerte düşündürüyor, yıkıyor bu olay. Doğan, kasım başında *Yeni Edebiyat*'ı yeniden yayımlayacakmış sözüm ona. Benden hikaye istedi, şu sıra hiç hikaye yok elimde, düşündüklerim-tasarladıklarını da kırkar, ellişer sayfalık şeyler, dergiye olmaz. Gecikmiş bir görevi gerçekleştireceğim: *Sevgi Soysal Üzerine* başlıklı uzunca bir inceleme hazırlıyorum. *Yeni Edebiyat* çıkmazsa, Cahit Külebi yazı istiyor, *Türk Dili*'ne göndereceğim. Ama *Yeni Edebiyat* tercihimdir.

"Böyle Bir sevmek..." adına hayran oldum, olağanüstü bir ad. Çok münasebetsizce kaçacak, yazdığım romana bundan daha uygun bir ad olamaz diye sayıklayıp dövünüp-duruyorum. Benim için de *Böyle Bir Sevmek* bulabilecek miyiz? *"Hangi Sol"* ortalığı karıştıracak yine. (Geçenlerde taşrada çıkan bir dergicik, *Ortalık*'taki tavrımı sizin yıllardır sürdürdüğünüz savaşımla özdeşleştiriyordu. Müthiş onur duydum.)

Nazlı'nın kartını aldım, sevindim, hem kendisine, hem gazeteye yazdım. Zahmet oldu size, teşekkür ederim. Ahmet ağbiye de ayrıca yazacağım, *Politika*'da incelik gösterip övmüş beni.

Sizin bu ara gelme olasılığınız var mı? Emirlerinizi bekliyorum. En geç Kasım başı görüşmek umuduyla size ve eşinize saygılar.

Pek çok özledim söyleşilerinizi, pek çok...

Selim İLERİ
11.10.1976

Sevgili Attilâ ağbi,

Ankara'daki güzel günleri, özellikle evinizde geçirdiğim geceyi, inanın, bütün hayatım boyunca "mutluluk saatleri" olarak anımsayacağım.

İstanbul bir kâbus gibi üstüme yine. Neyse, çalışmak, kimseleri dinlemeyerek uğraşıp didinmek tek avuntum. Hemen eski yazımı ilerletmeye başladım. Eski yazı öğrenmeye geçen yıl başlamıştım, ama hayli boşladım sonradan. Bu antoloji işinde, eski yazı metinleri sökmeden başarılı olamayacağım kanısındayım. Öğretmenim, yetmişini aşkın bir edebiyat öğretmeni emeklisi, on beş günde kıvır diyor bana, yoksa adamdan sayılmazmışım. İşte elimden geldiğince çabalıyorum. Cemil Süleyman Alyanakoğlu'nun *"Siyah Gözler"* romanını okuyoruz birlikte. Çok ilginç bir yapıt. Antolojinin oluşturulmasıyla ilgili bir rapor hazırlayacağım size. Ankara'ya getireceğim. Birlikte düzeltiriz. Sonra asıl çalışmaya girişirim...

Hilmi'ye kitap meselesini söyledim, memnun oldu, bu ayın bitiminde Ankara'ya, Bilgi'ye gelecekmiş.

Haldun Bey'e de söyledim basım işlerini. O da teşekkür etti.

Bodrum'la ilgili adları tekrar tekrar gözden geçirdim, bana en uygun olarak *"Her Gece Bodrum"* göründü. Siz de beğendiyseniz *"Her Gece Bodrum"* olsun kitabın adı. Nasıl heyecanlıyım bilemezsiniz. Beğendiğinizi Ayşe'ye söyledim, havalara uçtu. Ayşe, pek az bir şey okumasına karşın çok önemsiyor kitabı. Size özellikle saygı duyduğunu iletmemi istedi.

Politika gerçek bir cadı kazanı, sormayın, kıyametler kopuyor, bir avuç insan birbirini gırtlaklayacak neredeyse. *Ortalık*'ın altı günü Ankara izlenimleri, verdim, artık bir hafta uğramam. DİSK satın alacakmış galiba. O zaman durum ne olur, hiç kestiremiyorum.

Bir yandan *"Madame Bovary"* çevirisi, bir yandan da üç hikâyenin yazımı... Önce size anlattığım, zor ilişkili hikâyeyi yazıyorum. Fena değil hastamızın durumu...

İşte benim ilk günden haberlerim...

Sizi yakından tanıdığıma ne çok seviniyorum, asla hissedemezsiniz. Asla, diyorum, çünkü yıllardır hiçbir insan ilişkisi (kendimin ve başkalarının) benim için böyle anlamlı, umut verici olmadı. İnsanın insana kaba güçle yaklaşmasına "sosya-

lizm" adı verilen bu korkunç aydınlar ortamında her sözünüz, her davranışınız, belki eski bir niteleme olacak ama, gerçekten yalvaçsı. Çok, pek çok teşekkür ederim size.

Ahmet Bey'e ayrıca yazdım.

Basım işleri konusunda bilgi verirseniz ve romanın adını kesinleştirebilirsek çok sevineceğim. Çünkü *Türk Dili*'ne roman günlüğü yazısını bir hafta içinde yetiştirmeliyim. Bu da romanın adı kesinleşmeden gerçekleşemez sanırım. Biket Hanım'ın (bu 'hanım' sözcüğüne de illet oluyorum) böreği her yutkunduğumda tatlandırıyor ağzımı. Biraz senli benli oldu belki, ama dayanamayıp *Ortalık*'a yazdım.

Biket'e ve size sonsuz saygılar.

Bir an önce sizi yeniden görebilme umuduyla.

Selim İLERİ
12.11.1976

Sevgili Attilâ ağbi,

Gece, eve döndüğümde, mektubunuzu buldum. Hemen yazıyorum. Hoş, mektup gelmeseydi de yazacaktım. Bugünlerde sinirlerim yine bir felaket. Müthiş bunalımlı, huzursuz, tedirgin, ne bileyim, 'cinnetsarayda' bir dönem geçiriyorum. Fakat, tabiî, bu iç dünyamda. Dışarıya karşı son kerte güçlü görünüyorum- hiçbir zaman olamadığım kadar güçlü! Ortalık bunu gerektiriyor eni konu. Gelgelelim iç dünyam bir çağıltı, bir çığlık, *'Her Gece Bodrum'*! İnsanlar, ilişkiler, her şey nasıl da iğreti, nasıl da yapay! (...) (Sizden bir süre tek satır gelmeyince, herhangi bir şeye kızdığınızı sanarak, günlerce üzüldüm. Ama bayağı üzüldüm, gecem-gündüzüm zehir oldu. Neyse, şu kötü dönemde, hiç olmazsa, daha doğrusu iyi ki, sizden *'Kardeşim'* diye başlayan bir mektup!)

Ve roman, tuhaf bir sarsıntıyla, bir sayıklama gibi, bir iç soru gibi yürüyor. Şimdilik onunla oyalanıyorum. En olası bi-

çimde azalttım. Gazeteye haftada üç kez iniyorum. Yazı bırakıp, mektupları toplayıp hemen fırlıyorum. (...) Kimi günler Doğan'a uğruyorum, yarım saat, *Cumhuriyet*'tekilere tebessüm dağıtarak... Herkes seviyor beni pek, kutlamalar, roman sormalar... Bu da ayrı bir çirkinlik.

İçtenim inanın: son yıllardaki en iyi şey, sizinle geçirilmiş, toplasam, ne acı, şu 'üç yirmi dört saat'! (Sonra eve dönüyorum. Annemi düşünüyorum. Ablamın yapayalnız dünyası! Her an Pavese gibiyim!)

Bu gece Sevda'ya gittim. Çolpan'larla araları yine şeker renk galiba. (Siz bilmemiş olun!) O da üzgün, o da kırgın, o da mutsuz! Sevda'ya her bakışımda, bütün insani çizgileri ve özellikleriyle yansımı bulurum. Şu Çolpan'larla ilişkisi ne kadar da *'Dostlukların Son Günü'*! Adalet'in babası ölmüş. Hiçbir şey düşünmeden telgraf çektim. Adalet'i yeniden sevdim. Garip şey, ben mutsuz olduğum onlarda, insanları daha hoşgörüyle anıyorum.

Gerçekte hiçbir şeyden yakınmıyorum, her şey tahminimden iyi yürüyor ya, geceyarısını hayli geçe ben neden 'diazem' almadan uyuyamam ki?!

Milliyet Sanat'ın yazılarına başladım, sandığım kadar kolay olmayacak bu iş! Komprime şeyler olmasın diyorum, ama meseleyi uzatmaya da imkan yok. Ancak ilkini hazırladım. Sizin roman soruşturması yanıtı, yüzde yüz katıldığım ve bu dizide kullandığım fikirleri içeriyordu. Bu yazı dizisi için ÖNEMLİ BİR SORU: "*Sırtlan Payı*"nda, miralay Ferid'in geriye dönüşlerinde üslup, stilize bir Edebiyat-ı Cedide mi? (Bir karşılaştırmanın konusu bu benim için.)

Günebakan'cılar için yeni bir Brecht derlemesinin notlanması... Yani her saniye bir iş. *Madame Bovary*! Kendimi düşünmektense... Ama roman, ah bu hayat denen hırsızlık, hep kendimden çaldıklarım! Gel de düşünmekten kurtul!

Şimdi, gecenin ya da sabahın üçü! Ev soğudu, hâlâ damla uykum yok. Yarın annemi yine doktora götüreceğim.

Çok mu bireysel? Ama ne yapalım, son sıralar ve bağbozumlarıyla başlangıçtan beri her şey çok bireysel!

"*Dünya* ile ilişkim, yazıları vermekten ibaret kalıyor," demişsiniz; dünyanın kendisiyle ilişkim yazı yazmakla kalıyor benim. Bu da bir dönem diyemiyorum artık. *Ortalık*'ın palyaçosu da ağalar edebiyatı değil, inanın!

Ne olur, arada bir, tek satır da olsa yazın! Bana kızmadınız değil mi? Kimbilir o sabah, delice telefon edişim, şu dostsuz, kimsesiz (herkesler yanımdayken) günlerde sizin sesinizdeki psikolojiyi kavramak içindi belki.

Ortalık! Bana taşıyamayacağım kadar ağır bir ad armağan etti. Ben.. Ben insanlara nasıl da başka tanıtıyorum kendimi. Sonra koşup *'Jacob'ın Odası'*na sığınıyorum.

Hepsi bu, ya da hiçbiri bu değil. Siz anlarsınız.

Biket'e ve size sonsuz saygı.

Selim İLERİ
23.11.1976

Sevgili Attilâ ağbi,

Kısa yoldan *"Dünya"* olayını anlatayım önce:

Beyhan Cenkçi'yle Cumartesi günü görüştüm. Daha kapıdan girerken, ağlaya ağlaya odadan çıkan çirkince bir gençkızla karşılaşmam, beni hayli şaşırttı. Derken Cenkçi, yani sex filimi yapımcısı diyebileceğimiz o saygın kişilerden. "Gel bakalım Selim Paşa," diye kabul edilişimin ardından, bu Bay Cenkçi, beni tanımadığını, yazılarımı hiç okumadığını, ama siz "akıllı" dediğiniz için ve görünüşümden de "akıllı bir çocuk" olduğumu kendisi de anladığından benim için "bir şeyler" düşüneceğini söyledi. (Şaşkınlığımı varın düşünün!) Konuşma o alaturka burjuvalığımızın kuralları çerçevesinde gelişti. Gazetede çalışan kızların güzelliğinden bile söz ettik. Bay Cenkçi, *"Politika"*dan *atılıp atılmadığımı* sordu, *atılmadığımı* öğrenince, *"Dünya"*ya haftada bir kez, *dedikodu* sayfası hazırlayabile-

ceğimi belirtti. Bana fotoğrafçı vereceklermiş, kokteyllere, düğünlere falan gidecekmişim, gazino kulislerine, hem eğlenecekmişim (Allah bilir, içip karnımı doyuracağımı imledi), hem de yazacakmışım işte. Zaten bizim *"hıyar"* okur, yazıdan-çiziden anlamazmış. "Ben size haber veririm," diyerek zar zor ayrıldım o cehennemden.

Kimse bana Füruzan'ı sormadığından, ben de ağzımı açıp bir şey söylemedim.

Ne dersiniz bu işe? Ben şaşkınlıktan küçük dilimi yutacaktım. Gazetedeki mücadelenizin yalnız alık solcularımıza yönelik olmayacağını sanıyorum, daha işin başında sizi çıldırtacak bu herifler gibime gelir. (Zaten bunun için yazdım olayı, yoksa hiç başınızı ağrıtmak istemezdim.)

Bana gelince, *Politika*'dan para arttırmak galiba mümkün değil şu an. Yer yerinden oynar benimkisi arttırılırsa, ne yapalım, hevesimiz daha bir süre kursakta kalacak.

Fakat hiç önem vermiyorum. Dört gün içinde kırkı aşkın mektup gelmiş gazeteye çok sevindiren. Çoğu romanın ne zaman yayımlanacağını soruyor. Bu da yüreklendirdi beni. Biket'in böreğini soran bir Adanalı hanım okur! Attilâ İlhan seni büyülemiş diye imzasız bir sövgü, Hasan Pulur'un tebrikleri, vb. Cem Bey'e bir bölüğünü, denk düşürüp gösterdim.

Ankara'daki güzel günlerimi hiç unutmayacağım, sizi şimdiden çok özlemeye başladım. Şiirleri tekrar tekrar okuyup hasret gidermeye çalışıyorum.

Sevgi'nin yazısını temize çekmeye başladım. Salı sabahı postalayacağım dergiye.

Biliyorum, romanı size borçluyum, ama inanın, Tatyos'u mutlu kıldınız.

Biket'i ve sizi sonsuz saygıyla kucaklarım.

(Yanıtınız mutlaka bekliyorum.)

Selim İLERİ
28.11.1976

Sevgili Attilâ ağbi,

Size hep yazmak istiyordum, ama İstanbul'a döndüğümden beri her şey karmakarışık, düzensiz, bir garip yaşanıyor –nedense... *Ortalık*'ın yazıları ilk kez yorucu oldu şu sıralar, göz açtırtmıyor bana. İnsanlarla ilişkimi kesmeye mi başladı ne, yazı yazmakta (o tür) çok güçlük çekiyorum. Bu durum ancak iki gündür az çok düzeldi. Bu arada *Politika*'nın Demirtaş'tan kalma yazıişleri müdürüyle hayli soğuk savaş biçimi bir ilintimiz var. Adam, arkadan düşmanlık güdüyor sebepsiz yere. Biriki... sonunda Cem Bey'e yansıttım durumu. Bu tür şeyler de beni her zaman yıpratmıştır. Ama iyi oldu, aylık meselesi konuşuldu, ay başından sonra yeni rakamlar konuşulacak Ortalık için.

Şu sıralar gece gündüz zevkle uğraştığım tek iş Tanzimat Edebiyatı. Bir yığın okumadığım kitap var. Onları notluyorum, Size bilgi vermek ve danışmak istiyorum. Romanda, özellikle romanda "tip"ten "birey"e (kişiye) geçilememe sorunu, ta Tanzimat hikâye ve romanıyla başlıyor, yani iş başlangıçta yanlış tutulmuş. Buna değinen pek yok gibi. Kendimce kimi sonuçlar çıkardım. Bireyin gelişemeyip zümrenin birey yerine toplumsal boyut kazandığı bir ülkede, kuşkusuz roman ve hikaye de "tip"le yetinmek zorunda. Kişi, çok sonra girmiş romana. Bu mesele, bir yerde antolojinin meselesi, ana sorunsalı olur gibime geliyor –ne dersiniz?

Metinleri de seçmeye giriştim. Türkçe sorunu bir kâbus gibi yakama yapıştı. Ne denli bağlı kalsak da yazara, kimi sözcükleri değiştirmek gerekiyor galiba. Yoksa kimi parçalardan bir şey anlamaya imkân yok. Önerim şu: Metinlerden bir kısa bölüm, olduğu gibi bırakılacak, öbür bölümler günümüzün diline (üslûp ellenmeksizin) en olası biçimde uygulanacak. Öneri konusunda beni mutlaka aydınlatın...

Antolojinin ilk cildi, temmuz 1977'de yayınevine teslim edilecek umudumca.

Bir de Tanzimat'tan Edebiyat-ı Cedide'ye birey meselesi, öykü ve romanda kişinin oluşturulamaması bir yazı dizisi olur diyorum. Yani yazıldı yazılacak durumda. Bunu beş altı haftalık bir dizi biçiminde *Milliyet Sanat Dergisi*'ne vereceğim. Böylelikle antolojinin açıklama bölümleri önceden tartışılmış olur (dipsiz kuyular ses verirse). Sanat dergisiyle aram pek bir iyi. Durmadan yazı için sıkıştırıp duruyorlar. Antolojiden bağımsız olarak böyle bir dizi hazırlayıp yayımlasam sizce sakıncası var mı?

Gelelim o üç öykülük kitaba... Öykülerden biri (şu aydın kişinin işveren temsilcisine kapılması meselesi), inanılmaz bir iş, kafamda dört dörtlük bir panorama romanı olup çıktı. Üç gün içinde yirmi bir sayfa ilerledim ki (tabiî taslak), olur şey değil, hayatımda başıma gelmedi böylesi! Adamlardan aydın olanını tiyatro yönetmeni aldım. İşveren temsilcisinin çevresinde (Eyüp'te doğup büyümüş ve hâlâ orda yaşıyor), birdenbire mistiklerle komando faşistler de beliriverdi. Buyrun, tiyatro deyince Stalincisiyle Maocusu, açık oturumlu provalarla devrimcisi falan dışarda mı kalır?! Neredeyse senaryo kurgusu! Çok heyecanlıyım. Bana düşüncelerinizi yazın –çok rica ederim. Romanın çatısı (hani en ucu yaşadıktan sonra birbirini ağır ağır tanıma, en sonda ayrılırken ilk kez tanışmış olmak, yine olduğunca) korundu.

Kendim konusundaki spekülasyonlarıma nihayet son verip *Dünya*'ya geçeyim. Yazılar nefis. Her gün korkunç bir sevgiyle, hayranlıkla okuyorum. Arkadaşların şikâyetleri birdi eskiden (*Politika*'ya senin için kırk beş lira veriyoruz!), şimdi ikiye çıktı, sizin yüzünüzden beni doksan lira ödemem gerektiğine inandırmak isteyen açıkgözler var. Fakat inanın, *Dünya*'daki görüşlerinizi destekleyen, bu görüşlere göre (devrimcilik meselesi) kendini yeniden sorguya çeken çok arkadaş var. *"Hangi Sol"*, *Güzel Sanatlar*'da olay yaratmış!

Bunun dışında *Dünya*, bizim *Politika*'nın renklisi, bana sorarsanız. Aynı amatörlük.

Bir rica: *Politika*'nın sanat sayfası yeni baştan derlenip toparlanıyor. Bol kitap tanıtma yayımlanacak. Ben de hikâye ve roman için elim değdikçe yazacağım (kuşkusuz ağırlık Bilgi'nin yazarlarına...), yalnız sayfayı yöneten genç ve cici bir kız var. Ona kitap gönderelim. Öbür yayınevleri gönderiyor. Ne dersiniz? Arkadaşın adı: SEÇKİN SÜMER.

Biket hanım nasıl? İstanbul'a gelmeyi düşünmüyor musunuz şu aralar. Öyle çok özledim ki sizi!

Ben artık bir süre Ankara'ya gelemem herhalde.

Naci, romanı sizin beğenip beğenmediğinizi sordu. Beğendiğinizi söyledim. "Attilâ'nın fikriyle estetik planda hep uyuşmuşumdur," dedi. Bugünlerde Fethi Naci'yle sık görüşüyorum. Aslında çok duygulu bir insan. Gerçekten saygıya değer bir dost. Size yazacağımı söylemiştim, selâm ve sevgilerini iletmemi söyledi.

Ahmet ağbiye yarın bir kart atacağım. Ona da antoloji için bilgi vereyim mi?

Sizden bu kez mutlaka cevap isterim. Çok çok özledim çünkü. Hiç olmazsa üç satır!

Biket'e ve size sonsuz saygı.

Selim İLERİ
11.12.1976

Çok aziz Attilâ İlhan,

Mektubunuzu geç yanıtladığım için bağışlayın. İstanbul'daki hayatım, yolculuklardan, gezilerden, coşkulardan, her şeyden uzak yaşayışım gün geçtikçe daha da kötüleşiyor... Annemin sinirsel hastalığı büsbütün arttı, aile arasındaki kimi çekişmeler yüzünden hastaneye de kaldıramıyoruz. Ve bütün gün kavga, mücadele, boğuşma... Ne yapacaksınız... Bir de batılı yaşama biçiminden söz ederiz, hangi kurumlarımızla?

"Kötülük" bitti-bitecek. İki ay da temize çekmesi sürse, Mayıs ortası elinizde olacak. Çok heyecanlıyım. Bu kez de 'en iyi yazdığım şey' diye tutturmaya başladım...

Bir yandan da Feyzi Tuna'yla senaryo çalışıyorum. Çolpan'a nefis bir başrol --nasıl seviniyorum, düşünemezsiniz! Hikâye de harika. İyi bir şey olacak yüzde yüz.

Ahmet ağbi nasıl? Artık ona yazmaya cesaret edemiyorum.

Halikarnas Balıkçısı işine pek çok sevindim. *"Aganta..."* elime geçer geçmez, gazetede tanıtacağım: daha doğrusu, Çarşamba günkü ana yazılardan birini o romana ve Balıkçı'ya ayıracağım.

Doğan radyodan ayrıldı, uydurmuyorsam... Dergiyi mutlaka çıkaracakmış, Suat yazısını geri vermemekte diretiyor.

Haberler böyle. İstanbul'dan emirlerinizi bekliyorum.

Sonsuz saygılarımla.

Selim İLERİ
13.02.1976

Çok aziz, çok sevgili Attilâ ağbi,

15 Ağustos'ta döneceğinizi bilmeme karşın niye yazmadığımı sormuşsunuzdur bir ara, bir iç düşüncede, belki... Çok kötüyüm. Korkunç bir acı bu seferki, hiç dinmeyecekmişçesine, vebanın sancısıyla yaşıyorum ve her şeye tekrardan başlayacak gücü yitirdim. Ya dış görünüş? Kahkahası bol, durmadan konuşan, toplumsal ölçülerini ayarlamış bir adam. Bu insan çöküntüsüne adam denebilirse elbet...

Bir tek şeye şaşırdım. Rauf Mutluay'ın o beklenmedik gönül yazısında, Dranas'tan geliveren dizeler: yıllardır benim güneşimin siyah olduğunu fark etmemişim! Bir suçlu gibi yaşamak. Bakın, sizin o yürek burkucu dizelerinizdeki gibi yaşadım ben, ömrüm bir suç gibi ayarlandı, yine de ağır bir hüküm giyer gibi öleceğim. Ah!

Önce romanın iki yüzüncü sayfasında bir karar: Ben bunu şimdilik dinlenmeye terk edeyim! Öyle de yaptım. Çünkü her satır, her cümle sarkmaya başlamıştı. Ama bunu yaparken

nasıl bir bunalıma düştüğümü anlatamam. Sanki doğacak çocuğunu kürtaja teslim eden bir anne gibiydim. Sanki buydu. Sanki bir daha tek satır yazamayacaktım. Sonra işin pratik bazı kaygıları vardı: Maddi mesele. Ekimden itibaren aylık alabilmek için, bir yapıt teslim etme zorunluğu.

Gelgelelim sanat kaygısı ağır basıyor. Ve vazgeçtim. Hemen antolojiye başlarım sandım. Nerde... Aklım romana takılı kaldı. Günler geçti. Günler bir serserilik, bir yürek çılgınlığı gibi geçti. Sanki hep üşüyorum. Çoktan çözdüm bu romanın altından niye kalkamadığımı. Ama bu mektupta böyle şeylerden hiç söz açmak istemiyorum. (Günler, kanlı bir cesetten başka bir şey bırakmayan zaman dilimleri; günler, hayatımızın böylesine çorak oluşu.) Ağır ağır antolojiye dönülecek. (Küflü'ye uyduruk bir şeyler çiziktirdim bu konuda, yoğun çalışıyorum –dedim. Hiçbir şey yazamazken.) Cemil Süleyman'ın *Siyah Gözler*'i çekti sonunda. Sevdiği insanı yitirmemek için öldüren o büyük Boğaziçi yalnızlığı. Bir ahlak gibi savunuldu dul genç kadının aşkı. Fakat Halit Ziya'ya, Hüseyin Rahmi'ye, Ömer Seyfettin'e alabildiğine düşmanım. Hepsi yalanmış bu adamların, bize iç seslerinden tek bir şey söylememişler. Nesnelliğin sağduyusunu bekliyorum ister istemez... Binlerce sızı: sevinçler nerde? Yalnızlıktan öyle korkuyorum ki... Öyle çok ağlamak-ağlamak geçiyor içimden. Suskun, donuk, ölçülü yaşarken öyle çok fırtına ki...

Sonra hiç beklenmedik bir romanın ortasında buldum kendimi: ŞU ÇORAK HAYAT. Bu, bir kış mevsiminin, İstanbul'un, biri kız, yedi kişinin romanı. 'Kim söylemiş, her ilkyazın ağaçlarda yaprak sürgünü vereceğini...' Son cümlesi de bu. Galiba insan kendi konularını yazabiliyor en iyi. Ya da yazmanın zorunlu olduğu konuları, kendimize çevirebilmeliyiz.

Fakat edebiyatla ilgili hiçbir şey yazmak istemiyorum şu an. Kalbim bir sızı, bir yara. Bunu anlatmak istiyorum. İnsanın yalnızlığı nasıl biter, bir tek ölümle mi? Öyle. Ölmek gücünü bulamayışıma müthiş şaşırıyorum. Hiçbir sevgiyi yürütemeyecek miyiz? Aşk, hep bizim benliğimizde mi kalacak? Galiba.

Gecelerce Pavese okudum, belki cesaret gelir diye. Üstelik yalnızdım, ablam Avusturya'daydı, olabilirdi ve pek bir şey değişmezdi gerimdekiler için (ablam Uluğ Nutku'yla nişanlandı, annem artık küçük ve alıngan bir kız çocuğu). Yapamadım ama. Beceremedim. Ölmek korkutuyor.

YENİDEN SEVMEK, kendimi aldatmak için oturup bir de yazı yazdım, galiba yeniden sevdim de, sonra eskisini, daha büyük bir özlemle daha da eskidekini hep artan şiddetleriyle sevdim, her şeyi ve herkesi böyle yitirdim.. Evin içinde bir yabancı gibi dolaşıyorum. Burada ben mi yaşadım? Bütün bu kitaplar benim mi? Şu avcumu açıp baktığımda gördüğüm yaşam, oradaki dünya ufağı hepsi bana ağır bir hüküm giyer gibi öleceğimi ve çoktan belki de öldüğümü söylüyor. Bu ağır hüküm, duyarlıktır.

Ne kalır geriye bir öyküden başka? Bir romandan ve yazamadığım bütün bir şiirden başka kalmaz kumsalda iz, kalmıyor, kalmadığı bilinmektedir.

Artık yazamayacak kerte ağlıyorum. Mektubu Hasan Bülent'le göndereceğim. O, beni iyi ve dinlenir bilmekte. Belki bir şeyler hissetmiştir. Bana hemen yazın. Çok ihtiyacım var. Lütfen yazın.

Selim İLERİ
tarihsiz

Sevgili Attilâ ağbi,

Pazar günlerini oldum olası sevmem, fakat bu pazarın hüzünleri bambaşka. Annemi bekleme meselesi bitti, *'ün'* bana da geldi, *'ses'*i ben de duydum galiba: her an annemle doluyum, nereye gitsem –ne yapsam. Son sıralar iyice yorgun düştüm. Belki bu yüzden mutsuzluğu şiddetle algılıyorum. Hiçbir şey beni sevindirmiyor, çalışmak dışında. İnsanların birbirlerini çiğ çiğ yemeye başladıklarını görür gibiyim. Müthiş sanrılar. Sanrı mı, gerçeklik mi? Bu sarsıntıların sonu nereye varır? Kendi ge-

leceğim konusunda kaygılıyım. Her şeyi, her olguyu büyülteç altında görmekten yıldım, cenkleşecek gücüm kalmadı. Ama o büyüteç gözlerimi çeliyor boyuna. Şöyle aydınlık bir çift söze nasıl ihtiyacım var, bilemezsiniz. Nikâh-evlilik-annem-yeni romanın ön hazırlıkları: on günün işleriydi bunlar. Kuruyan bir ot gibi yaşadım ben de.

Sonra *'Uzun Ölüm'*ü yarısına kadar okuduğunuzun haberi, tabiî sevinç ve hemen telâş: ya son iki bölümü beğenmezse Attila ağbi... Hayır, profesyonellikle ilintisiz tavrım, kabul edin ki, sizin beğenip beğenmemeniz benim için herkesin yargısından çok önemli. İnsan bir romanı, bana sorarsanız, üç beş kişi için yazar. Mektup gibi. Roman yerine mektup yazıyorum sanki. *'Uzun Ölüm'* bir yanıyla, size bir mektuptur. *'Her Gece Bodrum'* üzerine konuşurken, "Duygulanımları daha açık yaz, sıfatı koy," demiştiniz; bunu denedim. Şimdi yaraların onup onmayacağını kurcalıyorum. *'Prens Hamlet'in Trajik Öyküsü'* bize Betigül'ü, Haydar'ı, Emre'yi, Belkıs'ı, ucundan Cem'i bir kez daha getirecek, yeni başkişilerle: Hamlet-Ophelia-Kral... Garip bir konusuzluk içinde binlerce ayrıntı yine, binlerce olaycık. Şimdiye dek yazdığım en iyi anlatı olsun istiyorum, bir defa en nesneli olmalı, en uzağı, en vazgeçmişi. Demek benim yazgım da Balzac gibi telâş içinde roman yazmakmış, artık iyice inandım. Yaşamadıkça yazmak mı? Yoksa yazmak için yaşamı derinlemesine algılayarak, büyüterek, abartarak hırpalanmak mı? Öylesine hırpalanıyorum ki, bu kadar olur. Dışarıya renk vermeyerek, içime atarak ve nihayet temasları en az'a indirgeyerek. Yığınla kabalık, sayısız köylülük, öç alırcasına bir şeyler yazmak. Beni şaşırtan *'Her Gece Bodrum'*u ancak altı ay sonra göklere çıkarmaya başlamış eleştirmenler değil, tersine, bu kişilerin şimdiki çekingen tutumları, birden 'siz' demeye başladılar bana, ne dersiniz?

Ankara'da her şeyi konuşabilecek miyiz bu kez? Geçen gelişim nasıl da çirkindi, deli danalar gibi ordan oraya koşuşturdum, sizi ve Ahmet Bey'i yarımyamalak gördüm, Biket'le karşılaşamadık bile, Adalet'le de. Oysa Ankara, benim için saygılı

dostluklardan ibaret. Bu kez, dört ya da beş gün özgürce kalacağım Ankara'da. 17 Pazartesi ya da 18 Salı günü mavi trenle geleceğim. (Yarın bilet alacağım.) Haftaya Pazara Füruzan çaya çağırdı. Onun da bir emri olursa, yerine getirmek isterim elbet. Sizlerin İstanbul'dan emirleriniz nelerdir. (Gelmeden Çetin Bey'i arayacağım. Ona ya da bana telefonla bilgi verin lütfen.) Füruzan da yeni basımları sordu. Durumu açıkladım. Nedense hepimizde bir yeni basım telâşı... Sanki Türkiye üç beş kitabımızla kurtulacak! Ya da biz kişisel kurtuluşumuzu bunda buluyoruz.

Şu yeryüzünde hiçbir şeye alışamadım!

Sizi özlemle kucaklarım. Sonsuz saygı. Ahmet Bey'e de saygılarımı lütfen iletin.

Selim İLERİ
08.01.1977

Sevgili Attilâ ağbi,

Hemen yazacağım diye telefonu kapattıktan bu yana, biliyorum, dört gün geçti. Ama mektup konusunda, sizi artık *Ortalık*'a şikâyet ettiğimden, kendi gecikmelerimi pek önemsemiyorum... Hele Pınar'ın "Attilâ şunu yazdı-bunu yazdı," demeleri yok mu, bayağı sinirlendiriyor beni! Böylece bilin!

Tehdit değil tabiî. Gelgelelim, iki satırınıza bin özlem yaşattığınız ben "çaresiz"i de anımsayın arada bir.

*"Her Gece Bodrum"*lar henüz elime geçmedi. Fakat İstanbul'da her bir yana dağıldı. Sanırım satışı fena değil. İşte reklam, şu bu, paçayı kurtaracağız.

Çok ilginç bir durum: (Çirkin bir rekabet ya, ne yapalım, baştan konuşmakta yarar var.) Fethi Naci, kitabı gerçekten çok sevdi. Orhan Kemal için oyu bana, Mehmet Doğan'mki de öyle olacak sanırım. Naci'yle görüşmemizden sonra, benim Konur'la Hilmi'ye ve Otyam'a bir görünmem gerekiyor; Mutluay'la Çetin Altan'ı da Attilâ "görsün" sözlerini Naci'den öğrendim. Aktarırım. (Pınar bu mektubu okursa, beni boğar

herhalde. Yalnız bu ödül işinde onun şansı zayıf gibi.) Ben de pek bir umutluyum nedense. (Nurer'le Asım Bezirci'den değil tabiî!) Ne dersiniz? Antolojiye çalışıyorum. Adı, *"Tanzimat'tan Bugüne Roman ve Hikâye"* olsun, derim. İlk cildi, Haziran'da getireceğim yüzde yüz. Belki daha önce bile.

Romana çalışıyorum harıl harıl. Adını çok şükür buldum: *"Ölü Yıldız Yansıları"*. Düşüncenizi öğrenmek isterim mutlaka.

Bülent, Türk Dili'ne *"Her Gece Bodrum"* için bir yazı verecekmiş.

Mustafa Şerif, bir terslik çıkarmasa... Çocuğa, dergiyi ben önerdim çünkü.

Milliyet Sanat'm yazıları, ne yazık ki, fazla akademik gelişti, galiba bir kitapçık bu, ne diyeceğimi kestiremiyorum adamlara. Gelgelelim bütüncül bir havayı da bölük pörçük dağıtmak istemiyorum.

İşte bütün kişiselliklerimi, bencilliklerimi, çıkarcılığımı, tecimen yanımı döküp saçtım. Görmezden gelin...

Görmezden gelin ve bu kez bana mutlaka yazın. Çok çok özledim sizi. Yanıtlamayacaksınız diye, Pınar gibi, yeni bir roman mı göndermem gerekiyor sizin oralara? Ahmet ağbiye ayrıca yazacağım. Kitaplar elime geçer geçmez, imzalayıp göndereceğim.

İstanbul'dan bir emriniz var mı?

Biket'e ve size sonsuz saygı, sevgi, özlem.

(*"Küçük Prens"*ten bir umut var mı?)

Ve her şey için yüz binlerce sevinç!

Selim İLERİ
25.01.1977

Sevgili Attilâ ağbi,

Ve hâlâ tek satır yazmadığınız için size hiç kırgın değilim...

Nazlı'dan mektup aldım. Hasan Bülent de durumu ayrıca yazmış. Yarın Cem Bey'le çıkıp konuşacağım. Gazetenin içi karmakarışık, yeni yeni oturuyor. Sanırım o iş olur. Olur ya, Nazlı bu yazı dizisini nasıl bir şey olarak düşündüğünü hiç yazmamış. Cem Bey de, doğal olarak bunu soracak. Ben, artık Hasan Bülent'in verilerinden yararlanacağım.

Yankı listesinde iki hafta baş köşeleri kaptığımı görünce dilim tutuldu, sevincimden uçup uçup ordan oraya kondum. Ne de olsa alışık değilim Bekir Yıldız'lığa... Bu hafta *Cumhuriyet*'te *"Sanatçının Yirmi Dört Saati"* yayımlanacak. Sizin romanlardan söz etme gereği doğdu. Bu yüzden *"Her Gece Bodrum"*u beğendiğinizi açıklayamadım. Haldun Dormen'e söylemiştim. O, annemin hastalığı ve Acıbadem'deki köşk yavrusuna takılı kaldığından yazmamış. Çok canım sıkılıyor duruma. Cumhuriyet son fırsattı. Ama romanlarınızın değeri üzerinde durmak daha gerekliydi bir soru dolayısıyla!

Size, Ahmet ağbiye, Fahri'ye kitap postaladım (kitaplar elime geçti).

Hilmi ilk otuz sayfayı okumuş. "Ben roman yazsaydım, bu olsun isterdim," gibisinden bir kutlayış! Çok sevindim. Ben yine romana çalışıyorum ağır aksak. Adı kesinlikle *"Ölü Yıldız Yansıları"* olacak. Şimdilik ağır gelişiyor ya, elbet açılır. Tabiî hem öz, hem biçim açısından *"Her Gece Bodrum"*a hiç benzemiyor. Bu yüzden tıkanık bir çalışma başlangıçta... MHP komandolarıyla tanışmanın yolunu bile buldum. Tanıştıklarıma nasıl acıdığımı, nasıl üzüldüğümü anlatamam! Tanrım, her şeyin altından şu doğu-batı sorunsalı çıkmıyor mu, deliye dönüyorum! O Anadolululuk karmaşası... romana mutlaka yansıtmalıyım. Daha bir yığın şey düşündüm. Belki Mart başı bir Ankara "yapacağım". Size anlatmam gereken sayısız olgu var.

Aile sorunları, ben, Ortalık, şu bu... Derinliklerindeyim yine bir kederin. Bir zamanki sevgili, şimdi kış arkadaşı bile değil.

Ne olur yazın bana! Gerçekten ihtiyacım var.

Selim İLERİ
31.01.1977

Sevgili Attilâ ağbi,

30 Ocak tarihli mektubunuzu dün aldım. Pek çok sevindim. Yazdıklarınızın kimi bölümleri üzerinde de uzun uzadıya düşündüm.

Sana ilişkin olanlarından başlayayım:

Armağan meselesinde çirkin bir açgözlülük güttüğümü sanmayın ne olur! Yoksa çok üzülürüm. Bütün kaygım, *'Her Gece Bodrum'*un satmayacağında odaklanıyor. Ama durum, sizin de, Hasan Bülent'in de belirttiğine bakılırsa, pek fena değil. İstanbul satışları da iyidir. Gelgelelim, dağıtım ortalama (Nurer'inki), ilgilenmiyor adamlar; örnekse dün, Karaköy'de, vapur iskelesindeki dört sergi-kitapçıdan üçünde *'Her Gece Bodrum'* yoktu, sordum, istedik gelmedi henüz, dediler. Az çok satan bir yazar olabilmenin savaşımı, şu toplumsal düzende, nerelerden geçiyor, artık çok iyi biliyorum. Yazarla yayımcının, hattâ okurun elinde değil bu iş... İşte *Orhan Kemal Armağanı* diye tutturmamın nedeni bu. Seçiciler Kurulu'ndakileri düşündüğümde, Fethi Naci dışında, Hilmi Yavuz dışında kimse çekmiyor beni; bunu da bilinseyeyim... (Mehmet H. Doğan, İstanbul'daydı. Romandan elli sayfa okumuş, pek bir şey anlamadığını söyledi, varın-düşünün!) Büyük kalabalıklara söylemek istediklerim güme gitsin... çok ürküyorum bundan. Çünkü kimi zaman, kendimi aşarak yazıyorum kimi şeyleri, kendimi ve hatta hayatımı! Beni yanlış anlamamanızı dilerim.

Nazlı'nın işini hâlâ bir sonuca bağlayamadım. Gazete değil, mezbaha... Kimin kimle ne yaptığı kestirilecek gibi değil. Şimdi de sanat sayfasının kısaltılması kasaplığına girişildi. Ben de, tam bir "salla başını, al maaşını" anlayışıyla hareket ediyorum. *Milliyet*'te adım geçiyormuş sık sık, bilemiyorum artık,

hiçbir şey bilemiyorum, iş hayatımı hep başkaları düzenledi zaten bugüne dek.

*'Küçük Prens'*i, size niye sorduğumu pek anımsamıyorum. Lâf ebeliğime verin.

Şimdi beni çok düşündüren o müthiş cümlenize değineceğim: *Eskiyip duruyorum...* Böyle bir şeyi nasıl söyleyebilirsiniz? Belki tek direnç kaynağım sizin yazdıklarınız! Bu, son yıllarda, büsbütün böyle. Üstelik ben tek kişi değilim, görüşümü, şu hiç de azımsanamayacak kalabalıktaki çevremde paylaşan o kadar çok kişi var ki! Gorki'nin sorusu... çok iyi kavradım... ya Çehov'un *'Üç Kızkardeş'*e oturttuğu o son sözler, o niye acı çekildiğinin açıklanması, o sonsuz umut... Bilgiçlik mi? Hayır, sizin yüzünüzü görememenin getirdiği tedirginlikle bir sayıklama... İstanbul'da dertleşebileceğim tek bir kul kalmadı. Tek bir kul ama! Herkes bencil, herkes kendi çıkarında ve herkes yapayalnız ve yalnızlığını yadsıyor ve bilinçsizliği yeğleyerek...

Oktay Rifat'm romanını, Naci'de gördüm, sanırım seveceğim *'Bir Kadının Penceresinden'*i; mutlaka yazacağım Politika'ya.

Şimdilik bu kadar, eliniz değerse yazın, unutmayın beni.

Biket'e ve size saygı, dostluk...

Selim İLERİ
03.02.1977

Sevgili Attilâ ağbi,

Dün size bir mektup yazıp, uçakla göndermiştim. Bilmem, grev nedeniyle geç mi ulaşır elinize... Orada, bir önseziyle bu armağan meselesinden uzun uzadıya söz etmiştim. Sonra sizin 'al işte ikinci mektubunuz geldi ve bu kez beni gerçekten çok, ama düşünemeyeceğiniz kadar çok üzdü. Şaşkınım. Yine de yazmak ihtiyacı duyuyorum. Bu armağan-ödül 'hikâyeleri' benim için artık bütünüyle kapanmıştır... Kimin neyi, nasıl değerlendirdiğini kestiremiyorum, siz de bir ip ucu verme-

mişsiniz. Dahası, az önce söylediğim gibi bitti bu tatsız, onur kırıcı, çirkin hikâye... Yok, Fethi Naci yazısı için konuşuluyorsa, gülemem bile, Naci sevdiğim bir kişi, şu günlerde çok acı çekiyor, keşke her gün sevindirebilsem onu... Övgülerine gelince, burada çok kişi tedirgin oldu, ama elimden bir şey gelmez.

Yok, kesmeliyim bu soy yazışmayı. Saatlerdir düşünüyorum, saatlerdir suskunum, saatlerdir acı çekiyorum...

Haslet'i bugün, ne hikmetse gazeteden çıkardılar, yazmıştım size, gazete değil mezbaha. DİSK adlı bir mezbaha... Ama bu çocuk iyi arkadaşımdır. Pazartesi bulup mektubunuzu ve Ahmet Bey'in isteğini ileteceğim. Sanırım çok sevinecek. O Sevgi Sosyal desenini ben de çok beğenmiş, Haslet'i kutlamıştım. Hemen gönderirim. Ücret meselesini de ayrıca iletirim Haslet'e.

Bugün Haluk Şahin'le nihayet, Nazlı'nın işini konuştum. Pek çıkaramadı espriyi. Nazlı'nın nasıl bir şey yazacağını sordu. DİSK alışılmış röportajları istemiyormuş-muş da... Olasıysa Nazlı, bana ayrıntılı bir mektup yazsın; sözgelimi yazı başlıklarını versin. Ona da durumu yazmaya uğraşacağım. Fakat gözümü açmadan çalışmak zorundayım. Parasızlık canıma okudu. Annemin gideri her gün biraz daha artıyor. Özel işlere saniye vakit bulamıyorum. Gece gündüz çalışıyorum.

Hayatta hiçbir şeyi sevmiyorum artık.

Duyarlı davrandığım için hoşgörün beni, ama gerçekten üzgünüm bu gece.

Sonsuz saygı.

Selim İLERİ
04.02.1977

Sevgili Attilâ ağbi,

Bu mektupta yazmaya çalışacağım olaylar, herhalde çok şaşırtacak sizi; şaşırmakla da kalmayıp, peygamberliğinizin bir kez daha kanıtlandığını duyumsayacaksınız...

Politika'nın gidişi gidiş değil ya, son sıralar *Ortalık*'ın yıldızı pek bir parlamıştı: Günde üç mektup beni bekliyordu. Kısacası, okurla aramda *Marko Paşa* ya da *Gönül Abla* türünden çok ilginç, toplumbilimsel anlamı gerçekten önemli bir ilinti kurmuştu. Beri yandan Cem'e ya da herhangi bir başka yazara, işittiğim kadarıyla, mektup gelmiyor, gelse bile sövgüler yağıyordu: şu Çetin Altan meselesi –"Niye ayırdınız gazeteden, utanmıyor musunuz?"-. Durum buydu. Ben etliye-sütlüye olası ölçüler çerçevesinde karışmıyor, işimi görüp gazeteden bir hırsız mutfak kedisi gibi sıvışıyordum. Gelgelelim yine de göze batıyormuşum! Kemal Türkler'in başkanlığında evlere şenlik bir toplantı yapıldı (hayatımın en büyük, en toplumsal roman sahnesi!). Haslet'in ve birkaç arkadaşın gazetede hiçbir işe yaramadığı öne sürüldü. Bizim sanat sayfasının 'vulger' (?) olamadığı için okura bir 'şey' veremediği açıklandı sayın başkanımızca, hani şu kendi gazetesindeki hiçbir çalışanla sözleşmeye girmeyip de, barbar fabrikatörlerimize karşı emekçiyi savunan büyük sendikacımızla. Bu büyük sendikacımız *Ortalık*'ın ne mene bir şey olduğunu da pek kavrayamamışlar; oiur a! Ben ağzımı açıp tek bir söz etmedim... Derken, üç gün sonra, gazeteye yazı götürdüğümde, sanat sayfamızın sekreteri Seçkin Sümer, bana, İsmail Cem'in ağzından şu haberi iletti: "Selim bey, aylığı 'mahfuz' olmak üzere, bize daha sık kitap tanıtmaları yazsın, haftada üç gün, geriye kalan zamanında da soruşturma gibisinden kişisel yaratısının emeklerini, ürünlerini iletsin. *Ortalık*'ı kaldırıyoruz, yer darlığından kendisine her gün sütun veremeyiz."

Eh, düşünün artık, soğuk duşu! Fakat hiçbir şey söylemeyerek, olgunluk mu, hesapçılık mı, ne derseniz deyin, oradan ayrıldım.

(...)

Tabiî bir daha adımımı atmayacağım *Politika*'ya. (Yalnız Nazlı'cık değil, ben de zart-zurta gelemiyorum, cebimde beş

para olmasa da.) İnanın, hiç üzgün değilim. Bunun büyük şamatası kopacak. Tekrar kapımı da aşındıracaklar, gelgelelim kovmasını da pek iyi bilirim. Bütün bunları kızgınlıktan da yazmıyorum. Zaten gazeteden ayrıldığımı da kimse bilmiyor, bu konuda kimseyle de konuşmak niyetinde değilim.

Şimdi bazı 'acil' meselelerden söz edeyim:

Cumhuriyet'in eski önerisi geçerli olur mu, kestiremiyorum, gidip kendim de konuşmam, önermelerini beklerim.

(...)

İşte 'acil' meseleler. Keseyim. Başka söyleyeceklerimde çok çünkü.

Oktay Rifat'ın romanını şaşırarak okuyorum. Sanki ben yazmışım, böylesi anlatım benzerliği... Fakat müthiş bir aşağılık duygusuna kapıldım. Adamın o anlatım yalınlığı, o romanı ağır ağır işleyişi: olağanüstü. Büyük bir anlatım romanı *"Bir Kadının Penceresinden"* Öyle ya, sonuçta, anlattığı ne? Bakın, bu konuda tartışılabilir. Roman için mutlaka yazacağım, ama artık *Türk Dili*'ne, Nisan sayısına...

"Ölü Yıldız Yansıları" nihayet açıldı. Çok iyi çalışıyorum (hele işten kovulduktan sonra). Kalınca bir roman olacak bu, şöyle böyle 600 sayfayı aşar. Yığınla insan, yığınla toplumsal ilişki, yığınla çıkmaz. Bütün bu kargaşayı, belli bir teknik bulup, yalınlığa erdirinceye dek çok boğuştum taslaklarla. Neyse, kotarılacak duruma geldi. Sanırım, şu roman dilinden 'şiir'i arıtma eleştirinizi, o çok haklı eleştirinizi de yerine getiriyorum. *"Her Gece Bodrum"*a oranla çok düz bir anlatımı belli teknik gereği dışında, hiçbir yazınsal süsü kullanmaksızın türetiyorum. Yadsıyamam, bu iş için *Ortalık*'m yararı büyük oldu.

Hasan Bülent'ten nefis bir mektup aldım. O Emin Özdemir 'köylüsü', TDK'da sizi çekiştirmeye yeltenmiş, Hasan Bülent de küplere binmiş. Bu çocuğun inceliğine, akıllılığına, dürüstlüğüne tutkunum. Çok iyi bir edebiyatçı çıkacak ondan. Çıkmayacağını kavrasalar, bütün o 'köylüler' göklere çıkarırlardı zaten. Neyse arada Mustafa Şerif Bey var da, meseleler büsbütün karışmıyor.

Sinirlerim çok iyi. Sizi çok özlüyorum. Çok özlediğimden, çok sevdiğimden olacak yakınlığımıza gölge düşüyor kaygılarıyla saçmalıyorum kimi zaman. Beni hoşgördüğünüzü de bildiğimden, belki şımarıyorum da...

Bu kez mutlaka yanıt bekliyorum, elinizin değmesini istiyorum!

İstanbul'a gelecek misiniz Mart'ta? Emirleriniz nelerdir?

Sonsuz saygılarımla.

Selim İLERİ
12.02.1977

Sevgili Attilâ ağbi,

Önceki mektupta Oktay Rifat için bütün söylediklerimi geri alıyorum. İki gündür hasta gibiyim. Roman bir başyapıt. Bütün büyük yapıtlar gibi sonradan koyuyor insana. Şimdi sizin Suat'ın yanına Nüvit'i, Filiz'i de koyuyorum. Donakaldım. Büyük bir dürüstlük ve yüreklilik...

Selim İLERİ
17.02.1977

Sevgili Attilâ ağbi,

Size günlerdir yazmak, teşekkür etmek istiyorum. Gelgelelim hasta denebilecek kerte yorgunum. Epey fırtınalı, tatsız, hatta huzursuz bir dönem geçirdim. –Geçiriyorum, demeye yanaşmayacağım...

Cumhuriyet'te yazı yazmakla devlet dairesine girmek arasında pek bir ayrım yok. Dahası bu saray entrikasında bütün bir A kuşağı 'artık' yazarları, yeni *Cumhuriyet* düzeltmenleri, ben yazmayayım diye yapmadıklarını bırakmamışlar. Fakat bir

kez başladım ve bir süre sessiz sedasız, İnönü politikalarına bulaşmadan yazmak niyetindeyim. Ah! Bu küçük hesaplar; insanın canına okuyor.

Sizin çalışma temponuz şu sıralar hayli sıkışık olmalı; ama benim de roman konusunda danışacaklarım var.

Bir uzun öykü diye tasarladığım metin, giderek romana dönüştü, bu yetmiyormuş gibi içereğinde de beni ve tasarımı aşan boyutlar edindi. Kuşkusuz sizinle karşılıklı konuşmak çok daha yerinde olurdu. Ama maddi bakımdan şu sıra Ankara'ya gelmem olanaksız: Yaşar da döndü. Bir de otel gideri işin içine giriyor ki, beni aşar!

Romanın adını söyleyeyim önce: *"Çağdaş Bir Cinayet"*. Birinci Bölüm (şemada ayrıca belirttim) Orhan'ın, ikinci bölüm Yalçın'ın, üçüncü bölüm Çiğdem'in, Dördüncü ise yine Orhan'ın gözünden verilecekti. Bu kapsam içinde yüz sayfaya yakın bir metin yazdım. Fakat anlatım oturmadı, bir 'garabet' oldu, kişiler yaşamıyor, olaylar bir çağrışımlar seliyle güme gitti. Anlatım tekniğim yanlış olmalı. Böylesi bir dramatik çatıda anlatım ne olmalı? Bana yardım edeceğinizi sanıyorum. Gerçekte kişilerin (ana kişilerin) birbirleriyle ilintileri çok dolaylı. Romanın sorunsalı birleştiriyor onları. Bu durumda yazar'ın araya girmesi ve neredeyse yapay bir dil örmesi gerekmez mi? İşi yalınlaştırıp, *"Her Gece Bodrum"*da olduğunca zamanı ve mekanı kısıtlayıp, bir takım yan olayları kısıtlamak da var. Bu kez toplumsal fon (ki romanın kendisi bu olsun istiyorum) kesinlikle güme gidecek. Anlatım meselesinde mutlaka fikrinizi öğrenmek istiyorum.

Bunun dışında Flaubert ve antoloji tek dostlarım. Uğraşıyorum. Antoloji –bence- çok güzel oluyor. Epey şey de öğrendim bu çalışmayla. Ve hep sizin bir sözünüz: "çalışmak, geriye yalnız o kalır."

*"Her Gece Bodrum"*un satışı nasıl? İstanbul dağıtımı çok iyi. Ayrıca hayatımda ilk kez, üç kitabımın (*Bilgi*'deki) yan yana sıralandığını görüyor ve şaşırıyorum. Rauf Mutluay roman için yazacağını, beğendiğini söyledi. Şaşırdım. Dipsiz kuyular

ses veriyor. Burada çok kişi, kitabı fazla yoğun bulduklarından, "bir boş zamanda" okuyacaklarını söylüyor. Ben de kendimi Tanpınar sanmaya başlayabilirim her an!

Maddi mesele için ayrıca Ahmet Bey'e teşekkür edeceğim. Gerekir değil mi?

Size teşekkür konusunda ne diyeceğimi kestiremiyorum. Dostluğun da sınırlarını zorladım bu kez. Sağ olun!

Emirlerinizi ve aydınlatıcı yanıtınızı bekliyorum.

Sonsuz saygı.

ORHAN: Elifbe'nin eski sevgilisi, batılı, liberalist (Weber'ci), Croce'nin estetik görüşlerini savunuyor, Barbaros'un güzelliği onu büyülüyor, klasik Yunan güzelliğiyle karşılaştığını sanıyor, kimliğini en sonunda öğrenecek. YOLDAŞ SAHNE'de yönetmen.

YALÇIN: Elifbe'nin yeni sevgilisi, genç bir yazar, marksist, çalıştığı gazeteyi (ÖZGÜRLÜK) İLERİCİ İŞÇİLER BİRLİĞİ (İİB) satın alıyor ve politik görüş ayrılığı yüzünden ÖZGÜRLÜK'ten ayrılıyor, maddi durumu endişe verici, Turgay'ı bir açıkoturumda dinleyici olarak tanımış. Elifbe'ye bağlılığını kavramaya çalışıyor.

ÇİĞDEM: URBA GİYİM-KUŞAM MAĞAZALARI LTD ŞTİ'de tezgahtar, genç ve güzel bir kız, çevresinin etkisiyle manken olmak istiyor. Turgay'ın ablası, Barbaros'un sevgilisi, yerli malı bir küçük burjuva, kardeşi komandolar tarafından öldürülüyor. Büyük bir boşluğun içine düşüyor.

MUSTAFA: Peyami Safa artığı, mistik, doğulu, gizemci bir yarı aydın. Özgürlükçü yanı Mevlevi'liğinden kaynaklanıyor. Fatih'te öldürülen Turgay'ın cinayet planı ve katiller evinde oluşmuş. Bu durumu öğrenince müthiş yıkılıyor. Kambur ve raşitik.

BARBAROS: Bir işçi ailesinin çocuğu. Genç, yakışıklı çalıştığı fabrikada homoseksüll fabrikatörde ilişki kurduğundan yükselmiş. Çiğdem'le sevişiyor. Salih'in arkadaşı. Ülker'le dost olan Orhan'ı böylelikle tanıyor.

OLAYLARIN DİZİNİ

Orhan, ilkyaz, tiyatroyla anlaşmazlıkları var, Elifbe'den ayrılmış, mutsuz, Ülker ve sevgilisi Salih'le yemeğe çıktığı bir akşam Barbaros'la tanışıyor. Yaz boyu birlikte oluyorlar.

Yaz, Yalçın, Özgürlük'ten kovulmuş, Elifbe'yle sevişiyor. Aydın çevrelerin dekadansına kapılmamak için mücadele ediyor.

Çiğdem, yaz, evinden ve ailesinden nefret ediyor. Manken olup para kazanmak, yükselmek istiyor. Barbaros'a ve fabrikatörün hediye ettiği Porche arabaya tutkun. Kardeşiyle kavgalı.

Orhan, Sonbahar, Turgay öldürülmüş, Orhan'ın sahneye koyduğu oyun işçi sömürüsüne ilişkin, Barbaros'un işveren temsilcisi olduğunu öğreniyor.

Kişilerin tek tek yıkımları.

(Bu garip şema, size berbat bir roman yazacağım sanısını iletirse hiç şaşmayacağım. Müthiş bir yazma arzusu ve işin içinden çıkamama! Yardım edin!)

Selim İLERİ
03.03.1977

Sevgili Attilâ ağbi,

İstanbul'a döneli, sanırım on gün oldu. Bu on gün içinde size hep, ama hep yazmak istedim. Fakat hiçbir şey –tıpkı hayatım gibi- istediğimce olmuyor... Annemi iyice kötü bulduk. Ardından ben hastalandım. Sonra yine anne! Oysa Ankara ne güzeldi. Siz ne güzeldiniz. Konuştuğumuz gibi her şey ne güzeldi.

Çok mutsuzum yine. Ama aldırdığım yok, çalışıyorum aralıksız. Tabiî antolojiye! Romana azıcık azıcık... Antolojinin uzunluğu meselesini çözdüm: biz bir şeyi hesap edememişiz, daha doğrusu ben söylemeyi unutmuşum... Cevdet Bey'inkinde punto ufaktır (8 punto); benimkinde açıklamalar 8 ve metinler 10 punto dizilirse, imkan yok –500- sayfayı geçmez. Sanırım

tek çıkar yol budur. Yoksa –700- sayfa gibi olanaksız bir rakam karşımıza çıkıyor.

(Çok aziz Biket'e: adının anlamını henüz bulamadım; ama elbet bulacağım.)

Necatigil hocayı arayamadım henüz. (Simenon'u gönderdim, aldınız mı?) Arayıp dergi taraması işini araştıracağım.

(...)

Nazlı'dan, sevgili kardeşten nefis bir mektup aldım. (İşte Nazlı'ya âşık olabilirdim.) Mektubu hep saklıyorum. Onun için *Türk Dili*'ne bir şeyler çiziktirdim. Bakalım, sevecek mi?!

Cemal Süreya'ya bir uzun yazı postaladım. Sizin güzelim yapıtlarınızı da haddim olmayarak övdüm. Yanılmışsam yazılarımda, bağışlayın.

İşte tedirgin, yorgun gecenin dökümü!

Yine yazarım.

Ablam ve ben, o çok güzel ve güzellikte benim için bir yılın mutluluğuna bedel geceye teşekkür ederiz.

(Bu Ankara yolculuğunu bir tek nedenle sevdim: bana kızdığınızı, nedenini bilmediğim bir şeyden kırıldığınızı sanıyordum. Öyle olmadığını görmek, bana yeniden güç verdi.)

Beni sahiden unutmayın Attilâ ağbi.

Ablam Biket'i kucaklıyor. Benden hep saygılar sizlere

Aylığımı aldım, Ahmet beye ayrıca yazacağım. Emirlerinizi beklerim.

Selim İLERİ
17.04.1977

Aziz Attilâ ağbi,

Günlerdir yazmak istiyordum size, olmuyordu bir türlü. İşlerin yoğunluğu da değil pek, tersine işleri istediğim gibi kotaramayışım! Antaloji durakladı bir haftadır. Yorgun, şaşkın bir halim var. Nedenini pek kestiremiyorum. Romanın sarsıntıları belki. Şimdi yeni baştan giriştim romana. Kızacaksınız, hâlâ anlatım sorunlarında takılıyım, bir ara baştan sona iç konuşma

denedim, çok kolay yürüdü. Bu kolaylıktan ürktüm açıkçası, emeği kısılmış hiçbir işin iyiliğinden söz edilemez, değil mi? Neyse, kendimle ilgili haberleri burada kesiyorum.

Pınar'ın kitabını nihayet bugün bitirdim. *'Yarın... Yarın'*dan çok başka bir kitap bu. İyi mi? Pek değil, hatta hiç iyi değil. Ama yer yer nefis bölümler var. Özellikle sevmek-sevgi meselelerinde olağanüstü duyarlıklar getiriyor bize Pınar. Ama o kadar. Özer'le Semra'nın karşılıklı irdeleyiş bölümleri her bakımdan gülünç. Biliyorum, bunlar ağır yargılar; ama kimseye söz açmayacağıma göre, size de yazmazsam "patlarım". Ne derseniz deyin, ana sorunsalı romanın, tıpkı şiirdeki gibi, sestir, imgedir, anlatım tarzıdır... Takır takır cümleleri yan yana getirdiğimizde, anlatımımız herhangi bir adamın anlattığından farksızsa, bunun sanatçılığı nerede kalır? Ya çabuk yayımladı Pınar *'Küçük Oyuncu'*yu, ya da işin iyice kolayına kaçmayı yeğledi. Bilinsemek gerekirse *'Yarın... Yarın'* bütün aksaklıklarına karşın çok sağlam bir çatı içeriyordu (hiçbir zaman erişemem öylesine!); *'Küçük Oyuncu'*da çatı da hak getire... Dağınık, bölük pörçük, sıkıcı konuşmalar, tam anlamıyla ahkâm kesmeler... Bütün bunları Pınar'ın kendisine bile söyleyemem. Buluş çok güzel: olay + irdeleyiş, durum + irdeleyiş, kişi + irdeleyiş. Ama bu buluşun kendine özgü, epik'e yatkın kuralları olmalıydı. Özer'in Yılmaz Güney hapisteyken sinemada parlamak istemeyişi, sanırım, bugünün okurunun çoktan aştığı bir meseleyi gevelemekte. Beyhan Barlas'ın "ihtirası" da. Hemen ekleyeyim, tiyatro çevresinde geçirmekle işi, daha başta yanılgıya düşüyor yazar, bize sahiden hayatın 'küçük oyuncularını' ve 'küçük oyunlarını' pekâlâ başka bir çevreden de verebilirdi. Haydi, bilgiçliği keseyim. Yalnız üç gün sıkıntıdan patladım, aramızda kalsın.

Birden kendimi dedikoducu biri gibi yakaladım. Yok, eleştirilerimi açıkça da söyleyebilirim, ama bir yararı olmaz şu sıra. *'Böyle Bir Sevmek'*i ise, inanın su gibi içtim. Tabiî bayıldığım şiirler var o yapıtta, dizelerini ezbere sayıkladığım. Arkadaki notlarda kendimi bulunca daha bir sevindim, mutlandım.

Gizli bir rüzgâr üfürür plajın
Eflatuna çalan kumlarını

İşte yeni bir roman konusu benim için. Meraklısı için ekler'de Paris'te okuyan kızın serüveni (bu yazıyı nasılsa kaçırmışım) bana nedense her öyküye ya da romana başlayışlarımı anımsattı. Allahtan o anlaşılmaz estetik kaygıların okurla iletişimi sağlayamayacağını, dolayısıyla aç ve açık kalacağımı biliyorum da, sizin bireşim önerinizi hiç gözümden ayırmıyorum. Ya siz? Nasıl geçiyor günler. İstanbul'a geleceğiniz haberleri yayıldı ortalıkta. Gelirseniz mutlaka bizde görüşeceğiz değil mi?

Yanıt bekleyeyim mi sizden?

Ablamla ben, Biket'e ve size saygılarımızı, sevgilerimizi, bağlılıklarımızı iletiriz.

Selim İLERİ
25.04.1977

Sevgili Attilâ ağbi,

Her şeyden önce beklenen bir acının, beklenmesine karşın yıpratıcı etkisindeyim –dünden beri. Sabah ki yürüyüşe bazı gösterileri sevmediğim için katılmamıştım. Ama öğleden sonra sokağa çıktım ve Taksim'e doğru yollandım. Yollar ana-baba günü, henüz bir olay yok. Gürültü patırtı, mâlûm mücadele teranaleri. Sonuç: olaylar, bu olayları uzaktan da olsa izlemiş olmanın getirdiği dehşet ve nefret... Bir kez daha (hangi sol?) sorusuyla ya da yalnızca saptayışıyla karşı karşıyayız!

Bu tatsız bir çaba olacak ama: roman için bundan daha müthiş bir malzemeyi kolay kolay bulamazdım herhalde. Gördüklerim, yaşadıklarım bakalım sayfalara dökülünce ne çıkar?!

Şimdi gelelim, teknik roman sorunlarına. Eni konu düşündükten sonra, Türkiye'nin son on yılına dozajı ayarlanmış bir ironinin görüngesiyle yaklaşmak gerekir fikrine vardım. Buna ironi demek de yanlış. *'Ölü Canlar'* ya da *'Cinler'* gibi bir şey. Hüzünle iç içe bir gülümseyiş, buruk, kederli. Romanın o-

lay örgüsüne ve kişilerine bu görüngeden bakınca, pek çok sorun çözümlendi. Önceleri iç konuşma ya da kişiyi kamera sayma gibi tekniklerle yaklaşıp da yürütemediğim şeyler, şimdi neredeyse akıyor. Bu yüzden beni epey yoran bir üslup çalışmasına girdim. Düz, yalın, detaysız bir üslupla çalışmak ve ortalama düzeyin üstünde kalmaya çabalamak: Tanrım! Ne zor işmiş...

*'Her Gece Bodrum'*un şiirsel havasından, bir anlamda eser yok bu kez. Fakat pek fena olmadı. Bendeki başka bir açılımı kullanma olanağı doğdu.

Biraz 19. yüzyıl sonu Rus romanları işin içine giriyor. (Zavallı Woolf!) Haydi, kitaplığın rafları karıştı; kırk yıldır el sürülmemiş kimi yapıtlara alık alık bakınmalar ve eski günlerin acımasız anıları! Olaylar İstanbul'da geçiyor ya, semt ve şehir adı vermiyorum. Böylelikle yer yer belgesel kalacak parçalar, epizotlar bazı budalaların yergilerinden kurtulabilecek -sanırım. Hoş, hakkında bir Oktay Akbal'ın iki çift doğru söz ettiği bir roman ardımda dururken, nasıl da konuşabilirim eleştirilerden...

Semt adlarını harfe indirgedim: F...(Fatih) ya da E...(Eyüp) diye harfleyip geçiyorum. Klasik bir anlatım. Ama, neyse anlattıklarım hiç klasik sayılmaz. *'Çağdaş Bir Cinayet'* hemen hemen Türkiye'deki sol gruplaşmaların tümüne karşı bir bildiriyi içeriyor. Bir yerde, dürüst bir yazarın yapabileceği de bu:

Tolstoy, Dostoyevski, Herzen, hatta Turgenyev örneklerini anımsıyorum... Pek heyecanlıyım. Çerniçevski ya da Herzen olmak istemem doğrusu.

Neyse, bütün bunları ve temize çekilmiş iki bölümü İstanbul'a geldiğinizde ayrıca tartışırız.

Sakın unutmayın ve lütfen kaytarmayın: Bize geleceksiniz bir akşam!

Sizi birkaç güne kadar görebileceğimin mutluluğu şu acı günlerde de bir dayanak işte.

Biket'e ve size saygı, sevgi, esenlik.

Selim İLERİ
02.05.1977

Sevgili Attilâ ağbi,

Nicedir yazmak istiyordum size. Epey zor günler geçirdim. Aşağı yukarı bir on gündür, şimdi, adını söyler söylemez güleceğiniz bir hastalıkla (rahatsızlık mı –deseydim) boğuşuyorum: Sürmenaj. Kafamın içi, herhangi bir 'sade vatandaş'ınki kadar boşaldı nihayet. Doktor da Fosfostimol iğneleri dayayarak bu rahat beyni zorluyor, siz bize lazımsınız palavrasıyla. Şaka bir yana, hakikaten yıprandım. Şimdilerde biraz daha iyiyim. Yine de salim kafayla çalışamıyorum. Daha doğrusu hiç çalışmıyorum. Dün bir parça romanla uğraştım, bazı notlar aldım, kimi kurgu değişikliklerini gerçekleştirdim. Bulduğum bir şey var ki, çok seviyorum: cinayete kadar (romanın yarısını biraz aşıyor bu süreç) öldürülen kişinin varlığı hiç açıklanmayacak sanki yok böyle biri. Sonra tamamıyla sinema tekniğine dayalı bir cinayet anlatılışı ve çorap söküğü gibi roman kişilerinin olayla ve öldürülen çocukla ilintileri... Epey bir şey çözümledim gibime geliyor. Çünkü hız, akış, gerilim kesilirken yeniden ayaklanabilecek. Anlatımı biraz daha yalınlaştırdım diyebilirim. Kısacası bu işi alt edebileceğim gibi bir 'his'le dolup taşıyorum. Appolinaire'i dehşetle okudum. İki gün kendime gelemedim. İnsanoğlunun karmaşası çok irkiltici bazan. Fakat işime çok yarayacak bir iki imaj yakaladım o kitapta. Roman yazarken beni en çok üzen şey, sizinle tartışamadan çalışmak oluyor. İstanbul'daki o nefis iki gün bana, sizinle birlikte olmak mutluluğunun ötesinde, yazmak açısından da olanaklar sağladı.

Ben de tam bir 'inziva'ya çekildim. Tek bir edebiyatçıyla görüşmüyorum. Bunun kafa dinlemek açısından nasıl bir rahatlık olduğunu siz çok iyi bilirsiniz. Şu yorgunluk çıkmasaydı, her şey yolunda gidecekti. Neyse, geçti gibi. Öte yandan *Cumhuriyet*'ten iyi bir zılgıt çektiler: niye yazmıyormuşumneden verdiğim sözü tutmuyormuşum, vb. Sait Faik'i pazara yetiştireceğim artık.

Mustafa Şerif'ten mektup geldi. Cemal Süreya'ya verdiğim yazıyı *Türk Dili* için istiyor. Tekrar temize çekip göndereceğim. Herhalde daha iyi oldu böylesi. Biraz sıkıdüzensizdi

inceleme, ordan oraya savruluyordu. (...) Çevremizdeki edebiyatçılar açık konuşalım, mesleklerine saygı duymayan birer 'cin çarpmış'. Hep Dostoyevski yaşadığımız hayat. Haziran'da ne olursa olsun Bodrum'a gideceğim. Tek başıma bile gideceğim. Çünkü çok ihtiyacım var dinlenmeye. On gün on gündür ve kaçırılmaması gerekir, oradaki koşullar ne olursa olsun. Böyle diyorum, çünkü yüzünü görmek istemediğim herkes oradaymış ve başka 'herkes'ler de o tarihte Bodrum'da olacaklarmış. Ben artık sabahın kör karanlığında denize girerim, sonra akşam üzerine kadar 'yerli halk'm gittiği kıyı kahvesine sığınırım.

İşte böyle sevgili Attilâ ağbi. Özlemle kucaklarım sizi.

Biket'e, Ahmet ağbiye selam, sevgi, saygı.

Selim İLERİ
24.05.1977

Sevgili Attilâ ağbi,

Size daha önce de yazmıştım, yanıt alamadım. Sonra dünkü telefon konuşmamızda mesele ortaya çıktı: Hayır Bodrum'a gitmedim. İki nedeni var. Roman oldukça hızlı ilerliyor, çalışmayı aksatmaktan korkuyorum. Ötekisi, sinirlerimin şu sıralar çok bozuk olması; bir de Bodrum, doğrusu gözümde büyüdü. Yalnızlıkların katmerlenmesine ne gerek var!

Çok kötüyüm. Bu mektup eni konu tatsız olacak. Ama yazmaya da ihtiyacım var. Aslında sizi görmeye, sizinle konuşmaya ihtiyacım var. Durduğum yerde, belli bir nedeni yokken ağlamaya başlıyordum bir ara, günlerce. O geçti. Şimdi yüzüm kaskatı, ellerim bir inmelininki kadar titrek, içim melankoliye yakın bir karamsarlıkta: nöbet! Hayatıma dönüp baktığımda, hiçbir şeyi dilediğimce yaşamamış olduğumu fark ediyorum. Son on yılın insan münasebetleri koskoca bir fiyasko, müthiş bir batkı! Sevgiler, dostluklar çar-çur edilmiş boyuna. Sanki hep karşılık göremeyeceğim ilişkilerin ardında sürüklenmişim. Sanki mazohistçe yanlış insanlara gönül vermişim ve acı

çekmişim. Pavese okumuyorum, Woolf okumuyorum: korkuyorum onlardan. Bir kez daha okudum *'Bıçağın Ucu'*nu, sizden de korktum. *'Hangi Seks'*i karıştırdım dün. Onun yatıştırıcı üslubu bile avutmadı beni. Hepsi geçecek --demeyin, siz de bilirsiniz, sonra hepsi yeniden başlayacak: içimizdeki umarsızlığa çıkar yol, açık kapı bulamayacağız. Romanın o dıştan bakışı sürüp gidiyor. Özellikle kartonlaştırdığım bazı sahneler var. Evet, hiç de fena değil. Fakat ne kadar da yabancı bir metin bu bana! Bütün hayatı dokumda, gözeneklerinde algılıyorum. O zaman inanılmaz bir şey çıkıyor: insan ilişkilerinin pek azı, sadece birkaçı faşizme uşaklık etmekten kurtulabilmiştir. Sonra herkesin yaşamı boyunca faşist olduğu anlar, dakikayla, saatle ölçülemeyecek kerte çoktur. *Nous sommes tous des assasins* meselesi!

Oysa daha birkaç ay önce dingindim. Oysa daha birkaç ay önce düşlemlerle avunabiliyordum. Neyse, edebiyat yapmayayım. Ama iyi değilim. Sahiden huzursuzum. Hayatı bir yabancılıyorum ki, sormayın gitsin! Sonra Türkiye'nin durumu, bizim mesleğin zorlukları, sonra çekemezlikler, sonra yeni cinayetler, insansızlıklar... Bir kâbus gibi. Bir bulanıklık içindeyim. Yazdıkça açılıyorum. Yazdıkça içimdeki fırtına diniyor. Bir oturuşta on bir sayfalık bir hikaye bitirdim Cuma sabahı: *'Eski Bir Kalbim'*. Sonradan çok şaşırdım. Sözcükleri tek tek seçmeden de hikaye yazılabiliyormuş. Sanırım yayımlarım bu hikayeyi. *'İncelikler ya da Faşizm'* adını vermek istediğim (ne dersiniz?) kitabın ilk hikayesi olacak. Baktım, şu küçük burjuvalıklarmış beni sanrıya çeken. Baktım öyle bir hikaye. İşte avuntu!

Yazmak bir pınar gibi akmaya başladı bende. Yalnız yazıyorum. Bodrum mu? Orada yalnızca acı çektim. Bir yolculuk dönüşü anımsıyorum. On saat boyunca kimseyle konuşmadım. Üç kişi bir arabadaydık ve deniz bizi hiçbir zaman beklemedi. Kimi günler romanı karıştırıyorum: çok az şeyi yansıtabilmişim. İç hastalıklarımızın binde birini! Biliyor musunuz burada hemen hiç kimseyle görüşemiyorum. Hayatımı bir kimsesizlik gibi görüyorum şu günler ve her zaman. Size yazarak bo-

şalıyorum ya, sonra bir yerinde bu mektubu da noktalamak zorunluğu var. Tek başına bu bile canımı yakıyor. Artık donuk bir insan gibi bütün iş ilişkilerimi, bütün arkadaşlık ilintilerimi sürdürebiliyorum da, bunun neye patladığını kimselere anlatamıyorum. Ah bu benim çılgın duyarlığım! Onunla övünürdüm, şimdi tiksiniyorum.

Ne yapabilirim? Kendimi toparlamalıyım. Fakat bundan daha fazla derli toplu yaşadığım hiçbir dönemim yok. Sözgelimi içkiyi tümden kestim. Sözgelimi hırçınlıklardan koptum, herkesle iyi geçiniyorum. Ama içimizdeki umarsızlık! Bilseniz son on yılın bütün batkılarını; o kadar sessiz ki hepsi, o kadar sağırduyarlıklı ki! Bunu nasıl anlatabilirim... Marksizm, şu bu, ama bireyselliklerimizi örtbas edemeyerek altüst oluyorsak... Ne yapabilirim? Durmaksızın soruyorum. İçimdeki çağıltıdan bir kurtulabilsem. Olmuyor, beceremiyorum.

Belki bir yerlere gitmem gerekiyordu. Belki dinlenmek, belki yeni duyarlıklar kazanmak. Ama korkulardayım. Küçük bir çocuk gibiyim. Telefonun zilini kapatıyorum, perdeleri çekiyorum, neredeyse çalan zile aldırmayacağım kapılarda.

Saçma bir mektup oldu bu. Sizi tedirgin ettim. Gün gelecek, çağıltıdan eser kalmayacak bende de, çoğunda olduğu gibi. Gün gelecek...

Kaçsam kendimden, kurtulabilsem!

Ne olur yazın bana.

Selim İLERİ
24.06.1977

Sevgili Attilâ ağbi,

Kuşkusuz o ince mektubunuzu, salt benim için yazılmış bir Attilâ İlhan şiiri gibi saklayacağım. Her cümleyi defalarca okudum. Büyük sarsıntılar, zaman içinde yatışıyor. Ben de yatıştım. Hatta iyiyim. Arada bir bu tarz şeylerle karşılaşmayı da öğreneceğim elbet. Ve sonunda o acı gerçekliği, hani, *'insan*

hiçbir şey ummayınca eline geçen kırıntılar bile onun için büyük mutluluk nedenleri olabilir' gerçeğini kabulleneceğim. Şimdi hâlâ çeşitli düşlemlerin ardında sürükleniyorum... En kötüsü, gerçekliği bile bile, fantazyalarla haşır-neşirim.

Aslında insanlar ve toplum biraz daha uygar olabilse, meseleler de daha anlam kazanabilecek. Neyse, böyle huzursuzluklarla sizi boğmayayım...

Roman ağır aksak ilerliyor. Gerçekçilikle karton bir yaklaşımı içeriyor bütünü. Türkiye'de sol-sağ dediniz mi! Karton işin içine giriyor. Uzaktan uzağa bir Amerikan edebiyatı havası esiyor...

Antolojiyi yeniden ele aldım. Hızlı değil ama, güvenilir bir çalışma içindeyim. Halit Ziya – Hüseyin Rahmi – Ömer Seyfettin fasıllarını Temmuz'da bitebilirsem, Ağustos ortasında, sizin Ankara'ya dönüşünüzde kitabı teslim ederim. Hatta Eylülde romanı da. Bazı sorularım var size, ama bugün yazmak istemiyorum.

1-10 Temmuz arası Antalya'da olacağım. Film Festivali'ne emekli bir senaryo yazarını seçici kurul üyesi atadılar... Başlangıçta geri çevirdim. Sonra reklam ve bedava deniz olanaklarına düşünerek kabul ettim. İşte bu da bir serüven, bakalım neler getirir... Ayrıca, romanda bir geriye dönüş için, Akdeniz'den bir mekana ihtiyacım vardı; belki Side'ye geçerim... Hesabım yanlış değilse, siz 15 Temmuz'da izne çıkıp 15 Ağustos'ta işbaşı yapacaksınız. Antalya'dan ayrıca yazacağım. Tatil öncesinde bana cevap yollarsanız, bir aylık hasretiniz azalmış olacak.

Size iki haber; bizim Yaşar, roman yazıyor. Bayağı ilginç bir şeyler olacak. Bilgi'de ilgilenebilirsiniz sanırım. Bir de ressam Tülin Öztürk roman yazıyor. Henüz göstermedi taslaklarını. Ama Tülin akıllı, beğenisi gelişmiş kızdır. Burjuva yaşamını, ama hakikisini iyi bilir. Bakalım ne çıkaracak?!

Edip Cansever, doğuyu yazmak için Van'a kadar gidecekti; baktım, bir haftada apar topar dönmüş. Edip'le henüz gö-

rüşmedim, ama bu dönüş bana çok ilgi çekici geldi. Doğunun şiiri öyle kolay ve Bodrumvari yaşanmıyor anlaşılan.

Cumhuriyet'te bir şeyler oluyor ama, anlamak imkansız. Galiba Mutluay'ı ayıracaklar...

İşte durumlar...

Sizi özlemle kucaklarım.

Biket'e ve Ahmet beye saygı, sevgi.

Antalya'dan yine yazacağım.

"ne kadınlar sevdim zaten yoktular"
"böyle bir sevmek görülmemiştir"

Selim İLERİ
28.06.1977

Sevgili Attilâ ağbi,

İstanbul'a dün döndüm (Salı). Mektubunuzu bulunca çok sevindim. Bir vefalı sizmişsiniz. Nazlı'dan ve özellikle Bülent'ten de yanıt bekliyordum; nerde... Yalnız Bülent'i merak ediyorum, geciktirmezdi hiç.

İlginize ve her şeye çok teşekkür ederim. Ağustos ayının geçim meselesi çözümlendi sayılır. Geriye Eylül kalıyor ki, elbet bir çözüm bulacağım. Romanı Eylül başında teslim edebileceğim. Benim kafamda bütünüyle bitti. Geriye birkaç bölümün yazımı kaldı, o kadar. İşte bu roman da öyle, garip bir şey olup çıktı. Hâlâ yabancılıyorum. Öte yandan okur için, *'Her Gece Bodrum'*dan daha ilgi çekici olduğunu sanıyorum. Nedense reklama girişiyorum hep keseyim.

Antalya ilginç olmadı benim için, birkaç anı, birkaç insan, birkaç gece... Yetmez mi? Sizin bazı yanıtlarınızdaki bilgece duyarlıkları anımsayıp yetinmesini beceriyorum. Çok sakinim ve dingin bir çalışmaya gömüldüm.

Antalya'dan Perşembe öğleyin ayrıldım, jüriyi büyük tavrıyla başbaşa bırakarak. (Oktay Akbal, Kâmran Yüce ve Özdemir Nutku olmasaydı hiç çekilmezdi o iş.) Belki işitmişsinizdir, Halil Ergün adlı eski AST'lı bir oyuncu arkadaş var. Antalya'ya kuzeninin arabasıyla gelmişti. Onlarla Bodrum'a, Fethiye'ye uzandım. Sonra İzmir ve Mehmet H. Doğan'ı ziyaret, derken uçakla dönüş. Bodrum yine müthiş bir rüya olarak yaşayacak bende. Kitapçıların vitrinlerinde romanı görüce şişinmedim desem yalan olur. Fakat bu yazın kalabalığı rezalet. İstanbul-Ankara zıpçıktıları, lumpen takımı, yarı fahişe kızcağızlar ve tek bir tanıdık yok. İlhan Berk'le Cevdet Bey'i saymazsak...

Yaşar Nabi'ye öykü vereceğim ya, pek az tanıştığımız için yazıhanesine gitmeye çekiniyorum. Ama gideceğim üç beş gün içinde. Türk Dili'ndeki hikayenin kaderi belirsiz. Galiba Eylülde yayımlanacakmış; Mustafa Şerif'ten mektup vardı, Cahit Bey'den de: her ikisi başka başka şeyler söylüyorlar.

Bugünlük kısa kesiyorum. Ağustos'un 20'sine dek sizden de hiçbir haber çıkmayacak, üzgünüm. Güzel tatiller dilerim size. Özleminizi Çolpan'ları arayarak çıkaracağım. Belki bir yıl var ki, görmüyorum Sadri ağbileri. Sevda televizyon filmi için bir yerlere gitmiş. Necati Cumalı çekiyorlarmış.

Biket'e ve size sonsuz saygı, sevgi.

Selim İLERİ
13.07.1977

Sevgili Attilâ ağbi,

27 Ekim tarihli mektubunuzu 29'unda aldım, çok sevindim. Her şeyden önce büyük inceliğinize teşekkür etmek isterim.(...) Tabii *'Her Gece Bodrum'*un ikinci basımı, ilki kadar hızlı gitmeyecek. Gelgelelim şu anda, İstanbul'da tek bir tane yok. Nişantaşı'ndaki Deniz Kitapevi'nin sahibi, bende olup olmadığını, çok arandığını söyledi. Adam kitapları hem yazıp hem de yayımladığımızı, evlerimizde de depo ettiğimizi sanıyor

galiba... Akademi Kitapçısı Hadi Bey de, vitrindeki güneş solgunu kitabı bile satmanın bir yazarı de denli gururlandıracağını iki saat kadar anlattı. Baygınlıklar geçirerek, ama bozuntuya da vermeyerek (malum, starlık numaraları) dinledim. Oysa *'Her Gece Bodrum'* artık eskidi bende, heyecanı kalmadı. Düzeltili kopyayı gönderdim, sahi, epey geç kaldım; ama dertler bitmekle bilmiyor:

Telefonla konuştuğumuz o son Pazar, sizden sonra anneme açtım, teyzemlerden benim nöbet günümü değiştirmelerini isteyecektim. Nefis bir haber. Annem, düşmüş, geceleyin, karyoladan, omuzla kolu birleştiren kemik kırılmış! Demans nedeniyle narkoz verilemiyor, ortopedik müdahale olanaksız, omuz alçıya alınamıyor, nihayet destek yöntemine baş vuruldu, sakat kalıp kalmayacağı belli değil. Evet, bir de sakatlık! Üç beş gün içinde üç beş bin liralık bir gider, çaresizlik, nihayet sinir bozukluğunun doruğu, gürültüler patırtılar, yine melankolik belirtiler bende, intihar saplantısı... Ama elimdeki roman, o yazılmış ve okundukça yazma isteğini nasılsa kösteklemeyen 60 sayfa... Her şeyi *'Uzun Ölüm'*e borçluyum. Şimdi annemle roman arasında yuvalanıyorum.

'Uzun Ölüm' adı iyi mi? Bu romanı beğeneceğinizi umuyorum. Bana hep, sizin *'Hangi Seks'*teki Virginia Woolf / Orlando bölümünü çağrıştırıyor. Tabii daha değişik bir toplumsal ortamda geçmesini göz önünde tutarak. Belki biraz da gizlisiz-saklısız bir Verdurin'ler obası. Zaten Proust'tan metinde de söz açtım kısacık. Ucundan ucundan yine şu Hegel estetiğiyle mücadele, kafamı kurcalayan çelişkisiz yaşamı sanat yaratır savını irdeleyiş, belki frijit, belki sadece 'hırçın kız' bir ressam, travesti olayı sayabileceğimiz bir çevirmen, bir hikayeci, bir şair, Asmalımescit yıllarına atıflar, sonra Venedik, Milano'da Allende için yürüyenler, korkunç kâbuslu bir Tarlabaşı meyhanesi... Hepsi bu romanda! Fakat inanın, üslup olabildiğince açık, ilişkiler nettir...

Gelelim Günebakan'a kitap işine. Yazıları parça bohçası gibi önüme yığdım, ancak bir kısmını. O bir kısımdan da ki-

tap nasıl çıkar, çözemedim. Bir iki yazı var ki (Halikarnas Balıkçısı'nda Doğa - Ataç'ın Roman Anlayışı - Sait Faik'te Karşı Koyma, vb.) iyi sayılabilir. Fakat aralarında bağ yok. Durduğum yerde eklektik bir eleştiri-araştırı yığını yayımlamam yanlış olacak diye düşündüm. Maddi gereksinim yüzünden bir dolu bilgiçliğe maruz kalmak istemiyorum. Başka bir çözüm aradım. Nihayet salt romanımızı irdeleyen ve dergilerdeki yazıları bu kapsam içinde yeni baştan bütünleyeceğim bir şey düşündüm. Ne dersiniz? Hem çocukları darıltmamış olurum, hem de adıma kara sürmemiş ... Lütfen uyarın bu konuda beni. Fakat böyle bir çalışma en az iki ay istiyor. O da, 'Uzun Ölüm' bittiğinde sözkonusu edilebilir.

Antolojideki tarih yanlışlarını düzelttiniz mi? (Küstahlığıma bakın!) Bazı tarihleri Kenan Akyüz'le Necatigil'i ve Cevdet Kudret'i araştırarak Necatigil'e ayrıca sorarak vermiştim. Tabii gözümden kaçmışlar da vardır. Mektubunuzda bu konuya ilişkin bir şey yazmamışsınız.

İkincisi, antolojinin ikinci cildini bu yıla mı, yoksa gelecek güze mi bütünlemem gerekiyor? Yanıtlamanızı rica edeceğim. (İkinci cilt, Servet-i Fünûn ve Milli Edebiyat Akımı.)

Neyse, bencilliğimi kesip, şu Milliyet işine döneyim. Şaştım. Bir gazetenin bir roman tefrikası konusunda, Türkiye'nin en ünlü üç yazarından birine, bilmem kaç zaman cevap verememesi, ancak şaşkınlıkla karşılanabilir. Sizin televizyon meselesi ne oldu? (Televizyondan bir dizi film öyküsü istediler. Vakit yokluğundan yapmayacağım. Ayrıca bir şey çıkacağına da inanmıyorum.)

Yanıtınızı bekler, sonsuz saygılarımı iletirim.

Selim İLERİ
31.10.1977

Sevgili Attilâ ağbi,

Size epeydir yazmak istiyorum, bir türlü olmuyor. Çetin, zor, her bakımdan tatsız güler geçiriyorum. Ablamla Uluğ

bir akaryakıt meselesi yüzünden yeni evlerine taşınamadılar halâ. Düzensiz, alışma sorunlarıyla yüklü bir hayat geçiriyoruz bizim evde. Ben çalışamıyorum, sinirliyim, önüme gelenle kavga edeceğim kendimi tutmasam. Sözümona önümüzdeki hafta bu taşınma olayı ortadan kalkacak; fakat umutsuzum...

Ankara'ya gelmeyi çok istiyorum. Durmadan erteleyişimin bazı nedenleri var. Maddi açıdan sıkışık bir dönem her zamanki gibi. Anlatması uzun, Cumhuriyet'in yazı işleri sorumlularından Çetin Özbayrak'a adamakıllı içerledim, gazeteye de yazı vermeyi derhal kestim. Zaten bu gazetenin iç tavrından hiçbir şey anlamamıştım bugüne dek. Bir de şunun bunun sarhoşluk komplekslerini giderme aracı durumuna düşerseniz... *Milliyet Sanat*'a yazmak hoşuma gidiyor şimdilik. Akal, efendi bir adam. Televizyon izlencelerinin karşılığı da gelmedi Ankara'dan. Bir tek Bilgi'den aldığım aylık, o da olmasa ne yapacağımı bilmiyorum. Televizyon işi tam bir kepazelik oldu ayrımsadığım kadarıyla. Cemil Meriç ve Rauf Mutluay'la yazınsal söyleşi yapılırsa, buyrun yapın! İlki bunamış, ikincisi lise 2'den 1764 Selim'e ders verdiğini sanıyor. Neyse, bu konuda hiç konuşmak istemiyorum. Ayın 23'ünde Vedat Günyol ve Fethi Naci'yle çekim var, belki daha iyi bir şeyler olur. İlk ikisinden sonra izleyen çıkarsa... Ankara'dan nerelere geldim... Annemi bırakamıyorum, çok düşkünleşti. Hemen hemen günaşırı uğruyorum. Ölüm yakınlaşınca, insanın sevgisi mi, bağlılığı mı ne, öyle acı veriyor ki, anlatamam. Kısacası her şey gibi, yolculuk da gözümde büyüyor, bütün günler kendimi yiyorum. Ama belli olmaz, çat kapı gelirim de!

'Uzun Ölüm' üzerine yazışmadık. Telefon konuşmasında söylediklerinize sevindim elbet. Bu kitap ne zaman yayımlanabilir ki? Antoloji meselesi üzerine yayınevi olarak ne düşünüyorsunuz? *'Her Gece Bodrum'*un basımı gerçekleşiyor mu? Şu üç soruyu yanıtlarsanız çok sevineceğim.

Füruzan'a çaya gittim bir kez. Çok güzel geçti. Ankara'ya gelecekti bu ay, geldi mi? Bir daha haberleşemedik çünkü. İstanbul'da on günde bir falan bir tek Armağan-Altan İlkin'le

görüşüyorum. Elimi ayağımı her yerden çektim. Çok iyi oldu. Uzak selamlaşmalar yetiyor da artıyor.

Türk Dili'nde küçük dahilerimizden Emre Kongar'ı ilgiyle okudum, size yağlar çekilirken biz tıfıllara da Peride Celal aşaması öneriliyor, şaştım kaldım. Kısa bir değini yazdım, galiba yayımlamayacaklarmış, Mustafa Şerif mektup yazdığının haberini iletmiş ya, ortada mektup falan yok. Cahit Bey'den bir mektup aldım, derginin yayımlanışı konusunda ağır ithamları var. Fakat düzelten yok dergiyi. O değini yayımlanmazsa, bir daha *Türk Dili*'ne de yazı vermemek niyetindeyim. Görüyorsunuz ya, burnum büyüdü, kaskatı ilkelerin adamı oluverdim, ödüller yaramıyor bizlere, Erol'un deyişiyle küçük burjuva gerici yazarlarına. Erol'un da çıldırdığı kanısındayım. Vah vah! *Birikim*'deki yazısı klinik bir olaydır. Yalnız beni en çok şaşırtan Pınar Kür olmuştur. Üç ay önce, yine uzun hikaye, yüzüme akıl almaz sövgüde şakacıklar yapan bu hanım, daha sonra evini terk ettiğim için bana içerleyip, birtakım içki meclislerinde 'Selim pezevenkliğe başladı, bilmiyor musunuz!' diyecek kadar işi azıtmıştı. Dikkat ederseniz bu konuda size tek satır yazmadım, ne de olsa yayınevi-yazar ilişkisi... Derken Pmar'ın *Cumhuriyet*'teki o gülünç, mahalle karısı ağzıyla yazılmış eleştirisi yayımlandı. O gün ateşli hastaydım, evden çıkamayacaktım, doğrusu pek eğlendirdi beni bu yazı. Ama eleştirmenleri de memnun etmiş midir kestiremiyorum. İki ortalama roman yazıp böyle döktürmelere girişmek, büyük cesaret elbet! Yalnız çirkin olan şudur, ve gerekirse bu konuda ağır yanıtlarım-eleştirilerim de olacak yakında, sağda solda bu hanım Fethi Naci'ye yağ çektiğimi ileri sürmekte, işi gücü bırakıp bu mahalle dedikodularının ağır yıkıcı nitelikteki sarsıntılarıyla mı boğuşacağız, kavrayamıyorum... Siz çok daha iyi bilirsiniz, fakat *Cumhuriyet* o yazıyı pek de iyi niyetle yayımlamadı, olay gırla.

Başınızı ağrıttım, bağışlayın.

İşte böyle, her şey tatsız-tuzsuz. İstanbul'da bir emriniz var mı?

Size, Biket'e, Ahmet Bey'e sonsuz saygılar. Ahmet Bey'in bu zor günlerde beni korumuş olmasına ayrıca teşekkür ederim. Kitaplar yayımlansa da, kendimi o kadar borçlu hissetmesem diyorum.

Bu kez yanıtlarsanız, gerçekten çok sevineceğim.

Esen kalın.

Selim İLERİ
08.02.1978

Sevgili Attilâ ağbi,

Mektubunuza sevindim, hem de çok sevindim. Epeydir sizden birkaç satır özlüyordum. Bugünlerde, bende 'moral' berbat, ölümle yaşam arasında bir çizgiyim düpedüz. Sanırım mevsim dönümlerinin sinirli kişilere çokça etkidiğini kabul etmek gerek. Daha başka nedenler de var elbet: Ablamlar bu ay da taşınamadılar, yoo, Uluğ dünyanın en ince insanlarından biri, ev deseniz, üç kişiyi kaldıracak genişlikte; fakat olmuyor, benim sağım solum birbirini tutmaz, malum, günüm gününe uymaz, vb. annem yavaş yavaş 'hayati' devinimlerin tümünü unutuyor (yemek yemek—yürümek—uyumak); hekimlerin kılı kıpırdamıyor, hem niye kıpırdasın, onlar için nihayet bir enkaz annem; bakıcı kadına ve teyzemle eniştemin gözetimlerine, bakımlarına karşın benim de haftada iki kez annemle olmam gerekiyor, çünkü bir tek benim yanımda erinçli. İnsanlarla bağlantıma gelince, galiba artık kalmadı. Kısacası umarsızlığın doruğunda, yine de soğukkanlılığımı koruduğum günler... Geçer mi? Geçenlerde Adalet'e gözü yaşlı bir mektup yazdım, sizi ve onu daha sık görebilmek için Ankara'da yaşamak istediğimi söyledim.

DÜNYA işinin muammasını çözmeye imkan yok. Olay şöyle gelişti: Ahmet Oktay, birinci yazıda genel şeylerden söz açıp kendimi tanıtmamı istedi, elbet incelikle. Ona, Erhan Bener'in *'Yalnızlar'*ıyla ilgili, derli toplu bir yazı götürmüştüm; kitabı sevemediğimi, ama teknik başarısını kabul ettiğimi belirtiyordum. Bu defa, *'İlk Yazı'* başlığıyla genel bir yazı hazırla-

dım. Ahmet Oktay bu yazıları Oktay Bey'e iletmiş. Derken ses seda kesildi. Bir hafta sonra Oktay Bey'e telefon ettim adam elli defa teşekkür etti, 'Bu hafta kullanıyorum, eline sağlık...' dedi, üzerinden iki hafta geçti, hala tek bir satırım yayımlanmadı; ortalıkta neler dönüyor, haberim yok; fakat birtakım uyduruk yazarların DÜNYA'da yazacaklarını işitiyorum (H. Asılyazıcı, R. Bilginer, Münir Egeli, filan). Ahmet Oktay'a ya da Oktay Verel'e yeniden telefon edip sormak istemiyorum, herhalde anlayış gösterirsiniz. Bu işin çıkmaza sapmasına ayrıca çok üzüldüm. Bayağı hevesliydim. Üstelik oradan gelecek bin liranın da en azından telefon paralarını karşılayacağına seviniyordum... İşte olup biten. Size yazmak istemedim, çünkü hatırlatılmasına gerek kalmayacak kadar benimle ilgili olduğunuzu her zaman için biliyorum. Ne yapalım dersiniz? (Oktay Verel'le ilgili haberi ilk sizden işitiyorum, yalnız bir iki gündür gazete –hastadır- numarasına yatıyor ya...)

*'Her Gece Bodrum'*un basımı temiz pak oldu; beğenirseniz aynı basımevinde devam ederiz, beğenmezseniz Çetin Bey'le başka bir yer ararız. Ben, yeni kitabı bekliyorum; basım ve dizgi işini o vakit çözümleriz elbet. Yayınların düzenli şekilde yeniden başlamasına çok sevindim.

Gelelim önemli meselelere:

İnkilâpçı Gençlik dergilerini ve Uyguner'in listesini yarın ya da Salı sabahı Behçet hocadan alacağım. Dergiler ciltlidir, bu yüzden fotokopi imkansız. Ama ben hemen temize çekerim, size gönderirim, en fazla bir haftalık iş.

Yine yarın ya da Salı günü reklam işleriyle ilgileneceğim. Doğan'la (Hızlan) konuştum şimdi. Oktay Kurtböke'yle temas edeceğim, sanırım *Cumhuriyet* ilanda kolaylık sağlar. *Cumhuriyet*'te normal fiyat: 3,5 x 5 boyutları (santim) için 200 liradır. *Günebakan* 7 x 5 cm olarak iki 'karelik' yere 400 TL. ödüyor, nakit çalışmadığı için indirim falan yapmadılar gazeteden. Öteki gazeteleri de öğreneceğim ve size derhal yazacağım.

*'İncelikler ya da Faşizm'*i yeniden el aldım. Size ayrıca *'Aynanın İçindekiler'* için bir mektup hazırlıyorum. Bu konuda

beni mutlaka uyarmanızı rica edeceğim. İstanbul'da faşizm meselesiyle ilintili nefis bir film seyrettim: *Özel Bir Gün.* Tam yapmak istediğimin bir öykülenmesi.

'Ölüm İlişkileri' adını yeğlemenize çok sevindim. Ben de bu adı seviyorum ille. Romanın yayım tarihi saptandı mı? Bunu sormamın tek bir nedeni var: *'Yaşlı Kız Kalbi'*ne ağıraksak çalışıyorum. Emine, Cüneyt Arkm'la (Ömer Karay) evleniyor. Belkıs'ın sergisinde tanıştırdım onları. Oldukça değişik ve yine rezaletli bir şeyler yazmaktayım. Herhalde sonum pek iyi olmayacak... Romanı Ekim 1978'te teslim edebileceğim. İşte bu yüzden *'Ölüm İlişkileri'* sonbahardan önce çoksa çok iyi olacak. İmkan var mı?

(Yayım konusu için Ahmet Bey'e de ayrıca bir mektup yazıp durumu bildireceğim. Ricalarımda küstahlık mı ediyorum? Bağışlayın. Halâ amatör yazar hevesleri belki.)

*'Yaşlı Kız Kalbi'*nden sonra o cinayet romanını el alabileceğimi umuyorum. Birçok şeyler oluştu; dış dünyadan yola çıkmaksızın, bütünüyle kurgusal-yapıntısal bir roman da yazabileceğim galiba sonunda. Bir de Betigül'ün serüveni var. Aradan cinayet meselesinin anlatısını çıkarırsak, geriye kalan dört romanla 'Burjuvasız bir toplumdan kibar sahneleri' bütünlenmiş olacak. Betigül için beğeneceğinizi sandığım bir ad buldum: *'Cehennem Kraliçesi'*

Fakat hikayecilik yanım galiba köreliyor. Elimde iki uzun hikaye var ikisinden de hiç memnun değilim.

'Kurtlar Sofrası' bakarsınız, eli ayağı düzgün bir film olur; olmasa bile, senaryosunun güzelliğini izleme fırsatı buluruz. Türkiye'de böyle bu işler, elimizden geldiğince...

İşte böyle sevgili Attilâ ağbi. Çarşamba günü, emirlerinizle ilgili kesin bir yanıt yazacağım.

Biket'e ve size sınırsız saygılar, esenlikler.

Selim İLERİ
19.03.1978

Sevgili Attilâ ağbi,

Size, Adalet'e ne kadar mahçup olduğumu anlatamam. Sözüm ona, döner dönmez yazacaktım; günler geçiyor, gözümü açacak vakit bulamıyorum. Düzelti beni tutsak etti kendine. Ahmet beye yazmıştım, dizgi tahminimizden hızlı geçekleşti. Son üç formayı da az önce aldım. Gece, düzeltisine bakacağım. İçim dışım *'Her Gece Bodrum'*... Fenalıklar geldi bu kitaptan, Tanrı okuyacak olanlara yardım etsin! Her zamanki gibi bazı yanlış hesaplar da yaptım. 20 forma olarak hesapladığım roman, meğer 21 formaymış, kağıtlar da alındı: bugün Çetin beye 5 formalık kağıt daha gerektiğini söyledim. Adam, ben 5 *top* demem gerekirken, 5 *forma* diyince neye uğradığını şaşırdı. Neyse... O beş top da mesele oldu ya... Telaştan, iyi olsun isteğinden başıma gelmedik iş kalmıyor. Heyecan içindeyim, dilerim bir terslik çıkmadan bu iş yürür. Temiz pak oldu dizgi, basım da öyle olsa... İlk sayfaların biçimini olduğu gibi korumaya gayret ettim. Fakat *'Her Gece Bodrum'* başlığının harf stili biraz değişik. Basımevinin olanaklarına uymak zorundayız. 16 punto batone dizdirdim. Şık oldu yine de.

Dünya işi oldu herhalde. Oktay Verel Bey, beni büyük inceliklerle karşıladı. Ahmet Oktay'la dostluğumuz iyidir. İki haftalık yazı verdim. Sanırım bugünlerde ilki çıkar. Bu meseledeki yardımınıza çok teşekkür ederim. Ayrıca aylık meselesinin çözümlenmesine de pek çok teşekkür ederim.(...) Kısacası, ev kirası olmadığına göre, rahat rahat geçinebilirim. Kitaplar çoğaldıkça, tabii okur yüzüme bakarsa, belimi daha bir doğrultabilirim.

Aralıksız çalışıyorum. Bazı kişisel –her zamanki- huzursuzluklar bir yana, her şey yolundadır. *'İncelikler ya da Faşizm'* beni oyalıyor. Biraz ara verdim. Bu yüzden size Ankara'da söz açtığım taslağı bu mektupta göndermiyorum. Son şekli verir vermez, meselenin şemasını gönderip, fikrinizi soracağım; yardımınızı esirgemeyeceğinizi umuyorum.

Öte yandan iki romanı birden geveliyorum: *'Yaşlı Kız Kalbi'* hemen yazılabilecek olgunlukta. Fakat inatla, o yarım bı-

raktığım, cinayet olayının ardında sürükleniyorum. Bakalım sonuç ne olacak...

Ahmet Bey'e yazmıştım: *'Uzun Ölüm'*ü, *'Ölüm İlişkileri'* olarak değiştirmek istiyorum. Son seçim, yaymevince yapılsa, daha yerinde olacak. Bu konuda yanıtınızı bekliyorum.

Yeni emirlerinizi bekler, sonsuz saygılarımı iletirim.

(Yaşasın! Bu hafta ablamlar taşınıyor!)

Biket'e ve size esenlikler...

Selim İLERİ
28.03.1978

Sevgili Attilâ ağbi,

Gerekli sonuçları alabilmek için birkaç gün geciktim size yazmakta. İşin doğrusu, o gerekli sonuçları da bütünüyle almış sayılmayız. Yine de merakta bırakmamak için yazıyorum.

Kent Basımevi'yle görüşmeden önce, Çetin Bey'le maddi durumu değerlendirdik; o, bana kaç forma olacağım, ne kadar kağıt gideceğini basımevinden araştırmamı söyledi. 9 pt'dan 8'e indirdiğimiz için hesap, dizgiye geçilmeden, haliyle yarım bir hesap oluyor, yaklaşık... Yaklaşık 26 ya da 27 forma için kağıt hesabı yapıldı. Durumu öğleden sonra Çetin Bey'e ileteceğim; buna göre çizgi tarihi saptanacak. Bir yandan da *'Devlet Ana'* basıldığı için, burada para trafiği, gelir-gider tablosu biraz karışıkmış. Ama *'Sırtlan Payı'*nı ilk fırsatta, tertemiz düzeltisiz basacağımıza güvenebilirsiniz. (Durumun son şeklini artık Ahmet Bey'e, ayrıntılarıyla, bir iki gün içinde bildiririm.)

Şimdi bir de kendi sorunlarımla sizi tedirgin etmek zorundayım... Ben, nihayet Günebakan'a hazırladığım düzyazı kitabı hale yola koyabildim. Adı *'Çağdaşlık Sorunları'*. İlk bölüm, Ziya Gökalp - resmi ideoloji - modern düşünce çerçevesinde bir genelleme. İkinci bölümde Ömer Seyfettin'in, Halide Edip - Yakup Kadri - Reşat Nuri'nin, Peyami Safa'nın ve Halikarnas Balıkçısı'nın çağdaşlıktan-çağdaşlaşmadan ne anladıkları, betimsel bir üslupla anlatılmak isteniyor. (Bu bölüm bitti.)

Son bölümde Sait Faik'i, Tanpınar'ı, Adalet Ağaoğlu'yu, Sevgi Soysal'ı, Oktay Rifat'ı çeşitli eserleriyle irdelemeye çalışacağım. Bu bölümün ve kitabın son yazısı *'Burjuva Yaşamı'* adını taşıyor. Attilâ İlhan'ın *'Bıçağın Ucu'*, *'Sırtlan Payı'* romanlarının genişçe sayılabilecek bir betimsel irdelenişi. Sonuçta, Yakup Kadri'den Tanpınar'a ve nihayet Attilâ İlhan'a Türk edebiyatının, kendi dönemlerindeki üç 'bilinci' gözüyle bakılıyor. İlk ikisi eleştirel gerçekçi, sonuncusu elbet Marksist ve edebiyatımızdaki modern romanın babası. Şimdi bazı sorunlarla karşı karşıyayım; bu tarz inceleme kitaplarının yayımlanması dert, fırsat çıkmışken, karınca kararınca yanlışsız iş yapmak isterim... *'Yaraya Tuz Basmak'* da bir yılan hikayesi hali aldığından sorularımın yanıtını sizden istemek durumundayım. Çünkü kitap Mayıs sonu biter gibime geliyor ve yayımlatmakta arkadaşlar pek gecikmeyecekler... Sorular:

Dr. Sevim'in, Hayrun'un, Yüzbaşı Demir'in, Suat'ın, Ümit'in ve Doğan Bey'in iktisadi şemada neyi temsil ettikleri;

Suat'ın, Ümit'in, Demir'in, Dr.Sevim'in cinsel diyalektik açısından hangi konuma oturtulabileceği;

*'Aynanın İçindekiler'*in bir bütün olarak çağdaşlığa hangi yorumla yaklaştığı...

Kardeşim, bu senin işin –diyeceksiniz. Biliyorum ve elden geldiğince gerçekleştirmeye çabalıyorum. Ama aslolan, her zaman romancının sözüdür ve ben bunu betimlemek istiyorum. Lütfen yanıtlayın sorularımı. *'Burjuva Yaşamı'* başlığında yanılıyor muyum bir de?

(...)

Son telefon konuşmamızda, söz açtığım tatil meselesini, *'Sırtlan Payı'*nın ve sonra olacaksa, *'Ölüm İlişkileri'*nin basımlarından dolayı elbet, ileriki aylara erteledim. Bu konuda, yani basım işlerinde hiçbir aksama olmayacaktır –emin olabilirsiniz.

Aralıksız çalışıyorum. Roman-araştırı derken, sanki bunlar birer gebelikmişçesine yeni bir roman doğuruverdiler: FAYTON. Hani şu yarım bıraktığım romanın, bambaşka bir şekli. Bakalım. Çalışabildiğim için müthiş huzurlu ve rahattım.

Yalnız iki gün önce ablamla Uluğ arasında derin bir anlaşmazlık çıktı. Uluğ, ne yazık ki, hayatı yanız felsefenin en idealist solculuğunda –terim nasıl?- görüyor ve pek hayat acemisi. Bakalım ne olacak, canım sıkılıyor çok; iki hafta önce de annem 6 saat kayboldu –şaşkınlık ve keder!

Bugünlerde bol bol Leonard Cohen dinliyorum. Bu adamın şarkılarına da şarkı sözlerine de pek bir sarıldım. Siz hiç dinlediniz mi?

Biket'e ve size sonsuz saygılar. Hemen yanıtlamanızı rica edeceğim.

Basım işinin son durumunu Ahmet Bey'e ayrıca yazacağım, ona da saygılarımı iletirseniz çok sevinirim.

Sağlıcakla.

Selim İLERİ
18.05.1978

Çok aziz Attilâ ağbi,

Önceki gün, sizi hayli yormuş olduğunu sandığım değerli açıklamalarınız geldi. Gerçekten bilmiyorum nasıl teşekkür edeceğimi. Kitabın *'Burjuva Yaşamı'* başlıklı son yazısı, bütünüyle *'Aynanın İçindekiler'* üzerineydi. Kendim de bir şeyler düşünmüş ve yazmıştım. Ama elbet asıl açıklama ve yorum, yazarın kendisinden gelebiliyor. Sanırım batıdaki modern eleştiri de, özgün yaratıcıyla sürekli işbirliği kuruyor. (Böylelikle modern eleştiri örnekleri verdiğimi mi açıklamak istiyorum ki?! Saçmalarımı hoşgörün.) Fakat açıklamalarınız, benim düşünüp de bir türlü sezebildiğimi yazıya dökemediğim ana sorunları içerdiği için çok sevindim. Yakup Kadri'deki eksik neydi? Tanpınar o kadar duyarlıklı ve özgün görüşlü olmasına karşın niçin çağdaş bir romancı –geniş kapsamlı- olamamış, iki üç artistik roman örneğiyle yetinmişti? Sizin mektuptan bu soruların bile yanıtını buldum. Çok yalın, aydınlıkmış elbet: 'diyalektik yöntem'/ bireylerin salt toplumsal düzeydeki değil, bireysel

düzeydeki yaşayışlarının 'sürekli karşıtlıklar' içinde olduğunu... Sanırım Yakup Kadri'de ve Tanpınar'da eksik olan asıl budur.

İtiraf edeyim ki, sizin aydınlatıcı mektubunuzu satır satır, cümlesine dokunmaksızın, kendim yazmış gibi kullanacağım. Eski bir tarihte Leyla Erbil, kendisinden hikaye çaldığımı ileri sürmüştü; yıllar sonra onu doğrulamak istiyorum galiba. Neyse, bunlar hayatımın güzel sorunları, ince sorunları ve insanı hayata bağlayan da bu herhalde. Size bir kez daha çok teşekkür ederim.

Gelelim önemli ve zor başka sorunlara: *'Sırtlan Payı'*m basımevine verdikten sonra yazmayı yeğliyordum size. Ama buradaki gelişim başka yolda. Çetin Bey, maddi durum nedeniyle aybaşını bekleyeceğimizi belirtmişti, bugün telefon ettim, Ahmet Bey'in sayfa provası istediğini öğrendim. Daha doğrusu pek bir şey anlayamadım. Neyin sayfa provası? Ebat, ölçütler her bakımdan *'Üç Yirmi dört Saat'*in aynısı. Ya da Çetin Bey'le yüz yüze konuşmam gerekiyor. Şimdi Kent Basımevi'ne bir sayfa diz, Ankara'ya göndereceğim –dersem, herhalde böyle bir şeyi gerçekleştirmemiz olanaksızdır. Burada basımevleri, en kırtıpilleri bile burunlarından kıl aldırmıyorlar. Yok, ille böyle bir şey denecekse, yarını bekleyerek, bunu Çetin Bey'e dedirtirim. Çünkü ben işin ne olduğunu anlayamadım. Bir de yarın Bilgi Dağıtım'dan Ahmet Bey'e kendim telefon edeyim diyorum. *'Sırtlan Payı'*nın bu kadar gecikmesi beni çok üzüyor. Ahmet Bey'e verdiğim sözü yerine getiremiyor muyum acaba – sorusu, içimde bir tedirginlik. Daha ayrıntılı bilgiyi durum gelişim gösterdikçe ileteceğim tabii. Bir anlaşmazlık çıkacak yılgı ve korkusu içindeyim...

*'Ölüm İlişkileri'*nin gecikmesi sanırım hem benim için, hem de yayınevi için iyi değil. Belli bir okuru toparlayabilmişken, yeni roman, herhalde Bodrum'u da hızlandırır. Hem de Bodrum'dan kendine güç kazanır. Ama geçenlerde Pınar'a rastladım Ahmet Bey yayım sırasındaki ilk üç kitap olarak *'Ölüm İlişkileri'*ni de saymış, çok sevindim. Artık Temmuz belki...

'Yaşlı Kız Kalbi' ellinci sayfayı aşar aşmaz bir bela oldu. Yığınla eksik, teknik kusur ve yığınla fazlalık gözüme batmaya başladı. Zaten bu yüzden *'Çağdaşlık Sorunları'*na çalıştım durmaksızın. Sonra her zamanki gibi, hesapta olmayan bir şey öne çıktı, epey sonraları yazmayı niyet ettiğim bir aşk romanı, ansızın Ülkü Ocakları'yla bağlantı kurdu ve ben, tıpkı *'Ölüm İlişkileri'*nde olduğu gibi gece gündüz daktilonun başında, Nazlı'yı aratmayacak bir heyecanla yazıyorum. Tabii bu açıdan son kerte mutluyum.

(...)

Annemse umarsız son'a iyice yaklaşıyor, ölüm paklık gerçekte, ama ölüm değil de, galiba büsbütün bunayış bizi bekleyen. Şimdi onu bir parça olsun hayata bağlayabilmek için, haftada iki kez Kadıköy'e gidiyorum. Bazı bir arkadaş geliyor. O zaman gün daha kolay geçiyor. Bazı ikimiziz, hüzünden bir an geliyor ki, nefes alamayacak kadar ölümü duyumsuyorum. Korkunç!

İstanbul'da hava halâ soğuk ve yağmurlu. Denize başlamak istiyordum, olmuyor. Şu ara herhangi bir yere gitmem de bütünüyle olanaksız. Kimbilir belki her şey yine düzelir.

Nazlı'nın sesimiz dergisindeki öyküsünü çok sevdim. GÜNEŞ bölümü özellikle nefis. Etkisinden kolay kolay kurtulamayacağım. Sevgili Nazlı, sanırım, şu aşk meselesini pek az insanın duyumsayabileceği bir şiddetle yaşıyor.

Dergilerde bu ay, bir de Edip'in şiirleri hoşuma gitti. Galiba yine toparlanıyor Edip. İçkiyi kesmiş. *'Başlangıç'*ın bütünü, tam benlik! Bol bol Halikarnas Balıkçısı okuyorum. Bodrum'a falan gidemedikçe mi okuyorum?

İşte böyle. Biket'e ve size sonsuz saygılar. Sanırım bir iki güne kadar yine yazarım ya da telefon ederim. (Temmuz'da kurultaya sizi ve Ahmet Bey'i görmek için, salt bunun için geleceğim herhalde.)

Aylık konusundaki ilginize teşekkür ederim.

Selim İLERİ
01.06.1978

Sevgili Attilâ ağbi,

Belki size yazmakta geciktim, fakat İstanbul'da yürütebildiğimiz hemen hiçbir şey yok. 7 Haziran tarihinde Bilgi Dağıtım'a bir kez daha gittim basımevinin 8 puntodan bir sayfalık prova vermeye adamakıllı mırın-kırın ettiğini Çetin Bey'e söyledim ve Ahmet Bey'e telefon açmamızı önerdim. Telefondan önce buradaki para durumları sergilendi: *'Devlet Ana'*nın basımı, dağıtımın bütçesini epey zorlamış, anladığım kadarıyla. 'Sen Ahmet Bey'e mektupla basımevinin durumunu bildir,' dedi Çetin Bey. Bugün Ahmet Bey'e, yayınevine bir mektup atacağım. Ay sonunu bulacak herhalde *'Sırtlan Payı'*nın dizgi işi. Aslında işler hayli geç yürüyor gibime geliyor. *'Sırtlan Payı'* geciktikçe, *'Ölüm İlişkileri'* de gecikiyor. Oysa Ahmet Bey, bana en geç Temmuz '78 demişti. Bayağı üzülüyorum. Bazı kitapların bu kadar gecikmesi iyi değil. Bakın, antolojinin durumu farklı; ona bir şey dediğim yok. Ama bir Selim İleri furyası azçok varsa, *'Ölüm İlişkileri'* de buna yardımcı olacak. Gelgelelim Ahmet Bey'in ne düşündüğünü kavrayamıyorum. Bu arada para meseleleri bir felaket. 4000 TL'yle ev geçindirmek çok güç İstanbul'da. Ayrıca *'Sırtlan Payı'*nın gecikmesi de, sanırım *'Yaraya Tuz Basmak'* için zararlı olabiliyor; birçok tanışım üç romanı bir arada almak için bekliyor. Bizim mızmız okuru bilirsiniz!

Derken beklenmedik bir iş önerisi: Çat! Feyzi Tuna geldi. Eli ayağı düzgün bir cinsel-toplumsal aşk hikayesi istedi. (...) Şimdi ona çalışıyorum. Hikaye güzel. Ama yıllar sonra yine Yeşilçam'la karşılaşmak hiç güzel değil. Neyse, Feyzi kusursuz bir dosttur, onunla ilişki kurup diğerlerini görmezden gelmeye çalışıyorum. Bu kolektif çalışmalar beni boğuyor! Bu senaryo, bir zaman için para sorununda çözüm getirecektir. Umarım, o zaman dek Ahmet Bey de himmet eder. Şimdi gece gündüz *'Seninle Son Defa'*nın yazılışıyla uğraşıyorum. Yorgunum.

Dinlenmek için hemen hiçbir olanak kalmadı. Mayıs'ta gidebilseydim (Bodrum-Marmaris falan) iyi olacaktı. Temmuz basıma (umut: basımlara) ayrılacak. Ağustos belki artık...

Yalnızlığa hem alıştım, hem alışamadım. Ama çalışmak için çok yararlı. Gece 3'e kadar mutlaka okuyor ve yazıyorum. Ablamlar dahil, herkesle teması azalttım. Ve hayatımda ilk kez yalnız olmaktan hiç şikayet etmiyorum...

'Yaraya Tuz Basmak', özellikle ilk 100 sayfadan sonra, *'Aynanın İçindekiler'* dizisinin şimdilik başyapıtı benim için. Donakaldım. Türk romanı, öyle sanıyorum ki, sizin büyük ve saygın çabanızla nihayet kurtulmuştur. İlk 100 sayfa elbet nefis, fakat ben oldum olası, savaş ve harekat meselelerinden bunalırım öte yandan sizin bunu ele alışınız, elbet çok farklı. Bize Demir'in hangi bilinçsizlik, koşullanış süreçlerinden geçtiğini gösteren birkaç büyük sahne, nihayet araya serpiştirilmiş o hüzünlü ve cinselliği etkileyici aşk hikayesi ve mutlaka bir şiir olan geriye dönüşlü çocukluk yaşaması, bu savaş genel görünümünü bambaşka kılıyor. *'Yaraya Tuz Basmak'*tan sonra *'Allahın Süngüleri'*ni çok ivedi bitirmenizi de bir okur olarak dilemek ihtiyacındayız. Öyle sanıyorum ki, yazarların salt tembellik ettiği çok uzun yıllar, Attilâ İlhan onurlu adıyla, toplumumuz için bir yüz akı olarak da anılabilecektir. Fakat galiba bir tek Attilâ İlhan adıyla!

(...)

İşte benim çalışmalarım, durumum... Sizi o kadar çok özledim ki!

Selim İLERİ
15.06.1978

Sevgili Attilâ ağbi,

Huzursuz yaz günleri geçip gidiyor; huzursuz, tedirgin, kararsızlıklarla bocaladığım. Kitap çıktı. Ona bile sevinmedim belki fikrinizi yazarsanız, hele azıcık beğenirseniz, *'Çağdaşlık Sorunları'* benim için de anlam kazanacak.

Kitap ardında dağıtım sorunlarını getirdi. Bilgi Dağıtım pek ilgilenmemiş nedense, yarın öbür gün Çetin Bey'e gideceğim ama, bu konuda konuşmak (bu konuda, aylık konusunda, senaryo pazarlığında, iş kollamakta) istemiyorum; böyle konuşmalardan artık çok bunaldım. Her şeyi oluruna bırakmak en doğrusu

Garip iş eldeki romanları bir yana bırakıp, tıpkı *'Ölüm İlişkileri'*nin yazılışındaki gibi, hızlı hızlı hesapta olmayan *'Son Bir Yıl'*a çalışıyorum. Memnunum. Bugünlerin tek sevinci bana öyle geliyor ki, çok kötü bir dönemdeyiz, herkes birbirinden koptu artık bizi bekleyen sonsuz yalnızlıktır... *'Son Bir Yıl'* hayatımdan yığınla ilişki koptu, yığınla *insanımı* yitirdim, son bir yıl cehennemdi. Gelgelelim, romanı bir yerde dinlenmeye bırakıp yaz tatiline çıkacağım. 5 Ağustos-15 Ağustos Bodrum'da olacağım sanırım. Çok istiyorum sonra antolojinin bitirilmesi, ve Eylül'ün birinde Ankara'ya geleceğim, teslim için.

Dünya işi herhalde şimdilik dondurulmuş durumda. Kesin çalışmalara ne zaman başlayacaksınız? Şu gündelik yazma işi gerçekleşirse, çok iyi olacak; ama bunun dışında da, sizinle olduktan sonra her şeyi yapmak isterim. Zaten çalışmayı sevmeyi, bu görkemli, tansıksı, kurtarıcı olguyu sizden kaptım ve bu olgu, çok eski bir mektubunuzda belirttiğiniz gibi, hayatı anlamlı kılabilen tek şey... Yazmak, o da olmasa korkunçtu.

Kitap okuyamıyorum. Bugünlerde hiçbir şey okuyamıyorum yalnızca öykü seçmek için, hemen her hikayeciyi baştan sona deviriyorum. Bir de Amerikan alkol dönemi yazarlarını gevelemekteyim.

Füruzan dönmüş. Aslı'ya rastladım. *'Çağdaşlık Sorunları'*ndan verdim. Bir de antoloji için beni aramasını rica ettim. (*Dünya* işini de söyledim.) O gün bu gün (beş gün oldu) ses seda çıkmadı. Eh, ünlü yazarlarla görüşme olanağı bulmak zordur tabii.

Oluşum'un Eylül ya da Ekim sayısı için *'Ölüm İlişkileri'*ne önyazı karakterinde bir değini göndereceğim. Ama o za-

manlarda kitap çıkabilecek mi, bu elbet iyi saatte olsunların bileceği bir iş!

Annem bir 'facia'. Her Moda'ya gidişim, başlıbaşına bir keder oluyor. Gözyaşı, iç sarsıntı, nefret ve yeniden delice aşk. Bunun sonu nereye varır ki?

Sonra evdeki yalnızlıktan da ürküyorum. (...)

Günay Akarsu'nun ev telefonu: 43 32 85

Kısa da olsa, yazarsanız çok sevinirim. Beni unutmayın.

Selim İLERİ
29.07.1978

Sevgili Attilâ ağbi,

İstanbul'da her şey çok olumlu gelişti. *Dünya*'yla (...) anlaştım. Mete Bey gerçekten bir incelik. Şimdi hem Ortalık, hem de sayfa yönetimi başımda bir karabasan!

Çeşitli temaslar: Fethi Naci, Salah Birsel, Ferit Edgü, Enis Batur, Güven Turan (resim sergileri), Sungu Çapan (sinema), Pınar Kür (tiyatro), Hulki Aktunç, Feyzi Tuna (televizyon) kesinleşmiş adlar. Füsun Altok'a, Hasan Bülent'e, Mehmet H. Doğan'a mektup yazdım, yazıyorum... Mehmet H. Doğan'la Mehmet Fuat konusunda biraz da kararsızım. Aklıma Şükran Kurdakul geliyor. Ne dersiniz?

Yazılara belli bir periyod tanımamak daha mantıkî galiba. Çünkü tam sayfa sanat vermemize olanak yok, yarım gazete sayfasıyla yetineceğiz başlangıçta. Aralık'a kadar. Telif ücretleri de başlangıçta dar tutulacak. (...) Bunun yanı sıra ben çeşitli röportajlar düşünüyorum. Mesela Zeki Ökten'le Yılmaz Güney'in senaryosunu yazdığı *'Sürü'* filmi için. İlki bu. Yarın akşam Zeki'yle buluşacağım. Zorlayıcı üç soru kurdum.

Adalet'ten kart aldım: Portekiz'den. Döner dönmez ondan da mutlaka yazı isteyeceğim. Tahsin Yücel'den de yazı isteyeyim, diyorum; ne dersiniz?

Eh, tabii heyecanlıyım. İfadem de belli oluyor. Haa, Faruk Güvenç müzik yazıları için olabilir mi? Benim Ortalık dolayısıyla Suna Kan'la kavgalı gürültülü bir dostluğum olmuştu. Yazmayı düşünüyorum Faruk Güvenç'e.

(...)

Kağıt bulundu mu? Yeni Ortalık fırsatını kaçırırsak, üzücü.

Sevgili Attilâ ağbi, 1974'ten bu yana bana her fırsatta büyük yakınlık gösterdiniz, beni her fırsatta onurlandırdınız. Size bu konuda bir kez daha yürekten teşekkür etmek isterim.

Uyarılarınızı ivedilikle bekliyorum.

Biket'e ve size sonsuz saygılar.

Dağıtım ve ödeme konusundaki dedikoduya ilişkin bir açıklama mektubu da Ahmet Bey'e göndereceğim, yarın.

Selim İLERİ
02.11.1978

Sevgili Attilâ ağbi,

Sizinle konuştuktan sonra Ahmet Bey'e nazik bir mektup yazdım. Dilerim bir tatsızlık çıkmaz. Fakat bu maddi meselenin mutlak bir çözüme bağlanması gerekiyor. Günün on sekiz saati daktilo başında geçiyor, bunun da bir karşılığı olmalıdır kanısındayım yardımlarınızı esirgemeyeceğinizi biliyorum.

Roman hızla ilerliyor. Bu konuda aydınlatıcı bilgi veremeyecek kerte heyecanlıyım. Fazla uzun olur kaygısıyla hareket etmiyorum (kitabın maliyeti!), ne yapalım, biraz okuru zorlarız. Sanırım *'Her Gece Bodrum'* kadar olacak. Şu size söz ettiğim, İstanbul'da bir kışın, küçük bir topluluğun serüveni romanım. Aslında tek bir gün içinde geçiyor ama, ilginç geriye dönüşler var. Anlatım rahat, açık. İlişkiler, sizin uyarınızı göz önüne alarak, aydınlık, net...

Günebakan'cı arkadaşların önerisini kabul ettim, ettim ya, bu arada bir de dergileri taramak, o düzyazıları temize çekmek, düzeltmek, vb. beni epey yoracak. Her şeyin hem çıkmazda, hem de düz yolda bir görünüm sunması beni çıldırtıyor! Şu kağıt, baskı zammı da tam benim yazarlıktaki parlayış dönemimi buldu... Müthiş canım sıkılıyor. Tek avuntu roman.

Kendi dertlerimden bunca söz açtıktan sonra, *'Yaraya Tuz Basmak'*ın ne alemde olduğunu sorayım. Milliyet hala kukumav kuşu rolünü sürdürüyor mu? Abdi İpekçi'nin başyazılarını okudukça, bu kukumavlığa hiç şaşmıyor insan. Neyse Cumhuriyet'in kadrosu da, Milliyet'i aratmaz... Fakat biz okurlarınız bir an önce bekliyoruz romanı.

Sizden büyük ricam –Yetti! demeyin- şu para işinin kesinliğe bağlanmasını sağlamak. Çünkü ben de karasızlıklar içinde bocalıyorum.

Antolojideki tarih yanlışlarına da ayrıca işaret etmenizi rica edeceğim. Aydınlatıcı yanıtınızı bekliyorum.

Sonsuz saygı ve sevgi.

Selim İLERİ
tarihsiz

Sevgili Attilâ ağbi,

Nihayet size yazabileceğim "iki satırlık" bir zaman...

Ama rahatım. Galiba size bu kez kesinlikle 'hayatımı' borçluyum. Gazete neredeyse bütün günümü alıyor, akşam ev ve herhalde sizinkine çok yakın bir sıkıdüzenlilikte *'Cehennem Kraliçesi'*nin yazımı. Başka hiçbir şey yok ve ben 'ürettiğim' için çok iyiyim.

Telefon konuşmaları hep eksik kalıyor. *Oluşum* yazısında asla kendimden söz açmaya niyetim yoktu. Ben, Memet Fuat için söylenen saçmalıklara değinmek amacındaydım. Gelgelelim bu kez de, 'Vay! Kendinden söz etmiyor... diye

yazmış,' denecekti; işi kısasından bağlamak istedim. O yazıda sizin için de ahmakça şeyler-sözler sarfedilmiş. Mesele sen-ben meselesi değil elbet, öte yandan kaba solculuğun üstüne gitmek de gerekiyor. Benzer bir yazıyı da *Türkiye Yazıları* için kuruyorum. Yanılıyor muyum? Uyarın beni. Buket Uzuner'in yazısını da kısaltırken tek ölçüt Pınar'ı ya da x-y-z'yi darıltmamak kaygısı değil elbet. Bu sayfayı yönetirken en olası biçimde 'large' davranmaya çalışıyorum. Yalnız 'eleştiri' dışı harcamalar aklıma yatmıyor. Buket Uzuner bir çıkış yapmak istiyor, anlıyorum bunu, eski tarihte ben de böyleydim, anımsarsınız yok olup giderken Attilâ İlhan çekip çevirdi beni! Çıkış, fakat kimseyi harcamadan. O yazı, Sevgi'yle Ayşe dışındaki bütün kadın yazarları –neredeyse- bilinçsiz olmakla da suçluyordu bütününde. Buna ilişkin iki cümleyi, bir iki de sert savı çıkardım. Bağışlamanızı rica ederim.

Bunun dışında sayfa sekreteri değişti. Mete Bey her konuda son kerte dostça davranıyor. (Ayşe Hanım'a da galiba gizliden gizliye aşık oluyorum.)

Sinema yazarımız nasıl? Çok umutluydum. Geçen yazısında Yaşar Kemal'e 'piyasa romancısı' demesin mi? Aklım tavana sıçradı. Elbet attım. (Enis'in Yaşar Kemal yazısına diyecek yoktu ama...) Sayfa buralarda epey yankı yarattı. Bugün de Gönül Yazar gazeteye telefon etmiş. Bakarsınız, sonunda Bebek Aşiyan'da ben programa başlarım, kimbilir...

Yine teşekkür, binlerce kez teşekkür. Sizi çok özledim...

Selim İLERİ
02.11.1978

Bir haftadır Bodrum'daydım.

Armağanın size verilmesine nasıl sevindiğimi anlatamam! Yıllardır sürüp giden bir vurdumduymazlığın sonu bu galiba... Hakkınız olan bir şey için sizi ayrıca kutlamaya bilmem, gerek var mı?! Size ve Ahmet ağbiye sonsuz saygı, sevgi.

Selim İLERİ
(kart) tarihbiz

Gittiğim kentlerin sorunlarını, kendiminkilere eklemek eski bir alışkanlık galiba bende. İşte her yanıyla hakiki bir şenlikteyim. Ama ne şenlik! Sonra buraların yalnızlıkları... Daracık sokaklarda ağıt yakan bir kadın ve Akdeniz'in ortasında Faulkner'i çağrıştıran bir tabut yapımı, çivilerinin sesi kulaklarımdan herhalde uzun süre gitmeyecek. Yüreğimin bütün çıkmazlarını derleyip toparlamaya çalışıyorum.

Selim İLERİ
(kart) tarihsiz

AZİZ NESİN'den ATTİLÂ İLHAN'a...

Sevgili Attila İlhan,

Ben, edebiyat sözlüklerinin yalancısıyım. Onlara göre, 1985 de altmış yaşında oluyormuşsun. Ben de yetmişimdeyim ama hiç inanmıyorum.

Paşakapısı cezaevindeyken, senin *"Duvar"*ı okuyup duygulandığım günleri anımsıyorum. Evet, hep söylendiği ve söyleneceği gibi, ne çabuk geçti zaman, göz açıp kapayasıya...

1985 Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı'nın, yuvarlak yaşdönümlerinde yazarlarımız bölümüne bir yazı yazmanı rica için bu mektubu gönderiyorum. Yaşına ilişkin her ne istersen yazabilirsin, biliyorsun.

Yazınla birlikte bir de fotoğrafını 20 Aralık tarihine dek gönderebilirsen, yıllığın basımına yetişecek, ben de sevineceğim.

Önceden teşekkür ederim. Verimli çalışmalarının daha çooook uzun yıllar sürmesini ve gelecek yuvarlak yaşgünlerinde de *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı*'nda buluşmamızı dilerim.

Aziz Nesin
25 Kasım 1984

CEMAL SÜREYA'dan ATTİLÂ İLHAN'a...

1- Attilâ İlhan

2- Sevgiler, selâmlar.

3- Görüşmeyeli ne kadar çok olmuş. Biliyor musun ben Maliye Müfettişliği'nden istifa ettim. Şimdilerde yalnız edebiyat ile uğraşıyorum. Bir de dergi çıkarma serüvenine girdim. İlk sayısı Haziran başında çıkıyor. Adı: *Papirüs. Yeni Dergi* büyüklüğünde, 56 sayfa.

4- Derginin her sayısında sekiz on sayfayı bir sanatçıya ayırıyoruz. Önce şairlerden başlayalım dedik. Belli bir sıra izlemiyoruz. Her şairin çocukluğundan bu güne fotoğraflarını, yayımlanmış ilk şiirini ve üstüne yazılmış yazıların birkaçından alınmış parçaları koyuyor, ayrıca o şair için özelliklerini tanıtıcı anlamda yeni bir yazı yazıyoruz ya da yazdırıyoruz. Tabiî ki sensiz olmayacak. Acaba aşağıdaki adresime çocukluk, askerlik, okul günlerine ait birkaç fotoğrafını yollayabilir misin? Ayrıca ailenle, sanatçı arkadaşlarınla birlikte çekilmiş birkaç fotoğrafını da. Bir de ayrıntılı olarak hayat hikâyeni. Öbür bilgileri biz tamamlamaya çalışırız. Sanatın üstüne yazılmış yazılardan bir ikisini de yollarsan işimiz kolaylaşır. Yaşayan şairlerden 20 tanesi için böyle bir ek yapacağız dergiye. İleride paramız olursa kitap olarak da bastırmayı düşünüyoruz.

5- *Papirüs*'ün her sayısını sana yollayacağım. Yazı da yazarsan çok sevinirim. Tabiî dergiyi beğenirsen.

6- Tekrar sevgiler, selâmlar. Cevabını bekleyeceğim.

Cemal Süreya
İstanbul, 13 Mayıs 1966

MURAT BELGE'den ATTİLÂ İLHAN'a...

Sayın Attilâ İlhan,

İlkin, gönderdiğiniz kitaplar için teşekkürlerimi sunayım.

Belki haberiniz olmuştur, iki hafta kadar Sovyetler Birliği'nde kaldım. Orada bazı Türkologlarla ve bazı dergi yöneticileriyle, Türkçe'den yapılacak çeviriler konusunda görüştüm. Genellikle fazla bir şey bilmiyor, soruyorlardı. Romanlar arasında benim çevirmelerini salık verdiklerim arasında sizin son kitaplarınız da vardı (genellikle yeni kitapları istiyorlar). Ayrıca, *Bilgi Yayınları* arasında çıkmış başka kitaplardan da söz ettik. Sevgi'nin *Şafak*'ı için sanırım kesin söz aldım.

Bu kitapları onlara gönderebilmem için, sizin bunları bana göndermenizi rica edeceğim. Sizin iki roman, Sevgi'nin *Yenişehir* ve *Barış Adlı Bir Çocuk*'u, ayrıca, Pınar Kür'ün romanı. Bunları *Birikim* adresine yollayabilirseniz, ben de en kısa zamanda Sovyetler'e postalatırım. Yeniden teşekkürler ve saygılarımla.

Murat BELGE
20.10.1976

Attilâ kardeş,

Kitaplar geldi, çok teşekkürler. Senin romanları Sovyetler'de çevirmek isteyeceklerini ben de tahmin etmiyorum. Ama orada tanıdığım aklı başında bir Türkolog okumak istiyordu ayrıca. Hiç değilse bu işe yarayabilir.

Taşkent'de, *Şark Yıldızı* adında bir edebiyat dergisi yayımlanıyor. Onun yöneticileriyle konuştuk. Türk edebiyatından kimi çevirmelerini salık vereceğimi sordular. Ama daha cevap veremeden, içlerinde sakallı bir tanesi vardı, "Yalnız, söyleyeceğiniz kitaplarda seks olmasın," dedi. Yani, ölçüler bir tuhaf.

Yakup Kadri'nin romanlarını, daha doğrusu külliyatını basmayı ben de düşündüm bir ara. Fakat varisi olan muhterem halam hanımefendi ile anlaşmanın mümkün olmadığını görünce vazgeçtim. Bundan beri, herhangi bir şekilde akıl da vermiyorum kendilerine. Onun için bu işi bana hiç sorma, bence doğrudan doğruya kendisine müracaat edin. Bir hayli sabır ister, ama ticaret bu.

Selamlar, sevgiler.

Murat BELGE
15.10.1976

Sevgili Attilâ,

Sabit Kemal Bayıldıran adlı bir eleştirmen arkadaş var. Dağlarca üstüne bir yazısını beğenmiş ve basmıştım. Tutumunu iyi buluyorum, ciddi inceleme yapıyor, yargılarını Marksist bir ölçüye göre vermeye çalışıyor. Şimdi senin üstüne bir incelemesi geldi. Henüz tamamını okumadım, ama yayımlayacağım. Çünkü bu arkadaşla bu yazı işini sürdürmek istiyorum; yazdıklarına müdahale etmek de istemiyorum. Yazının daha başından, söyleyecekleri bence çok doğru olmayacak gibi geldi. Bunu da sana ayrıca belirtmek istedim. Yazıda senin *"Claude"* şiirindeki cinsellik işleniyor. Sabit'in de dediği gibi, cinsellik üstüne Birikim'de çıkacak ilk yazı. Bu konularda devrimcilerimiz son derece taşralıdır; Sabit belki biraz çalışıyor bunu aşmaya, ama kanımca hiç aşamıyor. *Politika*'daki yazıda ben de senin romanlardaki cinselliğe takılmıştım, ama benim söylediğim çok başka bir şeydi: tiplerin sınıfsal konumu, cinsel ve genel ahlakı ve ayrıca politik davranışları arasında fazla katı bir karşılıklı yansıtma var gibiydi ve bunun doğruluğunu soruyordum.

Bu arkadaşın yazısında, senin şiirinde bir çekicilik bulduğu, ama bazı başka alandan getirilme değerlerle bunlara karşı çıkmaya çalıştığı gibi bir izlenim edindim. Bir çeşit, Lukacs'ın Kafka'yı hazmedemeyip, onun yazdığıyla ilgilenmekten de kendini alamaması gibi. Bu arada, 'radyoaktif' imgesini ve ayrıca 'Balmumu gibi bir heykelin başında saçların birden uzamasını' yorumlayamamış, bir çeşit fantezi ve abartma merakına bağlıyor. Çağrıştırdığını ben de araştıramadım, ama böyle olmadığını sanıyorum? Neyse. Gene bunun gibi, kaş alma, ona göre bir toplumsal modaya bağlı iken sen bunu içgüdüye bağlamışsın. Oysa kaş inceliği modaya bağlı olabilir, ama güzelleşme isteği modaların ötesinde bir şeydir.

Politik konularda da Sabit'in tutumu, benim özellikle son zamanlarda yazdıklarımın tam karşıtı. Örneğin, Esat Adil deneyi bana da, öteki adamların komplocu (sadece bu kadarını söylüyorum, bu bağlamda) kafasından daha olumlu görünüyor. Tabii senin bu yazıda alıntılanan "Türk adaletine" gibi sözlerine "teessüf"lerimi belirterek. Aslında, bir yığın konuda, gerçekten demokrat olduğun –bu nedenle de, demokrat olamayan sosyalistleri kızdırdığın- halde, *Kemalizm* filan gibi demokrasinin her türlüsüne karşı olan ideolojileri nasıl savunduğunu ben de anlamıyorum. Ama bu ayrı konu şimdi.

Bu mektubu yazarken, yazıyı okumayı da bitirdim. Neyse. Rifat Ilgaz senden daha sağlam solcuysa da (ki buna katılamam, aynı kolaylıkla), senin daha iyi şair olduğunu teslim etmiş. Dolayısıyla, bilinen ikilemde son buluyor: "ilerici dünya görüşü" ile "iyi işlemiş biçim" çelişkisi filan. Bu sorunun cevabını bulduğumu iddia edemem; yalnız, bu ikilem yoluyla bulunacak değil o cevap. Soru böyle soruldukça, cevap da bu kadar olur.

Bu yazıya bir karşı-yazı bulmak isterdim. Bakalım, belki çıkar. Piyasamızın yıllanmış adamlarının yazacağı şeylerle olmaz da, gençler bu konulara girerse iyi olur. Çünkü bütün bunların olabilmesi için, bugün bizde varolan sosyalizmin temelinden değişmesi gerekiyor. Sen de sosyalistlerin her türlü-

sünü kızdırdığına göre, onların sana böyle bakmalarına aldırmıyorsundur.

Şimdilik, sağlıcakla. Bu vesileyle gene merhabalaşmış olduk.

Murat BELGE
24.12.1977

ASIM BEZİRCİ'den ATTİLÂ İLHAN'a...

Sevgili Attilâ,

Nicedir ben sana yazmayı düşünüyordum. Ama adresini bilmediğim için yazamıyordum. Gerçi kitaplarımı gönderiyordum, fakat eline geçip geçmediğini kestiremiyordum nitekim, bendeki son adresinde "Soğukkuyu Cad., 6" diye yazılı, sen ise "Zübeyde Hanım Cad., 6" diye yazıyorsun. Demek ki bendeki adres yanlışmış.

Her neyse... Mektubunu alınca ve gönderdiğim kitapların eline geçtiğini öğrenince sevindim. Çalışmalarını –daha doğrusu yazılarını ilgiyle izliyorum. Özellikle *Varlık*'ta çıkanları zevkle okuyorum. Hani, zaman zaman, "kalemine sağlık!" diyesim geliyor... İkinci Yeni dolayısıyla yazdıkların burada, toplumcular arasında, olumlu karşılanıyor merakla okunuyor. İyi bir yerden yakaladın, peşini bırakma!

Ant'taki konuşma dolayısıyla kişiliğim üstüne söylediklerin haksız. Çünkü ben orada yeterince kesin konuştum. Eğer daha da ileri giderek, senin istediğin gibi konuşsaydım, ölçüyü kaçıracak ve bazı haksızlıklar işliyecektim. Bu da hem savunduğum düşüncelerin inandırıcılığını azaltacak, hem de beni haksızlığa sürükliyecekti. Bundan sakındım. Çünkü, vaktiyle senin için de *tek yanlı* bir yazı yazmış ve sonradan içimde acısını duymuştum. Ben insanları harcamayı değil, değerlendirmeyi doğru buluyorum. İyi ve kötü yanlarını birlikte ele alarak yargılamağa çalışıyorum. Bu yüzden, senin Cahit Sıtkı için vaktiyle yazdığın eleştiriyi şimdi haksız tek yanlı görüyorum. Belki sen Cemal Süreya'yı, Turgut Uyar'ı, Ülkü Tamer'i kötü şair sayıyorsun, ama ben sayamıyorum. Bu da, kesin konuşmaktan ka-

çınma meselesi değil, bir inanç meselesi. Bunun dışında; Uyar'ı da, Süreya'yı da, Cansever'i de nasıl eleştirdiğimi kitaplarımdaki yazılarım göstermektedir.

Ben inandıklarımı söylemekten hiç çekinmedim. En sevdiğim kişileri, hatta dostlarımı (örneğin Attilâ İlhan'ı, Fethi Naci'yi, Hüseyin Cantürk'ü, Edip Cansever'i, Tevfik Çavdar'ı, Memet Fuat'ı, vb...) kesinlikle eleştirdim. Bu yüzden çoğuyla, zaman zaman , aram açıldı.

İşin tuhaf yanı, senin açık bulmadığın konuşmamı burada arkadaşlar "ölçülü, makul, inandırıcı" buldular. Daha da tuhafı, İkinci Yeni tayfası o kadar açık ve kesin buldu ki günlerce beni içki sofralarında çekiştirdi durdu. Hatta, çekiştirmeler yazılara bile atladı. Ece Ayhan'ın *Şiir Sanatı*'ndaki sövgüsünü herhalde duymuşsundur.

İçinde benim için bir duygu varmış: Açık ve kesin konuşamazmışım. (geçende S. Kocagöz bana gönderdiği mektupta bunun tam tersini öne sürüyor!) Bir kere şunu açıklayayım: Mehmet Seyda yanlış söylemiş, senin üstüne bir inceleme yazmış değilim. Ona "yazacağımı" söyledim. Onunsa aklında "yazdım" diye kalmış. Böylece, senin zihninde kurduğun tahminler çürümüş oluyor. Hiç senin üstüne inceleme yazar da bekletir miyim?!

Yeri gelmişken anlatayım: senin için inceleme yapmağa karar vermiş ve dosyayı almıştım. Fakat yazamadım. Sebepleri çok kişisel: O sıra nişanlanmak üzereydim. Nişanlandım. Ve bir süre ne okudum, ne de yazdım. Ardından annem öldü, çok sarsıldım. Bir yıl kalemi elime alamadım. Sonra, nişanlımdan ayrıldım, bu da beni epey sarstı. Gelince felaketler peşpeşe geliyor: Birkaç ay sonra babam hastalandı, barsak düğümlenmesinden az daha ölüyordu, ameliyatla zor kurtuldu. Ardından yeniden nişanlanma ve evlenme...

Tekrar yazmağa başladığımda kendimi apayrı bir ortamda buldum. Eleştiri alanında kuram yönünden bazı eksiklerimi tamamlamağa ve ilkelerimin savunmasını yapmağa girişitim. Buna zorunluydum. *Bilimden Yana* bu zorunluğun ürünü-

dür. Bu arada, evliliğin getirdiği binlerce liralık borç ödemek için çeviriler yaptım. Tabii bu çeviriler eleştirilere ayıracağım vakti yiyordu...

Bu kadar uzun açıklamayı niçin yaptığım anlarsın: Kişiliğine önem verdiğim, sevgi duyduğum A.İlhan'nın vehimlerini gidermek için...

Gelelim, eleştiri kitaplarını bastırmağa: *Çok Kapılı Oda, Günlerin Götürdüğü Getirdiği, Okudukça* adlı kitapları paramla bastırdım. *Orhan Veli*'yi sipariş üzerine hazırladım. *Hamit* ve *Bilimden* Yana'yı yayımcı bir arkadaş bastı. (Şimdi yayıncılığı bırakmış bulunuyor.) Diyeceğim, eleştiri kitaplarına karşı pek öyle istek yok. Ama ben yayımlama ihtimali olan yerlerin bir ağzını ararım. Bence, en iyisi, Yaşar Nabi'ye baş vurman. Olmazsa Şükran'la konuş. O da olmazsa kendin bastırırsın. Bastırmazsan hayıflanırım. *Gerçekçilik Kavgası*'nın şimdiye kadar basılmamasına üzüldüm. Basılsa çok iyi olurdu.

İstanbul'a gelirsen beni görmeden gitme. Geçen sefer buluşmamız için Şükran'a tembih etmiştim. Ne yazık ki olmadı.

İlerde görüşmek umuduyla...

Gözlerinden öperek.

Ek.- Senin üstüne henüz bir şey yazmadım, ama mutlaka yazacağım. Elimde işlerim var, onları bitirmeğe çalışıyorum: Akşam gazetesi yayınları için Ahmet Haşim'i hazırlıyorum.

Haberin var mı: İkinci Yeni'nin önde gelenlerinden Oktay Rifat, Ece Ayhan ve Ercüment Uçarı bir süre tımarhane de kaldılar.

Asım BEZİRCİ
22.06.1967

Sevgili Attilâ,

Mektubunu aldım. Jaures için gösterdiğin ilgiye teşekkür ederim. Yazık ki istediğin cevapları ancak 21 Kasım 'da gönderebileceğim. Çünkü, Papirüs'e Rıfat Ilgaz için bir yazı ha-

zırlamağa söz verdim. Cumaya kadar bitirmek zorundayım Pazar günü de senin cevapları hazırlayıp pazartesine postalayacağım. Umarım ki kusura bakmazsın. Rıfat Ilgaz için Papirüs'e kimse yazmayınca ben yazmayı teklif ettim.

Benim Ahmet Haşim incelemesi bitti. Akşam'a verdim.Yakında çıkacağını sanıyorum.

Senin yumuşak saydığın ve beni çekingenlikle suçladığın Ant'taki konuşmanın tepkileri bir türlü kesilmedi. Kesileceğe de benzemiyor. Meğerse, İkinci Yeni'cileri tam kalplerinden vurmuşuz!

Şimdilik bu kadar.

Sevgi ve selamlar.

Ek.- Malraux çevirisini aldım. Teşekkür ederim.

Asım BEZİRCİ
13.11.1967

Sevgili Attilâ,

16 Kasım tarihli mektubunu aldım. İlgine ve özellikle eleştirilerine teşekkür ederim. Yargıların o kadar katı, dar ve kesin ki karşılık vermek güç, belki de gereksiz. Haksızlık etmekten hiç korkmuyorsun, ortalığı kesip doğruyorsun. Bir olayda küçük bir kusur bulman, onu tümüyle batırmana yetiyor. Zalim bir gladyatör gibisin, öldürdüğün kişi ne söylüyor, hiç dinlemiyorsun, anlamaya yanaşmıyorsun. Ve en kötü yanı, durmadan kendini öne sürüyorsun, durmadan "Ben! Ben!" diyorsun. Bu yüzden, en haklı düşünceler dahi kendini öne sürmek ya da övmek için birer bahane izlenimi bırakıyor okuyanda. Bu izlenim o canlı deyişini, o işlek kalemini, o hınzır zekanı gölgeliyor. –Bu izlenimi yaratmaktan vazgeçmeni ne kadar isterdim!-

Evlenme işine pek inanamıyorum. Dilerim ki yanılmış olayım. Çünkü bunu sen birkaç defa daha yazmıştın. Sonu gelmedi.

Papirüs'te yazmama kızıyorsun, beni Yelken'e çağırıyorsun. Ama seni uyarmak isterim: Yelken'in sonunu iyi görmüyorum. Duyduğuma göre Rükinettin Bey, dergiyi senden almak istiyormuş. Bunun için Zühtü Bayar'a teklif etmiş, fakat o reddetmiş. Ardından Konur Ertop ile Doğan Hızlan'a teklifte bulunmuş. Onlar olumlu cevap vermişler. Rükinettin herkese – iyi kötü ayırmadan- çatmanı doğru bulmuyormuş! Ayrıca, Nazım'dan falan bahsediyormuşsun, dergiyi sele götürüyormuşsun, bu yüzden bankalar ve şirketler ilanı keserlermiş!..

Durum bu. Kendini ona göre ayarla! Ve bana uzun yazılarımı yayımlıyacak tutarlı bir dergi göster...

Sevgilerimle.

Umut'u çevirişin çok güzel. Eline sağlık. Kolay, bir şey sorayım: *Umut*'un yurda sokulmasının Bakanlar Kurulu'nca vaktiyle yasaklandığını biliyor musun?

Asım BEZİRCİ
20.11.1967

Sevgili Attilâ,

A. Kadir'den şiir istemişsin. İlgine sevindim, fakat elimde hazır bir şiiri yoktu. Onun için, birlikte çevirdiğimiz bir şiiri göndermeği uygun buldum. Şiiri ilişikte sunuyorum seveceğini umarım.

Ben şu sıralar çok meşgulüm. Bu yüzden sana yazı gönderemiyorum. Eskiden yazılarımı bastıracak yer bulamazken, şimdi yayınevleri durmadan sipariş veriyorlar. Eski kitaplarımın bile ikinci basımlarını hazırlamak zorunda kalıyorum. Bu, sevindirici bir sonuç benim için...

Papirüs'te R. Ilgaz'dan sonra A.Kadir'i inceledim. Ardından H. İ. Dinamo'yu inceliyeceğim. Onun ardından da seni incelemeği düşünüyorum. Bunun için bana, dergide yayımlanmak üzere, fotoğraflarından gönderirsen sevinirim.

Orhan Veli kitabım için yazdıklarına katılamayacağım. Senin yazın üzerine kitabı bir daha okudum. 10,17,21,22 sayfalarda senin iddialarının tersine bazı parçalar var. Demek ki, "yöntem ve dünya görüşünden bir ayrılık" bahis konusu değil. Ayrıca, N.Hikmet de Orhan Veli'nin kişiliğiyle ilgili görüşlerini –zaten bu görüşler O.Veli'nin ilk dönemiyle, Garip Dönemi'yle ilgilidir- sonradan değiştirmiş. Şiirlerinin basılması, tanınması için dışarda epey uğraşmış. Nazım'ın O. Veli'yle ilgili son görüşlerini elde etmeğe çalışıyorum, bulunca "Cızz!" ve "Bozz!" diyeceğim.

Başarılar dileyerek,
Sevgi ve özlemle.

Asım BEZİRCİ
15.04.1968

Sevgili Attilâ,

Nicedir yazmak istiyorum, ama bir türlü olmuyor. Son mektubunda da beni gene yanlış anladığını görüyorum. Her neyse... Artık bu işi mektup değil, konuşma çözer. Bir ara buraya geleceğini duydum, ama gelmedin, yoksa geldin de benim mi haberim olmadı? Doğrusu, özledim seni. Gelsen de şöyle seninle saatlerce uzun uzun konuşsak. Aramızdaki önemsiz pürüzleri silip süpürsek...

Yasak Sevişmek'i iki kez okudum. Sevdim, özellikle *Şehnaz Faslı* bölümü hoşuma gitti. İlişikte kitabınla ilgili bazı sorular sunuyorum. Bunları ne kadar tez cevaplandırıp gönderirsen o kadar iyi olur. Sorular, sana sağda solda yapılan eleştirileri cevaplandırmanı sağlıyacak biçimde düzenlenmiştir. Gerekli görürsen sen de başka sorular ekliyebilirsin. Karşı karşıya olsaydık, güzel bir konuşma yapabilirdik. Yazık ki değiliz. Gene de soruların hoşuna gideceğini, bazı önemli gerçekleri açıklamana fırsat vereceğini sanıyorum.

Forum'nun 1 Aralık sayısında seninle ilgili iki yazı çıkacak: biri benim, biri de Z. Bayar'ın. Seni sevindireceğini umarım. Daha da sevindirici bir haber vereyim: şu sıra *"Sosyalist*

Şiirler" diye yeni bir antoloji hazırlıyorum. Bunun için senin de yardımlarını rica edeceğim. Şöyle ki:

Özel ve şairlik hayatını (1 daktilo sayfası), Şiir anlayışını (1 daktilo sayfası), (on beş sayfa) sosyalistçe kabul ettiğin şiirlerini (basılmış olanlardan) Bir adet fotoğrafını göndermeni rica edeceğim. Bu şiirleri daktiloya çekmekten üşenirsen, kitaplarında işaretleyerek de gönderebilirsin.

Ayrıca, şunu da yeniden rica ediyorum: Papirüs'e seninle ilgili bölümü yazmak istiyorum. (Kişisel kırgınlıkları bırakalım. Birbirimizi sonuna kadar eleştirelim, ama birbirimize kırılmayalım.) Dergide yayınlamak üzere fotoğraflarını istiyorum. İşi bitince geri gönderirim.

Sevgi ve özlemle.

Asım BEZİRCİ
25.11.1968

Sevgili Attilâ,

Yel gibi geldin, sel gibi gittin. Şöyle gönlümce, doyasıya konuşamadık. Oysa, söylemek için neler tasarlamıştım! Zamanın darlığı hepsini unutturdu. İnşallah bir dahaki sefere böyle olmaz.

Konuşmamızı *Yeni Dergi*'ye verdim, gecikmişim yazılar dizilmiş. Eğer yer kalırsa bu sayıya, kalmazsa öbür sayıya konacak. Memet Fuat, "oh oh ne iyi!" dedi, "gene kıyamet kopacak!"

Sana söylemeği unutmuşum: Hayatın ve şiir anlayışınla ilgili yazıların en çok 38'er satırlık olacak. Yani iki kitap sayfası. Normal yazışla iki daktilo sayfası. Bazı arkadaşlar sık satırla yazdıklarından gereğinden çok uzadı. Kısaltmaları için geri göndermek zorunda kaldım.

Forum dergisi gönderiyorum. Cevabını bekliyorum.

Sevgi ve özlemle.

Asım BEZİRCİ
12.12.1968

Sevgili Attilâ,

Dün Mübeccel İzmirli'den bir mektup aldım. Yelken'den ayrıldığını bildiriyor ve dönmen için benim aracılığımı rica ediyor. Niçin ayrıldığını bilmiyorum, belki haklı olduğun sebepler vardır ama kıvama girmek üzereyken dergiyi yüzüstü bırakman da doğru olmasa gerek. Yoksa, sen bir dergi mi çıkaracaksın?

Memet Fuat bizim konuşmayı basmaktan vazgeçti. Sebep de şuymuş: Attilâ hep kendini öne sürüyor. kendini yükseltmek için hep başkalarını batırıyor, Melih Cevdet'i, Oktay Rifat'ı, Fakir Baykurt'u harcıyor. Bu nitelikte bir yazıyı basamam. Özür dilerim, dedi. Oysa, "konuşmayı" aldığında okumuş, basmayı kabul etmişti. Sonradan caymış. Tam iki saat konuştuk. İkinci Yeni, vs. derken iyice birbirimizi eleştirdik. Daha doğrusu, ben onu eleştirdim. Her neyse... Konuşmayı *Forum*'a gönderdim, çıkınca sana da gönderirim. Bundan önce sana bir *Forum* göndermiştim. Herhalde almışsındır. Şiirlerini –Antoloji için- kitaplarından ayırarak daktiloya çektim. On sayfa kadar oldu. Senin belirttiğin örnekleri tümüyle alamadım. Çünkü 46 sayfa tutuyordu! Bu yüzden, bir seçme yapmak zorunda kaldım. Daha net ve sade bir fotoğrafın yok mu? Gönderdiğin fotoğrafın iyi çıkmayacağından korkuyorum.

Berin Taşan'ın adresini biliyor musun? Bilmiyorsan öğrenip bana bildir, Antoloji için ona mektup yazmak istiyorum.

Yeni yılını kutlar, sağlık ve mutluluklar dilerim.

Sevgilerimle.

Asım BEZİRCİ
22.01.1969

Sevgili Attilâ,

Nicedir senden ses soluk çıkmıyor. Anlaşılan çok dolusun. Yoksa bir iki satır yazardın.

Bu sıra ben de iyice doluyum. Hani, başımı kaşıyacak vaktim yok, dersem inan. Bu antoloji işi yedi bitirdi beni. Keşke

başlamasaydım. Korkunç ve görünmeyen bir emek harcıyorum. Düşün ki yalnız Fazıl Hüsnü'nün şiirlerini geçebilmek için 35 kitabını okudum! İş bununla kalsa iyi. Bir de, toplumcu şiirimizin tarihçesini yazmağa çalışıyorum. Bu da bir yandan Türk toplumunun ve toplumcu hareketlerin tarihini, öbür yandan ona bağlı kalarak sanat ve düşünce hareketlerinin tarihini gözden geçirmeği gerekli kılıyor. Bunun için 1839'lara kadar uzandım. Bir çok dergi, gazete taradım, siyasal ve toplumbilimsel kitap karıştırdım. Gerçi yararlı şeyler buluyor ve öğreniyorum. –Ama çok yoruldum. Bakalım nasıl bitireceğim bu işi?

İlişikte seninle ilgili bir inceleme sunuyorum. Yıllardır yapmayı istediğim bir işti bu. Baktım ki, bir türlü fırsat bulamıyorum, bıraktım başka işleri ve onu yazıverdim. Şimdiye kadar geciktiği için beni bağışlayacağını umuyorum.

Gitgide daha yufka yürekli mi oluyorum ne, birine en küçük haksızlık etmekten ödüm kopuyor. Onun için yazıyı sana gönderdim. Oku, eğer eksik, yanlış, haksız bir yere rastlarsan bana bildir. Üzerinde düşüneyim, doğru bulursam düzelteyim.

Burada büyük yalnızlık duyuyorum. Şu edebiyatçılar arasında ne kadar kıskanç, düzenbaz, kötü insan var! Onlarla beraber yaşamak tam bir işkence!

Burada olan ne iyi olurdu. Hiç gelmek niyetin yok mu? Seni özledim, doğrusu, hanımını da merak ediyorum.

Sevgiyle gözlerinden öperim...

Hanımına selamlar...

Ek.- Yazıyı okuduktan sonra geri göndermeni rica ederim.

Arif Karakoç ile H. Çetinkaya'nın şiirlerini dergilere verdim, yayımlandı. Dergileri kendilerine gönderdim.

Asım BEZİRCİ
04.09.1969

Sevgili Attilâ,

Mektubunu ve fotoğraflarını aldım. Doğrusu fotoğraf göndereceğini hiç sanmıyordum. Bu bakımdan, tatlı bir sürpriz oldu. Yazıyı *Papirüs*'e verdim. Cemal, fotoğraflardan klişeye elverişli olanları seçti. Geri kalan üç tanesi ilişikte sunuyorum. Öbürlerini de işleri bitince göndereceğim.

Öncü kitabevine senin şiirlerini de kitap halinde basmasını salık vermiştim. Mektup yazmış, fakat hala cevap vermemişsin. Birkaç satır yazsan iyi olur.

Forum dergisi de senden yazı bekliyor. Hasan Hüseyin iyi niyetli bir insan. Şair olarak da seni seviyor.

Le Monde'da çıkan yazıyı merak ediyorum. Çevirip gönderemez misin? Gerekirse, daha doğrusu istersen, bir yerde yayınlarız.

Memet Fuat'la iyice bozuştuk. Eskiden kusurlarına karşın, iyi niyeti olduğuna inanırdım. Artık bu inancımı da yitirdim. Sen haklıymışsın...

Şu sıralar İstanbul'a gelmen ihtimali yok mu? Bayağı özledim seni...

Biket hanıma selamlar

Sevgilerimle.

Ek.- Seninle ilgili yazım *Papirüs*'ün Kasım sayasında çıkacak. Ekim sayısı –daha önce de ilan edildiği gibi- Oktay Rifat'a ayrılmış.

Asım BEZİRCİ
29.09.1969

Sevgili Attilâ,

Nicedir senden ses çıkmıyor. Hasta mısın, yoksa mektubum mu eline geçmedi, bayağı merak ediyorum. Dilerim ki iyisindir.

25 Eylülde gönderdiğim mektupta üç fotoğrafını yollamıştım. Bu mektupla da geri kalan fotoğraflarını yolluyorum. Alınca bana bildir ki merakta kalmayayım.

Bir hafta önce *Papirüs* göndermiştim. Aldın mı? Yoksa almadın mı? Eğer almadmsa, bundan sonra *Demokrat İzmir* adresine yazmayayım. Bana en güvenilir adresin hangisidir, bildirirsen iyi olur.

Herhalde bundan önceki mektubumu almadın. Öncü kitabevine senin bir şiir kitabını basmasını salık verdim. Kabul etti. Dört beş ay önce de bir mektup yazdı. Fakat senden ses çıkmadı. Olumlu ya da olumsuz bir cevap versen yerinde olur. Şimdiye kadar R. Ilgaz ve M. Başaran'ın birer kitabı çıktı (Sana birer örnek gönderdi yayınevine), şimdiden sonra da başka toplumcu şairlerin kitapları yayımlanacak. Kitaplar 80-100 sayfalık olacak.

Forum ve *Soyut* dergileri senden yazı bekliyorlar. Özellikle *Forum* dergisi (yani Hasan Hüseyin) seni dergide görmek istiyor.

Papirüs'un gelecek sayısı *İkinci Yeni Antolojisi* olarak çıkacak. Bir kısmını gördüm. İkinci Yeni'yi eleştiren şairleri, İkinci Yeni'den olmadıklarını söyleyen şairleri (M.C.Anday, Metin Eloğlu, Behçet Necatigil, vb.) bile antolojiye almışlar. Böylece, ne kadar kalabalık görünürse o kadar kuvvetli ve yaygın olduklarını göstermek istiyorlar! Bir eleştiri daha yazmak düşünüyorum, fakat yazınca İkinci Yeni için bir reklam olacağından tasalanıyorum. Susma bir türlü, susmasam bir türlü...

Özlem ve sevgiyle

Asım BEZİRCİ
10.11.1969

Sevgili Attilâ,

Nicedir senden ses soluk çıkmıyor. Nasılsın, ne yapıyorsun, bilemiyorum. Dergilerde de adına çok seyrek rastlıyorum. Dilerim ki iyisindir, hastalığın geçmiştir.

Bilmem, okuyor musun: İkinci Yeni'ye kendi öz evlatları da baş kaldırdı: Özkan Mert, Ataol Behramoğlu, İsmet Özel İkinci Yeni'nin öncülerini kıyasıya eleştirdiler *Ant*'ta. Şimdi de *Halkın Dostları* dergisinde aynı eleştiriyi sürdürüyorlar.

Geçende İkinci Yeni dosyasını karıştırdım. Senin de, benim de aşağı yukarı 50 şer sayfalık yazımız var bu konuda. Acaba, bunları birleştirip seninle bir "ortak kitap" çıkarsak, nasıl olur? Ne dersin? Bir düşün, bana yaz.

Papirüs'te senin üstüne yazdığım incelemeyi A. Kadir, R. Ilgaz, H. İ. Dinamo, C. Irgat, Ş. Kurdakul, H. Hüseyin, A. Berhamoğlu, S. Metinel ve G. Akın için yazdığın incelemelerle birlikte bir kitapta toplamalı kararındayım. Kitabın adı *"On Şair, On Şiir"* olacak. İncelemelerin arkasına her şairden kendi seçtiği bir şiiri koyacağım. Sen hangi şiirinin konulmasını istersin? Kitap tahminimce Eylül'de çıkacak.

İstanbul'a gelmeyecek misin? Seni bayağı özledim. Bir defa uğrayıp gitmiş misin ne, duyunca üzüldüm...

Sevgi ve özlemle,

Ek.- Çeviri kitaplarından niçin göndermiyorsun?

Asım BEZİRCİ
25.03.1970

Sevgili Attilâ,

Nicedir yazmayı tasarlıyorum, fakat bir türlü elim almıyor. Geçende Cumhuriyet'te çıkan yazını okuyunca, "artık yeter," dedim, "ne olursa olsun, yazmalıyım!"

Önce şunu söyleyeyim: Yazını beğendim. Can alıcı yerleri iyi seçip iyi eleştiriyorsun. İkinci Yeni'nin artık yaşama gücü kalmadı, divan şiirini, şimdi de halk şiirini soysuzlaştırıp sömürerek ayakta durmağa çalışıyor...

Oradayken de konuştuğumuz gibi, senin ve benim İkinci Yeni'yle ilgili yazılarımızı birlikte yayımlamanız iyi olacak. Fakat henüz bir yayınevi bulamadım. Olmazsa, bedava bir yere vermeğe çalışacağım. O da olmazsa, ortaklaşa masrafı çekerek yayınlarız. Ne dersiniz?

*"Tarihçesi Ve Örnekleriyle Toplumcu Şiirimiz"*i bitirmeye uğraşıyorum. Çok yordu beni bu kitap. İki buçuk yıla yakın bir zamandır çalışıyorum. Amacım, yılbaşında bitirmek. Bunca yorgunluğa karşılık değerli bir şey ortaya koyabilecek miyim, kestiremiyorum. Bir temel atabildimse, hiç olmazsa bir iskelet kurabildimse ne mutlu bana!.. Sizin evde çektiğim fotoğrafları gönderiyorum. İçerisi loş olduğu için iyi çıkmamışlar. Ama, tatlı bir günün anısını taşıdıkları için saklanmağa değerler. (Gösterdiğiniz konukseverliğe teşekkürler.)

Halil İbrahim Bahar *Soyut* için senden şiir ve yazı bekliyor. Ayrıca, mektubuna da cevap vermemişsin, merak ediyor. Ve bol bol selam gönderiyor.

Hayati Asılyazıcı toplumcu yazarları –kuşak ayrımı gözetmeksizin- "toparlayacak" bir dergi (edebiyat dergisi) çıkarmağı düşünüyor. Senden de yardım dileyecek.

Hanımına ve sana sevgi ve selamlar...

Asım BEZİRCİ
19.11.1970

Sevgili Attilâ,

Bu mektubu acele yazıyorum. Sebebi şu: Biz burada bazı arkadaşlarla bir toplumcu edebiyat dergisi çıkarmaya karar verdik. Adı *"Gelecek"*. Mayıs başında çıkacak. Dergiye senden

de yardım bekliyoruz. Bir de, ilişikte sunduğumuz duyuruyu –mümkünse- gazetende yayımlamanı...

Belki yazı yazman vakit alır, ama şiir için öyle değil: Mutlaka elinde şiir vardır, sen yazmadan duramazsın, bir kaçını hemen gönderirsen iyi olur. Ayrıca, yardım olarak, abone olmanı da rica edeceğiz. Burada olsaydın, bu işe birlikte girişirdik. Yazık ki yoksun. –Öyle de özledim ki seni.-

İlk sayıda "devrim ve edebiyat" konusuna ağırlık vermek niyetindeyiz. Öbür sayılarda da "kültür" ve "halk edebiyatı" üzerinde durmaya düşünüyoruz. Bu ya da başka konularda yazarsan seviniriz. Düşünce ve önerilerini de bildirirsen yararlanırız.

Acele cevabını bekliyorum.

Sevgi ve özlemle.

Ek.- *"On şair On şiir"*i gönderdim, aldın mı?

Asım BEZİRCİ
23.03.1971

Sevgili Attilâ,

Mektubunu alalı bir ayı geçiyor. Öyleyken, halâ şiir ve yazın gelmedi. Oysa, arkadaşlar dergide senin de adını görmek istiyorlar.

Derginin ilk sayısı çıktı. Elimizden geldiğince özendik. Bakalım, nasıl bulacaksın? Eleştiri ve önerilerini yazarsan seviniriz. Dergiden sana 5 nüsha gönderiyoruz. Uygun gördüğün kimselere verirsin. Başka istiyorsan, yine gönderelim.

Derginin ikinci sayısı "Halk Edebiyatı", üçüncü sayısı "Gerçeklik" konusuna ağırlık verecek. Bu konularda yazı gönderebilir misin? Vaktin yoksa, senin *Seçilmiş Hikayeler* ya da Dost'ta gerçekçilik üstüne yazdığın bir yazıyı aktarmayı düşünüyorum. Ne dersin?

Ayrıca, başın sıkışıksa, bize "cız-bız'lı" kısa yazılar da gönderebilirsin.

Dergi, yaşlı-genç ayrımı gözetmeden bütün toplumcu ve seçkin yazarlara açık olacak. Bu bakımdan, önerdiğin gençlere de yer vereceğiz. Yeter ki ürünler yaratsınlar...

Hanıma selamlar... Sevgiyle gözlerinden öperim... Özlemle

Ek.- Yazılarını, şiirlerini en geç 5 Mayıs'a kadar gönderirsen iyi olur. Çünkü 10 Mayıs'ta basımevine verilmiş olacak.

Asım BEZİRCİ
27.04.1971

Sevgili Attilâ,

Nicedir senden bir mektup alamamıştım. Bu yüzden mektubun elime geçince sevindim. Biraz rahatsızmışsın, dilerim ki iyileşirisin. Ben de şu sıralar iyiceyim, ama epey rahatsızlık geçirdim. On beş gün falan yattım. Şimdi fena değilim.

Şiir kitaplarının durmadan yeni basımlar yapması sevindirici. Hem de büyük bir yayınevince ve temiz, güzel bir biçim de çıkması insana mutluluk veriyor.

"Orhan Veli" incelemesini yeniden yazdım. Bakalım bu kez nasıl bulacaksın? Şimdiye değin öne sürülmemiş düşünceler getirdiğimi sarıyorum. Ayrıca, senin de takıldığın hususları daha bir belirginleştirdim.

Toplum dergisinin kitap/edebiyat sayfası için yaptığın teklif ilgi çekici. (Beni düşünmenize çok teşekkürler...) üzerimde düşündüm, yapamayacağımı anladım. Sebebi şu: Ben incelemeciyim ve bağlandığım yöntem ve izlediğim perspektif "kısa ve aktüel" yazılar yazmamı önlüyor. Bu yüzden, derginin çizgi ve havasına uymam çok güç olacak. Ayrıca, her hafta yazmaya da vaktim yok. Onun için, teklifini olumlu karşılayamayacağım. Umarım ki beni anlar ve hoş görürsün.

Sevgiyle gözlerinden öperim.
Ek.- gönderdiğin şiir kitapların için teşekkür ederim...

Asım BEZİRCİ
03.05.1972

HASAN HÜSEYİN'den ATTİLÂ İLHAN'a...

Attilâ İlhan, merhaba!

İlgine teşekkürler. Sana yazmakta geç kaldığım için özür dilerim. Yalnızım; bir başıma yürütmeğe çalıştım bu mereti. Elimi, kolumu, kafamı, gözümü koydum, olmadı; ille de para istedi. Eh, o da bende yoktu; onun için bu kadar olabildi. Partideki keşmekeş de canına okudu derginin. Öyle bir yere geldik ki ne çaplı yazı, ne mali destek... 1 Kasım sayısından itibaren teneffüse soktum dergiyi. Demek, dört sayı çıkamayacak; 1 Ocak'tan itibaren güçlü bir kadro ve birtakım desteklerle yeniden başlayacağım işe. Şu anda bunun hazırlığı içindeyim. Böyle güzel ve yararlı bir makinayı tamamen susturmaya arkadaşların gönlü razı olmadı. Mektubunda verdiğin imzalardan da başka imzaların katılmasıyla yapacağız bu işi. Umutluyum. Ve zaten böyle olmam gerekirdi.

Biliyorum, şiir çoktu dergide; fakat mecburdum böyle yapmağa. Çaresizlikten, gözümün tekini yummak, dergiyi çeşitli çevrelerde tutundurmak istedim. Bugüne dek dergilerde çıkan yazıların çoğu da, saatlerce çalışıp yazı kılığına sokmağa çalıştığım denemeler, taslaklardır. İşin mutfağı feci!

Ama, herhalde, Aralık ayı içindeki hazırlığımız dergiyi mükemmel hale getirebilecek. 1 Ocak sayısını gün ışığına çıkardıktan sonra ki görüşlerini merakla bekleyeceğim.

Rahatsızlığını Ayhan Can'dan da duymuştum. Dilerim, geçmiştir.

Selam, saygı.

Hasan HÜSEYİN
03.12.1969

Attilâ İlhan, Merhaba!

Mektubunuz, şiiriniz sevindirdi beni. Hele de siteminiz!.. Fakat ancak bugün yazabiliyorum; çok çok özür dilerim. İkinci çocuk Cumartesi gecesi doğdu, Pazarı yorgun-argın geçirdim.

Dergi hakkındaki görüşleriniz cesaret verdi bana. Oysa o ilk sayı sezaryanla doğmuştu. Mehmet Ali Aybar yatıyordu hastanede, açılış günü derginin, kesinlikle belli değildi; yani hazırlık yoktu. Apar-topar bir kaynak yaptım ve verdim baskıya. Düz baskı. Yetersiz matbaa. Binlerce güçlük.

İkinci sayı, daha başka güçlüklerle çıkarıldı. Fakat daha doyurucu olduğunu sanıyorum birinciye göre. Bugün dağıtılmış olacak, görürsünüz.

Adınızı yazar kadromuzda göstermeyişimin nedeni malum: sizden mektup yazıp görüşünüzü alamadım. Nitekim, ikinci sayıda, bazı arkadaşlarla birlikte, sizi de kadroda gösterme mutluluğuna erdim. Ancak, derginin sanat sayfası yetersiz olduğu için, şiir yayımlayamadık. Önceden dizdirilmiş yazıları kullanmak zorundaydım; öyle oldu. Aslında, her sayı bir-iki şiir vermek kararındaydık; fakat hesaplar tutmadı. Derginin okunması bakımından –şimdilik- böyle bir yolun izlenmesi uygun gözüktü. Şiire haksızlık ettiğimizin farkındayım. Biraz kendimize gelelim, dedik.

Mehmet Ali Bey'e selamınızı söyledim. Teşekkür ediyor, selam yolluyor. Kendisi, 28 Şubat'ta eve taşındı hastaneden. Krizi atlatmış sayılabilir.

Sartre'ın kitabı için Dino'ya yazacağım. Şu günlerde, Garaudy'nin de bir kitabı çıktı: *"Bütün Gerçek"* veya *"Tüm Gerçek"* gibi bir şey olacak adı. Belki yollar Dino. Zaten, önümüzdeki sayıya Garaudy ile bir konuşma hazırlıyor.

İlginize tekrar teşekkürler. Güç koşullar altında zor bir çalışma yapıyoruz, gecikmelerden ötürü özür dilerim.

Selam, saygı. Sağlığınız nasıl?

Size ayrıca dergi yollanıyordu. Acaba ulaşmıyor mu?

Hasan HÜSEYİN
02.03.1970

Sayın kardeşim Attilâ İlhan,

Kriz, kriz üstüne. Bu ortamda normali budur belki de. Ne yapsak, ne etsek olmuyor. Ne kadar iyi düşünsek, tasarlasak, boş! İşte, *Forum* yine kapandı. Ekim 69 seçimleriyle komaya girmişti; kurtaralım, dedik; havada-tavada bir işbirliği yaptık, üçbuçuk aylık bir komadan sonra *Forum*'u canlandırdık –veya canlandırdığımızı sandık-; ama olmadı; altı sayıdan sonra *Forum* yine komaya girdi. 12 Mayıs'ta çıkması gereken sayı, ne yazık ki, çıkamıyacak. Nedenleri çeşitli. Burada bir bir anlatmak mümkün değil şu kadarını söyliyeyim ki; Partideki tıkanıklığı yaratanlar, dergide de aynı tıkanıklığı yarattılar. Virüs, aynı virüs. Benim için önemli olan, arabanın yürümesi idi. Yürütürüm sandım, yürütemedim. İki sayı sonra varlığını belli etti bu virüs. Dikkat edersen, üçüncü sayıdan sonra yazı yazmadım ben, 28 Nisan tarihli altıncı sayıdan da adımı tamamen çıkardım; üzerimde sadece "sahiplik" kaldı. Bunun nedenini dergicilik açısından bulmağa çalışmak, yanıltıcı olur. Vaktim olursa, -ve gerekirse-, ilerde açıklıyacağım bunun içyüzünü. Şimdilik susmayı tercih ediyorum.

29 Mart günlü mektubun, en kötü günümde geldi elime. Belki kahrımdan, belki yorgunluğumdan, bezginliğimden belki, hemen cevap yazamadım. 'Önce şu bataktan çekeyim de kendimi...' diye düşündüm. Bir de baktım, Mayıs'ın 11'i olmuş. Oysa hemen cevap vermemi gerektiren hususlar vardı mektubunda. Acaba bağışlıyabilir misin beni? On gündür çıkmıyorum evden. Büroya vurdum kilidi, çekildim eve. Ağır bir yorgunluktan sonra sırtüstü düşmüş adamın serilip kalmışlığı içindeyim. Dergi resmen kapanmış değil, yayını durdurulmuştur. Ama

benim hemen bir iş tutmam gerekmektedir. Ya bir gazeteye satacağım kendimi, ya da oturup hikaye ve yazı yazacağım gazetelere, dergilere. Yaşamak için başka da çare yok! Gerçi maddi bir destek beklemiyordum *Forum*'dan, ama, ne de olsa, dönen bir çarktı benim için. Şimdi, durumu, salim kafayla yeniden gözden geçirmem ve ayaküstü kalmanın yolunu araştırmam gerekiyor.

Demokrat İzmir bana gelmediği için, sözünü ettiğin tartışmadan haberim yoktu. Ama, eğer kriz içinde olmasaydım, o sayıları senden ister, bana düşen cevabı da hemen yazar yollardım. Samim Kocagöz'ün de bu konudan bahsettiğini hatırlıyorum. Şimdi, zaman geçmiş bulunuyor. Sanırım, bitmiştir süre? Bu durumda, cevap yazıp yollasam, herhalde, "günaydın" dersin bana? Onun için, kaçırılmış bir fırsat sayıyorum bunu; ve üzgünüm.

İyi düşünmeliydim: bunca yıldır kaç dergi-gazete çıktı ve battı! Niçin battı? Bu adamlarla nereye kadar gidilebilir? Düşünemedim bunu. Sandım ki, suyu, bulguru, yağı katar, pilavı yaparım. Gaflet! Su da, bulgur da, yağ da bulunabilir, fakat pilav pişemez! Niçin pişemez? Önemli olan da budur. Bunu ilerde yazacağım herhalde.

Yazık oluyor umutlara, harcanan emeklere, Attilâ İlhan! Pişmanlığın verdiği yorgunluk gerçekten büyük ve yıkıcı. Ama, 'birşeyleri' de bu vesileyle ortaya çıkardığım için mutlu sayabilirim kedimi. Bu deneme olmasaydı, belki, karanlıkta kalacaktı 'birşeyler'.

İyi niyetlerin, dileklerin için sana çok çok teşekkürler. Samimi ilgini, ilerdeki bir teşebbüsümüzde değerlendirmeyi çok isterim. Yazışmamız *Forum*'la bitmesin.

Selam ve saygılar. İyilikler dilerim.

Hasan HÜSEYİN
11.05.1970

MEMET FUAT'tan
ATTİLÂ İLHAN'a...

Sayın Attilâ İlhan

Çağdaş Türk şiiri üzerine eleştirel çalışmalar yapacağım. Konuşmalar, incelemeler, denemeler, kitaplar yayımlamak amacındayım.

Başlarken (gerekirse sonradan da) şiirimizin gelişmesinde, bence, önemli yeri olan yaşayan şairlere sorular yöneltmek, hem kendileri, hem başkaları için bilgilerinden, görüşlerinden yararlanmak istiyorum. Ayrıca, bu sorularla cevapları çeşitli konuşmalar biçiminde düzenleyip değerlendireceğim.

Sanatçılar üzerine çok geniş bilgi toplayarak bizde pek denenmemiş çalışmalara yönelmek özlemindeyim. Yayımlayacağım yazılarda, kitaplarda yanlışlar, yanılmalar görürseniz, bunları hemen bana bildirmenizi, dürüstlüğümden şüpheye düşmemenizi dilerim.

Gönderdiğim bu ilk sorular genel sorulardır. Arkalarından yalnız size yöneltilen özel sorular da gelecek.

Cevaplarınız arasında salt bana bilgi vermek için söyleyeceğiniz şeyler bulunabilir. Yayımlanmamasını, ya da sizin ağzınızdan yayımlanmamasını istediğiniz bilgileri belirtirseniz, düzenleyeceğim konuşmalara bunları almam, ya da uygun göreceğiniz biçimde alırım. Zaten konuşmaları yayımlamadan önce onayınıza sunacağım.

Saygılar, teşekkürlerle,

Memet FUAT
14. 11. 1974

Sayın Attilâ İlhan,

Yazko Edebiyat'a seninle başladık. Sonra sen yok oldun, biz tefrika halinde maaşallah sana karşı yazı yayımlıyoruz. Nedir bu yahu! Eskisi yenisi...

Şimdi "İyidir... iyidir" diye kıs kıs gülüşünü görür gibi görüyorum. İyidir, iyidir ya, *Yazko Edebiyat* çok tuhaf bir durumda... Önümüzdeki sayı gene var *Fena Halde Leman.*

-Hasılı *Fena Halde* Karıştırdın Ortalığı...

En başta şu görüntüyü silmemiz gerekli: *Yazko Edebiyat* Attilâ İlhan'la uğraşmak için çıkarılmadı. Attilâ İlhan birlikte başlayıp sonradan dergiden ayrılmadı.

Yani dergide senden bir şeyler çıkması, çıkmaya devam etmesi şart. Ortalığı sen karıştırıyorsun; sıkıntısını ben çekiyorum be ahbap...

Şiir mi gönderirsin, yazı mı gönderirsin, ne gönderirsen gönder, Mayıs sayımızda mutlaka Attilâ İlhan olması gerekiyor.

İşte bu kadar...

Gözlerinden öperim.

Memet FUAT
17. 03. 1981

DOĞAN HIZLAN'dan ATTİLÂ İLHAN'a...

Aziz kardeşim,

Cevaplarını aldım. Sağol. 27 Aralıkta yayınlanacak. Ben de bir derdimin halli için yazıyorum bu mektubu. Benim Basın Kartımla ilgili.

Biliyorsun Cumhuriyet'ten ayrılınca basın kartımı almak istediler. Bunun üzerine bizim Dr. Turhan Bozkurt da *Ders Kitaplarının* yayınladığı polisiye bir derginin yazı işleri müdürü yaptı beni. Aylardır bizim kart gelecek diye beklerken kart yerine cevap geldi. Derginin üçte ikisi tefrikaymış, yok yüzölçümü kanuna uymuyormuş, yok zamanında çıkmıyormuş, filan gibi ve eldeki kartın kısa bir süre içinde iadesin istiyorlar.

Bu durumda Dr.'la başbaşa verip sana başvurmağa karar verdik. Acaba benim basın kartımı alabilmem için *Demokrat İzmir*'le bir mukavele yapmama aracı olur musun, daha doğrusu bunu sağlar mısın? Bu iş için bir kuruş para istemediğim gibi bütün İstanbul tiyatro ve sinemalarını, kültür olaylarını ayrıca başka istediklerinizi de düzenli olarak yazarım. Eğer bu işi *Demokrat İzmir*'den yapamazsan başka gazeteden sağlayabilir misin? Benim için o kadar önemli ki, bu işin olumlu halli için eğer gerekirse hemen İzmir'e gelirim.

Dr.'un da selam ve sevgilerini iletirim.

Hemen cevabı beklerim.

Doğan HIZLAN
15. 12. 1968

Attilâ kardeşim,

Bilmiyorum *Yeni Gazete*'deki yazıyı nasıl buldun, sen de bilirsin gazete yazıları fazla iyi olamıyor. Kardeşim, bizim yayınevi yeni bir aylık edebiyat ve kitaplar dergisi yayınlama hazırlığına başladı. Derginin yönetimini ben Konur'la birlikte yapacağım. Derginin yarısı içten ve dıştan kitapların tanıtılmasına ayrılacak, bu yazılar tanıtma ya da inceleme, eleştirme biçiminde olabilir. Diğer bir bölümü de şiir, hikaye, deneme, inceleme ve eleştirme olacaktır:

Bu arada gelelim benim Basın Kartı hikayeme. Cumhuriyet'ten ben ayrıldım ve tazminatımı aldım. Aramızda hiçbir ihtilaflı durum yoktur. Ayrıca üç ay sonra başka yerden basın kartımı almak imkanı var. Ben yalnız şu üç ay için istiyorum, eğer mümkün olursa mukaveleyi yapsınlar, yeni basın kartımı alayım, bir ay sonra da ben istifa ederim, böylece onlara da yük olmam, ama elimdeki kartı üç ay kullanabilirim, sonra da bizim dergiden işi halledeceğim. Neyse kendini üzme, bu durumu da bir söyleyiver, olumlu olursa sevinirim.

Kardeşim gelelim senden dileklerimize; bu dergiye şiir, ve yazı yardımında bulunursan ne mutlu bize. Ayrıca zehir zıkkım kitap yazılarını da bekleriz.

Hemen cevap gönder. Dr.da selam eder.

Gözlerinden öperim.

Doğan HIZLAN
25. 01. 1969

Aziz kardeşim,

Yeni Edebiyat'a bir şiir gönderdin ardı kesildi. Evet bir de *Yeni Gazete* için şiir istiyorum senden ve acele. *Yeni Gazete* ilk sayısı 26 Mayıs Salı günü yayınlanacak bir edebiyat sayfası düzenleyecek. Daha doğrusu ben düzenleyeceğim. Bu her Salı tam sayfa olarak devam edecek. Şimdi acele şiir isterim, bunun yanında denemelerinin de baş üzre yeri var. Denemeler 2-2,5

daktilo sayfasını geçmesin. Şiiri acele beklerim. Dostların da selamını sunarım.

Selamlar, sevgiler.

Doğan HIZLAN
18. 05. 1970

Aziz Attilâ,

Ankara'an bir geldik bir geçtik. Hiç olmazsa dostları gördük. Kardeşim, *Hürriyet Yayınları* şairlerimizden seçmeler başlığı altında bir şiir dizisine başlıyor. Bu dizinin özelliği şu: şairin tek tek kitapları satılacak, şairin de bu tek kitaplar üzerinde hakkı istediği gibi kollanacak, yalnız bütün kitaplardan yapılmış bir seçmenin –ki bu seçmeyi de hiç kuşkusuz kendi yapacak- hakkını verecek. Seçmelerin başına en az iki forma bir inceleme yer alacak, bu incelemede şairin hayatı ve sanatı üzerine ayrıntılı bilgi verilecek. Benim amacım, geniş bir yayın ve ilan kampanyasıyla şiirin alanını yaygınlaştırmak. Şimdi bir öğrenci ya da şiir meraklısı bu kitabı okur da severse şairin diğer kitaplarına yönelir. Bilmem ben böyle düşünüyorum. Ayrıca kitabın başına da şairin bir sunusu konulacaktır. Kitabın sonuna konulacak bibliyografyanın da yararlı olacağı kanısındayım.

Bu konuda olumlu bir karşılık verirsen çok sevinirim doğrusu.

Ahmet Küflü'ye, İlhami Soysal'a ve Turhan Tükel'e de can sevgilerimi iletmeyi unutma.

Gözlerinden öperim.

Doğan HIZLAN
14. 03. 1974

Kardeşim Attilâ,

İş çarkının nasıl döndüğünü bilenlerdenim. Bu yüzden cevabının gecikmesi, bana olağan geliyor. Mektubundan anladığımca, sen seçmeler düşüncesine karşısın, hiç kuşku yok. Za-

ten, tek tek kitapları iyi satan bir şair olduğundan böyle bir seçmelerin önemi var. Yoksa, okurlarına ulaşamamış bir şairin seçmelerle ulaşacağına inanmıyorum.

Belki, şair kendi seçmeyip, bir başkası seçse, bu sakınca belli bir oranda giderilmiş olur mu? Ayrıca, kitabın özelliği yalnızca seçmeler olmasında değil, başına konulacak geniş kapsamlı incelemede.

Sen de yayın dünyasının içindesin. Tek başına bir şiir inceleme kitabının ne derece basılma imkanı olduğunu ve bunun alıcısının da sayısının azlığını söylemeye gerek yok.

Hürriyet Yayınları, bu diziyi düzenlerken şiirler kadar, incelemenin de şairi büyük çoğunluğa tanıtma amacını güdüyor.

Şimdi, bu açıdan bir kere daha gözden geçirmeni dilerim.

Yeni hazırladığın romana gelince; onu bana gönderirsen *Hürriyet*'te tefrika edilme işini ben üzerime alıyorum. Zevkli ve sevindirici bir iş olur benim için. Şimdi, bu iki iş için de olumlu cevabım beklerim.

Kardeşim, kolaylıklar diler, gözlerinden öperim.

Doğan HIZLAN
11. 04. 1974

Aziz kardeşim,

İşlerin çokluğu insanın yakasını bir türlü bırakmıyor. Hani yazı çizi de olmasa, bırak birbirimizin yüzünü görmeyi mektuplaşamayacağız bile.

Sanat-Edebiyat sayfasına elin değdikçe şiir gönderirsen beni sevindireceğini bilirsin.

Küflü'ye çok selam.

Şiirini bekler, gözlerinden öperim.

Doğan HIZLAN
07. 02. 1977

HULKİ AKTUNÇ'tan ATTİLÂ İLHAN'a...

Sevgili ağabey,

Mektubuna not düştüğünüz Ayşe Kilimci'nin hikayesi, dergide –yer bulur bulmaz- yayınlanacak.

Kendi payıma, hikayeyi sevdim; fakat anlatımındaki bazı yönlere takıldım. O tür bir hikayenin, hele dialoglarında öztürkçecilik garibime gitti. Ayşe Kilimci'ye de kısaca yazdım düşündüklerimi. Bir de, dergiler ve çizgileri konusuna değindim. Başka ürünlerini de bekleyeceğiz.

İlginize dergi adına teşekkür ederim. *Türkiye Defteri*'nden size ve oradaki dostlara selamlar.

Hulki AKTUNÇ
16. 04. 1974

Sevgili ağabey,

Mektup ve yazınızı Mazlum Beyhan'ınkiyle birlikte aldık. *"Dikkat İsterim"*i, Temmuz sayımıza koyacağız; nedeni, Haziran sayımızın dolup taşan ve bir konuda yoğunlaşan nitelikte olması. Haziran sayımızda –sürprizdi ama söyleyeyim- Nazım Hikmet'i değerlendirmeye çalışıyoruz. Her şey onunla ilgili: Şairliği, romancılığı, tiyatro yazarlığı, senaryoculuğu, siyasal eylemciliği, ressamlığı, gazeteciliği ve neredeyse, dokumacılığıyla... Karınca kararınca tabii. Bu arada bizde yayınlanmamış birçok şiirini de okura sunacağız.

Mazlum Beyhan'm Mayakovskiy çevirisi bu açıdan cuk oturdu. Yazınız bakımından olduğu gibi, bu bakımdan da teşekkür borçluyuz.

Arif Karakoç'a bir mektup yazmıştık. Ayhan Can'a da bu sıralarda yazacağız. Osman Koçoğlu ve diğer arkadaşlardan yazı bekliyoruz. "Epeyce sekter Tahirist tutum" konusunda, haksızlık ediyorsunuz gibi geldi bize. Konuyu burada açacak değilim ama, *Türkiye Defteri* yayınlandıkça tutumumuz daha da açıklık kazanacak. Giderek "etkilenen, engellenen ve çekinen" arkadaşların da antidogmatik, antisekter, -çünkü- Mao'nun dediği anlamda milli Marksçı eğilimde buluşacaklarını sanıyoruz... Tabii, bu çizgi güçlendikçe... Kendisine yakın kültür ve siyaset mirasını değerlendirdikçe, irdeleyip yerine koydukça... Derginin takılma noktası gibi görünen kimi konu, ad ve kavramlar, eğilime ve çizgiye katkıda bulunacakları kadar "var"dırlar.

Çelik yazamadı size. Çünkü şu sıralar keskin bir meraklı ve arşiv faresi kadar meşgul. Nazım'la ilgili eski gazeteleri, dergileri, hatta kişileri tarıyor. Belirtmemi istedi.

Deneme, eleştiri ve tiyatro yazısı öneren arkadaşlar gibi, hikayecilere de kapımız açık. Kilimci'nin hikayesi temmuzda yayınlanacak.

Denemeci ve eleştirmen arkadaşlarla özellikle yazışmak bizim için herhalde yararlı olacak. Çünkü uzun vadeli bir "yoğunlaşmalar programı" hazırlıyoruz şu sıralarda. Ay aşırı ağırlıklı ve el değmemiş konulara yönelmek üzereyiz.

Sanırım şimdilik dergice noktalar bu kadar. İlginiz bizim için çok değerli, teşekkür ederim *Defter* adına.

Geçenlerde (Nisan sonu) Ankara'daydım. Kısa kalmam gerekti uğrayamadım. Tasarladığınız dergiyi –gene dergi!- merak ediyorum. Bir de hala alamadığım Petrosyan'la basılacak dediğiniz Prof.Akdağ'ları, Aynanın İçindeki diğer şeyleri de tabii. Ayna sırlama güç iş.

Bende yeni hikayeler var. Bir ara Ahmet ağabey istersem *"Gidenler Dönmeyenler'*e yeni ürünler koyabileceğimi

söylemişti. Düşündüm de... fakat onu öylece bırakmak daha uygun geliyor şimdi bana. Bilmem siz ne dersiniz?

Birkaç gün önce Kerim Sadi'ye gittim. Gerçi Nazım için konuşmak istemedi, "bugünkü ortam gayrimüsait, istediğim gibi develope edersem efendim bir fikri, ne olur belli olmaz. Bir Nezihe Muhittin şiiri için yıl boyu mahkemeye gidip geldim. Elimde Fikret incelemesi var tamamlanmış, onu bile bastırmaktan çekinirim, nerde ki Nazım'ı anlatayım!" filan dedi... Ama sıkı çalışıyormuş. "Aybar'ı, Aybar'ı bile düşünün mahkemeye veriyorlar bugün" diyerekten *Türkiye'de Sosyalizm Tarihi*'ni 1932'lere getirmekle meşgul. Bana kalırsa incelemeleri karmakarışıklığın yöntemiyle dolu ama, belki ilgilenirsiniz... Nazım hakkında iki yeni çalışması da varmış.

Türkiye'de sosyalizm konusunda tam kronolojik basın taraması yapacak adam. Hele bu çalışmasının tematik olduğunu düşünün, müthiş yararlı olur. Ama kendisi pek oralarda değil ne yazık ki.

Mektuplarınızı, yazılarınızı bekleriz. Üçümüzden de bol bol selamlar.

Hulki AKTUNÇ
09. 05. 1974

TARIK DURSUN K.'dan ATTİLÂ İLHAN'a...

Sevgili Attilâ,

YELKEN'i ilgiyle izliyorum. Ama kaçtır ya bir yazı, ya da bir hikaye vermek istedim, olmadı. Bir çok nedenlerden tabii. Öncelik sırasını ya profesyonel işler aldılar; ya da şu sayı geçti, bu sayıda kadın sayısı oluyormuş kaygısından.

Sana "DENİZİN KANI"ndan bir tane gönderiyorum. Okursan, umarım beğeneceksin. Aragon çevirisinde işler sarpa sarmış; araya giren ben olduğum için bana haber ettiler. Örnek diye birinci sayfadan bir bölümü gösterdiler. Tutuk, tatsız, anlamı hayli zor bir paragraftı o. Ne yapacakları konusunda "en iyisi Attilâ'ya, gazeteye telefon edin; bir kuşkunuz, bir kaygınız varsa konuşun onunla. Ama adını "çeviren" diye koyduğuna göre, sorumluluk-günah da, sevap da- onundur." Dedim. Galiba sen de aşağı yukarı benim söylediklerimi doğrulayan sözler etmişsin.

Malraux'dan *"Kanton'da İsyan"*ını bitirdim. Yalnız şurasını çözemedim: Malraux bu mu-yani senin Türkçeleştirdiğinin Fransızca'sında yazan mı? –yoksa Müren'ler, Baydar'ların, falanların çevirisindeki mi? Olağan bir okur olarak, bana sorarsan, çeviride tutulması gereken yöntem budur. Fransızlardan biliyorum, çeviri değil, oturuyorlar, yeni baştan... Yahu, biz bunları seninle Ankara Palas'ta konuşmuştuk galiba.

Diyeceklerim bu kadar. *"Yelken"*de bana da bir yer aç bakalım. Ama elimin değdiğinde yazmak üzere. Cengiz İlhan'a, Nurdoğan'a selam. Öper!

Tarık DURSUN K.

İki gün daha dişimi sıksaymışım, tam bir ay sonra sana karşılık yazacakmışım. Önce gecikme için özür dileyeyim; fakat suç benim değil. *"Milliyet"*le bağım ancak aydan aya o da para almak için. Yazıları gelip evden alıyorlar. Bu yüzden mektubunu almak ancak dün para için gittiğim ana rastladı.

"Yelken" dergisini yüklenmen iyi bir şey bence. *"Varlık"*, nerden baksan artık tutucu bir dergi sayılıyor. Öbürleri ile de senin aranın olması pek mümkün değil diye düşünüyorum. Geriye hiç bir şey kalmayacakken bu *"Yelken"* çıkıvermiş, ne iyi!

Neler yapıp neler kotaracağını bilmiyorum ama kestiriyorum. Yalnız, putlar ve çetelerle savaşacaksan bunu yalnız başına yapamayacağını bilmelisin. *"Varlık"*ta sürdürdüğün sonuçsuz denemeyi örnek almalısın. O zaman geriye –ister istemez– senin de çeteleşmen, bu çete içindekilerle sırt sırta vermen gerekiyor. Bu, nereye kadar başarıya ulaşır, varır? Orasını bilemiyorum. Ama n'olursa olsun, hareket ve bereket diye düşünmelisin.

Çete dışı kalmış kimler var ve kimlerle ilişki kurup *"Yelken"*i yenileştireceksin? Bu da ayrı bir önem taşıyor, başarılmaz bir şey değil tabii. *"Mavi"* denemesindeki gibi enezler ve yarı yolda şişeceklerle de işe koşulmamak zorunlu.

Dergiyi daha görmedim, o yüzden üzerinde konuşamıyorum. Sana yardımcı olmak isterim. İstediğin yazıyı -tabii geç kalındığı için- yollamıyorum, ayrıca düzenlemedim de. Ama bu arada hesapta olmadan çıkan bir yeni romanımı yolluyorum sana ,dilerim beyenirsin. Ağaoğlu'ndaki yeni yılda çıkar diye bekliyorum.

Benim diyeceğim bunlar. Yazacaksan ev adresine yaz, çabuk alırım.

Selam, kelam, öper!

Tarık DURSUN K.
1967

Sevgili kardeşim,

Mektubunu aldım fakat hemen karşılık vermek mümkün olmadı. Ayda dört ya da beş kitap çıkarmak göründüğü ya da sanıldığı kadar kolay değil. Üstelik bu alanda yalnız gibi birşeyim de. Mektubunda dediklerini ilgiyle okudum. Haksızsın demiyorum, fakat üzerinde durulması gereken nokta şu: *Milliyet Yayınları*, şimdilik, tanınma, yerleşme ve yayılma dönemini sürdürüyor. Bu süre içinde insanın dilediği değil okurun istediği kitapları vermesi -bence- akıllı bir editörlük olur. Bu deneme dönemini –ben öyle kabul ediyorum- yavaş ama planlı olarak atlatmaya bakıyorum. Sözgelişi gelecek ay "Genel Kültür Dizisi"nde bir Bernard Shaw var, onu George Sand'ın bir kitabı izleyecek. Ardından gelecekler arasında Toynbee, Russell, vb. izleyecek.. Roman dizimizde Hamsun var, yine Fallada var, başka yakın ve uzak ülke yazarları izleyecek. Diyeceğim, düzene girecek elbet, tabii ha deyince bizde ne oluyor ki?

Çok satma ya da satamama sorununa gelince: Dışardan baktığında yine haksız sayılmıyorsun. Ama şu gerçeği artık hepimiz kabullenmeliyiz. Türkiye'de okur sınırı –en zorlaması ve aşılmasıyla- onbini güç buluyor. Bu sayıyı da bugüne kadar bula bula –dikkatini çekerim, bu bulma süreklilik içindedir- Milliyet Yayınları buldu. Ayrıca şunu da belirteyim: Milliyet Yayınları'nın aylık ortalama kitap satışı –o ayki yayınlarla- 60 ile 70 bin arasındadır ve bu sayıyı sanmam ki küçümseyesin.

Senin düşündüklerinin hemen hemen hepsi tarafımdan da düşünülmektedir. Dediğim gibi, bunların hepsi bir program içinde yürütülecek. Yıllar yılı Türk yazarı diye bilmem nemi yırtayım, sonra da yayıncı olunca Türk yazarına sırt çevireyim, öyle mi? Hayır, sırtımı bir yıllık bir güven geçmişine ve 60 kitaba dayayınca Türk yazarını baştacı edeceğim. Bundan kuşkun olmasın.

Teklif ettiğin kitaplar için lütfen bana birer sayfalık bir özet çıkart ve hemen gönder. Gözlerinden öpüldün.

Tarık DURSUN K.
26. 02. 1971

Sevgili Attilâ,

Yenilen pehlivan güreşe doymazmış, işte yıllardır uslanmamış olmanın bir yeni ürünü daha: *"Günümüzde KİTAPLAR"* dergisi. Çıkardım ve ilk sayıdan sana yolladım. Beğeneceğini umarım. Kusurları elbette var, düzelteceğim, çalışıyorum. Kavgacılığı, hırçınlığı hoşuna gidecektir. İlk sayı için senden yazı istemedim, nedeni; bazı "burnu büyükler" gibi "hele birinci sayıyı bir görelim, ondan sonra elbet yazarız" türünden bir davranışla karşılaşmamak içindi.

Yalnız dünyamız, toplumumuz değil, kuşakdaşlar da değişiyor, eski dostluklar, ilişkiler gevşiyor. Dilerim, sende böyle bir şey olmamıştır. Yazmak istediğinde dergi bütünüyle sana açıktır. Niyetli isen, ÇOK ACELE –yarım, bir, birbuçuk, iki yada kaç sayfa olursa olsun- YAZI GÖNDER, BEKLİYORUM. Niyetsizsen bu mektubu almamış say.

Selam, gözlerinden öpüldün:

Tarık DURSUN K.
22. 04. 1973

Sevgili Attilâ,

Ayıptır söylemesi, onbeş gün kadar oluyor, Sovyetler Birliği'nden döndüm. Gittiğimin birinci günü farkına vardım hemen, Türkiye'den her giden orada kendine uygun, kendi

gönlüne yatkın kim varsa onun için "en büyüktür, ondan daha iyisi yoktur" demiş, işin hoşu kabullendirmiş de.

Elin oğlu öyle yapar da ben yapmaz mıyım diye düşündüm, kurala uyarak bir çok kişinin adıyla kitabını çevirmelerini öğütledim. Bunların içinde senin *"Kurtlar Sofrası"* ile *"Bıçağın Ucu"* da var. İyi mi ettim, kötü mü bilemiyorum orasını. Ama sence iyi etmişsem, aşağıdaki adreslere birer adet -ister imzalı, ister imzasız- gönderiver. Hem gönderdiklerin sevinir, hem ben.

Niçin ben? Onu da açıklayalım: Ben *"Attilâ İlhan.., Bıçağın Ucu.., Kurtlar Sofrası..."* diye tutunup söylevler çekince, yakamı koyvermediler, "madem öyle, gidince göndereceğine söz ver bakalım" dediler.

Sözüm yerine getirmek için seni aracı kullanıyorum, işte!

Ahmet Küflü ile Bilgi Yayınevi'nden de bu konuda bir isteğim var: Moskova Üniversitesi Şarkiyat Enstitüsü Türkoloji Bölümü'nün kitaplığı bir yürekler acısı. Gezdim, gördüm. Sözlük diye Şemsettin Sami'ninkini kullanıyorlar. Türk Dil Kurumu'na yazmışlar, Kurum iplememiş bile. Ben, ciltli , büyük birkaç sözlük aldım, yolluyorum. Küflü de senin kitapların arasına çıkan sözlüklerden birer ya da ikişer adet koyarsa beni özellikle hoşnut eder.

Diyeceklerim bu kadar. Selam sevgi tabiidir. Öper!

1-Ekber Babayev DM Ulyauvua Korpus 1 Kv. 105 / Moskva

2-Vera Feonova Moskva Soyuz Pisateley İnostrannaya Komissiya

3-Tevfik Melikov

4-Moskova Üniversitesi

Şarkiyat Enstitüsü Türkoloji Bölümü.

(Vera'nın adına gönderirsen ulaşır)

Tarık DURSUN K.

08. 06. 1974

Sevgili Attilâ,

Yeğenim Halit Kakınç müziğe heves sardırdı, bir de plak doldurdular. Ye-ye müziği ile bir takım olumlu şeyler yapmak istiyorlar. Üstelik İzmirlilik de şanda olduğuna göre bunları tutmak, el ve omuz vermek baş ödevimiz. Kendileri ile ilgili olarak resim ve yazıyı Bülent Gül'e göndermişler. Yayınlanması konusunda ilgini esirgeme.

Diyeceklerim bu kadar, öper, selam.

Tarık DURSUN K.
tarihsiz

DEMİRTAŞ CEYHUN'dan ATTİLÂ İLHAN'a...

Attilâ İlhan Dost,

Nurer'den öğrendim. Çok önceden verdiğim bir sözü hatırlatır şekilde (tabii en rezaletli biçimde), *Demokrat İzmir*'e yazılar göndermemi istemişsin. Sağol... Aslında, öyle bir hay huyun içindeyim ki, napıyorum, ne haltlar karıştırıyorum da düşündüğüm işleri gerçekleştiremiyorum, bilemiyorum. Durmadan proje değiştiriyorum. Bir romana karar veriyorum, başlıyorum ve vazgeçiyor, bir hikayeye –uzun hikayeye- başlıyorum. Ondan da cayıyorum kısa bir zaman sonra, bir başka romana başlıyorum. Anlayacağın şıpsevdiyim şu günler.

Normaldir.

Attilâ dost, şimdilerde yeni bir göreve başladım ve ekmeğimi oradan çıkarıyorum. Görevim, konut sorunu ve konut üretimiyle ilgili. Bu nedenle fazla ilgilenemiyorum bu sorunlarla. Gönderdiğim yazı da, bu çalışmaların ürünü. Belki ilgini çeker diye, oturdum daktilo ettim (biraz da aktüel hava vermeğe çalışarak). Orijinaldir, ve de yayınlanmamıştır. Kullanırsan kullan. Yazıyı iki bölüm haline getirdim, mümkün olmazsa tefrika edersin diye. Senden ricam, yazım çıkan gazeteden göndermen. Ayrıca, her gün gelirse gazete, daha çok memnun olurum. Belki, (gene istersen) hafta da bir veya iki yazı (fıkra) yazmam da mümkün olabilir.

Selam, haber.

Demirtaş CEYHUN
19. 10. 1971

Dost Attilâ İlhan,

İstanbul Bilgi Bürosuna, tarihin uygun olduğuna dair bilgi vermişsin. Çok çok teşekkürler.

"Kültür-Sanat" konuşmalarına 1 Kasım'dan itibaren başlıyorum. Şu an kesinleşen program şöyle: 1 Kasım'da Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, 8 Kasım'da Çetin Altan, 15 Kasım'da Attilâ İlhan, 22 Kasım'da Halit Refiğ, 29 Kasım için Doğan Avcıoğlu'nu düşünüyorum. Olmazsa Melih Cevdet'i düşünüyorum. Aralık ayı programı için Ahmet Muhip Dranas'tan söz aldım. Ayrıca Şevket Süreyya ile Yaşar Kemal'i düşünüyorum. Daha sonra da Haziran sonuna kadar her Cuma devam edeceğim.

Şimdi senden ricalarım:

Kitapların nerede? Salim Şengil'de kitabın (mevcudu olan) var mı, getirtmemi ister misin? Bu konuda başka bir diyeceğin var mı ayrıca.

Konuşma düzenimizi şöyle düşünüyorum; 16-18 arası kitap imzalama. Saat 18'de konuşma. 19'dan sonra 20'ye kadar gene kitap imzalama. Saat yirmiden sonra da topluca bir meyhaneye gidiş. (not. Küflü konuşmayı dinlemeye lütfeden gelirse, meyhane programlarını düzenler artık.)

Büyük boy fotoğrafının bir an önce gönderilmesi.

Ricalarım ve özellikle zahmetlerin için çok çok teşekkürler.

Hamiş: geçenlerde Küflü'ye bir mektup yazmıştım. Nice zaman geçti, bir cevap alamadım. Oysa benim için önemliydi. Senden rica etsem, bir hatırlatsan. Ayrıca, şu bizim *"Asya"* için de bir haber gönderebilsen.

Demirtaş CEYHUN
25. 08. 1974

Attilâ İlhan arkadaş,

Kitabıma gösterdiğin yakın ilgi doğrusu beni sevindirdi. Hele soruşturma düzenlemen, pardon, konuşmadaki soruları bizzat senin hazırlaman bence işi daha bir önemli kıldı. Son

günlerde, bir çeşit fikri masturbasyon içinde olan edebiyatçılarımıza karşı yeniden başkaldırmanın gereği ve yolları üzerinde düşünüyordum. Bu nedenle, senin *Kaynak*'ta ve *S.H.D.*de çıkan yazılarını bir kere daha gözden geçiriyordum ki, *Yeni Dergi*'de (yanılmıyorsam) Mustafa Baydar'ın Nazım'la ilgili yazısını okuyunca bu işin periodik süresinin de dolduğuna iyice kanaat getirdim.

Attilâ, gerek Nazım'ın ve gerekse senin *Mavi*'cilerle birlikte başlattığınız ve geliştirdiğiniz bu başkaldırma hareketlerinin, her ne kadar istenilen büyüklükte alev çıkarmışsa da, istenilen miktarda geriye kor bırakmadığına inanıyorum. Bana öyle geliyor ki, bu her iki başkaldırmanın da tam bir başarıyla sonuçlanamaması (başarıyla sonuçlanamadıkları, birinciden sonra bir ikincinin gelişi ve şimdilerde bir üçüncüye ihtiyaç duyulmasından da anlaşılmaktadır. Orhan Veli başkaldırmasını, bu katagoriye katmıyorum, çünkü o bir şekilci başkaldırmadır, yani batılı burjuva özentisi bir başkaldırmadır.) yurdumuzda bir kadronun kurulamamasındandır. Ama şimdi, daha bir bilimci uyanışmanın olduğu kanısındayım. Mavi hareketinden şimdilerde kaç kişi ayakta bir düşünsene. Bu kadar fire verilmesine bence sebep, davranışların bilimsel itmeler nedeniyle değil de, tamamen içgüdüsel olmasındadır. Dolayısıyla da tükenme, kopma ve kaçmalar kolay olmuştur. Ama tekrar ediyorum, bugün artık böylesine bir hareket, çok daha olumlu sonuçlar getirecekmiş gibi geliyor bana.

Neyse, gözlerinden öperim. Cengiz'e selamlar.

Demirtaş CEYHUN
tarihsiz

YAĞMUR ATSIZ'dan ATTİLÂ İLHAN'a...

Sayın Attilâ İlhan Bey,

Hiç tanımadığınız birtakım kimselerden mektuplar almak belki sizin için artık şaşırtıcı bir durum olmaktan çıkmıştır. Fakat yine de normal şartlar altında her mektubun makul bir sebebe dayanması gerektiğinden müsaadenizle doğrudan doğruya bu mektubun yazılması sonucunu doğuran sebeplere geçmek istiyorum.

Batı Almanya'nın Münih Şehri'nde KINDLER-VERLAG (Kindler Yayınevi) adını taşıyan büyük bir müessese vardır ki özellikle çeşitli dallarda hazırladığı ansiklopedik mahiyetteki eserler dolayısıyla isim yapmıştır. Bu yayınevinin bundan birkaç yıl önce başladığı bu tür eserlerden biri ve belki de en büyüğü KINDLER WELTLITERATUR-LEXIRON (Kindler Dünya Edebiyatı Ansiklopedisi) adını taşımaktadır. Bu ansiklopedide en önemlisinden en kıyıda köşede kalmışına kadar yeryüzünün bütün yazılı edebiyatları, kaleme alındıkları dildeki orijinal başlıklarına göre alfabetik tasnife tabi tutuluyorlar. Mesela *"Zenciler Birbirine Benzemez"* (Die Neger aehneln einander nicht) N harfine değil de Z harfinde sıraya alınıyor. Sonra da eser, yazarı, eserin önemi ve konusu hakkında bilgiler veriliyor ve en sonunda da sekunder literatir, yani sözkonusu eser hakkındaki eserler bir liste halinde ekleniyor. Münih Üniversitesi Türkoloji Enstitüsü öğretim görevlilerinden olan annem Bedriye Atsız bu ansiklopedinin Osmanlı kadrosu kısmını üzerine almış durumda. Türkistan, Azerbaycan ve İdil-Ural bölgeleri başka uzmanlar tarafından hazırlanıyor. Bu ön bilgilerden

sonra lafı nereye getirmek istediğimi herhalde sezinlemişsinizdir.

Şimdi, fazla ilgi çekici bir konu olmamakla beraber, size birkaç kelime ile kendimden bahsedeyim. Sonra da olayı mutlu bir sona bağlamağa uğraşırım.

Ben Beyoğlu'nda geçen avare ilk gençlik yıllarından sonra yüksek öğrenimini (politoloji, devletler hukuku ve şarkiyat) Bonn Üniversitesi'nde güç bela tamamlamış ve sonra bir süre Fransa'da sürterek neticede evvelki yıl askerlik görevini yapmak üzere Türkiye'ye dönmüş bir –diyelim ki- insanım. Fransa'ya gitmeden önce birkaç ayımı Münih'te annemin sinirine dokunarak geçirmiş ve bu arada yediğim ekmeği helal etmek amacıyla, yukarıda izah ettiğim makalelerden on beş tanesini annem namına yazmak basiretini göstermiştim. Geçenlerde kendisine yolladığım bir mektupta, Türk Edebiyatı'nın 1950'den bu yana yetiştirdiği en önemli romancı sıfatıyla sizin bu ansiklopediye mutlaka girmeniz gerektiğini belirttim. Annem de fırsatı ganimet bilerek, "evladım, eğer sen büyük diyorsan herhalde büyüktür. Şimdi S harfi dizilmek üzere. Ben de seyahate çıkacağım için pek meşgul olamayacağım. Senin dehandan eminim. *Sokaktaki Adam*'ı iki saatte çıkarabilirsin. Aman sekunder literatürü ihmal etme! Gözlerinden öperim, canım yavrucuğum...", deyiverince iş yine benim dertli başıma düştü, oysa ben şu sıralarda feci şekilde Ayşin'e aşık olduğum için canım ciddi meselelerle uğraşmak istemiyor. Bununla birlikte gerek size karşı duyduğum derin hayranlık ve gerekse içimsıra taşıdığım sönmez hizmet ateşi biraraya gelerek beni mahkum duruma soktular (alea jacta est!!!)

Netice-i kelam: Bana özellikle *"Sokaktaki Adam"* ve ileride kullanılmak üzere hem *"Zenciler...."* ve hem de *"Kurtlar Sofrası"* hakkında yayınlanmış bütün makale ve yazıların adları, yazarları, yayınlandıkları yer ve tarihler, lütfen...

Başkaca: Bazı fırtınalı olaylar dolayısıyla bir kısmı Brüksel'de, bir kısmı Tours'da, bir kısmı da Almanya'nın muhtelif şehirlerinde ebediyete intikal eden kitaplarınızdan (bu-

rada rüşvet istiyorum!) *Bela Çiçeği, Yağmur Kaçağı, Zenciler, Abbas Yolcu, Ben Sana Mecburum...*

Sayın Attilâ İlhan Bey, ben halen Genelkurmay Tercüme Şubesi'nde çile doldurmakla meşgulüm. Ve bu çile bu ayın sonuna kadar sürecek. Ekim'in ilk haftasında Misak-ı Milli hudutlarını terketmek niyetinde olduğumdan ve ondan sonra S harfi zaten basılmış olacağından bu ricalarımı süratle yerine getirmeniz beşeriyetin müstakbel saadeti yönünden gayrı-kaabil-i tasavvur ehemmiyeti haizdir.

Zahmetiniz için şimdiden teşekkürlerimi sunarım.

Yağmur ATSIZ
Ankara - 10. 09. 1970

Aziz Ağabey,

Aslında şu anda çoktan buralardan gitmiş olmam gerekirdi. Fakat kesin olarak şu çirkef kuyusunun Taşlı Tarihini birkaç ay ertelemiş bulunuyorum. Ayşin ile evlendim. Canıma değsin, pek de iyi ettim. *Sokaktaki Adam* şu sıralarda basılmış olmalı. Annem "s" harfinin artık kapanmış olduğunu iddia eden sedeflilere, "Ben Uğurtan'la size bunu yollayacağımı daha seyahatimden önce söylemiştim. Siz unutmuşsunuz.", kabilinden bir numara yapmış. Yazık ki *"Kurtlar Sofrası"* için artık çok geç. *"Zenciler'*i mutlaka sokacağım. Halen Başbakanlık Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nde Dış Basınla İlişkiler Şefi'yim havalarındayım. Ama herhalde uzun sürmez. İçim nefret ve kinle dolu. Ankara'ya yolunuz düşerse sizi misafir etmek benim için büyük bir haz kaynağı olacaktır. Son şiirlerimden bir ikisini yolluyorum. Ha, unutmadan yeni yılınızı da kutlayarak size sağlık ve başarı dileklerimi iletirim. Ben *Duvar* .... ve *Bela Çiçeği* hariç diğer bütün kitaplarınızı sağdan soldan iç ettim. Sevgiler.

Yağmur ATSIZ
tarihsiz

Ağabey,

Bu sabah da söylediğim gibi *kindler* için yazdığım *"Zenciler"* makalesini yolluyorum. Orijinal metni de aynı posta ile anneme gönderiyorum. Gerçi bu biraz aceleye geldi ve biraz da şişirme oldu ama yine de oldukça iyidir. Şu sıralarda işim başımdan aşkın. Hala burada, yani Türkiye'de, oluşuma kendim de hayret ediyorum. Ama bir bakıma iyi oldu. İşlerimi buradan ayarladım. Kimse duymasın ama 1 Eylül'de *Almanya'nın Sesi* radyosu'ndaki işim başlayacak. *Yeni İstanbul*'un muhabirliğini aldım. Herhalde Temmuz sonuna doğru hareket edeceğiz. Ayşin de eski yeri olan televizyona dönecek. Bu arada bir dinlenme seyahati yaparak İzmir'e de gelmek istiyoruz. Görüşeceğimiz umarım. Sizi ararız. Selam ve sevgiler.

Yağmur ATSIZ
Ankara - 16. 06. 1971

Merhaba Ağabey,

Aradan bu kadar uzun zaman geçtikten sonra benden yine bir mektup almak belki sizi şaşırtacaktır. Karım Ayşin ve ben üç yıldan beri Almanya'dayız. Radyo ve televizyonda çalışıyoruz. Ben ayrıca ANKA ve *Cumhuriyet*'in muhabirliğini de yapıyorum. Bundan birkaç hafta önce, TDK'nun 1974 yılı şiir ödülü'nü aldığınızı gazetelerde okuyunca, zaten, hiç değilse birkaç satır yazarak, kutlamayı düşünmüştüm. Şimdi hem bu işi yapıyorum, hem de bir başka "iş" konusunda size başvurmak niyetindeyim.

Mesele şu: Tübingen şehrinde *Erdmann-Verlag* adında bir yayınevi var. Bu yayınevi, Stuttgart'taki *"Uluslararası Kültür İlişkileri Enstitüsü"* (veya buna benzer adlı) bir eyalet resmi kuruluşuyla sıkı bir işbirliği içinde. Dört ay kadar önce, örneğin *Türkiye* adında yedi yüz sayfalık bir ansiklopedik büyük eser yayınladılar. *Türk Hikayecileri Antolojisi*, v.b. gibi ki-

taplar da basıyorlar. Şimdi bir niyetleri daha var: Bir *Modern Türk Edebiyatı Antolojisi* basmak... Aşağı yukarı 1950'den bu yana yetişmiş belli başlı şair, hikayeci, denemeci, eleştirmen ve belki de romancıları içine alacak bu antolojiyi, öbür antolojilerden ayıracak nokta, ikinci bölümünde, yine çağdaş Alman yazarlarının Türkiye'ye ilişkin yazılarından da örnekler sunmak. Bu kitabı öce bir Türk yayıneviyle anlaşarak Türkiye'de Türkçe ve dört bin nüsha bastırmak istiyorlar. Bunun yarısını hemen satın alacaklar. İleride kitap Almanca'ya çevrilip burada da basılacak. Basan yayınevinin adı yanında tabii *Erdmann Yayınevi* de yazılacakmış. Hacmi 300 sayfa kadar olacak. Masraflara filan da tabii katılıyorlar. Şimdi antolojiye girecek sanatçıların seçiminde yardımcı olup bu işi geniş ölçüde düzenleyecek ve bir de önsöz yazacak tanınmış bir isim arıyorlar. Kitabın hazırlanmasında ben de yardım edeceğim ama tanınmış bir isim olmadığım için işe yaramam. Yayınevi bu işle uğraşmağa beni "memur" etti. Aslında biraz da ben istedim. Günlük koşuşturmadan biraz olsun kurtulmak için... Kitabın önümüzdeki Mart ayında basılması tasarlanıyor. Pek zor bir iş olduğunu sanmıyorum. Önemli olan, bir yayıneviyle anlaşmak ve sizin "evet" demeniz. Bana bu konuda ve lütfen "çok ivedi" olarak kararınızı bildirir misiniz? Doğrusunu söylemek gerekirse benim bu mektubu bundan bir ay, hatta iki ay önce yazmam gerekirdi. Fakat siz de gazetecilik ettiğiniz için bilirsiniz. Günlük işleri kovalamaktan insan bazen ihmalci oluyor. Tabii Erdmann Yayınevi size bu iş için bir "şerefiye"de ödeyecek. Gerçi bu, artık ömrünüzün sonuna kadar hiç çalışmadan rahatça yaşamanızı sağlayacak bir para olamaz ama, fena da değildir sanıyorum. Yeter ki siz evet deyin. Frankfurt Uluslararası Kitap Fuarı'nda bunlar Nebioğlu'ndan biriyle, yahut da Bay Nebioğlu'nun bizzat kendisiyle, konuşmuşlar ve adam bu işe büyük ilgi göstermiş. Dört bin basıp, telif ücretlerini de Alman'a ödettikten sonra üstelik peşin peşin iki binini de satmayı garantiledikten sonra ilgi göstermesi normaldir. Şimdi siz bana lütfen, bu konuda ne düşündüğünüzü ve hangi yayınevinin sizce uygun olduğunu

bildiriverin. Hatta hemen bu yayıneviyle temasa geçerseniz, Erdmann'a elle tutulur bir öneriyle de çıkmış oluruz. Çünkü Erdmann'ın (sahibinin adı da böyle) asıl istediği, bizim seçtiğimiz bir yayıneviyle iş görmek.

Bana fi tarihinde, bir iki kitabınızı yollayacağınızı vaadetmiştiniz. Hiç değilse *Duvar*'ı yollarsanız ne iyi olurdu. İlişikte bir iki denememi yolluyorum. Acaba beğenecek misiniz? Acele cevap bekliyorum. Sağlık dileklerimle ve içten selamlarımla.

Yağmur ATSIZ
Rodenkirchen - 25. 11. 1974

HİLMİ YAVUZ'dan ATTİLÂ İLHAN'a...

Sevgili Attilâ ağabey,

Ne zamandır, yazacağım, diyorum, olmuyor. Bu kez *'Hangi Sağ'* gelince, zamanıdır, daha da gecikme, deyip yazıyorum.

Önce şu: kitaplar için, yürekten teşekkür ederim. Aslında, yazamayışımın nedeni, biraz da senin *Bilgi*'den ayrıldığının söylenmesi. Geçenlerde, İzmirli bazı genç arkadaşlar, senin yeniden İzmir'e döneceğini, *Demokrat İzmir*'in başına geçeceğini söylediler. Gazete yeniden çıkıyormuş, doğru mu?

Kitabın adı *'Hangi Sağ'* yerine, *'Hangi Doğu'* olmamalı mıydı? Bence yazılara daha uygun düşerdi.

'Hangi' dizisiyle, yararlı bir işi başlattın, sürdürüyorsun. Bundan sonraki *'hangi'*, bence, *'Hangi Şiir'* olmalı. Şiirlerini okumamızı, düşüncelerimizi söylememizi ısrarla isteyen o kadar çok genç şair var ki! (Kuşkusuz, bana gelen gençlerin en azından on katı sana geliyordur). Üstelik, sen çok daha iyi bileceksin çoğu şairlerimiz (gençleri söylemiyorum), yaptıkları işin ne olduğunun farkında değillerdir, olmaları da mümkün değildir. Özellikle geleneksel Türk şiiri bağlamında, kuramsal bir deneme ne yararlı olurdu!..

Bir de şu: *'Felsefe ve Ulusal Kültür!'*, *'Roman Kavramı'*ndan ne haber? Daha bitmediler mi? Bilgi, yeni baskılarını yapmayı düşünür mü? Yeni bir düzyazı kitabı (Hilmi Yavuz'dan) basmayı düşünür mü?

İstanbul'a yolun düşmez mi, TDK kurultayı için temmuzda Ankara'da olacağım, olmazsa o zaman görüşürüz artık.

Tekrar teşekkür ederim, sevgili Attilâ ağabey,

Hilmi YAVUZ
15. 05. 1980

İLHAMİ SOYSAL'dan ATTİLÂ İLHAN'a...

Attilâ kardeş,

Böyle durup dururken benden bir mektup alınca şaşıracaksın belki... Ama şaşırmayabilirsin de, böyle kırk yılda bir ve beklenmeyen zamanlarda gelen tanış mektuplarının angarya mektupları olduğunu kestirebilirsin de hemen. Her ne hal ise...

Ben, Türk basını üzerine, basının tarihçesi, gazeteler, gazeteciler, gazetelerin finans kaynakları, ilan ve reklam durumları, politik eğilimleri, yaptıkları zikzaklar, iktidar-basın ilişkileri, vb. konuları kapsayan, sistemsizliğim yüzünden azıcık da kırkanbara benzer bir kitap hazırlamaya çalışıyorum. Ne var ki, Ankara ve İstanbul basınını bir ölçüde bildiğim halde, bölge gazeteciliğinin en yoğun olduğu yer olan İzmir ve İzmir basını konusunda genel bilgilerin ve yazılıp çizilenlerin dışında pek bir şey bilmiyorum.

İşte işin bu noktasında aklıma adın geldi. Bu ricamın patlaması bunun üzerinedir...

Çok zamanını almaz isem, Ege basınının içinde bir kişi olarak bana, notlar göndererek, bildiklerini aktararak yardımcı olur musun?

Öyle çatık suratlı, bilimsel görünüşlü bir kitap hazırlamak niyetinde değilim. Basının daha çok bilinmeyen yönlerini, alaveresini, dalaveresini, içinde yaşayanların çektikleri çileleri ve sürdükleri sefayı ortaya koymak istiyorum. Tabii varsa skandalları, yolsuzlukları ve rezaletleri de yazmaktan geri kalmak niyetinde değilim.

Bana bu konuda görüşlerini, bildiklerini bir de Ege basınında ya da Üniversitesinde –varsa- yayınlanmış, benim gözümden kaçmış olacak yazı ya da yayınları gönderebilir ya da nerelerden sağlayabileceğimi bildirebilir misin?

Daha kısası ve kestirmesi:

Bana nasıl yardımcı olabileceksen öylece yardımcı olur musun?

Ricam bu. Gerisi selam ve kelam...

Bu arada, *Duvar* için yazdığın önsözün pardon arka kapak yazısını bir harika olduğunu söylemeden geçemeyeceğim. Bir nehir roman olacağı anlaşılan *Bıçağın Ucu*'nun gerisini de merakla bekliyorum.

Tekrar selamlar ve sevgiler, hoşça kal.

İlhami SOYSAL
Ankara - 06.09.1973

Kardeşim Attila İlhan,

Önce cevap mektubunu, ardından da İzmir Gazeteciler Cemiyeti Raporu'nu aldım.

Sağolasın, var olasın.

Mektubunda bilmem ki bu kadarı yeter mi diyorsun. Çok bile.

Nurdoğan Taçalan'la ilişki kurdum, Şemsi Katıltan'a mektup yazdım. Henüz bulamadım, sözünü ettiğin Toplumsal Araştırma Derneği ama onu da nasıl olsa bulurum. Bütün bunların yanı sıra, en önemlisi de Rapor'un arkasındaki bilgiler. Ben başka yerde mümkünü yok bunları ele geçiremezdim. Tekrar tekrar teşekkürler.

Antoloji için yazdığın yüreklendirici sözler için de eyvallah. Bu konuda çok küfür yedik de bir de dosttan ve de yetkili, bu konuda konuşmaya en çok hakkı olan birinden "merakla bekledim, zevkle okudum" sözlerini işitmek bana büyük bir armağan oldu.

Bıçağın Ucu'nun ardını ve yeni şiirleri sabırsızlıkla bekliyorum.

Gözlerinden öper, teşekkürlerimi tekrarlar, sağlıklar dilerim.

İlhami SOYSAL
Ankara - 18.9.1973

Kardeşim Attilâ,

Aslında sana bu satırları "halet-i ruhiyemin en namüsait olduğu bir vakitte" yazmaya başladığım için sen de ben de şanssızız... Ama öyle bir bunaldım, öyle bir sıkıldım ki şu anda, hadi dedim günlerdir kafamdan geçirdiğim işi yapayım, Attilâ'ya mektup yazayım. Hem oyalanırım, hem bir görevi yerine getiririm hem de belki ender bulunur düzeyde bir dostla yarenlik ederken belki iç sıkıntımı unuturum...

Bunca karmaşık ve karışık istekten kaçını yerine getirebileceğimi ise kestiremiyorum şimdiden...

Önce sana karşı bir de değil, iki teşekkür borcumu yerine getirmem gerek.

İlki, *"Fena Halde Leman"*ı imzalayıp gönderdiğin için çok gecikmiş bir teşekkür. Belki bu işi yedi sekiz ay önce yapmam gerekirdi. Olmadı, geciktim.

İkincisi de *"Dersaadette Sabah Ezanları"* için...

"Fena Halde Leman" adlı romanın için izlenimlerimi söyleyeyim önce.

Fena Halde Leman adı, fena halde tuttu... Birlikte hapis yattığımız sağlı sollu çeşitli görüşlü arkadaşlardan sık sık bu sözü duyuyorum tekerleme halinde... Herhangi bir konuda –uygun düşsün, düşmesin- bir duygularını belirtmek istediler mi hemen; *"Fena Halde Leman"* diyorlar.

Üstelik sanırım ki bir kısmı, kitabı okumadıkları halde adını tutuyorlar, dillerine pelesenk ettiler...

Bana gelince:

Kitabın giriş bölümünde, hani o *Demokrat İzmir* gazetesinin mutfağını anlattığın bölümde çarpıldım...

Bu kadar sıcak, bu kadar ilgi çekici, böylesine hızlı pek az roman girişi gördüm. Yerli-yabancı şimdiye dek okuduğum yüzler ve belki de binlerce roman içinde...

Romanı bitirdiğimde ise bir kez daha çarpıldım... Attilâ bu romanı yazmasaydı ne yitirirdi diye düşündüm.

Konuya, kurguya, anlatıma, ustalığına diyecek hiçbir sözüm yok. Hayranlıktan öte...

Ama o işlediğin durmadan yenilediğin ve *Fena Halde Leman*'ı okurken zaman zaman bana "yetti artık be!.." dedirten cinsellik konuları var ya, işte onlar beni bezdirdi. Romanı da gözümde "yazılsa da olurdu, yazılmasa da" düzeyine indirdi.

Görüşlerimi bunca açıkça yazıyorum, söylüyorum diye umarım ki bana kızmıyorsundur. Ben sanatçı husumetinden, -ama sanatçı senin gibi gerçek sanatçı olduğuna inandığım biriyse- çok korkarım... Korkarım ama gene de bildiğimi söylemekten de geri kalmam. "İdare-i maslahatçılığı" sevmiyorum Attilâ... Beni anlayacağını biliyorum.

Romanda, edebiyatta, hatta basında cinsellik konusunun kurcalanmasına karşı bir yobaz mıyım? Bu sorunu –insanın, daha doğrusu canlının ayrılmaz, yok sayılamaz bir parçası olan bu sorunu- gözardı etmekten yoksaymaktan yana bir tutucu muyum? Sanmıyorum... Kendimi her konunun açık açık yazılıp konuşulup tartışılabileceği bir gerçekçi sayar ve sanırım. Peşin "tabu"larım yok sanısındayım.

Benim sana itirazım, bu konuyu niye işliyorsun diye değil. Abartıyorsun, çok abartıyorsun ve cinselliği salt tersinden, sağlıksız, toplumlarda genellikle ters sayılan ilişkiler açısından vurguluyorsun diye... Ve de konuya baş sorun, tek sorun diye yaklaşıyorsun veya böyle bir izlenim veriyorsun diye...

Yanılıyor da olabilirim, çok inatlı ve büyük savlar ardında değil ama benim kanım bu...

Bir noktacık daha.

Senin roman kahramanların içinde neden hiç olağan cinsel birleşim tutkusunda olan, bu işi abartmadan sıradan bir insanlık ve duygu birleşimi olarak ele alan yok? Diye bilirsin ki, son romanımda "Nevser" tipi var ya... Acaba? O da bir anlamda bir firijid, bir doyumsuz, hasta ve sakat tip değil mi? Bana o da, "Münif" de çok sağlıklı – tabii cinsel açıdan söylüyorum- kişiler gibi gelmedi...

Evet *"Fena Halde Leman"* ve bu vesileyle de genellikle roman kişilerin için diyeceklerim şimdilik bu kadar.

Ben, el yazısı yazmakta çok güçlük çektiğim için –burada da daktilo makinası kullanamadığımdan- düşüncelerimi rahatça derleyip, toparlayıp aktaramıyorum. Dağınıklıklar, savrukluklar olduysa kusura bakma. Bir de bunları yazarken yürek ezen bir sıcak ve sürekli elime, koluma, ağzıma burnuma konup beni çılgına çeviren bir sinek denizi içinde yüzüyorum ki hiç sorma. Zaten burda biraz da –biraz değil büyük çoğunluklamoralimi bozan bu kara sinekler. Dayanılır gibi değil. İnsanın canını burnuna getiriyorlar...

Gelelim *Dersaadette Sabah Ezanları*'na...

Seni bir kez daha kutlarım Attilâ İlhan!..

Roman dediğin işte böyle olur... Nefis bir şey... İçer gibi okudum. Döndüm döndüm sayfalarını bir kez daha çevirdim. Bittiğinde elinden oyuncağı alınmış çocuğa döndüm. Kendi kendime and ettim. "şurdan çıkar çıkmaz, başta *Kurtlar Sofrası* olmak üzere *Bıçağın Ucu*'ndan başlayıp, *Aynanın İçindekiler* dizisini bir kez daha ve dikkatli okuyayım" diye... Arada elbette *"Zenciler Birbirine Benzemez"*i de okuyacağım. Bir daha okumak içimden gelmeyecek olan. olsa olsa *Fena Halde Leman*'dır.

Buna da kötü romandır diyemiyorum. Çağdaş Türk romanı içinde kuşkusuz ki bir yeri kendine özgü bir düzeyi var ve olacaktır da. Ama ben sevemedim. Bir kez okudum ya yeter derim.

Bu son romanında hemen dikkatimi çeken bir şeyi söyleyeyim önce. Çok düzeltme hatası var. Yararı olursa yazayım:

Sayfa 19'da 5 satır "tavan", "yavan" olacak.
Sayfa 27'de 1 satır "ayı", "aynı" olacak.
Sayfa 37'de 1 satır "rüzeli", "güzeli" olacak.
Sayfa 85'de 9 satır "teminat altında" olacak.
Sayfa 98'de 13 satır "hamınne'm", "hanımne'm" olmalı.
Sayfa 127'de 19 satır "tecilli", "tescilli" olacak.

Sayfa 130'da 8 satır "gibi", "dibi" olacak.
Sayfa 179'da baştan 5 satır tekrar var.
Sayfa 288'de 27 satır "yarı", "yumru" olacak.
Sayfa 292'de 7 satır "dişleri", "dişler" olacak.
Sayfa 292'de 8-9 satır "mı"lardan biri fazla.
Sayfa 317'de 33 satır "mahsubinin", "mensubinin" olacak.
Sayfa 317'de 36 satır "külli", "küllisi" olacak.

Zeki Akıncı dikkatli bir düzelticidir ama, nedense bu son kitabında o dikkatliliği gösterememiş. Bunlar benim gördüklerim. Daha da görmediğim kimbilir ne kadar vardır.

Bir de 210. sayfa'da 1908 yılında Meşrutiyet ilanı öncesini anlatırken, Binbaşı Enver Bey'i, dağa çıkan ilk Osmanlı subayı imiş gibi gösteren bir anlatımın var. Bilirsin, ilk kazan kaldıran Resneli Niyazi Bey'dir. Enver yanılmıyorsam ondan bir gün sonra çıkar yola... Bu noktayı bir tahkik etmelisin...

Dersaadet'te Sabah Ezanları için söyleyeceğim son şey şu:

Bağımsız, başlı başına da çok güzel bir roman. *Aynanın İçindekiler* dizisi içinde de yerine oturan bir roman. Seni tekrar tekrar kutlarım.

Romanı bitirip bir kenara koyduğum zaman aklımdan geçeni de sana yazayım.

Bu dizi, bu kitapla noktalanmamalı...

Bir de hatırlatma:

1900-1920 dönemi dilini, anlatımını kullanman son derece olağan. Yaptığın alıntılar da o eski dille... Bu da doğru. Ancak gözden kaçırdığın bir nokta var sanıyorum. O da günümüz ve hele gelecek kuşaklar okur yazarlarının bu dili anlamakta güçlük çekecekleri. Sen-ben, elli yaşı geride bırakmışlar için o dil anlaşılmaz sayılmaz ama, örneğin bizim Alev'i düşünüyorum –ki oldukça iyi ve inatçı bir okuyucudur- çok lafı anlamak için zorluk çekecektir. Günümüz gençlerine *Dersaadet*'in *İstanbul* olduğunu anlatmak bile ayrı bir çaba gerektirir.

Ne yapmalı acaba? Dipnotları mı koymalı? Sona bir sözlük mü eklemeli? Dahasını söyleyeyim, mealen ne demek istediğini çıkarabiliyorum ama, benim bile arada ne olduğunu kavrayamadığım Fransızca ve Almanca bazı sözler ve cümleler var. Bazısının çevirisini dipnotunda göstermişsin, bazısını göstermemişsin. Her okuyucu da illa senin kadar entelektüel olmak zorunda mı be kardeşim? Bir de, bir yerde, şimdi sayfasını tam çıkaramıyorum, Paris yosması Armande'yi de Bacaksız Abdi Bey diliyle konuşturmuyor, düşündürüyorsun. Konuştursan, olabilir, aktarsan Abdi Bey denebilir... Ama düşündürmek... Yadırgatıcı...

Pardon, pardon... Sana bir üçünü teşekkür borcum daha var:

Hangi serisinden *"Hangi Atatürk"* kitabın için. O kitabı günümüzde çok kişiye zorla okutmak gerek. Boş laf etmesin diye...

Evet, şimdilik yazacaklarım bu kadar.

Beni sorarsan, iyiyim. Yedinci ayın içindeyim ki "yatıyorum"... Daha ne dava var ne bir şey... Suçumu bile bilmiyorum kesinlikle... Senin gibi romancı olsam, iyi bir roman çıkabilirdi yaşadığım bu son maceradan da...

Ev adresini bilemediğim için Küflü aracılığı ile gönderiyorum bu mektubu. Ona da selamımı söyle lütfen. Yazarsan sevinirim. Gözlerinden öperim kardeşim.

Not: Burda senin romanların kadar ve belki daha çok şiirlerini de seven, bir çoğunu ezbere okuyan arkadaşlar var. Sık sık kulaklarını çınlatıyoruz. Dahası radyo ve televizyonda senin SULTANIYEGAH şarkısı söylendi mi kulak kesiliyoruz. Bu şarkı da *Fena Halde Leman* kadar tuttu...

İlhami SOYSAL
Merkez Komutanlığı Tutukevi
Ankara - 10.07.1981
GÖRÜLMÜŞTÜR - 13 TEMMUZ 1981

Kardeşim Attilâ,

Gecikmesinde hiçbir taksiratın olmayan mektubumun cevabını aldım. Yeni şiirlerinin yanı sıra tezgahta iki de yeni romanın olduğu haberine nasıl sevindim bilemezsin. Aklımın ermediği tek şey, senin gibi bir insan için ideal şehir olan Ankara'yı bırakıp İstanbul'a gitme haberin oldu. Neyse, hayırlısı olsun. Özgürlüğümüze kavuşur, İstanbul'a yolumuz düşürse çalacak bir kapım daha oldu demektir...

Sana, hakkımda ki davadan uzun boylu söz etmeye gerek görmüyorum. Gazetelerden okuduklarından iyi-kötü bir fikir sahibi olmuşsundur sanırım. Bu haftanın sonunda, özgürlüğümden koparılışım tam bir yılını dolduracak. Daha üçüncü duruşmaya sıra gelmedi. Ocak 1982'nin 18'inde bu üçüncü duruşma. Davamda benden başka tutuklu kalmadığına göre ben tek başıma bir örgüt gibiyim.

Bir yerlerde birilerinin tavuğuna kışt demişim ama, nerde, nasıl, kime kestiremiyorum. Öyle fazla vesveseli biri değilim ama aklıma ister istemez benim *Masonlar* kitabı geliyor. Bunun ceremesini mi çekiyorum acaba? Bilemiyorum.

Her ne hal ise... Bizim de kaderimiz böyle çizilmiş. Ülkemizin her alabora oluşunda bizim de kısmetimize sanıklık, hapislik düşüyor biraz. 1950'de böyle, 1960'da böyle, 1971'de böyle, 1980'de böyle...

Ama yaşlanmışım galiba ki, en zor bu sonuncusu geldi. En de uzun süreni oldu. Düşünebiliyor musun, koskoca bir 1981 yılının yaşamımda hiç yeri yok.

Garip bir duygu bu...

İçerde ne mi yapıyorum?

Bilirsin, benim, yazmazsam okumaktan başka yapabileceğim pek birşeyim yoktur. Dolayısıyla okuyorum.

Ne var ki okuma olanaklarım da oldukça sınırlı. Çünkü tutukevi yönetmeliği gereğince içeriye gazete ve dergiler dışında Atatürk ve Kurtuluş Savaşı'yla ilgili kitaplardan başka bir

şey girmiyor. Bu böyle olunca da işler çatallaşıyor. Benim bu konularda aşağı yukarı okumadığım kitap kalmamış. Ne yapalım? Hadi okuduklarımı bir daha okumaya başladım:

Nutuk, Söylev ve Demeçler, Karabekir'in *İstiklal Harbi Hatıraları*, Hasan Rıza Soysal, Nafi Atıf Kansu, Yunus Nadi, Kılıç Ali, Ali Fuat Cebesoy, Fethi Okyar, Rauf Orbay, Fahreddin Altay, gibi yakınlarının anıları. Sabahattin Selek, Şevket Süreyya, Hikmet Bayur, gibilerin yazdığı biyografi ya da tarih araştırması kitaplar. Sonra Prof. Suna Kili, Kemal Zeki ve daha bilmem kimlerin yazdıkları...

Ben bunların yüzde doksanını okumuştum. Bir daha okudum. Derken kitap alışverişini serbest bıraktılar bir aralık. Biraz Edebiyat dünyasında dolaştım, romanlar, hikayeler, şiirler, falan... Gerçekten okunmağa değerlerin yanında bir sürü de abur-cubur tabii... Bir de bilirsin benim siyasi tarih ve anı kitapları okuma merakım vardır. *Tarih-i Cevdet*'ten *Kısas-ı Enbiya*'ya kadar bir dizi de böylesi kitaplar okudum. Sonra gene kısıtlama geldi. Ama ben de bu ara, yeni bir hazine keşfettim. Cezaevine girmesinde hiçbir sakınca olmayan bir dizi kitap...

Harp Tarihi Dairesi'nin Kurtuluş Savaşı ile ilgili yayınları... Bir aya yakın süredir bunlarla haşır neşirim. TÜRK İSTİKLAL HARBİ İDARİ FALİYETLERİ diye yediyüz sayfaya yaklaşan kocaman bir cilt devirdim. Ardından İSTİKLAL HARBİNDE BATI CEPHESİ onun da ardından DOĞU CEPHESİ... Daha da sırada hayli var. İÇ İSYANLAR, DENİZ SAVAŞLARI, SAKARYA SAVAŞI, BÜYÜK TAARRUZ, CENUP CEPHESİ, KOMUTANLARIN BİYOGRAFİLERİ, falan filan...

Yani anlayacağın en azından daha bir-birbuçuk aylık okuyacak malzemem var. Ve nedense bir yıldır akıl etmediğim, etmediğime de şimdi üzüldüğüm bir şey yapıyorum. Okurken notlar çıkarıyorum.

Niyetim bütün bunları tarayıp bir ya da iki kitap ortaya çıkarmak. Vaktiyle de seninle konuşurduk ya, biri ATATÜRK'ÜN ÇEVRESİ... Bu çevrede kimler vardı. Atatürk'le

birlikte nereye kadar yürüyebildiler, neler dediler, neler yaptılar, Atatürk bunlar için neler dedi, vb.

İkincisi daha uzun süreli bir çalışma... Başından sonuna kadar Kurtuluş Savaşı süresince adları şu ya da bu biçimde kitaplara geçmiş kişiler kılavuzu... Öyle çok bilinenler değil. Yani Cebesoylar, Karabekirler, İnönüler, Çakmaklar, Rafet Paşalar falan değil... Elbette bunlar da olacak da, ama asıl adları ve kişilikleri unutulup gitmiş olanlar...

Örneğin bir Galatalı Şevket diye miralay var. İstanbul'da Anadolu ile irtibat sağlayan kilit adam. Kimdir, nedir, kurtuluştan ne oldu? Bir Köprülü Hamdi Bey var. Akbaş Cephaneliğini basıp Anadolu'ya kaçıran... Bir Keskinli Rıza bey var. Antep savunmasında bir Yörük Selim bey var, Silifke'de Emin Aslan bey... Doğu cephesinde bir Eyüp Ağa var, Kuvay-i Milliye Müfrezeleri arasında Konya'da kurulmuş büyük hizmetler etmiş 110 kişilik bir Arnavut müfrezesi var. 100 kişilik bir Yeşil Bayrak Müfrezesi, bir Bolşevik Taburu, Ege yöresinden Efeler, Erzurum'dan Dadaşlar, Karadeniz kıyılarında Reisler, Bahtgiray müfrezesi...

Böyle bir mektupta saymakla bitecek gibi değil bunlar.

Aslında bütün bunlar, üniversitelerin, bilim adamlarının, geniş kadroların yapması gereken araştırmalar. Biyografiler tek tek saptanmalı. Öncesi ve sonrası araştırılmalı, öyküleri objektif biçimde ortaya konmalı.

Ama nerde? Kim böyle deli pöstekisi saymaya heveslenir?

Bu kitapları okudukça ve düşündükçe daha iyi görüyorum. Biz millet olarak daha kendi Kurtuluş Savaşımızın tarihini bile doğru dürüst yazmamışız. Yazılanlar hep beylik basma kalıp şeyler. Her şeyin kolayına gidilmiş. Kolay ve yavan...

Harp Tarihi Dairesi, cilt cilt, kuşe kağıtlara kitaplar bastırmış. İyi de, bunlar bile, öyle üstün körü, öyle yavan, araştırmadan ve değerlendirme yapılmadan yazılmış şeyler ki, üstelik de yazarlığın da bir sanat, bir meslek olduğunun hiç mi hiç

farkına ve bilincine varmamış bir kadronun bir takım belgeleri karman çorban toparlamasından ortaya çıkmış ciltler bunlar.

Ah şu arşivleri bizlere verecekler de kitap nasıl yazılırmış göstermeli bunlara.

Ama hiç ilginç şeyler yok mu bu kitaplarda? Ohoo... Yüzlerce, binlerce...

Mesela Kurtuluş Savaşı boyunca cephelerde şehit düşen subay ve er sayısını Sabahattin Selek'in kitabından dolayı biliriz. 662 subay ve 8505 er... Peki bunun detayı nedir? Mesela, ünlü Doğu Cephesi Harekatı, Ermenilerle savaş Türk ordusuna neye mal olmuştur? Ben bu kitapları araya araya, saya saya buldum. Doğu Cephesi savaşlarında subay ve er olarak 46 şehit 76 yaralı ve 2 de tutsak vermişiz. İlginç değil mi?

Bu kitaplarda daha da böyle ilgi çekici pek çok bilgi var. Ama dediğim gibi darmadağınık, düzensiz ve üstelik de iyi değerlendirilmemiş... Mesela ben Mütarekeden sonra Trakya'daki Cafer Tayyar Paşa Kolordusunun –o sırada Cafer Tayyar daha miralay- ne yaptığını hep merak ederdim. Meğer Yunanlılar 20.07.1920'de Marmara Ereğlisi'ne çıkarma yapınca bu kolordu Yunanlılara esir düşmemek üzere Bulgaristan'a sığınmış... Orda enterne edilmiş...

Savaş boyunca Batı Cephesine trenle ikmal yapılabilmesi için kömür lazım. Bu kömür Zonguldak'tan alınmış. İtalyan ve Fransız gemileriyle Mersin'e götürülmüş. Oradan trenlerle Afyon üzerinden Ankara'ya getirilmiş.

Bir başka örnek:

AYDIN REİS ve PREVEZE adında iki gambot kaptanları İstanbul Hükümetinden kopup Ankara'daki TBMM Hükümetinin emrine girmişler ama, Karadeniz'de bunları saklayacak liman yok, Türk kıyılarında kalsalar, İtilaf donanması batıracak ya da esir edecek, bunun için Sovyetler'in Novosiski limanına gidip, yedi ay orda kalmışlar...

Al sana, günümüzde de yararlı olacak bir bilgi:

İngilizlerin ünlü bir Lord Curzon'u vardır, bilirsin birinci Dünya Savaşında Dışişleri Bakanı, Lloyd George Yunan-

lıları Anadolu'ya saldırtırken 18 Nisan 1919'da hükümetine verdiği bir muhtırada şöyle diyor:

"Selanik Şehrinin kapılarından beş mil öteye asayişi devam ettirmekten aciz olan Yunan Hükümetine bütün İzmir vilayetine nizam ve asayişi kurmak vazifesi emanet edilebilir mi?"

THE NEAR EAST Gazetesine de şunları yazıyor:

"Rumlar ve Ermeniler nankör ve samimiyetten yoksundurlar. Türk ise cesur ve namuskârdır."

Sevgili Attilâ İlhan,

Uzun süredir yazı yazmaya yazmaya dolmuşum demek ki şimdi sana mektup yazacak yerde tarih anlatmaya kaptırmışım kendimi. Bağışla...

İşte ben böyle şeylerle avutup duruyorum kendimi.

Bu kadar baş ağrıttığım yeter.

Hasretle gözlerinden öperim kardeşim. Yeni yılın mutluluklar getirsin dilerim.

İlhami SOYSAL
Merkez Komutanlığı Tutukevi
Ankara-20.12.1981
GÖRÜLMÜŞTÜR - 21 ARALIK 1981

PINAR KÜR'den ATTİLÂ İLHAN'a...

Sevgili Attilâ,

Genellikle böyle densizlikler yapmam ama, bu kez ille de içimden geldiği gibi yazmağa karar verdim. İçimden geldiği gibi yazamamak, daha doğrusu yazıvermek korkusu, nasıl başlayacağımı bir türlü bilememek (özellikle hitap) öteden beri mektup yazmaktan vazgeçmek nedeni olmuştur benim için zaten. Roman yazmayı az buçuk biliyorum belki ama, mektup yazmayı hiçbir zaman öğrenemedim.

Aslında bu yazdıklarımı karşılıklı konuşabilmemiz gerekirdi. (Burada yeni paragraf gerekir miydi, hiç bilmiyorum.) Karşılıklı konuşmalıydık, çünkü iç dökeceğim ve de yardım isteyeceğim. Yazar kısmı derin iç dökmelerini mektuplara harcayacağı yerde romanlara saklamak ister, ufak tefek iç dökmelerini ise, ilerde aleyhte delil olur korkusuyla kağıda dökmek istemez. Ya da ben öyleyim bilmiyorum. Şimdi bu yazdıklarım arasında, ayıklanacak, yeri değiştirilecek nice sözcükler vardır kimbilir –ya da yeni Türkçeleri aranılıp bulunacak-! Sevgiler eskiyince geri istenen aşk mektupları gibi, bunu da geri yollamanızı ya da okuduktan sonra yakmanızı isteyebilir miyim acaba? Sevgi... Sevgi'nin ölümü canıma okudu. Biliyordum, bekliyordum birkaç aydır... Birkaç aydır canıma okuyordu zaten. Yakından tanıdığımdan değil, ancak bir uzak merhabamız vardır. Uzaktan beğenirdim, severdim; gıpta ettiğim ender kadınlardan biriydi. Bir yerde romandaki Aysel'e duyduğuma benzeyen, benim yapamadıklarımı yapmak cesaretine sahip kişilere duyduğum hayranlığı duyardım ona da... Türk yazarları arasında da en sevdiklerimden biriydi. Gene de böylesine altüst olmamın asıl nedenini bilmiyor değilim. Identification meselesi.

Kırkıma varmadan öleceğime inandım ben de. Eskiden elli derdim, babam ellisinde öldüğü için... Ama asıl kötüsü, elli olsun, kırk olsun, hatta yüz olsun, yapmak istediklerimin –yazmak, yatmak, sırasıyla harf değişiklikleriyle uzar gider bu- onda birini yapamadan öleceğim... Ve bu sıkıntı içinde, şimdi yapabileceğim o onda biri bile yapamadan –en azından oğluma daha yumuşak davranmak, Can'ın her gecesini zehir etmemek, tanıdıklara yalandan da olsa gülümseyebilmek (...)

Dolanıp duruyorum orta yerde. Görüyorsunuz yazı yazmak sırada bile değil. İlk romanı üç yılda bitirmem bir mucize aslında. İkincisini bunca kısa sürede okunacak duruma getirmem ise dinsel kitaplara bile sığamayacak bir olay –ne türlü bir koşuşma içinde yaşadığımı bilmiyorsunuz ki... Ama bu gidişle aklımı oynatacağım ve yazamayacağım artık. Oturup ilham da beklemiyorum üstelik. Makine başına şöyle bir rahat oturabilsem kağıda dökebileceğim neler var...

(...)

Verdiğim karar yıllardır içimi kemiren (aman ne kötü oldu, içimi kemirenden başka bir şey bulunabilirdi) sıkıntının bir sonucu aslında. Sevgi'nin ölümü olsa olsa bardağı taşıran damla oldu (al bir tane daha). Bir de çalıştığım yerde istediğim –hakkım olduğuna inandığım zammı yapmamış olmaları– iyi ki yapmadılar, kararımı verebildim, yoksa daha yıllarca sürünebilirdim. Kararımı verdim, işi bırakıyorum, gidiyorum, ayrılıyorum –yalnızca işten değil, İstanbul'dan Can'dan. En geç yılbaşında işten, Mart'ta da İstanbul'dan ayrılacağım. Bodrum'a yerleşmeğe karar verdim. Gerçi namlı bir yer ama, Temmuz, Ağustos ayları dışında güzeldir, ve de İstanbul'da yaşayamayacağım kadar ucuz. Bir iki tanıdığım da var yerlilerden, ucuz ev bulmama yardım edecek... Emrah'ın gidebileceği okullar var... Kararımı ilk size açıklamamın ve de sizin yardımınızı istememin nedeni ise; bir: Ahmet Küflü'ye söz geçirebilecek tek kişinin siz olduğunu bilmem; iki: moralimin yerin bilmem kaç yüz metre dibinde olduğu şu sırada bana karşı

ard niyetsiz olduğuna inandığım –sandığım? Bildiğim? İnanmak zorunda olduğum?- tek kişinin de siz olmanızdan... Neden bilmiyorum, belki yazdıklarınızı çok sevdiğimden, belki Nazım dışında şiirlerini baştan sona okuyabildiğim, arada bir iki dizesini –en olmadık zamanlarda- irticalen! Söyleyebildiğim tek şair olduğunuzdan... Her neyse işte, bana yardımcı olacağınıza inanıyorum –sanıyorum? Biliyorum!-.

(26.11.1976)

Görüyorsunuz, bir oturuşta bir mektup bitirmek bile olası değil... Eylül sonunda romanın kabasının kapağını kapattığım gibi duruyor, değil bir kelime düzeltmek, okuyamadım bile vakitsizlikten. Cüneyt Ayral'ın *Vatan Gazetesi* için gönderdiği soruları on beş günden fazladır cevaplayamıyorum... Bu gidişle, İstanbul'dan paçamı kurtaramazsam, keşfettiğiniz yazar patlamış bir balon olacak... Ama olmayacak; yardım ederseniz eğer. Yardım yardım dediğim şu: borç istemiyorum, yalnızca 1977 de kazanacağını hesapladığım paraların bana düzenli olarak ödenmesini sağlamanızı rica ediyorum. (...) Bugün *Cumhuriyet*'te çıkan yazılar arasında bir tek sizinki vardı, bir de Güner'in cümlesi. Ama o yalnızca güzel olduğu için. Ötekilerin hepsi Sevgi'yi bahane edip kendilerinden söz etmişler. Ne iğrenç millet bizimkisi!

Burada kesiyorum –akşam yemeği gene, neden hiç doymuyor şu insanlar?

Yakında, çok yakında, mümkün olan en yakın zamanda, kararımı kutlayan –ve de mümkün kılacak olan gerçekleşmesini- mektubunuzu bekliyorum.

Sevgiler, selamlar.

Pınar Kür
27.11.1976

Merhaba Attilâ İlhan,

Mektubunuzu dün akşam aldım. İlginize, romanı başarılı bulmanıza sevindim. Siz beğendikten sonra yazı kurulunun da beğeneceğine inanmak gibi bir istek var içimde; ve, bu durumda romanı burada başka bir yayınevine göstermeyeceğim. Kuruldan ve Ahmet Küflü Bey'den yazdan önce karar çıkar mı dersiniz? Bir an önce okumaları konusunda siz de yardımcı olursunuz, değil mi?

Yakında yeniden haberleşeceğimizi umar, bir kez daha teşekkür ederim.

Can'dan da selam. Hilmi'yi daha göremedim.

PS. O gün yanınızdan ayrıldıktan sonra doğruca gidip *Sırtlan Payı*'m aldım. (Bilgi Kitapevi'nden değil, Yüksel Çarşısı'nın altında bir yerden). Okuduktan sonra kafalarımızın epey birbirine uyduğunu görüp, kendi romanım için biraz daha umutlanmıştım zaten. Ayrıca, yıllardır hiçbir Türk romanında tümceleri sırf güzelliklerinden dolayı yeniden yeniden okuduğum yoktu. Demesi ayıp, *Bıçağın Ucu*'nu da okumamıştım. Şimdi ona başlayacağım. İstanbul'a olan küskünlüğünüz geçer de buralara yolunuz düşerse uzun konuşmak isterdim.

Yeniden saygılar.

H. Pınar KÜR
İstanbul - 13 Mayıs 1975

Merhabalar,

İlişikteki iki öykü son bir ayın ürünleri. Doğrudan doğruya dergiye değil de size göndermemin nedeni Ankara'daki dergilerin yöneticilerini hiç tanımamam. Sizin elinizden giderse hem kaybolmaları olasılığı kalmaz, hem de yayınlanmaları çabuklaşır sanıyorum. Bu nedenle, *Taksim-Maçka*'yı Türk Dili'ne, *F.Z'nin Bavulu*'nu da eğer derginin basılması ya da öykü-

nün dergiye girmesi çok süre almayacaksa YAZI'ya vermenizi rica edebilir miyim? *"Sevda Öyküleri"*nin ikincisini de yazmağa başladım. Ayrıca, öyküler hakkındaki düşüncelerinizi öğrenmek de beni çok sevindirecek.

YANKI'da hala hiçbir şey çıkmadı. Vaz mı geçtiler acaba? Vazgeçtilerse resimlerle yazıyı geri istemek mümkün mü? Resimleri her halükârda istiyorum zaten.

Asılacak Kadın'ın iyi gitmesine ve ikinci baskı hazırlıklarına çok sevindim. Ancak çok önemli bir ricam var: Ahmet Bey'e siz ısrar ederseniz kırmaz sanırım. *Yarın Yarın*'ın ikinci basımı da bununla aynı zamanda yapılsa ticari bakımdan da çok iyi olur. Kitabın hepten unutulmasından korkuyorum. Tükeneli nerdeyse iki yıl olacak.

Şimdilik bu kadar. Yakında haberleşeceğimizi ya da – İstanbul'a gelirseniz- görüşeceğimizi umuyorum.

Ahmet Bey'e çok selamlar.

Saygı, sevgi, en iyi dilekler.

H.Pınar KÜR
24.08.1979

AYLA KUTLU'dan ATTİLÂ İLHAN'a...

Sayın Attilâ İlhan,

Yukarıdaki tarihi bu kez özenle yazdım. Sonra da kontrol ettim.

Yaptığım komikliği bu sabah Ahmet Küflü'den öğrendim. Bu, tek bir yanlışlık ya da dikkatsizlik olsaydı sizden dilediğim bu özürle iş tükenirdi. Ama o kadar değil. Darmadağınık kafam bu günlerde. Umudum, darmadağın olmama neden olan şey ortadan kalktığı için bundan sonra, böylesi yanlışlıklar yapmamak.

Tekrar özür diler, saygılar sunarım.

Ayla KUTLU
Ankara - 06.06.1983

Sayın Attilâ İlhan,

SANAT OLAYI'nın yeniden çıkışı nedeniyle sizi ve tüm ekibinizi yürekten kutlarım. Bu sanat dergisi, insana umutlar getiriyor, güzel şeyleri paylaşacağı inancını estiriyor içinde.

Özellikle Romain Rolland'ı tanıtan yazıları ve dergi olarak böyle geniş bilgi sunma ilkenizi çok beğendim.

Kuşkusuz, sanat yapıtlarının uzmanlarca değerlendirilmesi uygulamanızdan ve benim bir romanımın ilk eser olarak seçilmesinden, dahası, saygın bir adın raporundan da kişisel olarak pek hoşlandım.

Bunun için teşekkür ederim.

İstanbul'dayken, Ülkü Karaosmanoğlu ile karşılaştığımızda, Sayın Köknel'in raporu üstüne söyleyeceklerimi öğrenmek istediğini söylemişti. Yazıya orada, ayaküstü şöylece bir

bakabildiğim için cevap vermem gecikti. Ankara'ya döndüm ve dergiyi İstanbul'dan iki gün sonra edinebildim.

Ekli olarak iletiyor, saygılarımı ve içten başarı dileklerimi sunuyorum.

Ayla KUTLU
Ankara - 05.11.1983

İSMET ÖZEL'den ATTİLÂ İLHAN'a...

Değerli ağabeyim Attilâ İlhan,

Size kolaylıkla ağabey demek cesareti ne sizinle bir kez oturup konuşmuş olmaktan, ne de benden yaşça büyük oluşunuzdan geliyor. Aslında nice kakavanın kafasına uyacak olsam size yazmam bile tuhaf olurdu. Oysa ben Ankara'ya vardığımın hemen ikinci günü size yazmayı gündeme aldım.

Politika konuştuk. Konuştuklarımız, konuşacaklarımızı umduğum değildi oysa. Politikadan kaçtığımdan mı; tersine şu günün politika cambazlarına benzemek istemeyişimden. O günlük siyasi tutumun çok güç bir kaynaktan beslenen asıl politik alanda temel bir farklılığa düştüğüne inandığımdan. Bence asıl politik olan insanı deşmekte gösterilen hünerdir. Yani insanda kıpırdanan neyse onu (elbet yaşamdan, çağdan ve çevreden soyut olarak değil) açığa vurmak, işaret etmek; böylece insanı yaşadığı ve yaşamak istediği ile kaynaştırmak. Bu genel çerçeve içinde tamamen anlaşmış olduğumuz konusundayım. Ama denebilir ki bu çerçeve öylesine geniş tutulmuştur ki bütün soylu yazarların bu noktada birleşmemeleri için hiç neden kalmıyor. Diyeceğim de o zaten. Toplumculuğun (diyelim ki siyasi tavrın) insanla ilgili olarak belirttiğim bu yanı aksadı mı temel fark başgösteriyor. Ama genel çerçevemiz içinde kalan öteki özel sorunları da bir bir ele almamız gerekir. Bunu daha sonraya bırakmak uygundur sanıyorum.

Bizlerin *Halkın Dostları* ile yürütmeye çalıştığı mücadele dürüst bir edebiyat kuşağının yetişmesine yardımcı olmak içindi. Bunda çeşitli nedenlerle pek başarılı olmadık. Ama savaşın henüz başlamış olduğunu da sanıyorum. Bu alanda gözüpek bir kavgayı yürütebilmek şansını hiçbir art niyete sahip olmadığımız için elimizde bulundurduğumuz da bir gerçek. (dergi olarak)

Dergiye yönelttiğiniz eleştirileri enine boyuna kafamda tarttım. Bunların bir çoğu zaten benim de düşündüklerimdi. İstanbul'a vardığımda bazı toplumcu yazarların yeni bir dergi hazırlığında olduklarını gördüm. Adı sanırım *"Gelecek"* oluyor. Genellikle 40 kuşağı diye bilinen toplumcu yazarların yönetiminde. *Halkın Dostları*'nı "kardeş dergi" bildiklerini söylediler. Bununla sizin sözünü ettiğiniz "KORO" iki dergi yoluyla gerçekleşecek sanırım. Belki genç yazarları derlemek daha çok bize düşecek. Hele dergi yeni biçimiyle birkaç sayı çıksın o zaman sizinle bir kez daha konuşmak isterim.

Asıl konuşmak istediğim şiir sorunlarıdır sizinle. Bu, elbet bir çok şeyle bağıntılı olarak düşünülür. Kesin inancım odur ki gerek Nazım Hikmet'i gerekse Attilâ İlhan'ı, Ahmed Arif'i ve öteki toplumcu şairleri, giderek toplumcu olmayanları da derinden değerlendirmek işinde bizim kuşağım omuzlarına epey yük düşüyor. Bu konudaki düşüncelerimi de bir sonraki mektuba bıraksam diyorum. Bu yargıma sizden gelecek tepkiyi şimdiden ölçemiyor olmanın etkisi olduğunu ekleyeyim. Ama hemen eklemekten kendimi alamayacağım bir şey var: *Sisler Bulvarı*'nın ikinci baskısından "Paris'e mahsus bir yağmur hayatı" mısramın "Paris'e sevgi..." olarak değiştirildiğini görmek bende şaşkınlık ve üzüntü yarattı. Her şair elbet kendi şiiri üzerinde istediği düzeltmeyi, değiştirmeyi yapma hakkına sahip. Ama sahip mi gerçekten? Söz konusu değiştirmeyi yaparken ne düşündünüz bilmiyorum, bildiğim şey bana o mısrayı yeni şekli ile okutamayacağımızdır. Zaten o şiiri bütünüyle kitaptan çıkarmış olsaydınız, nasıl olsa benden çıkartamayacaktınız.

O yağmur hayatı Paris'e "mahsus"tur.

Saygı ve içtenlikle

İsmet ÖZEL
Ankara - 02.04.1971

Ağabeyim Attilâ İlhan,

Kaç gündür mektubunuz cebimde, masanın üstünde, elimin altında bir yerlerde duruyor. Tek şey, bana bu güne kadar söylenmemiş tek şey kurcalıyor kafamı: "o şiirler geride kalmış aşamaların işaret taşlarıydı" Sağolun. Nicedir içimdeki sıkıntıya bir delik açılsın istiyordum. Ben biliyordum nerede olduğumu ya çevrem hep bana sanki ermiş gözüyle bakıyordu. Yani şiirim üzerine belirli bazı laflar ediyorlardı. Ama ben yürekli ve içten bir şiiri kurabilmek için, yepyeni bir solukla dolabilmek için bu güne kadar yazdıklarımın kapağı kapansın istiyordum.

Size çalışmalarımın bir bölümünü hemen gönderemediğim için üzgünüm. Ama önümüzdeki ay bazılarının size gönderilebilecek olgunluğa erişeceklerine inanıyorum. Tuhaf bir huyum var; kızmalarımı kıskançlıkla saklıyorum. Bir daha değişemez gibi gelinceye kadar kimseye okuduğum yok.

Önümüzdeki sayı bir yazım yer alacak *Halkın Dostları*'nda. Nazım'ın intihar teşebbüsüne varan bunalımı karşısında söylediğiniz bazı sözlere de değiniyorum. Onu kuşatan dogmatik düzen gereği bazı şeyleri söylemediği gerçeğini sizinkinden daha değişik yorumlayıp, olumluyorum. Düzyazı alışkanlığım gelişkin değil. Yazının bu yüzden aksayan yanları olabilir. Hele yayınlansın tartışırız.

Murat Belge Althusser'e oldukça sadık bir arkadaş. Ben bu konuda açık bir düşünceye varmış değilim. Açıkçası bizim kuşak Althusser'in cephe aldığı yazarların (Lefebre gibi) görüşleriyle yetişti. Yabancılaşma kavramı kuramsal olarak gözümüzde çürütülse bile bireysel rahatsızlığımızın ekonomik gerçeklerden değil, bu yaşadığımız dünyanın boğuculuğundan

doğduğunu yadsıyamayacağız. Yiğitlik, vefa, onur, sevgi gibi kavramların hayatımız açısından ne derece muharrik güçler olduğunu kabul etmemek elimizden gelmez. Kendi payıma ne Exupery'i ne Beat Generation yazarlarını defterimden silemiyorum. Benimsediğim politik görüşler açısından son derece yanlış yerde olsalar bile. Hasılı yazar olarak hümanist olmasa idik de yazardık, niçin yazardık açıklaması güç. Elbet bunu Sabahattin Eyüboğlu ve takımının hümanizmi ile karıştırmamak gerek. Bence o görüş öylesine edilgin ve dervişçe ki sıkı sıkıya bağlı olduğum atılımcı ve atak ruhla bağdaşmıyor. Kalan yanlış bir temeli var.

Yazacak çok şey var ama durumum şimdi elvermiyor. Bitirirken, bir iki satırla da olsa içimdeki koru körüklenmiş olmanızdan ötürü teşekkür edeyim. Daha iyi mektuplar yazabileceğim, hele çalışmalarım dilediğim rotaya otursun...

Sevgi, saygı

İsmet ÖZEL
Ankara - 13.04.1971

Ağabeyim,

Kaç gündür posta kutusunun kilidini sizden mektup bulmak umuduyla çeviriyorum. Neden böyle tez canlıyım, size ne yazdım ki onun karşılığını bekliyorum, pek açıklayamam.

Çalışmalarım umduğumdan yavaş gidiyor. Her gün sürekli değişiklikler yapıyorum kafamda. Kağıt üstünde yapacağım işler (her zaman olduğu gibi) bütün bu hazırlık tamamlanınca girişeceğim bir şey. Buna karşılık kağıtlar yine dolmuyor değil. Kendimi çok zorladığım, daha doğrusu belli bir sakatlığı kendime yaraşır görmediğim bir gerçek. Hele sağlıklı bir sol eylemin kendini hissettirmediği, her alanda yozluğun egemen gibi göründüğü şu dönemde bütün iş başa düşüyor. Kısacası koşulların bana imdat eylediği yok. Ama yine yaz sonuna çalışmamı bitirmiş olacağım. Ne tür bir sonuç alacağımı kestiremiyorum. Bugüne dek öyle disiplinsiz, yani kendimi belli bir akışa

kaptırarak yazdım, içimdekini kağıda dökmek için öylesine keyfi davrandım ki şimdi kabullendiğim program elimi ayağımı dolaştırıyor. Bana bir akıl verin.

Size geçen mektubumda sözünü ettiğim yazıyı yayımlanmaktan vaz geçtim. Yeterince olgunlaşmamış olduğunu görerek. Eskiden beri sosyalist mücadelede gerekircilik ve istemcilik arasındaki ilişki kafamı kurcalamıştır. Yazı bu konudaydı. Şiir söz konusu olunca da ucu Nazım Hikmet'le Attilâ İlhan'a geliyordu kaçınılmaz olarak. Ben kendi payıma Nazım Hikmet'i iradeci buluyorum. Ama onun iradeciliği oldukça doktrinedir. Şu örnekler açıklık getirir sanıyorum: (Ölümü düşünüyorum /demek ki arteryoz kleroz başlıyor bende) Bu tavır benim olumladığım bir tavırdır. Bilincin koşullara meydan okumasını (idealist bile görünse) hep doğru bulmuşumdur. Sol eylem içinde atılımcı ideolojik içerikten yana oldum. A. Arif'in gözümde olumlu yer tutuşunda bu hoşgörünün payı çoktur. (Bu belki bütün sol militanlar için böyledir.) Ancak yine Nazım'ın (Dünya ve insanları yüreğimde sır/ilmimde muamma değildiler) deyişi iradeciliğini gereksiz bir doktriner saplantıya ve şiirin araştırıcı içeriğini boşaltmaya götürüyor.

Bütün bunlara karşılık Attilâ İlhan'ın koşulları yani insana etkisi olan günlük olayları daha önemsediğini görüyoruz. Bu kanımca, şiirin kanlı canlı oluşunu sağlayan temel olgu. Aynı şey olayla insan bağını okurun yaşadığı hakkında derinlemesine bilinçlenmesini sağlayacak sağlamlıkta, keskinlikte kurduğu için önemli. Ama bu bilinçlilik atılımcı ve kışkırtıcı olmaktan çok uyarıcı (farkına vardırıcı) oluyor. Toplumcu şiirimiz içinde temel çizgiler bu ikisidir bence ve her ikisinin de gelecek için önemi büyüktür. Temel çizgi dediysem bunu kafamı kurcalayan gerekircilik ve iradecilik açısından aldığım için söylüyorum. Başka bakış açılarından başka mihenkler bulunabilir. Önem değişik alanlara kaydırılabilir. Bu konudaki düşüncenizi öğrenmek bana sevinç verecek.

Bıçağın Ucu'nu kim yayınlıyor? Ne zaman?

Halkın Dostları'nın Mayıs sayısında birkaç şiirim yayınlanacak. Onlar, üzerinde çalıştığım şiirlerden ayrı, o yüzden önce size göndermedim. Şöyle bir çıkıverdi. O gözle okuyun dersem kendime fazla hak mı tanımış olurum bilmem.

Bir de size *Devrim* gazetesinden bazı sorular soracaklar. Onlara cevap vereceğinizi umarım. Oradaki arkadaşlar kendilerine yardım etmemi istediler. Ben de ilk ağızda size, A. Arif'e ve R. Ilgaz'a bazı sorular yöneltin dedim. Böyle bir soruşturma için belli bir önyazı da yazarım. Mektubunuzu bekliyorum.

Saygı, sevgi

İsmet ÖZEL
22.04.1971

Sizden mektup almakta böylesine sabırsızlanan birinin yazmayı geciktirmesi bağışlanabilecek mi? Bir çok şeyi konuşmak için sanıyorum yüz yüze olmak gerekli, kağıt, kalem yeterli olmuyor. Gezim boyunca size bir şeyler yazmaya çalışacağım.

Saygı, sevgi

İsmet ÖZEL
(Kart) tarihsiz

Sayın Attilâ İlhan,

Gönderdiğiniz mektubu ve kitapları aldık. İlginiz bizi biraz daha güçlü kıldı. Dergiye yönelteceğiniz eleştiriler de bizler için büyük değer taşıyacak.

Teşekkür ederiz.

İsmet ÖZEL
tarihsiz

AYŞE KİLİMCİ'den ATTİLÂ İLHAN'a...

Merhaba Dost,

Sizi pek özledim. Hani, burnumda tutuyorsunuz desem, yeridir... Kimselere özlemim yok başka, ah ne ayıp... İnsanlardan, sevdiklerimden yorgunum...

Neden bilmem, kitabı daktilo etmemekte inatkarım. Dalga geçiyorum, adlarla oynuyorum. Her öyküden bir sayfa alıp, tek öykü imişçesine okuyorum bu desteyi... Oyun mu, tembellik mi, şımarıklık mı bilmiyorum bu yaptığımı... Bir süre, dosyanın üstünde yemek yedim, sonra masa alınca evime, bıraktım öyle yapmayı.

Çok tatsız, bereketsiz, dellendirici bir şey bu memurelik... Kendimi bir kalem ya da maşrapa gibi görmeden elimi çabuk tutup, kurtulmalıyım. Kura, tayin, yerleşme işleri oldu. Bir buçuk aydır görevdeyim. Ondan sonra Ege Ün. teklifte bulundu. Gafletten sıyrılıp, yanıtlayamıyorum onları da... Çünkü İzmir'de ayrı ev tutma projesi iki seksen yattı... Burada da beni Fellah komşulara emanet ettiler. Öyle bir denetim var ki evlerden ırak, çıt edemiyorum, çıt ettirmiyorlar. Ben çıt'sız nasıl yaşarım... (Zaten epeydir ölmekle iştigal ediyorum...)

Uzun, yorucu öyküler yazıp, habire onları okumaktan yoruldum. Demin bir fırsatını bulup, *Rahle* diye bir hikaye yazdım. İlk kez bir oturuşta yazıp bitirdim. Şaşırttı bu beni. Bunun hikaye olup olmadığı konusunda kuşkuya bile düştüm. *Rahle*nin ve Feride'nin acısı-matrak kaderi, herhal haylice hikaye...

Size gönderiyorum Mersin kartpostalı niyetine. Eğer bu hikaye ise, sizde dursun, kısa oluşu belki cazip kılar, alıcısı olur. Para mara da istemiyorum artık hikayelerime (*Kuytuda* hikayesinin İlyas ve Feride'si arasında örülmüş bu ikisi. *Kuytuda* ve *Rahle* arasında organik bir bağ var, bütünlük yaratıyorlar. *Kuy-*

tuda'yı *Türkiye Yazıları* Temmuz ya da Ağustos'ta basacaktı, nerdeee...)

Ad konusunda kendi kararımı verdim maalesef:

Tamir Görmüş Kızlar olacak ("Kitle baskısı" (!) neden oldu bu adı seçmeme.)

(...)

Burada, öyle müracaatlar, uzman olarak yakından ortak olduğum öyle vakalar oluyor ki, günlük ya da haftalık süreç raporları yazarsam, ilginç bir "uzman anıları destesi" mi oluşur, yoksa, öykü konularının çarçur edilmesi mi...Çok şenlikli bir yer, çok çeşnili bir sosyal coğrafyası var. Yazmak gerek, ister misiniz iki üç süreç raporu örneği yazıp gönderiyim size...

Buradakiler kitabımı biliyor, inanmıyorlar da, o Ayşe'nin ben olduğuma hala inanmıyorlar... Dairede otoriteyi uzmanlıkla değil, yazar yanımla kurdum (benden yana) İzmir radyosunda öyküm mü okundu, ben dinlemedim... Mektup yağıyor İzmir'den. Zekası ileri biri babama telefon etmiş, "*Yanlış Bilmesinler Bizi*'de kızın hep seni şikayet etmiş, radyoda bangır bangır okumuş" diye. Kıyamet koptu. Bir gün çok fena kızacam, alıp başımı gidecem Kaf Dağı berisine, görecekler...

Nasıl da uzattım sözü... Biliyor musunuz? Şu aralar gönlümde ne yatıyor? *Yunus Nadi Yarışması*... Araştırmacı yanımla, toparlayabilir miyim dersiniz? Yoksa bu etiketliler yarışması mı? (Doç. Prof. gibi.)

Bana, yeni yayınlanan kitaplardan uygun gördüğünüzü postalarsanız öyle hora geçer ki... Burada ne kitap var güncel, ne dergi.

Son verir, *Bilgi*'deki tüm arkadaşlara selam ederim. Biket'e merhabamı iletir misiniz? Küflü Bey'e de.

Saygı ve özleyişle.

Ayşe KİLİMCİ
Mersin - 23 Ağustos 1977

Merhaba,

Bugün, taa sabahtan beridir, hatta daha öncesinden size yazmayı çekiyordu canım. Nassınız?

Buket'ten mektup aldım oturup size yazıyorum... Bir yandan da ağzım, yüzüm tuz... Denize girdik de (...) Sözüm ona çocukları götürdük. Epey yaramazlık ettim.

Burada son zamanlar bir hayli bereketliydi. Kampanya falan yaptık. Sokaklarda dolaşıp bağış (metazori bağış) topladık. Herkeslerle bir hoş ve mayhoş ilişkilerimiz, laflamalarımız oldu. Aman neler neler oldu. Duymadığımız söz, yemediğimiz aş kalmadı. İşyerleri mi istersiniz, hal mi, ev mi, karakol mu, neci... Heryerlere daldık. Çok yorulduk, çok güldük, çok kavgalar ettik, karşılaşırsak dedikodusunu yaparız...

Evlilik mevlilik sürmede işte... Çok yorucu oluyor burası gerçek. Eve bir yardımcı ya da elektrikli yardımcılardan gerek, yoksa taze gelin olaraktan toprağa girerim. Bir kere düzensizlik yayıntı benim harcım değil. Temizlik, çamaşır, bulaşık, yemek. Tarsus-Mersin seyahati günde iki kez... Tüketici. Okumak, yazmak; deheeey... Bir düzen vermeliyim. Artık liselere rehberlik öğretmenliği mi olur, özel iş kurmak mı (sözgelimi; kreş açmak), yoksa müzik dersine ücretli girmek mi, bilmem. Ama, her gün 8 saat işyeri ve mesai saati kıskacı, hergün 24 saat ev ve mutfak mesaisi, ayda dört kez nöbet (12 şer saat) ve hafta sonu nöbetleri... Kampanya mampanya emekli devrimciler, günlük gazete makalelerini aktarıp bir halt ettiklerini sanan bayat haber aktarıcılar, vs. çok canımı sıkıyor. Ev iyi ama, gidiş geliş manzaraları, sosyal incelemeler iyi. Yakında bizimkilerin bağ-köy göçleri ve sanırım (yayla) faslı başlayacak mutlanacağım. Şimdilerde Fatih, şalvarını çekip, kasketini sığınıp bağa işçi götürüyor, ben de onların minibüsüne binip, işçilerle, elciyle az buçuk köylülerle sabah söyleşisi yapıyorum arada bir. Ama bana kızıyorlar, öncelikle yağlık camekanı doldurmadığım (ve de duvak mevlidi okutmadığım) için. Çeyizimi kendim işlemediğim ve de kocam bana Adana burması takmadığı için. Sorularını, "o yok" diye karşılayıp ama, iki adet ocak,

iki adet buzdolabı, iki adet falanca eşyadan olduğunu söylüyoruz. Şaşırıyorlar; iki evin eşyasını birleştirdiğimi düşünebilirler, kolay olacak anlamaları, ama, töreleri eksik tutup, yedekli eşya düzmek onları pek kızdırıyor.

İşte hayat bize dost, hem de nasıl... Koşuşturmak hoşuma gidiyor, çok çalışmak da öyle. Çiçeklerim dal sürdükçe, evin bir odasını badana ettikçe, ipten ipe; elde aklanmış çamaşırlarımı serdikçe yakınlarıma, çocuklara gülmek ve sevmek verdikçe, ay sonunu denkledikçe, bir hoş oluyorum. Yazarlığım pekişiyor. Kocam çok iyi bir insan. Bana destek öncelikle yazma-okuma konusunda. Bir sürü insancığın toplamından daha çok destek bana.

İnce ince gülüyorum sizi ansıdıkça... Bir zamanlar neleri aşk sanmışız meğer... Hem iyi, hem yiğit bir insan, öyle de genç ki... (Nedense koca denince kocamışlık gelirdi aklıma eskiden. Yüreği yaşlı, ama gülmesi ve gözleri pek genç.) Bir noktada birleşiyoruz; çok yazarsam mutlu olacağız biz, ev düzenli, yemek hazır olursa değil, hikayelerim, romanlarım olursa mutlu olacağız. Fantezi yalan değil, doğru bu dediğim. ["yazıciyik", yazıciyik baba...]

Resimleri aldınız mı? Oralardan haber iletin bana, telefon edin 2521'e... Ahmet beye selamlarımı iletin. Çalışanlara, soran olursa eğer (...) Soranlara da. Birkaç cephede yaşamak harbindeyim, bunların çoğu cephesinde de has insanlarla, üretken insanlarla kalabalığım. Ankara "kürsü"sünden ineli hanidir... Artık alanların en sıkışık, en kör yerinde mevzilendim. Elimi attığım çiçeklenmeli, öpmeler güle dönüşmeli, her gül bir mermi olup, karanlığı, o kat kat sessizlikleri delebilmeli...

Haydi hoşçakalın, iyi günler, güzellikler.

Ayşe KİLİMCİ
Mersin - 22.05.1978

Sevgili Attilâ,

Bu mektubu Torosların tepesinden yazıyorum. Hikaye çalışma kağıdına yazdığımı da, umarım bağışlarsın. Nerden çıkageldi bilmiyorum, müthiş dertleşme özlemi bastırdı birden.

Nasılsın, nicesin? Neden hiç ses vermez oldun? Sanırım, evine kapanmış çalışıyorsun dolu dizgin.

Beni sorma! Kötümserlik, hikayecilik "sosyal hizmetçilik" görevlerimin yanı sıra şimdi de kürekçiliğe başladım: Akıntıya kürek çekiyorum. Hala bir evim olamadı. Öğrencilik yıllarından da önceye uzanan bu ev özlemi, korkarım bir tutkuya dönüşmek üzere. Kaynanayla oturmak gibi insanın diyalektiğine hiç mi hiç uymaz bir halt işledim, şimdi düzeltme çabasındayım.

Evliliğin iki kişiyle bile (bazen) kalabalıklaşıveren bir iş olduğuna aldırmayıp bir de çocuk yaptık mı, eh evlere şenlik... Gün hanım yaşını doldurdu. Afacan ve şipşirin bir şey. Gel gör ki zor, pek zor. Ömür damtığı... Ona hamileyken *"Merhaba Aydınlık"*! yazmıştım. Yaşıma girdikten sonra oturabildim yeniden masa başına anca... Şu sıralar üçüncü öykü kitabımı hazırlıyorum. *Cem*'le ya da belki *Milliyet*'le anlaşamazsam, *Aydınlık* yayınevi basacak. *Merhaba Aydınlık* çocuk romanıydı biliyorsun. Yarışmaya falan soktum. Jüri sonradan değişmiş, genel görünüş TKP.lilerden olduğu yönünde. Çünkü romana öyle komik notlar düşmüşler ki, gülmekten ölürsün. Hep siyaset açısından bakmışlar. E, hani üslup, hani düş, hani edebiyat? Ona aldıran yok. Almışlar ellerine kalemi, kompozisyon düzeltir gibi, müzikli kelimeleri çizip çizip yanına öztürkçesini yazmışlar. İyi ama o müziği, o nüansı vermiyor ki öztürkçe. Öyle kelimeler var ki eskide, tek başına bir şiir olabiliyor. Kurum öyle kelimeler öneriyor ki, laboratuar çıplaklık ve soğukluğunda. T.D.K. ile hayatın dalga boyları ve mayaları tutmadı gitti. Neyse işte, bu roman *Cem* ve *Milliyet*'e gönderdim, sonucu beklerken ben yeni hikayeler yazıp dergilere göndermeye koyuldum. Bir şey diyeyim mi, şimdi şimdi bu işin tadına varıyorum ben. Azapların, engellerin içinde daha bir büyü kazanıyor yazmak.

Tüm olumsuzluklar ortasında hikaye kurmak... Doğurmak bile daha kolay, inan.

Bir yıl oluyor, İzmir'e göçmek için resmen faaliyete geçeli. İktidar değişti. Durdurdular. Bu ara gene İzmir'e gittik. Bazı işbitirir arkadaşlara söyledik, onlar da yapamadı. Hani, yardımsever olduğuna gerçekten inansam Küflü'ye bile rica edeceğim ama olmaz. İzmir'de atanmak istediğim kreş (SSYB.nın) hem yeni, sorunsuz, idareci kadrosu akıllı kişilerden oluşmuş bir kurum, hem benim ilerleme olanağım var, mesleki açıdan. (Buna bir de pencerelerinden deniz görünüyor desem, herhalde şımarıklık olur...) Haberin yok, biz Mersin'de o ilk atandığım yuvayı kapadık, bakanlık emriyle. Herkes bir yana atandı. Ben çocuklarımızı ağlaşa ağlaşa başka bir ildeki yuvaya teslim ettim. O ara tayinim oldu olacak gibiydi, CHP iktidardı. Birçok büyük işi beceremedikleri gibi bu özlük işi de beceremediler. Gelen iktidar "İzmir'in neresi olursa olsun" diye gönderdiğim son dilekçeyi bile "hiçbir yeri olamaz. Her yer çok fena dolu" diye cevap verdi. Ben de Tarsus hükümet tabipliğine hiçbir iş yapmadan çay içip maaş almak için daireye giden bir memurum kaç aydır bu yüzden. Ve, çocuğa, kocama, kaynanama ve de mutfağa rağmen, işsiz olmak çok yordu beni, eskidim... Bu arada ne İzmir'e ne Mersin'e taşınamayıp, kaynanamın yanında misafir kalıyoruz, yirmi sekiz aydır...

Bütün olumsuzluklar ve "ne olursa olsun İzmir'e göçülmeli" sabit fikrimin dışında ben iyiyim mutluyum. Sağlığım yerinde. En güzeli, yazıyorum. Geçenlerde bilmem kaçıncı dilekçeyi verdim İzmir için. Son anda postalamadım. "Camlatıp asacağım" diyorum, gülüyorlar. Ha, bir de ne zaman versem iktidar değişiyor. Dilekçe vererek iki hükümet devirdim. Bu sonuncuyu tam gensoru öncesi işte, postalamadım, hükümet de düşmedi...

Bürokrasi ne büyük zırva... (Kızımı terzi yanına vereceğim... Soğuk demirciyle evlendireceğim. Üretken olsunlar...)

Buralar bir alem, görmeni isterdim. Benim dördüncü yaz mevsimim burada geçirdiğim. Çukurova'yı tanımak, yaz-

mak ömür işi. Eh işte, ucundan kıyısından giriyoruz biz de. Dili, insanları, töreleri, alışkanlıkları çok başka. Bir gün biraraya gelirsek, Çukurova - Ege kıyaslamasını yapalım olur mu? Bazen buradakiler XVI. yüzyılda, bazan Ege'nin kimi tutumları XI. yüzyıl. Her iki taraf da uygarlık ve ticaret yatağı; ama, Ege'de folklor var, el emeği göz nuru işler, türküler var. Burada toprak, para, ticaret üçgeninde insanlar kalınlaşmış. Dadaloğlu'ndan beri türkü söylemez olmuşlar.

Ne zor, ne geçmek bilmez günler yaşıyoruz değil mi?.. Savaştan beter savaş bu... Ölüm, yemek içmek kadar doğallaştı.. Bu acıların tarihi de yazılacak elbet. *Milli Birlik Hükümeti*'nden yana mısınız? Ayağı yere basan, vatansever güçlerin birleşip, sağ ve soldaki anarşi odaklarını kurutmalarının zamanı geldi de geçiyor bile. Yoksa böyle "yarınsız insanlar" olarak kalmak müşkül...

Ah bir İzmir'e göçsem. Evim olsa. Kızımı anamgile satsam. Saçımı bir parmak kalasıya kestirsem. Bir dosyaya hikayelerimi koyup, atlasam gelsem, dedikodu etsek, söyleşsek... Serin su gibi bir dostluğunuz var sizin, şu sıralar özledim işte.

Neyse, bitiriyorum. Size, Biket'e, soranlara çok selam.

Ayşe KİLİMCİ
Çamlıyayla (Namrun)- 07.07.1980

Sevgili Dostum,

Günlerdir kafamdan size yazıp duruyorum. Dün derginizi okuyunca ve güçlükle zaman bulunca yazmaya koyuldum.

Hani eskiden İzmir'de film makinacılar geçerdi, paket taşlı sokaklardan. Gözünü dürbüne dayayan çocuklara, bir aygıtı eliyle şık şık şık ettirerek, kareler resmi geçidi başlatırdı

önlerinde ya, öyle işte benim gözlerim de... *Demokrat İzmir*'in uzun, dik merdivenleri ilk karede, şiir defterim koltuk altında, saçlarım bele kadar belikli, yaşım fena halde on yedi; ikinci karede, yirmibeş yaşı kocamışlıkla eş tuttuğum zamanlar bir sonraki karede ve hızını denetleyemediğim resmi geçidinde film karelerinin: Soylu İzmir, bilge Ankara, çılgın İstanbul, yayınevi, dersler, öyküler, yürek sızıları, kaçma-kovalamaca, piştovun akıttığı kan, bir bıyıktan hançerlenip içe akan kan, ev tutmalar, biber dolmaları yapmalar, yurttan atılmalar, elde file-bavul *Bilgi* durağına uğramalar, Tunalı'daki eviniz, kasnakta nakış işler gibi dostluğumuz, "büyük yazar olacaksın çocuğum", ne kadar çok şey oldum sevgili Attilâ... Birdolu şeyi aynı anda olmaktan çektim, ebemkuşağı bir gönül ve çılgın bir iç düzenle (düzensizlikle), diğer "normal" insanlar arasında yaşamaktan çok çektim, hikayeci, düşçü ruhumla mecburen memurluktan çok çektim, sizin dostunuz olmaktan da... Ne kadar karşı çıkanınız var, ne şenlikli noktalarda ne ahmakça metotlarla karşı çıkıyorlar. Ah bunlar 1800'lerin aydını, bazen daha da eskinin. Beşer onar yıl öteye kadar tüm yorumları. Sonsuzluğu, asırları kapsamıyor solukları. İyi oluyor ama, suçlama ve sizin mektuplar, cevaplar iyi şenlik oluyor.

Sabahları ezanda kalkıyorum biliyor musunuz? Gündelik iş anca böyle yetişiyor. Kızımla oğlumun çantalarını hazırlıyor, kreşe bırakıyor, Tarsus'tan Mersin'e gidiyorum. Tabii günde katettiğim yol 80 km. Gene de yazıyor, yaşıyor, büyüyor, şaşırıyorum. Yaş oldu otuz, ama say ki yarısı. Geceleri işim bitip de mutfaktan çıkınca, yaşım az biraz kırk kırkbeş oluyor yalnız. O hiç tükenmez sandığım kara saçlarım da kısacık, herif saçı şimdi, tabii ağarmış, büyük oranda. Savruk muyum, ömrümle kumar mı oynamadayım? Kimbilir. Aklım fikrim, gözüm gönlüm sözde, tılsımlı sözde. "Kimbilir ne güzel hikayeler yazılır gittiğin yerlerde" demiştiniz bana, kurra çekip de güneye gelmeme yakın günlerde. Ne güzel hikayeler, ne güzel acılar, ne has insanlar var dağarcığımda. Herkeslerin boşa geçirdiği zamanları benim haneme kaydetse Tanrı da gün 24 saatle sınırlı

olmasa, memurluk mecburiyeti de olmasa ne güzel olurdu. Aslında mesleğim sanatım açısından doğurgan. Biraz plan program, biraz yardımcı da olsa ya... (Benim bu tavrımı Namrun yaylasının –Torosların tepesi- iğne oyası yapan kadınlarında da izliyorum. Baktıkları bir menekşede, söyledikleri bir türküde, oyalarına motif arıyorlar, ama, belki o an elleri hamur yoğuruyor, ya da kazan altı ateşliyor. Yer de gök de oya oluyor onlar için. Öyleyim işte. Aradaki fark, onlar oya için iğne dürtmeye zaman buluyorlar. Benim hikayelerim iğne dürtecek zamana sığmıyor.)

Bir gülmece illeti geldi bana sormayın. Konuşmama, yazmama, söyleyişime... Rahmetli Yaşar Nabi gülmece hikaye yazmamı çok isterdi, basmayacağına, kimseye okutmayacağına teminat verirdi, sırf tartmak için kendisi için yazmamı üstelemişti. Ama o zaman yaşamaklarım azdı, cahildim, savruktum, deliydim. O zaman harcadığım kimi dostluklara, coşkulara, insanlara sonradan çok yandım. Akıllı olup harcamasaydım, oh oldu. Bu gülmece illeti yüzünden, milleti de işletir oldum. İşliyorlar. Anlamıyorlar dalgamı, ne budala insanlar. Hem ne muhteşem. Ne güdük şu insan, ama, ne sonsuz. Bayılıyorum insanlara. Çocuklarıma da bayılıyorum. Bir de oğlum var şimdi, bir yaşında. Oğlumun sesi pek güzel emmisi. Allahın izniyle şarkıcı yapıcam. Kızım pek zilli, onu da erkenden everirim herhalde. Kızım renklere aşık, anası gibi sözcüklere değil. Zaten bizim ailede ressam çoktur, söz amelesi azdır. (Anneannem hala yaşıyor biliyor musunuz, hani Libyalı olan. Şimdi hedef 100 yaş inşallah. Sanırım 92 oldu. Bilinç pırıl pırıl, "ah, yürekte nüfus kağıdı gibi eskise ya", diye sitem ediyor Tanrısına.)

İstanbul ile hasbıhaliniz nasıl? Biket ne yapıyor? İstanbul'u hamken mi yaşamak güzel, olgunken mi? Bana Haldun Taner ile Cumalı'nın adreslerini yazabilir misiniz?

Bu arada derginizi kutlarım, baya oturdu ve baya fark attı.

Ben bu aralar çocuk masalları yazdım, onbeş masalım falan oldu. İstediğim gibi uçtum masallarımda. Kızıma anlatıyo-

rum da, okuyorum da, ne olsa çağdaş aygıtların eğittiği zamane çocuğu, fazla gerçekçi sorular soruyor. Oysa biz ne güzel, fasulye sırığına tırmanıp, bulutların üstündeki devin sarayına çıkıverirdik. Çocukların ayakları yere neden böyle sağlam basıyor. Herkesleri düş kurma, uçma-konma ve gayri ciddi olma kursuna sokmak gerek.

Mektubu nasıl bağlasam acaba. Bir türkü okuyup kesmek en artistik olan, ama, sesim zarfa sığmaz.

Bana İstanbul'u, renginizi, coğrafyanızı yazar mısınız?..

(...)

Buket Uzuner nerelerde? Size uğrarsa, beni aramasını söyler misiniz?

Ayşe KİLİMCİ
Mersin- 09.08.1984

HASAN BÜLENT KAHRAMAN'dan ATTİLÂ İLHAN'a...

Çok sevgili ve aziz ağabeyim,

Yıllar önce biz Kars'ta oturuyorduk. Babam Ankara'da okumuştu Hukuk'u. Gene Ankara'da bir avukatın yanında staj yapmıştı. Mezuniyetinden sonra burs aldığı Kars belediyesine dönmek için Ankara'dan ayrılırken bu zat, kendisine mani olmak istemiş, başaramamış. Fakat yıllar sonra Ankara'ya gelmemize gene bu yaşlı kişi neden, ve önayak oldu. Henüz yeni geldiğimiz yılların birisinde yaz tatiline gitmiştik. Babamı bir gün, bu "büyüğüne" mektup yazarken gördüm. Yalnızca bir cümlesini, aklımdan sizi tanıyana kadar hiç çıkaramadığım, bir yerlere oturtamadığımı görmüştüm: *"... bir mürşit gibi..."* diyordu. Doğal olarak "zengin ve aristokrat" babamın birisini *mürşit* diye nitelendirmesini anlayamamıştım. Oysa sizi tanıdıktan sonra herkesin yaşamında gözünün önündeki perdeyi yırtan, herşeyine karşın, önüne yeni ufuklar açan bir "yol göstericinin" olduğunu anladım. Büyüklüğüne, hakkına, emeğine olan borcu ödemenin de olanağa yok, bu kişinin, ne yazık ki... Şimdi, aylar sonra bir başka kentten, bunca zamandır sizi göremenin özlemi ve acısıyla yazarken –hem de ilk kez, istedim ki, Ankara'da söyleyemediklerimi söyleyeyim, dilim döndüğünce. Gerçekten inanın aziz ağabey, yeryüzünde yaşadıkça sizi tanımanın ve "ağabey" demenin sevinci ve şerefini duyumsayacağım.

Bu mektubu yazmakta ki amacım, buralarda olup bitenden söz etmekti.

* *Gelişim* yayınlarıyla ilgim sürüyor. Her defasından, kendimden de birşeyler katarak, yükledikleri tüm işleri yapıyo-

rum. Fakat derginin (*Erkekçe*) belirli bazı sıkıntıları yaşayacağı açık. Hıncal Bey'i görüp, eleştiri ve görüşlerinizi iletseniz çok yararlı olacak sanırım.

* Ahmet Küflü, Anais Nin'e karşılık, Illich'i basmayı önermişti. (Kuşkusuz açıkça değil ama söyledikleri buydu.) Nin'i Hıncal Bey "basacağım" dedikten ve ben de durumu kendisine ilettikten sonra gene alışılmış sessizliğine büründü.

* Bilirsiniz, ben pek genellemeleri ve yalınkat değerlendirmeleri sevmem, fakat öyle sanıyorum ki, diyelim Selim İleri ile sürtüşmemiz, *Gösteri* ve *Yankı* dergilerinden ayağımı kesti. Her ikisinde de bekleyen yazılarım olmasına karşılık ses soluk yok. Bunları anlıyorum hatta haklı buluyorum (çünkü yazılardan birisi Murathan Mungan aleyhindeydi) ama *Sanat Olayı*'nın karşıt tutumunu bir türlü sonuçlandıramıyor, bu nedenle de yeni yazı gönderip göndermeyeceğimi kestiremiyorum. Doğrusu pek de istekli olduğum söylenemez, bu durumda. Evet, yazıların tümünde, toplumbilimle yazın arasında, yazının sınırlarını zaman zaman zorlayan noktalar var, yayınlananların çoğundan iyi olduğunu söylemek, de, sanıyorum alçakgönüllülüğün sınırlarını aşmak olmayacaktır.

* *Varlık*'tan "81"in kitaplarını istediler; yazıp, yolladım. Oraya yazmayı düşünüyorum.

Ankara yokluğunuzla bir kez daha üşüyeceği bir kışa hazırlanıyor. Sesinizi duyalım diye Mehmet'le bir cumartesi günü telefon açtık; "cevap vermiyor" dediler. Sanırım o gün kurtulduğunuz gevezeliğimin rahatsızlığını, bu satırlarda yaşadınız. Affetmenizi ve lütfedip iki satır yazmanızı büyüklüğünüzden ve himmetinizden istirham ediyorum, iyilikler, sağlıklar dileyerek ellerinizden öpüyorum, aziz ağabeyim.

Hasan Bülent KAHRAMAN
02.12.1981

Çok aziz ağabeyim,

Mektubunuzu büyük bir sevinç ve ondan da büyük bir onur duyarak aldım. Siz Ankara'dayken en büyük mutluluğum ziyaretinize gelmekti. Anlaşılıyor ki, lütfedip mahrum bırakmazsanız kulunuz aynı mutluluğu şimdi mektuplarınızla yaşayacak.

Evet, eksik olmayınız, *"Bıçağın Ucu"*nu aldım. Tabii bir yazı *"Zenciler..."* bir yazı da *"Bıçağın Ucu"* için yazıp, *Yankı*'ya götürdüm. Yazı Mehmet Ali Bey'e çıktı. "İki ayrı yazı yazmayalım, ikisini bir yazıda toplasın" demiş, çaresiz bu defa öyle yaptık. Bir-iki hafta içinde yayınlanacak.

Erkekçe'ye gelince... Şimdi, siz benden daha iyi bilirsiniz. Bu dünyada ikiyüzlülük, riyakarlık ne yazık ki aydın kesiminin en büyük belası. Hıncal Uluç çağırmıştı, gittim, *Altın Kitaplar*'dan kitap göndermişler, onları verdi, ben de sizin kitapları yazacağımı söyledim. Baktım, bir huzursuzluk, bir mırın-kırın, ben de, "bu iki kitap için yazacaklarım koyulmazsa yokum, hadi hoşça kalın" deyip çıktım. Ardımdan telefon, "işte efendim şu bu, Attilâ İlhan'ı şöyle severim, kategori dışı adamlar, filan, filan..." yazıları vereceğiz, ama eserlerin hikmeti meselesi...

Şu "dergi" konusu hep kafamı kurcalıyor. Enis Batur telefon etti. Askerden gelmiş, *Oluşum*'a yeniden bir yön ve şekil verecekmiş, yazı istedi. Kabul ettim. Başka çare yok. Biraz daha ciddi ve incelemeye yönelik yazıları orada kullanabiliriz belki... *Varlık*'a da göndereceğim. İş sonunda tilkiyle kürkçü dükkanına geldi dayandı.

Ankara'ya bir emriniz olursa beklerim deyip, bir de ricamı ileterek kapatmaya izin isterim. Takip etmek güç oluyor, onlar da *Erkekçe*'de kullanabilecek kitaplar basıyorlar, acaba lütfedip söyler misiniz, bana kitap göndersinler. Belki yüz kızartıcı bir istek ama elli işin arkasına koşunca çaresizlik oluyor.

Saygıyla ellerinizden öperim.

Hasan Bülent KAHRAMAN
26.12.1981

Çok aziz ve sevgili ağabeyim,

Beni sevince ve mutluluğa boğan, her zamanki büyüklüğünüzle yazdığınız mektubu aldım; sağolunuz. Gerçekten Ankara'nın soğuyan ve hergün biraz daha kirlenen havası içinde, mektuplarınız beni için taze bir soluk oluyor. Gerçekten, sizin de belirttiğiniz gibi, Ankara insanlarına her zaman daha sıkıdüzenli bir yaşama olanağı vermişse de, tüm büyük şehir özelliklerini bir kasaba rahatlığıyla sunmuşsa da insanların "büyük yaşama" dediğimiz o uçsuz bucaksız kavramın yanına bile ulaşmasına izin vermemiştir. Bu öyle sanıyorum ki aristokrasisi olmayan, burjuvazisi olmayan bir toprak parçası üzerinde yeni bir devlet kurmanın sıkıntısı; yeni bir yaşam biçimi yaratmanın çıkmazı. Bulunduğumuz, yaşantılarımızı bağımlılayan çevreden yirmi kilometre uzaklaşır uzaklaşmaz gözümüze çarpan, kırsal kesimin özellikleri oluyor. Bu çerçeve içinde kalınca, ister istemez, her şeyi, odasında oturup *"Amerika"* diye roman yazan Kafka gibi yaşamaya başlıyoruz; hele hele çevrede oturup iki çift laf edeceğiniz, sizin gibi, bir sözcüğü ile bir dünya kuran bir kişi bulamazsınız, çalışmayıp da ne yapacaksınız?..

İstanbul'a taşınmanıza, buradaki yokluğunuzun doğurduğu büyük sıkıntı, dahası karabasan dışında ben de sevindim desem yalan olmaz. Çünkü, hem sizin için gerekli olan malzemenin bolluğu, hem de şimdilerde daha yavan bile olsa, sanat ve edebiyat çevresiyle kuracağınız ilişki, daha doğrusu, onları da çevresinde toplayarak yaratacağınız yeni açılımlar hep bizim (*bizim* dersem *benim*) özlemle beklediğim sonuçları doğuracaktır. Nihayet oldu da. *"Elde Var Hüzün"*, kaç kez okuduğumu unuttuğum bir şiir oldu. Dikkatinizi çekti mi, bilmiyorum, *Göste-*

ri'nin hemen her ay bir ozanla yaptığı bir söyleşi var. Bugüne değin, benim saptayabildiklerim içinde, kendi şiirlerinin gelişim süreçlerini anlatırken, sizin şiirlerinizden, bir dönem içinde etkilenmemiş olduğunu söyleyen yok. Siz, bunu, o adamların bugün bile Attilâ İlhan şiiriyle haşır neşir oldukları yolunda bir imleme olarak alınız. Çünkü, bugün kimsenin Allah dediğine inanmak caiz değildir; hemen herkes aba altından sopa gösteriyor ve gene herkes bir büyük inkarın içinde.

Bugün bile o şiirle dirsek temasını sürdürmeyen bir Ataol Behramoğlu, *Gösteri*'deki lafları edebilir ve o şiirleri söyleyebilir mi? Hem ben öyle sanıyorum ki, çok kısa bir süre sonra Türk edebiyatında (kuşkusuz gene kendi kısırlığı içinde bile olsa) bir zaman önce gündeme getirdiğiniz "şiir yapmak / şiir söylemek" konusu tartışılacaktır; şu "güç anlaşılır / kolay anlaşılır" tartışması içinde.

Aklıma geldi; söyleyeyim: Enis Batur telefon etti. *Yazı*'yı yeniden çıkarıyormuş, hatta ilk sayısını matbaaya da verdi. Benden de bu arada yazı istedi. Oturdum yazdım; Türk edebiyatında daha doğrusu Türk eleştirisinde (varsa...) "politik yönseme" ile ilgili birşeyler. 1940-50 yılları ile başladım. *Mavi* dergisinden söz ettim. Attilâ İlhan bu işi, yani edebiyat yapıtını politik bir bakış açısı ile değerlendirme işini o tarihlerde bilinçli olarak yaptı, diğerleri aynı özellikleri gösteremedi, nihayet buldukları ilk imkanda, seçimlerini bireycilik yolunda kullandılar dedim. Lafın sonunu Fethi Naci'ye, onun *"Selim İleri, Tanpınar, Adalet Ağaoğlu Türk romanının tek toplumcu yazar kesitidir"* sözüne bağladım. Sonra, gene Enis Batur *Oluşum*'u yeni bir çerçeveye oturtacakmış; gene yazı istedi. Onun için de yazıp verdim.

Eksik olmayınız. Memet Fuat'a söz etmişsiniz çeviriden. Onunla ilgili gelişme de şöyle oldu. Siz Ankara'dan ayrıldıktan sonra, Küflü'ye gittim. Bana Anais Nin'in öykülerini basmak istediğini söyledi, ardından da hemen İllich'i gündeme getireceğini ekledi. Kondurmak istemiyorum ama, bir tür zil çalıp et vermeğe benziyor. Hıncal Uluç'un da aynı öneride bu-

lunduğunu söyledim, -eh peki dedi. Kuşkusuz, ardından bir tek sözcük yok, *"Okulsuz Toplum"*la ilgili olarak. Ben de sesimi çıkardım. Siz, Mehmet'in ketumluğu nedeniyle, lütfedip gene bilmemiş olun, ben araya girdim ve *Issızlığın Ortası*'nı bu kez Ahmet Ağabey'e götürdüm. Bir-bir buçuk ayı geçti, henüz okuyor. Sırf bu nedenden ötürü, belki bizim aramızdaki iyi ilişki Mehmet Eroğlu'nun kitabı için yeni bir imkan yaratır diye, bugünlerde üstüne gitmek, çeviriyi almak istemiyorum. Mehmet'in kitabı için müsbet / menfi bir şey söylesin, ondan sonra emrinize amadeyim.

Ahmet Ağabey benden yeni yayın haberleri aldıkça, alt dudağını sarkıtıyor, oyuncağı elinden alınmış, yatağa gönderileceğini anlamış bir çocuk ürküntüsü içine giriyor, alt dudağını sarkıtıyor. Yayınevini tasfiye eder gibi bir hava içinde. Yeni hiçbir atılımı yok. *Adam* yayınevi sordu, bana. Sizden öğrendiklerimi söyledim. Kurucusunu ya da sahibini bilmediğimi ekledim.

Çok aziz ağabeyciğim, mektubu uzatıp, başınızı ağrıttım. Geçenlerde Emre Kongar'ı gördüm, adresinizi istedi, verdim. Bir de *Yankı*'da bir çocuk için yaptım aynı şeyi. Bu arada, şunu ekleyeyim. *Zenciler*'le *Bıçağın Ucu* için yazdığım yazıları da *Yankı*'ya vereli epey oldu. Mehmet Ali Kışlalı biraz bekletip yayınlamak istediğini söyledi. Bir iki hafta içinde sanıyorum çıkacak. *Kanton'da İsyan* geldi. Uzun yazı yazdım. "Çok üstüste Attilâ İlhan oluyor" diye, kabul etmedi, *"Bize Gelenler"*de vermeye mecbur oldum. Bağları tümüyle koparmayayım diye, -bu da sizin öğüdünüzdür- sesimi çıkardım. Kusurumu bağışlayın...

Bitirirken, size sağlıklar, iyilikler diliyor, karınıza saygılar sunuyor, ellerinizden saygıyla, minnetle öpüyorum, aziz ağabeyim.

Hasan Bülent KAHRAMAN
30.01.1982

Çok aziz ağabeyim,

Son birkaç zamandır hep sizinle yatıp, sizinle kalkıyorum. Şöyle bir düşündüm; aşağı yukarı son dört-beş aydır Türkiye'de edebiyat ve düşünce alanlarında sizden daha fazla üreten, üstelik sizden daha fazla değil en çok sizin kadar nitelikli yapıt ortaya koyabilen kimseler yok. Ben diyorum ki bir yandan Türk edebiyatı ve düşünce dünyası var, bir yanda yalnızca Attilâ İlhan. Bunu başarmak, bu noktaya gelebilmiş olmak, dahası, daha da önemlisi artık yarına kalmayı kesinlikle sağlamış bulunmak insana nasıl bir lezzet verir, bunu sizden öğrenmeyi çok ama çok isterim. Kuşkusuz, daha önce de belirttiğim gibi, sizi tanımış olmayı ve size oturup bu mektubu yazabiliyor olmayı yaşantımın en büyük hazlarmdan birisi diye değerlendiriyorum. Son birkaç zamandır, dediğim gibi, yazıp ortaya koyduklarınız benim çevremdeki dergi yöneticilerini bir başka telaşa düşürdü. Kısaca anlatayım.

Mehmet Ali Kışlalı ile elimde sizin kitabınız üstüne yazdığım bir yazı olarak görüştüm. Bana "çok Attilâ İlhan koyuyoruz", dedi. Ben de doğal olarak "bu söylediklerinizin pratik bir geçerliliği yok, ayrıca son derecede ilkel bir düşüncedir. Düşününüz her biri en az dörtyüz sayfa olan yapıtları peşpeşe sıralayan bir kişi bizim karşımızda duruyor, üstelik yazdığı her satır yeni ufuklar getiriyor, biz de "koyalım mı koymayalım mı" tartışması yapıyoruz", dedim. Durdu düşündü, işte o zaman bir ek vermek istediğinden bunun ne olduğunu henüz kararlaştırmamış bulunduğundan söz etti. Nasıl hazırlaması gerektiğini de bilemediğini vurguladı. Ben "Attilâ ağabey burada olsaydı, bu işi ondan öğrenirdik" dedim. Aklına sizinle bağlantı kurmak istediği gelmiş. Ama... olumsuz yanıt verdiğinize sevindim, çünkü siz Mehmet Ali Bey'le yapamazdınız. Daha doğrusu sizin yapacaklarınızı o anlayamazdı. Bizde, malumunuz, henüz iş alanında da rasyonel kafa gelişmediğinden, diyelim yalnızca para kazanmak için bile her şeyi size bırakıp, çok para getiriyorsa

yaptıklarınıza katılmasa da karışmayacak bir adam bulmak son derece güç. Hatta olanaksız.

Öte yandan Ahmet Küflü Bey'le de görüştüm. *Adam*'la olan ilişkilerinizi anlatım. Önce işi şakaya boğdu. Sizin hata ettiğinizi söyledi. Sebep de şu: Güya siz *Adam*'a "bana ev alın," ya da "ev alacağım, bu nedenle bana şu kadar para verin" diyecek, buna karşılık da şu kadar zaman için, alm size, şu kadar kitap ortaya koyuyorum şeklinde bir çıkış yapacakmışsınız. Tabii ben bunun üzerinde dilimin döndüğü kadar, gerekli şeyleri kendisine söyledim ama hemen "beni yanlış anlama, Attilâ bir yana dünya bir yana" dedi...

İşte böyle ağabeyciğim, Türkiye'de bu pis, bu kirli kör dövüşü içinde her şeyin dışında kalmış olan bir tek sizsiniz. Teşbihte hata olmaz derler, ben de sizi *Türkiye'nin Malraux'su* diye tanımlıyorum. Nasıl adamcağız kapandığı villadan bir söz edip değil Fransa'da dünyadaki bir çok şeyi yerli yerine oturtuyor idiyse, siz de aynı şeyi Türkiye'de yapıyorsunuz. Tutunuz şu son TV programını. Ben o programı daha önce de seyrettim. İki lafı arka arkaya söylemeyen adamlar çıkıyorlar bir kapalı mekanda saatler boyu karşılıklı oturuyorlar. Körler körlere yol gösteriyorlar demek de olası. Şimdi her şey böyle iken neden sizin programınız –ister beğenilsin ister beğenilmesin- çizgi dışı bir program oluyor. Neden herkesten daha farklı yaptığınız. Ben hep söylüyorum ya önemli olan bugünün değil yarının verdiği kararlardır. Birileri nasıl olsa bir gün bir yerlerden çıkıp herşeyi yerli yerine oturtacak. Hoş bu yapılmaya başlanmadı da değil... değil ama biz hala bize özgü değer yargılarını pozitif kafayla birleştirmemenin sıkıntısını yaşıyoruz. Bakın Çetin Altan'a –bir de yazı yazayım diyorum- madalyonun iki yüzünü görmeye başladı. Artık olayların, nesnel oluşumların ardındaki özellikleri, insan özünü aramaya başladı. Tüm bunlara karşın gene de bakıyorsunuz ki son çözümlemede yabancı. Batı'lı filan değil, düpedüz yabancı. Ne yapalım. Elli-altmış yılda olan bu. Gün gelir bunlar da aşılır.

Benden soracak olursanız... *Erkekçe* için telefonda sözünü ettiğim diziyi hazırlamakla uğraşıyorum. Bu arada aklıma Türkiye'deki "müstehcenlik davaları" diye bir dizi yapmak düşüncesi geldi ama *Milli Kütüphane* kapalı, gidip çalışamıyorum. Çaresiz yeniden "kitaplığınızda bulunması gerekli kitaplar" dizisine döndüm. Liste hazırlamakta sıkıntı çekiyorum. Gerçekten bunda değil de daha çok "seks klasikleri"nde. Bakalım birşeyler yapacağız. Sağa sola birkaç yazı verdim ama edebiyattan çok toplumbilimsel kültür yazıları. Ne yapayım, edebiyat mı var? Vallahi ilkellik paçamızdan akıyor.

İncelik gösterdiniz İstanbul'a gelip gelmeyeceğimi sordunuz. Gelmeyi düşünüyor ve planlıyorum ama sanıyorum ki Haziran'a kadar gene mümkün olmayacak.

Gelip yüzünüzü göremeyeceğim. Zaman zaman telefon edip sesinizi duymama sanırım –tabii rahatsız ettiğimin bilincindeyim- izin verirseniz; büyüklüğünüzden beklerim bu küçük ricamı kabul etmenizi.

Eşinize sonsuz saygılarımı sunarım, sizin ellerinizden öperim, iyilikler dilerim, aziz ve büyük ağabeyim.

Hasan Bülent KAHRAMAN
(tarihsiz)

Çok aziz ağabeyim,

Ankara'dan size bunca zamandır niye yazmadığımı belki zaman zaman düşünmüşsünüzdür. Arada Mehmet (Eroğlu) bir kaç kez İstanbul'a, daha az sayıda olarak da ziyaretinize geldi. Bu arada benden de, öyle sanıyorum ki, haberler iletmiştir. Gerçekte, belli bir şey, bir neden yok. Bunu söylemekte büyük ölçüde kabalık ettiğimin bilincindeyim. Bir şey yok, derken biraz da dışsal bir şey yok demek istiyorum. Yoksa arada bir yoklayan rahatsızlıklar, içinde yaşadığımız, hepimizi sarıp sarmalayan günlerin, -istediğimiz kadar ölçülü ve programlı yaşayalım- karmaşası... kısacası hepimizin aynı durumlarda mazeret

olarak öne sürdüğü nedenler. Fakat, inanmanızı isterim ki, hemen hergün birkaç kez adınızı anıyorum. Mehmet'le arada bir de olsa buluşup, sohbet ettiğimizde üçüncü kişi siz oluyorsunuz.

Aziz ağabeyim; geçen zaman içinde galiba ben sizden, benim size ilettiğime oranla daha az haber aldım. Siz de arayıp sormadınız. Ne yapıp ettiğinizi somut olarak bilmiyorum; ama kestirmek de pek öyle güç bir şey değil. Kitaplarla, yazılarla sürdürüp gittiğinizi sanıyorum. Bu arada gazetelerde çıkan yazılarınızdan, sizinle ilgili haberlerden kopukluğundan yakındığım iletişim kuruluyor. Bir ara aktör Halit'in kız kardeşi Hamiyet ziyaretime gelmişti. İstanbul'da sizinle görüştüğünü söyledi. TV için yeni bir dizi program hazırlıyormuşsunuz. Acaba *Ümit'ler* türünden mi, *Çalar Saat* gibi bir şey mi doğrusu merak ediyorum.

Ankara'dan size acele olarak yazabileceğim hemen hiçbir şey olmuyor. İnsanlar, olayları biraz da kendi içlerinde yaşıyorlar. Öyle sanıyorum ki, geçenlerde Malraux'yla ilgili bir yazıda okumuştum. O büyük ve engin adam, olayları yaratırsanız, kendi odağınızdan ne kadar çoğunu geçirebilirseniz o kadar vardır –diyor. Doğrudur. Ankara'da yazacak pek fazla bir şey yok (-derken, belki de ben algılayamıyorum, ben göremiyorum da onun için yoktur diye düşünüyorum.) Galiba Falih Rıfkı en doğrusunu kitabına isim yapmış: *Bakmak-Görmek.* Ankara'da iken ziyaretinize geliyordum, vaha bulmuş bedeviye dönüyordum. Gerçekten yaşanmayacak, insan haysiyetiyle hiçbir şekilde bağdaşmayacak bir ülkede, aynı nitelendirmeyle tanımlanabilecek koşullar altında yaşıyoruz. Zaman zaman, aldığım kültür, içinde yaşadığım çevre... olarak düşündüğümde, kendimi yaşıtlarımla kıyasladığımda, gerek bu ülkeyi, gerekse bu toprakları ve üstünde yetişen değer yargılarını en çok benimsemiş, onları en çok savunan birisi olarak görüyorum. Buna karşın, gün oluyor ki, takatimin tükendiğini hissediyorum. Bir gün, sizin kuşak da soru sormaya, yargılamaya başladı –demiştiniz. Bunu bir neslin, toplumsal boyuttaki tepkisi olarak belirtmiştiniz. Ben aynı şeyleri, -aman birileri duymasın- alabildiğine "bi-

reyci" bir basamakta ele alıyorum ve artık yaşlandığımı düşünmeye başlıyorum. Galiba benim ömrüm de benimle muhasebeye oturuyor, beni yargılamaya başlıyor. Bana soru sorar oldu. Demektir ki, gençliğin bir kanadı mavi bir kanadı kırmızı beyaz umut kuşları görünmez dağların ardına kaçtı, kayboldu. Neyse... Aklıma Cem Sultan'ın bir mısrası geliyor; yazayım ama yanlışsa bağışlayın –*"Hayfa ki geçip giden ömürmüş"*.

Kitabınızı, inceliğiniz önünde binlerce kez mahcup olarak aldım. Ama ben biraz daha hızlıyım, galiba. Çıkar çıkmaz *Erkekçe*'ye yazmıştım. Önümüzdeki sayı yayınlanacak. Kitabı yeniden gözden geçirdim. Size bir şey söyleyeyim. Oturup bu kitaplar üstüne uzun uzun yazmadığımız için kendimizi suçluyorum. Belki en çok da kendimi. Aradan geçen zaman içinde, böyle bir kitap, ne biçim ne de öz olarak oluşturulmadı. Hele bundan sonra herhalde hiç oluşturulmayacak çünkü anladığım kadarıyla millet kendisini senaryoya vurdu. Selim'in –acaba ne yapıyor?- filmlerini gördüm. Bu ara boş kalacağım. Hepsi için oturup toplu bir yazı yazmayı düşünüyorum.

Ankara'ya anlaşılan yolunuz düşmüyor. Fakat ben havaların biraz düzelmesini izleyen günlerde bir haftalığına altıyedi yıldır görmediğim o *"kart orospuyu"* görmeye, bu arada ellerinizden öpmeye geleceğim. Bu sırada mektuplarınızı dört gözle, yürekle bekliyorum, aziz ağabeyim.

Sonsuz saygılarımla.

Hasan Bülent KAHRAMAN
21.02.1982

Çok aziz ağabeyim,

Benim küçücük bir ricama karşılık oturup, karşınızdakini mahcup etmek istercesine büyük zahmetlere girişerek hazırladığınız ve göndermek incelediğinde bulunduğunuz listeye, affedin, bugüne kadar iki satır yazıp teşekkür edemedim; fakat

bunun huzursuzluğunu hergün içimde yaşattığımdan, sanırım kuşkunuz yoktur. Sağolunuz, varolunuz...

Mektubu geciktirmenin bir nedeni de 81 yılının Eylül ayından bu yana sürdürmekte olduğum, Hacettepe Üniversitesi Ekonomi Bölümü'ndeki "master" çalışmalarıdır. Ne yapacaksın diye sormakta haklısınız. Bazen bende öyle düşünüyorum. Hele alabildiğine büyük bir hızla akıp giden zamanın geride yalnızca "somut" bir yapıt bırakılmışsa varolacağını düşündükçe, yapılıp edilenin tümüyle boş olduğunu içim kanaya kanaya bir kez daha anlıyorum. Ama ne yapalım, yeryüzünde herkes sizin gibi, yahut bilmem kim gibi büyük yeteneklerde gelmiyor ve sizin gibi zamanın önünde yaşamak herkesin nasibi olmuyor. Bazen insanın kaç tane yüzü, kaç tane kişiliği olduğunu düşünüyorum. En çok da yaşadıklarımızın, yaşamımızın kaçta kaçını kendimiz için yaşadığımızı. Herşeyi bir yana itip, yalnızca yaratmak için uğraşmak... Hiç kuşkusuz en doğrusu bu. Bu nedenle zaman zaman sizi kıskandığımı itiraf etmek isterdim. Hele hemen her gün yeni bir kitabınızı ya da bir yeni basımı ele alıp o kitabın ilk kez yazıldığı günden bu yana hep kıpır kıpır canlı bir iç yaşantısına sahip olduğunu, okunup tartışıldığını düşündükçe... Baksanıza *Yankı*'da Attilâ İlhan'dan başka şey yazamaz olduk. Mektubu yazdığımın ikinci günü çıkacak olan sayıda *Hangi Batı* da var. Daha sonra da, kaçınılmaz olarak, *Elde Var Hüzün*'ü tezgaha koyacağız. (Bu arada küçük fakat sonucu itibarıyla hayırlı bir hatadan söz edeyim. Geçenlerde *Yankı*'nın listesine göz atıp biraz tenkit ettim. –Malum Mehmet Ali Bey'in en büyük kaprisidir o liste- Mevlut Bozdemir diye bir adamın kitabını çıkarıp yerine bilmem kimi koyun dedim. Adamlar dizgide öyle bir hata yapmışlar ki liste alfabetik olarak düzenleniyor, buna karşın, sizin kitabı –*Batı'nın "Deli Gömleği"*- çıkarmış yerine baş harfi nedeniyle sonlara gelmesi gereken bir kitabı koymuşlar. Neyse düzelttik, bu sayıda. İyi de oldu. Sizin kitap çıktı. Bir hafta sonra *Hangi Batı*'yı sokarız. Hemen her listede bir Attilâ İlhan bulunsun, iyidir. Türkiye'nin sizden öğrenecek daha çok şeyi var.)

Bunların dışında Ankara'da hemen hemen hiçbir şey yok dersem şaşmayınız. Ahmet Küflü İstanbul'a gelmiş; sanırım görüşmüşsünüz. Bana kitap falan göndermiyor ama ilişkilerinde nedense garip bir soğukluk girdi araya. Acaba Mehmet Bey'in kitabı için çok yüklendik de ondan mı diye düşünüyorum. Fakat kabul etmek gerekir ki son derece ağır kanlı, son derecede çekingen birisi. Koskoca yayınevini atıl denebilecek bir hale getirdi. Ben çok para kazanacağı kitapları basmasını kabul ederim. Ama, bunlara karşın gene de, bugün basabileceği çok kitap var. Gelin görün ki parmağını kıpırdatmıyor. Bu arada, bir konuda da bilgilerinizi istirham edeceğim. Daha önce de söz etmiştim. Ben bir yayınevi kurmayı düşünüyorum. Ne var ki, edebiyat en son gelecek işlerden birisi. Daha çok, belki de tümüyle, ders kitabı, ya da böylesi yapıtlar –telif tercüme- yayınlamak niyetindeyim. Ne dersiniz? Ne önerirsiniz? Büyük tecrübenizden ve engin görüşlerinizden yararlanmak isterim.

Ankara'ya hiç yolunuz düşmüyor mu? Ben de belki Haziran sonunda şöyle bir İstanbul'a, altı yıldan sonra, uğramak niyetindeyim. Bütün dergilerden kovulduktan, yeniden başladığımız yere döndükten sonra bir görelim ayine-i devran ne gösterir. Bu arada hep öykü çalışıyorum. Bir kısmını yazdım, bir kısmını kurguladım, tasarladım. Bakalım...

Çok aziz ağabeyim, beni bir kere daha mektuplarınızdan yoksun bırakmamanızı istirham ederek ellerinizden öpüyor, sonsuz saygılar, iyilik dilekleri sunuyorum. Hoşça kılınız.

P.S. Ankara'dan kitap ya da benzeri bir emriniz olup olmadığını hiç düşünmeden yazacağınıza inandığım için ayrıca sormuyorum.

Hasan Bülent KAHRAMAN
Ankara - 06.06.1982

Çok aziz ağabeyim,

Mektupla, ardından telefonla emirlerinizi aldıktan hemen sonra çalışmaya koyuldum. Konuşup görüştüğümüz üzere, üstünde mutabık kaldığımız yazıları hemen yazdım. Gerçi size yazmakta geciktim ama, bunun nedenleri farklı. İki rahatsızlık geçirdim. Önce sağ kulağımdaki bir eski hastalık nüksetti. Ardından sol ayağımla bir ağrı peydah oldu. Doktorlar taban çökmesi dediler; bir protez verdiler. Onu kullanıyorum. Çok şükür rahatladım. Yazılar, ümit ediyorum ki, elinize en geç pazartesi günü geçecektir.

Derginin, eliniz değdikten sonra ilginç, tutarlı vb. olumlu sıfatlarla yüklü olmaması mümkün değil. Siz bir tanesiniz; yaptığınız da öyle olur. Bunu size söylerken ne size karşı yüklü olduğum borçluluk hissi beni etkilemektedir, ne şahsınıza karşı duyduğum engin sevgi ve saygı. Doğrudan doğruya bir Attilâ İlhan fenomeninin varlığına inanıyorum. Nihayet *2. Yeni Savaşı* bunun son örneğidir. Yazdığım yazıyı *Somut*'a gönderdim. Ümit ederim sağına soluna dokunmazlar; olduğu gibi yayınlanır. İçinde ilginç bir de çözümleme yaptım. 1960'larda *2. Yeni*'cilerin afralarından tafralarından geçilmez ve bugün hepsi, yakılması, yok edilmesi için can attıkları o saçmalıkları yazarken, dedim, hiçbirisi, çocuk değildi. Bunu kanıtlamak için istatistiksel bir analiz getirdim. Kuşkusuz basit, ama sanıyorum ki, meramımızı anlatacak kadar yeterli.

Neyse. Bunları geçiyorum. Dergiye gelince. Şuna inanmanızı isterim. Ben artık *"Dergiler Arasında"* başlıklı yazılar yazmak niyetinde değildim. Biliyorum, bunun da kendisine göre bir işlevi var fakat, master çalışmasının ardından üçyüz sayfa tez yazdıktan sonra "kitap" kavramının farklılığını bir kez daha algıladım. Ve itiraf edeyim ki, "kitap" yazmak istiyorum. Zamanımı bölmek niyetinde değilim. Bu nedenle, önceden planlanmış, tıpkı bir senaryo gibi parça parça, sahne sahne oluşturulmuş bir kitabın bölümlerini yazıp, dergilerde yayınlamak niyetindeyim. Bu arada, *Özgür İnsan*'da dergiler'i yazdıktan sonra, biliyorsunuz, kim dergi çıkardıysa aynı şeyi yapmamı

istedi. Hepsini geri çevirdim. Ama siz ağabeyimsiniz ve sözünüz emriniz olur --deyip makinenin başına oturdum. Aslında orda da genel olarak ideolojik tavrımızın, dünya görüşümüzün paralelinde şeyler söyleyip yazacağım ama, gene de başlangıçta, bana "çerez" gibi görünmüştü. Fakat anlattıklarınızdan dergiyi bütünleyeceği, bir işlevi olacağı sonucunu da çıkarınca... yazı elinizde, ağabeyciğim. İlk elde belirttiklerinize ilişkin gelişmeleri de bugünlerde açacağım telefonda anlatırım. Asıl, "proje" bazındaki önerilerimi sunayım, burada.

Herşeyden önce, belirli bir dünya görüşünü çeşitli sektörlerde temellendirmek niyetindeyim. Örneğin plaklar ve filmler. Bunları mutlaka değerlendirmek istiyorum. Bugüne değin yapıldığından farklı olarak, her plağı ya da filmi toplumsal bir kanaviçe üzerine oturtup, belirli bir çizgiye yerleştirerek, kıyaslamalarla, çözümlemelerle vermek amacındayım. Sanıyorum ki, bugüne değin yapılmadı.

İkincisi, genel olarak "aydın tavrı" dediğimiz ve aslında bir saçmalıktan başka hiçbir şey olmayan her gelişmeyi saptayıp, üzerinde kıran kırana bir eleştiri anlayışıyla durmaya çalışacağım. Hatır-gönül, eşlik-dostluk yok işin içinde.

Üçüncüsü gücüm yeterse eğer, değişik uzmanlık alanlarını birleştiren çözümlemeler yapmak niyetindeyim. Örneğin *iktisat ve edebiyat* ya da *mühendislik ve resim*. Bu konudaki görüşlerimi biraz daha olgunlaştırıp açacağım.

Bir de Türkiye'de adı sanı bilinmeyen, ama dünyaya yol göstermiş bazı yapıtları, kişileri yeniden irdelemek niyetindeyim. Bu da doğal olarak, zaman zaman Türkçe'de yayınlanmamış olan bazı kitaplara gitmemi, göndermeler yapmamı gerektirecek. Hemen bir örneği Arthur Miller'den aman, Henry Miller'den vereceğim. Yeni bir kitabı yayınlanmış ABD'de, istettim. Deniyor ki, Anais Nin'den daha cüretkar.

Tabii kitaplar ve denemeler. Tümünde de arzunuz üzerine açık, söyleşi dili egemen olacak. Ayrıca bu aralar yeni yeni rahatladığım için, çoktandır uzak kaldığım dış basma döndüm; oralarda görüp elde ettiklerimi dönüştürüp bir sentez içinde su-

nacağım ama ağabey, size bir şey söyleyeyim. Beni bunların hiç birisinde değil "röportaj" alanında değerlendirmeniz ricasındayım. Bunu biraz açayım, izin verirseniz.

Bizim ülkede röportaj yapanlar yalnız önceden hazırlanmış soruları görüşecekleri kişilere vermekle yükümlü sayıyorlar kendilerini. Oysa, bildiğiniz üzere kazın ayağı farklıdır. Batı'da *röportaj*, bir tür *yeniden yaratma*dır. Konuşan için, konuşulan için. Bu amaçla da geniş ve kapsamlı bir ön hazırlık gerekiyor. Belirli formasyonların oluşmuş, yerli yerine oturmuş olması gerekiyor. Haddim olmayarak, diyorum ki, hemen her sektöre ilişkin bazı görüşlerim var. Birçok ilgi alanı için temel düşüncelerim ve hazırlıklarım var. Tıpkı bir araştırma, bir deneme yazısı yazmadan önce yapıldığı üzere, hazırlanıp, ilgili kişinin diğer konuşmalarını, yapıtlarını gözden geçirip, en çok da çelişkileri saptayarak, adamın "boşluklarını" yakalayarak, kendi kendisini yeniden değerlendirmeye zorlayarak konuşmalar yapayım. Örneğin bugün Türkiye'de Zeki Müren'le ya da diyelim Turgut Özal'la, haddim olmayarak söylüyorum, bu anlamda bir konuşmayı benim dışımda kimsenin yapabileceğini sanmıyorum. Fakat soruları önceden vermek yok; bir de "canlı yayın". Yani teybe konuşacak iki taraf da. İster misiniz böyle bir konuşmayı tutun ki Ahmet Küflü'yle ya da aklınıza gelen bir başka "önde gelen" isimle yapayım. Şimdilik Ankara'dan başlayacağım. İnanın "olay" olur. Ne Zeynep Oral'ınkilere benzer ne *Erkekçe* söyleşilere. Emrinizi beklerim.

İlk elde aklıma gelenler bunlar. Biliyorum son söylediğim dışında çok ilginç ve sıra dışı bir şey yok. Fakat bana biraz izin. Birkaç hafta içinde yeni "madde başları" sunacağım. Fakat ben *"röportaj"* üzerinde duruyorum. Bilmem ne dersiniz.

Ahmet Küflü'yle görüştüm. Son derece farklı bir noktaya gelmiş. Morali bozuk. Kendisine olan güvenini yitirmiş. Çünkü dünyanın değiştiğini algılayamıyor. Söyleyecek hiçbir şey bulamıyorum. Çeviriyi de henüz alamadım. Anlayamadım nedenini. Sanıyorum, birkaç zaman içinde elimde olur. Gerçi

yazıyı yazdım ama çeviriyi de bekliyorum ki, ikisini birlikte göndereyim.

Ağabeyciğim izninizi alarak kapamak istiyorum. Emirlerinizi bekliyorum. Herşey için teşekkür ediyorum. Sesinizi duymam için vesile oldu. İşin benim için en önemli yanı budur. Saygılarımı, sevgilerimi iletiyor, iki ellerinizden öpüyorum, aziz ve muhterem ağabeyciğim.

Hasan Bülent KAHRAMAN
21.10.1983

Çok aziz ağabeyim,

Evet, 1983 yılı bir çok güzellikler, bir çok yenilikler tatlar ve sevinçler de getirdi ama şu son birkaç ayı içinde de hastalıklar getirdi. Gerçekten son on günü hastalıktan hiçbir şey yapamadan geçirdim. Önce dişlerimden rahatsız oldum. Piyore başlangıcı var dediler oturup ağzımı kestiler. Onun ağrısı sancısı derken bu kez aradan zaman bile geçmeden grip geldi. Yatağa çivilendim. Yıllardır hasta olup yatmanın bile tadını unutmuş olacağım ki, pek de öyle sızlanmadan sırt üstü yatıp dinlendim. Gelin görün ki, geçmek bilmedi. Size mektubu yazdığım şu saatte, günde bile gözüm, inanın yatağa bakıyor. Galiba ağabey, yaşlanmak herkes için ne yaparsa yapsın kaçınamayacağı bir gerçeğe dönüşüyor. İşin garibi hiç farkında bile değilken ansızın, bir de bakıyorsunuz ki yaşlılık gelip kapıya dayanmış. İnsan *"taşın sert, suyun boğar, ateşin yakar olduğunu"* da bu hay huy arasında gene birden bire ayrımsıyor. Hele böyle yeni bir yılın eşiğine gelindiğinde galiba bu konu da insanın kafasını daha bir kurcalıyor. Buket Uzuner'i arada bir görüyorum. Bugün yarın İstanbul'a gideceğinden söz ediyordu. Sanıyorum ki sizi de görecektir. Benim hastalıkları gerekirse ayrıntısıyla anlatır.

Buket daha önce dergilerde yayınlamış olduğu öykülerini kitap yapmak istiyor. Sizinle de bu konuda telefonda gö-

rüştüğünü söylemişti. Öykülerin toplandığı dosyayı bana verdi; okudum. Hemen söyledim kendisine, size de aktarayım, görüşlerim son derece olumsuz. Buket bunların yayınlanması için doğrudan doğruya kendisine yönelik ve kendisini ilgilendirebilecek ama kuramsal ve artistik düzeyde yapıtla uzaktan yakından ilgisi olmayan bir takım görüşler, daha doğrusu gerekçeler öne sürüyor ama bunların hiç birisi yapıtı kurtarmaya yetmiyor. Kendisine ayrıntılarıyla anlattım, dilimin döndüğü kadarıyla. Bunlar gerek öz gerekse biçim olarak son kertede yanlış kurulmuş öyküler. Getirdikleri yeni hiçbir şey yok. Hatta dahası, eskimiş bir öykücülük tekniğinin "kötü" örnekleri. Bunları anlatmaya çalıştım. Yine de size gösterecektir sanıyorum. Yayınevlerinde pek bir şansı olduğunu sanmıyorum. Gene de siz en doğrusunu bilir ve söylersiniz. Bana kalırsa, Buket'in sorunu kendisiyle ilgili bir takım gerçekleri yeterince tanıyamamış olmasından kaynaklanıyor, 1970 kuşağının bir çok kişisinde olduğu gibi. Toplumu tanımıyorlar; *toplumcuyuz* diyorlar. Kuramsal çalışmalardan dinlenip dinlenip kaçıyorlar; *kuramsal nutuklar* vermeye çalışıyorlar. Gerçekçiyiz diyorlar; alabildiğine *duygusallık* olan bir batağa saplanıp kalıyorlar. Akılla değil heyecanla davranmayı erdem sanıyorlar. Bunların sonunda da tükenip yok olduklarını düşünüp dövünüyorlar; gene de bunun nedenleri üstüne düşünmek istemiyorlar. Üstüne üstlük böyle olmayanları en azından olmamaya çalışanları (örneğin beni) suçluyorlar (bir başka bağlam içinde de Attilâ İlhan'ı). Asıl olanın üretmek olduğunu tabii akıllarından bile geçmiyor.

Aziz ağabeyim,

Sözü uzattım. Asıl söylemek istediklerimden uzaklaştım. Dergi üstüne konuşmak niyetindeydim. Herşeyden önce bir okur olarak ama gözü biraz daha iyi gören karşılaştırma yapmasını öğrenebilmiş, iyi kötü dışarıyı tanımış bir okur olarak sizi kutlamak, ondan önce de herhalde teşekkür etmek zorundayım. (Bu arada *sizi* kutlamak ve *size* "başardınız" demek, haddimi tecavüzdür; bilmiyor değilim. Buna zerrece gereksinmeniz olmadığını ayrımsamamış da değilim, ama ne yapalım ulaştığımız

Türkçe böylesi "terbiyesizlikler" yapmamızı zorunlu kılan bir "üslupsuzluğa" geldi dayandı da haberimiz yok.) Ben, dergi deyince, doğrusu, herşeyden önce bir şeyler öğrenebileceğim bir kurumu düşünüyorum. Buna mecburum. Çünkü her edebiyat sanat ya da bilim yapıtı son çözümlemede bir *iletişim*dir. İletişim de bir tartışmadır. Bugün üstüne yazıp söylediğimiz ama mihri vefanın kimselere dinletemediğimiz varakının bu boyutu üstüne durup düşünen yok. Bakınız bir ayın dergilerini önüme alıyorum ve yazacak tartışacak bir şey bulamıyorum. Öte yandan galiba bu adamlar her ürünün maddi (altyapısal anlamda) bir temele dayanmak zorunda olduğunu dolayısı ile de *ideolojik* bir zeminin bulunması gerektiğini de henüz öğrenememişler. O nedenle de alabildiğince saçma, köksüz, boş, *sesi olmayan çığlıklar* olmaktan öteye gitmeyen yazılara gözgezdirmekten bıktık usandık. Bu dergi ise herşeyden önce bir "köprü". Unuttuğumuz ama hep anımsamak zorunda olduğumuz gerçeği, *bizim bir geçmişimiz olduğu gerçeği*ni gözümüze sokuyor. İyi de ediyor. Başka türlü de olacağı yok. İkincisi bir kere daha bize anlatıyor ve öğretiyor ki, bugün Cumhuriyet'in bu bilmem kaçıncı kuşağının aydını, boş beyinli olmaktan bir türlü kurtulamıyor. Bu aydın acaba neyi bir sorun olarak yaşıyor diye, zaman zaman kendime soruyorum. Bilmiyor ve öğrenmek de istemiyor. Bu nedenle de tembel. Düşününüz bir Jean Christophe üstüne bilmem kaç yılında dergilerde yazılar yayınlanmış, ama bugün kitabın tamamı ortaya çıkarılıyor, kimsenin kılı kıpırdamıyor. Bu aydınlar değil karanlıklar sürüsünü dürtmek gerekiyor. Ama şöyle ama böyle. Derginin benim için en önemli yanı bu özelliğine yönelik dinamizmi. Her satırına egemen olan da bu. Ayrıca bugüne değin denenmemiş olan ve bütününü bu özelliğe ulaştıran dahası sizin elinizin değmiş olduğunu hemen duyumsatan bir görüntü var ki hiç değinmiyorum bile.

Bunlarla birlikte biraz da, izniniz olursa, eleştiri getirmek istiyorum. Dergide okunup üzerinde düşünülecek çok şey var. Ama bunların büyük bir bölümü "fragman" biçiminde. Uzun boylu makale, fıkra türünde fazla yazı yok. Biliyorum, der-

ginin bir noktada amacı bu. Onu diğerlerinden ayıran özelliği bu. Yoksa, bir *Gösteri*, bir bilmem ne olup çıkabilir. Fakat bunun da son derecede özenli bir noktada tutulması gerektiğini düşünüyorum. Aksi takdirde, deyimi bağışlayınız, "ıvır-zıvır" dergiyi doldurur diye korkuyorum. (Bütün bu eleştirilerde ben sizin "bulunmadığınız" noktaları düşünüyorum. Daha doğrusu dergiye nereye kadar müdahale ettiğinizi bilmediğim için bunları "diğerleri"ni düşünerek, yönetici onlarmış gibi düşünerek söylüyorum.) İkinci bir nokta, bana daha çok Hıncal Uluç'un öğrettiği bir özellik. *Daima,* diyor o, *yazarken ve bir şey hazırlarken en bilgisiz olanı düşünmek gerekir.* Nereye kadar doğru, bunu en iyi siz kestirirsiniz. Popülizm kokar bu herhalde bir noktadan sonra. Ama örneğin Jean Christophe'da söz edilen bölümde yapıtın belirgin bir özeti gözüme çarpmadı. Bunu belki de bilerek yaptınız ama sanki bir boşluk oluşmuş gibime geldi. Bunun ötesinde derginin kime ses yönelteceği sorunu var. *Olay* yönü belli, *Sanat* yönünü ise herhalde ben ancak dergiyi izleyerek öğreneceğim. Bir son noktada aziz ağabeyim kapak. Hep böyle çıkarmayı mı düşünüyorsunuz? Bu tür bir kapağın somutluğu oluyor bu belli ama renklerin seçimi ve grafik düzenlemesini biraz daha değiştirmeyi düşünmez misiniz?

Bütün bunları derginin *birinci* sayısını gördükten sonra söylüyorum. Ben hani şu "neylerse güzel eyler" tanımlaması var ya bunu en çok size uygun görürüm, şu içinde yaşadığımız toplumda. O nedenle de herhangi bir şey söylemeyi, hoşgörünüzün boyutlarını bilmeme karşın, tekrar edeyim "haddimi tecavüz" olarak değerlendirdim. O nedenle de susuyorum.

Yazılara gelince. Mektuptan birkaç gün sonra sanıyorum elinize geçecektir. Bir *"Dergiler Arasında"* gönderiyorum. *Derman* filmi üstüne yazdıklarım var. *Yalnız Bir Kadın*'ı düşünüyorum. Anais Nin'le Ivan Illich hazır, son rötuşları bekliyorlar.

Aziz ağabeyim, sizi çok özledim. Ne zaman görüşebileceğimizi bilmiyorum. İstanbul'a geleyim diyorum, vakit bula-

mıyorum. O nedenle mektuplardaki, telefonlardaki gevezeliğimi bağışlayınız. Ellerinizden öpüyorum, saygılar sunuyorum.

Aziz ve muhterem ağabeyim.

Hasan Bülent KAHRAMAN
Ankara - 16.12.1983

Çok sevgili, aziz ağabeyim,

Şu telefondan, hala nefret ediyorum ama galiba varlığı süresince yaptığı en iyi ve hayırlı şey sesinizi bana iletmek oluyor. Gerçekten de Ankara'nın kurak, dumanlı ve puslu havası içinde burada olmamanıza bir noktada seviniyorsam da ondan daha çok üzülüyorum. Bizim Ankara bildiğiniz gibi, kuraklık sözcüğünün iki anlamını da bağrında taşıyor. Önce insan yönünden, aslında çok şişirilmiş o "kültür" yaşantısı yüzünden kuraktır; çünkü, içinde *adam* yoktur. Ben zaman zaman şöyle geriye dönüp, soğumuş bir yürekle olayların arkasından bakıyorum da, inanın, Attilâ İlhan'ın, Attilâ İlhan'ı aşan büyük bir işlevi olduğuna inanıyorum, bir kez daha. Sizin Ankara'da bulunduğunuz süre içinde, *Bilgi* yayınevinin o dar ve karanlık odasına gelip giden aydınlarımız, öğrencilerimiz, gençlerimiz bir araya geldiler ve Türkiye'nin elli yılda tartışılmamış konularını tartışır oldular; dahası bunları yazdılar, çizdiler. *Osmanlı, Türk-İslam Sentezi* konularını Emer Kongar örneğin biraz da sizinle karşılaştıktan sonra ayrıntılarıyla düşünmüştür. Mete Tuncay, diyelim ki bir *Sultan Galiyev* konusunu sizinle konuştuktan sonra gözden geçirmeye başlamıştır. Hilmi Yavuz'un *Felsefe ve Ulusal Kültür* kitabı siz yayınevindesiniz diye *Bilgi*'den de çıkmıştır. Bir de doğal olarak gençler olgusu var. Pınar Kür'ü, Selim İleri'si, Füruzan'ı, Ayşe Kilimci'si, Erol Çankaya'sı hep sizin çocuklarınız değil mi? Bunlar bugün ne düşünür, ne yapar, ne söylerler bilmiyorum ama, gerçek budur. Hatta hatta bugün kitabının peşinde koşturduğumuz Mehmet (Eroğlu) sizin kanatlarınızın altından çıkmadı mı? Başkasının adına konuşarak kendi

boynundaki minnet borcunu unutmuş insanlardan görünmek aklımın ucundan geçmez. Bunların hepsinden çok, bugün elim kalem tutuyorsa, iyi kötü doğru bilip inandıklarımı yazıp söylüyorsam sizin sayenizdedir ve her kalemi elime alışta bu borcumu nasıl ödeyebileceğimi, daha doğrusu hiç ödeyemeyeceğimi düşünerek içleniyorum. Şimdi de, bana kalırsa *Sanat Olayı*'na bu açıdan bakmak gerekiyor.

Sanat Olayı'nın ilginç bir boyutu var. Dinamizmi görünüyor. Dediğiniz gibi her sayısı aynı olan dergilerden farklı, hem de çok farklı. Fakat bizde bir şeyin kabul görmesi için, üzerinde konuşulması için galiba bir süre beklemek gerekecek. Öyle sanıyorum ki, Özal'ın muhalifleri için, basın mensupları için söyledikleri sizin dergi içinde geçerli. Görebildiğim kadarıyla herkes "kroke" olmuş durumda. Dergiyi nereye oturtacaklarını bilemiyorlar. Galiba bir derginin içinde *Olay*'la da uğraşılabileceğini, bunun da bambaşka bir dergi ortaya koyacağını zaman içinde öğrenecekler. Geçen gün Hamiyet'i gördüm. İstanbul'a gidip geldiğinden söz etti. Sizi sordum: dergiyi sordum. Telefonla görüştüğünüzü söyledi. Dergi için de İstanbul piyasasında *Aydınların "Hafta Sonu"* dendiğini, bunu duyduğunu aktardı. Tabii bunu diyenler yalnızca *Hafta Sonu* okumasını bildikleri içindir. *Paris-Match*'dan ya da bilmem neden haberleri olsaydı...

Sözü şuraya getirmek istiyorum. Her yazı gibi, belli ki, benim yazılar da bir "traşlamadan" geçiyor. Buna benim tepkimin ne olacağını mektubunuzda sormuştunuz. Hemen söyleyeyim. Aslında lafı, sözü sizden gizleyecek değilim. İyi kötü, doğru yanlış yazıyorum. Bunlar dergilerin gazetelerin sayfaları arasında kalıyor. Ama kalsın istemem. Buna bir beşeri zaaf da diyebilirsiniz. Ama hani kitapların bir kalıcılığı var ya... Bu nedenle de, doğal olarak, takdir edeceğinizi sanıyorum, isterim ki, o kitap --olacaksa eğer...- benim kendime özgü o doğru ya da yanlış üslubumla çıksın. Bu yazdığım, yaşadığım şeyler içinde olsun: kendi üslubumla olsun, dediğim gibi. Fakat bu da bir noktada önemli değil diye düşünüyorum. Şöyle ki: Eğer bu der-

ginin içinde benim herhangi bir yazımın bulunması gerektiğine inanıyorsanız, yani bir yazım, sizde her zaman görmeğe alıştığınız "büyüklük" tavrınızın, koruyuculuğunuzun, âlicenaplığınızın bir sonucu olarak değil de doğrudan doğruya bilinmesi, bulunması gerektiği için dergiye giriyorsa, bir işlevi oluyorsa, o takdirde nasıl çıktığı önemli değildir. Yani ben diyelim Timur Selçuk'u şu ya da bu bağlamda değerlendirmişim, dolayısıyla da o değerlendirmenin bünyesi içinde bir takım noktalara atıflarda bulunmuşum, giderek daha katı ve daha akademik bir üsluba ulaşmışım. Siz de bunu değiştirmiş, o yazı bir işlevi gerçekleştireceği için dergiye koymuşsunuz. Varsın olsun. Çünkü önemli olan, hep öyle öğrendik sizden, "sonuçtur"; özdür. Ötesini nasıl olsa bir türlü çözmek mümkün olur günün birinde.

Söz açılmışken izninizi alarak şu noktanın üstünde biraz daha durmak isterim. Acaba böyle bir şey gerçekleşebilir mi? Yani bir kitap benim için de mümkün görünür mü, bugünlerde, ya da diyelim belirli bir zaman aralığında. Dergilerde yayınladıklarım var. Bir de yayınlamadıklarım. Ya da gönderdiğim halde yayınlanmamış olanlar. Mesela *Yazko*'da bir yazı yazmıştım, birkaç yıl önce. Maverada cevap verdiler. Oturup bir yazı daha yazdım, Marx'dan, şundan bundan alıntılarla. *Yazko*'ya gönderdim basmadılar. 12 Eylül sonrasıydı. Yazının da bende kopyesi yoktu. Ne oldu acaba? Bunun gibi yitikler bir yana, herhalde orta boy bir kitabı dolduracak kadar yazı vardır ama... Birkaç satırla görüşlerinizi lütfeder misiniz?

Gelelim bu mektupla birlikte gönderdiğim yazıya. *Illich Dosyası,* bana kalırsa, üslup ve benzeri kaygılar dışında pek fena olmadı. Aşağı yukarı önemli bütün yapıtlarını gözden geçirdim. Bir de neden buraya gelindi, bunun altını çizmeye çalıştım. Bir sürü adam adı. Arkasında zorunlu olarak, neden yaptığımı da açıklayan bir küçük girişle, bir bibliyografya ekledim. Benim iki ricam olacak. Üslupla, herşeyle oynayabilirsiniz. Takdir tümüyle sizindir. Fakat o dönemi, yerli yerine oturtmaya çalıştığım olayları, tartışmaları ve kişi adlarını biraz daha gözetmenizi istirham ediyorum. Çünkü, yazarken düşündüm: Illich'i tanıtı-

yoruz ama, Galbraith tanınıyor mu? Bunlar da olmadan Illich'ten kime ne. Gene altını çizerek söylemek istiyorum: Bütün takdir sizindir, sizden gelen herşey makbuldür. Birkaç da Ivan Illich resmi iliştirdim. Bir de bir arkadaşımdan söz etmiştim. O'nun çizdiği bir-iki desen gönderiyorum. *Uygun görür* de yayınlarsanız, elinden tutmuş olursunuz. *–Uygun görürseniz*: benim için tek ölçüt *bu*.

Diğer yazıları, örneğin dergileri göndereceğim. Bir de şu son Türkan Şoray'ın metres bile olamadığı film üstüne birkaç şey yazmak istiyorum. Daha önceki *Derman*'la birleşince son dönem Türk sinemasının iki önemli damarı gözden geçirilmiş olacak, yazılar ve görüşler bütünlenecektir. Bir hafta içinde ileteceğimi sanıyorum ve diliyorum ki bunlarla zamanınızı almıyorum, başınızı ağrıtmıyorum.

Ankara'dan başka emirleriniz olursa telefonla beklerim. Bir-iki ay içinde mutlaka İstanbul'a geleceğimi ümit ediyorum. O zamana kadar özleminiz ne yapalım büyüyecek. Ellerinizden öpüyor, saygılar iletiyorum.

Hasan Bülent KAHRAMAN
Ocak 1984

Çok aziz ve büyük ağabeyim,

Benim için yazılması gerçekten güç bir mektuba başlıyorum. Birçok nedenden ötürü size karşı eksik kaldığımı dolayısıyla da mahcup olduğumu biliyorum. Hangisinden başlayacağımı da bu nedenden ötürü şaşırdım desem. yeridir.

Öncelikle size göndermek hususunda söz verdiğim şu Bodard'ın kitabından başlayayım. Epey uzun bir öyküsü oldu. Burada anlatarak başınızı ağrıtmak istemem. Şu kadarını söyleyeyim ki, ben de kitabı bana aktaracak olan kardeşimin bir arkadaşının yalancısı durumuna düştüm: bu nedenle de sözümde duramadım. Biliyorum siz her zaman alışık olduğumuz "büyüklüğünüzle" gönül almak, işi önemsemediğinizi belirtmek

yoluna gideceksiniz ama ben gerçekten mahcup bir durumdayım. Neyse Nisan'm üçü ile beşi arasında Avrupa'ya gitmek üzere İstanbul'a geleceğim, bu arada da ziyaretinizde bulunacağım. O zaman sözle de özür dileyip, elinizi öperek kendimi affettirmek isterim.

İkinci husus şu kaç zamandır dilime dolayıp gezdirdiğim *Haco Hanım Vay*... Az önce söyledim, aşağı yukarı iki aylık bir gezi için önce onbeş-yirmi günlüğüne Avrupa'ya oradan da otuz-otuzbeş günlüğüne ABD'ye gideceğim. Hazırlık, pasaport şu ilkelliğin ta kendisi olan vize işlemleri yüzünden inanınız onbeş gündür elime kalemi alamadım. Hoş bu arada daha önce haber verdiğimde "acele" kaydıyla *Erkekçe*'den önümüzdeki ayların yazılarını istediklerinden ben de onları hazırlayıp kendilerine iletmiş olduğumdan bu defalık benim için yazılması bir anlamda "görev" olan *Haco Hanım Vay*'ı şimdilik kayıt ve şartıyla *Erkekçe*'ye "geçemiyorum." Ama, Allah bana ömür verirse Haziran ayı başlarında döneceğim. Zamanıdır da. Oturup o zaman yalnız *Erkekçe*'ye değil, kafama takılan bir çok yönüyle epey bir yerlere yazacağım. Yeter ki bana biraz müsaade...

Üçüncü nokta Anais Nin. Aslında yazı hazırdır denebilir. Ne var ki onu da biraz daha etli butlu bir şey yapmak istiyorum. Eskiden okuduğum bir dizi kitap vardı. Onların bir bölümünü şimdi bulamadım. Yazının da son rötuşlarını yapmadım. Ama inanınız bugüne değin size hiç yalan söylemedim, tevessül etmedim, ABD dönüşü oradan alacağım epey bir kitap var, dünyada bu erotizm konusunda izlediğim kadarıyla şimdi ulaşılmış bulunan çok özel bir konum var, bunları gördüklerimi de katarak dile getireceğim: seveceğiniz bir yazıyı hazırlayacağım.

Dediğim gibi, benim tarafımdan verilecek sanıyorum en önemli haber bu. Avrupa ve ABD gezisi. Geldiğimde daha uzun oturup konuşacağız, sanıyorum. Bu arada ben orasıyla ve dergiyle bağlantılı olarak kafamda bir şeyler tasarladım. Size açacağım. Sizin de bir emriniz olursa bunları almak, öğrenmek için yanınıza geldiğimde söyleyecekleriniz olursa belki hem ben

zamanımı boşuna geçirmem hem de umarım dergide dişe dokunur bir şeyler oluşturabiliriz.

İstanbul'a geliş tarihimi netleştirdikten sonra izniniz olursa telefonla sizi arayacağım. Bir yer, randevu lütfederseniz, ziyaretinize gelirim, hem hasretimi giderir hem de sizi görmüş olurum. Ne kadar özlediğimi söylemek herhalde zamanınızı almaktan öteye bir anlam taşımayacaktır.

Aziz ağabeyim, ellerinizden öpüyorum, saygılarımı sunuyorum.

Hasan Bülent KAHRAMAN
Ankara - 23.03.1984

Çok aziz ve sevgili ağabeyim,

Aylardan sonra ilk kez daktilonun başına oturuyorum. Elbette eski bir dostu, üstünden uzun sayılabilecek bir süre geçtikten sonra bulmanın ve kendisiyle onun diliyle konuşmanın tadı başka. Kaldı ki bu uzun dediğim süre, zaman dolayısıyla maddi anlamda uzun olmasa bile herhalde yaşadığım bunca yılda görmediklerimi vermiş olması nedeniyle gerçekten uzundur. Bu değişimlerin gözüme kattığı somut varlıkla yazıyorum mektubu. Amerika'dan geldikten bu yana her ne hikmetse ne zaman Avrupa'yı anlatmak için ağzımı açsam bir de bakıyorum ki oturmuş Amerika'yı anlatıyorum. Ayrıca yaşadığım günlerin, yanımdan akıp giden ve bende bir iz bırakmadığını sandığım günlerin dünya kadar anısı olduğunu şimdi şimdi fark ediyorum. Bunun da tadı bir başka tabii... Bununla birlikte benim için önemli olan, bu gezinin sonunda toplumsal bağlamda değerlendirilebilecek bir dizi tartışmaya girişmiş bulunmamdır. Sanıyorum siz de aynı olguyu yaşadınız Paris dönüşlerinizde. Fakat, herşeyin ötesinde, Avrupa'ya yola çıkmadan önce buluştuğumuz kahvede söylediğim gibi, bizler birer "namus örneği" olarak yaşamaya devam ediyoruz. Elimizdeki olanakları bir kenarı itip gene de bu ülkede yaşamayı seçtiğimiz için. Çünkü bu ge-

zinin sonunda anladım ki *Türk aydının dramı* gerçekten kabul edilebilecek ve *hak verilecek bir dram*dır. Onun beyinsel düzeyde yazdıklarıyla gündelik gerçek düzeyinde karşılaştıkları arasındaki derin uçurum dünyanın neresinde olursa ousun bunu yaşayan kişiyi *yabancılaşmaya* itecektir. Bu yabancılaşmayla birlikte *tek dayanağı olan aydını yitirmiş toplum* ne yapacaktır?.. Galiba biz Türkiye'de bunu yapıyoruz. İşte bu toplumsal çerçeve soyutlanınca da bizim bireysel dramlarımız çıkıyor ortaya. Avrupa'yı gezmeye bin bir yerde yalnızca ama yalnızca *Rönesans* ve Mikelanj için gitmiştim, ne orada ne burada Mikelanj'la ilgili hiçbir kitabı alamıyorum. Benim bir tek kişi olarak bunu almam da sorunu genel düzeyde çözmeye yetmiyor. İşte bu *yabancılaşma efekti* galiba bugüne kadar olduğu kadar belki ondan da çok olmak üzere bugünden sonraki tavrımızı belirleyecektir. Ne var ki yukarıda değindiğim o "namus" meselesi bizi bir yerlerde tutuyor...

Ankara'ya ulaştıktan sonra emriniz üzerine Uğur Mumcu'yu aradım. Fakat verdiğiniz ev numarası değişmiş. 01'den de gene aynı numarayı alınca oradan kendisini aramaya devam ettim... yok. Arkasından gazeteyi çevirdim o da bozuk. Neyse başka numaralardan kendisine ulaştım; kitabı verdim. Bir süre de konuştuk. Sizi yakından izlediğini kişiliğinize sevgisi, sanatçılığınıza saygısı olduğunu söyledi. Hatta aynı damardan kan aldığınızı da ayrıca belirtti. Fakat bu arada sanıyorum ki siz benden önce kendisiyle telefonda görüşmüşsünüz. Dolayısıyla da *Haco Hanım Vay*'ı almamış olduğunu size belirtmiş. Yanlış anlamadıysam yeni bir kitap ulaştırmışsınız kendisine. Ben bir eksik ya da yanlış anlama varsa onu kapamak için yazıyorum bunları.

Aziz ve sevgili ağabeyim,

Ankara'ya döndükten sonra dergileri aldım. Oturup okumaya koyuldum. Bir noktada duyduğum endişeyi İstanbul'da yemekte iken ağzınızdan da duymaktan bahtiyar olduğum bir nedenden ötürü, size olan derin ve sarsılmaz inancımdan ötürü gene size anlatmak isterim. Bu konudaki görüş ve önerilerinizi

öğrenmek, doğaldır ki, benim için engin bir sevinç kaynağı olacaktır.

Endişem şudur aziz ağabeyim: Bildiğiniz gibi *Sanat Olayı* yayınlandığı günden bu yana yazı yazıyorum. Bunu bir noktada yerine getirilmesi zorunlu bir görev saymaktayım. Ne var ki, bu çabamı bugüne kadar gösterdiğiniz yakınlıklara hatta tavassut ve himmetinizle adını ettiğim dergide yazılarımı sürekli olarak yayınlayarak edebiyat dünyasındaki kariyerime yaptığınız olumlu katkılara karşı katlanarak büyüyen borcumu ödeme çabası olarak da değerlendirebilirsiniz. Gene bildiğiniz gibi bu yazıların hemen tümü *üslupları üzerinde yapılan değiştirmelerle* yayınlanıyor. Bu gelişmeyi de tümüyle iyi niyetli bir girişim, bunun da ötesinde "profesyonel" bir yaklaşım olarak değerlendirdiğimi bilmenizi istirham ederim. İşin bu açıdan bakılınca benim yönümden sorun oluşturan bir boyutu yok. Fakat, soruna bir başka açıdan bakınca da doğrusu ne yapacağımı şaşırıyorum. O da şudur.

Belki beşeri bir zaaf ama gün geçtikçe acele etmemek koşuluyla kendimi bir "kitap" oluşturmak düşüncesine daha yakın hissediyorum. Bu kitabın da gerek benim tavrım –ki bu doğrudan doğruya ***kişilik***ten *edebiyat bilinci*ne kadar uzanan yelpazeyi süpürüyor- gerekse bulacağımı düşündüğüm imkanlar nedeniyle daha soyut ve kuramsal bir düzenleme kayacağını ümit ediyorum. Hatta niyetim de böyle bir kitap. hatta birbirini bütünleyen ve sonuçta kuramsal bir yapı hazırlayan kitaplar yaratmak olduğunu ilk kez size açıklayayım, izniniz olursa. Hal böyle iken, karşı karşıya kaldığım en önemi sorun, hatta darboğaz şudur.

Şimdi benim elimde iki yazı var. Bunlardan birincisi oturup makinada yazıp size gönderdiğim, diğeri dergide "edit" edildikten sonra yayınlanan yazı. Bu yazının üslubu benim diğer yayınlanmış yazılarımdan oldukça farklı. Hatta diyebilirim ki yer yer cümlelerinin değiştirilmiş, "kırılmış" olmasından ötürü anlam değişiklikleri de içeriyor. Daha çok olanı ise, bana göre bazı boşlukların meydana gelmesi. Şimdi yarın öbür gün bir

kitap hazırlamak gerekirse hangisini yayınlamak durumundayım? Birincisi benim kalemimden çıkmıştır; eksik gedik tüm sorumluluğunu üstlenirim. İkincisinin de üstünde imzam olduğuna göre, sorumluluğunu yayınlandığı günden başlayarak üstlenmek, kabul etmek zorundayım. Herhangi birisi çıkar ona bir şey söylerse ve diyelim benim orijinal metnim onun söylediğini henüz başlangıçta kapsar bir nitelikte ise bunu nasıl açıklayabilirim? Bir noktada çifte standart oluşmuyor mu? Bir noktada – yalnız benim için ve bu durum çerçevesinde- bir "oportünizm", bir "popülizm" söz konusu değil mi? Nitekim *Ivan Illich* yazısı bende bu endişeleri, bu korkuları uyandıracak tüm boyutları içeriyor kanısındayım. Biliyorum yazının içinde değiştirilmiş cümle yok, bozulmuş bir üslup yok. Ama yazının sadece alınmış bulunan bölümleri bana kalırsa Ivan Illich'i bir yerde ayakları havada bir konuma getirirken bir yandan da "tüm yapıtları" ile çerçevelenmiş bir yazı içinde veriyor. Giderek diyelim ki Illich'le yapılan konuşma benim yazımdan daha fazla ağırlık kazanıyor. (Bunu bir noktada doğal karşılıyorum. Orada Illich kendisini konuşuyor. Oysa yazıda Illich'i "ben" anlatıyorum. Kendisi elbette hem benim fersah fersah önümdedir hem de kendisini daha iyi anlatır. Söylemek istediğim, yazı ile konuşma arasındaki "yoğunluk" dereceleri üstünedir.)

İşte, çok aziz ve sevgili Attilâ ağabeyim, üzerinde durduğum, endişe ettiğim noktalar bunlardır. Aradan geçen zaman içinde şunu anladım. Türkçem belki sakıncalarla doludur, belki kıt ve eksiktir, belirli bir görüş ve düşünceyi dile getirirken üslup sıkıntıları içindedir. Ama galiba herşeyin ötesinde bir de kişilikle "kaim" olan bir yanı var işin. Bu nedenle de yıllar önce *Türk Dili*'nde Mustafa Şerif'e söylediğim bir şeyi hatırlıyorum. Bir yazı "bana öyle geldiği" için kalemimden "öyle" çıkıyor. Bunun günahından doğan kefareti ödemeye hazırım.

Aziz ve sevgili ağabeyim;

Durum budur, endişelerim bu minval üzeredir. Söylediğim gibi, görüşlerinizi, düşüncelerinizi lütfeder iletirseniz mesut olurum. Hemen belirteyim ki, bütün bu söylediklerimin hiçbirisi

daha önce sözünü verdiğim Anais Nin yazısını yazmama engel oluşturmamaktadır. Kaldı ki onun üstünde de dilediğiniz her türlü değişikliği yapacaksınız. Bunun ötesinde ileteceğiniz her türlü isteği "emir" kabul edeceğimden bundan yalnızca bahtiyarlık ve şeref duyacağımdan emin olmanızı özellikle istirham ederim. Bir kere daha saygılarımı sunuyorum; İstanbul'da gösterdiğiniz gerçekten benim için ömrüm oldukça hatırlayacağım inceliğinizden ötürü size ve Biket'e teşekkürler ediyorum, ellerinizi öpüyorum, aziz ve sevgili ağabeyim.

P.S. Önce Marmaris işini, sonunda gülünecek olsa da hatırlatıp, ne oldu –diye sorayım. Arkasından da İstanbul-Ankara yataklısında ABD ile Türkiye arasındaki saat farkına alışamadığım için uyku uyamayıp senaryo konusu düşündüğümü, bir öykü tasarladığımı belirteyim. Ne yapayım dersiniz?

Hasan Bülent KAHRAMAN
24.05.1984

Çok aziz,
Çok sevgili,
Attilâ Ağabey,

Tabii. Size mektup yazmayıp telefon da edebilirdim. Hatta önümüzdeki hafta, işlerimi ayarlayabilirsem İstanbul'a gelmeyi düşünüyorum, orada oturup konuşabilirdim, derdimi o şekilde de aktarabilirdim; ama özellikle yazmak istedim. Çünkü hem çok uzun bir zamandır size yazmamıştım, yeniden bu lezzeti tatmak istedim. Hem de galiba telefon denilen aygıta, günde bilmem kaç kez kullanıyor olamama karşın alışamadım. Kör bir karanlığa konuşmak beni bir yandan garip bir biçimde heyecanlandırıyor, bir yandan da yapay bir şeymiş gibi geliyor. Ne söylemek istediklerimi tam anlatabiliyorum, ne de aklımdan geçenleri aktarabiliyorum. Galiba en iyisi bu –yazmak.

Geçenlerde Ülkü Hanım telefon ederek malum haberi verdi. Bir türlü şaşıramadım. Ticaret denilen, iş hayatı denilen o gerçekten acayip oluşumun işinde yer alınca insan galiba bu tür şeylere heyecanlanmamayı, bu tür şeyleri garipsememeyi öğreniyor. Buna bir de Türkiye gibi insan beyninin sudan –ki galiba su artık çok pahalı- bile ucuz olduğu bir toplumda yaşadığımızı eklerseniz iş büsbütün uzak bir sükunetle karşılanabiliyor. Tabii, benim için sorun, bundan sonra ne olacağıdır.

Ne olacağıdır, derken şunları düşünüyorum: Türkiye'de 1970'li yılların sonunda başlayan, işte Enis, Selim, Füsun Akatlı gibi isimlerle süren ve şimdilerde edebiyat dünyasını egemenliği altına almış yaygın edebiyat anlayışının dışında kaldım. Bunu bir fazilet ve başarı sayarım. Ne var ki galiba her şeye muhalif olarak da çok fazla yaşanmıyor. Türkiye'de aykırı olmanın, doğru olsan da bir zaman parçası içinde aykırı görünmenin bedelini mutlaka ödetiyorlar. Bundan sonrası belli bir ölçüde, benim için öyle olacaktır. Şu sıralar yayınlanan dergilerde en amiyane deyimle "eyvallahsız" yazı yayınlatabileceğim hangileridir, doğrusu kestiremiyorum. Geçenlerde *Gösteri*'den Hami Çağdaş aradı; 1987 yılının roman ve öykülerini değerlendiren bir yazı yazmamı istedi; pazarlık ettim, Ahmet Oktay'ın son kitabı için yazmış ve daha önce *Sanat Olayı*'na göndermiş olduğum, fakat kapanması nedeniyle yayınlanmayacak olan yazıdan söz ettim. Onu yayınlarsanız yazarım dedim, kabul etti. Gerisini bilemem. Malum orada da artık Doğan Hızlan gibi bir engel var. Ardından Özdemir İnce aradı. Sanıyorum *Sanat Olayı*'nın kapanmış olduğunu bilmiyordu, ben de söyledim. Bana *Yeni Düşün* dergisi ile görüşmüş olduğunu, kendisinin onlara yol göstermek gibi bir yaklaşım içinde bulunduğunu, fakat oradaki grubun benimle de işbirliği yapmak istediklerini aktardı. Bu da bedelsiz değil. *Düşün*'cülerle *Broy*'cuların birbirine girdiği bir sırada İnce'nin şiir üstüne yazdığı yazılarını topladığı kitabı için bir yazı yazmış ve *Düşün*'e göndermiştim. Yayınlamamışlardı. Özdemir onu hatırlatmış, söz oradan açılmış. Anlaşılan şimdi Özdemir o yazıyı yeniden gündeme getirerek, hem

kendi için bir başlangıç yapmak istiyor, hem de bu vesile ile bana bir kapı açıyor. Elbette kullanmak istiyorum. Öte yandan kimi yazılar var aklımda. Bunları yazmak ve *Gergedan*'a yollamak fikrindeyim. Yayılar mı Enis, bilemeyiz...

Fakat benim için asıl sorun, şimdi bunların ötesinde. Eğer gülmezseniz, şöyle bir niyetim olduğunu söyleyeyim size: İşin açıkçası, aziz Attilâ Ağabey, ben bir günlük gazetede yazmak istiyorum. Bu elbette bir "müptedi" için her gün olmayacaktır. Ben de zaten bunun altından kalkamam. Ama acaba haftada hiç değilse üç gün olmaz mı? Bugüne değin göstermiş olduğunuz yüceliğe ve yüce gönüllülüğe sığınarak, haddimi tecavüz ediyorum bağışlanmamı dileyerek soruyorum, acaba *Söz*'de böyle bir imkan olabilir mi? Takdir sizden tevfik yüce Allah'tandır! diyelim.

İkinci noktada şu benim üstüne bir türlü düşemediğim kitap işidir.

Attilâ ağabey, ben artık bu kitabın yayınlanmasında her türlü muhakemenin ötesinde bir zaruret görmekteyim. Söylediğim sözün anlaşılabilmesinden, o sözün belirli bir ağırlık taşımasına kadar bana öyle geliyor ki bu böyle. Yazdığım yazıların tümünün alttan alta birbirini beslediğini sanıyorum. Hal böyle olunca her yazıdan bir diğer yazıyı özetlemek zorunda kalıyorum ki bu beni de okuru da sıkıyor. İkincisi o yazıların üzerine oturduğu genel tabanın şöyle genişçe bir tanımını da bu kitabın başında, ortasında ya da sonunda yapmak niyetindeyim ki okura ikide birde nerede durduğumu söylemek zorunda kalmayayım. Fakat bu kitabı yayınlamanın yolu nereden geçer? Tanımadığım bir takım insanların kapısını, koltuğumun altında bir dosya ile çalmak işime gelmiyor doğrusu. Kendim yayınlamayı da istemiyorum. Binbir türlü güçlüğü olduğunun farkındayım. Ayrıca iyi kötü bir yayınevinin bünyesinde yayınlanmış olması, galiba kitaba, belirli bir çerçeve de çiziyor. Son İstanbul yolculuklarımın birisinde sokakta yürürken Hilmi Yavuz'u gördüm. Yıllardır galiba birbirimizi izleyip duruyoruz. Fakat ne o beni tanır neden ben onu. Hilmi olduğunu düşünerek "merhaba" dedim.

Çok, ama gerçekten çok bir büyük yakınlık gösterdi. Arkasından bizim Mehmet Güleryüz'le karşılaşmışlar, beni yere göğe koymamış. O'nun kitapları bağlam yayınlardan çıkmıştı. Ben çok amatör bir yayınevidir diye düşünürken baktım geçenlerde ardarda epey bir kitap yayınladı. Bir kısmı da ilginç, cüretkar kitaplar. (Hatta Cem Bahar'ın kitabı şimdilerde elimde ve üzerine uzun bir yazı yazmayı düşünüyorum. Ah *Sanat Olayı*!..) Acaba Hilmi Yavuz'la bir irtibat kursam, ki Mehmet'e döne döne söylemiş kendisini aramamı, bir gelişme sağlanabilir mi? Yoksa izlenecek bir başka yol nedir, ne olabilir? Bu konuda bir kez daha görüşlerinizi lütfeder misiniz?

Şimdi, Attilâ Ağabey, bunların dışında... Benim gitgide şizofrenik bir yaşantım oldu. Gündüz başka gece başka. Neredeyse Dr. Jeckyıl, Mr. Hyde'ı bünyemde topladım. Şikayetçi değilim, hatta yorgunluk dışında hoşuma gittiğini bile söyleyebilirim. Galiba kafamın derinlerinde bir diş ağrısı gibi sürekli zonklayıp duran konu İstanbul'dur. Elbette gelmeyi düşünüyorum fakat benim ki artık epey çaplı bir macera. Ankara için söylenenler galiba doğru: Burası bir bataklıkmış, ama öyle bir bataklık ki önce insanı iter, arkasından da kollarıyla bir daha bırakmamak üzere yakalarmış... Ben de artık ikinci merhalesine ulaştım işin. Kafamda bir de hep şöyle belirli konular üstüne yazılmış sistemli, geniş kapsamlı kitaplar var. Birkaç da konu. Öncelikle Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayarak *resmi sanat ideolojisi* ile birleştirerek *plastik sanatlardaki eleştiri* olgusunu irdelemek istiyorum. Nahit Sırrı, Ahmet Hamdi, Eyüboğlu, arkasından da belki Sezer Tansuğ... Sonra bizde hiç ele alınmamış bir şey gibi duran *sanat felsefesi* ile *sanat sosyolojisi* arasındaki ilişkiler, bunların *Marksist bir perspektiften* yoklanması. Bunlara benzer bir dolu şey daha. Gazete olursa, önce kafamdakileri boşaltabilirim diye düşünüyorum, sonrası kolay. Tabii bunları yapmak için zaman. Zaman'ı mücerret bir kavram olarak değil, çok müspet ve müşahhas bir olgu olarak gördüm hep. Hatta zamanı aylar, yıllar filan değil hep dakikalar, saniyeler olarak yaşadım. Ama galiba bir yerde de üstüne ne kadar örtersem örte-

yim söylemek zorundayım ki, *kendimi sattım*. Evet *sattım*. Çünkü hayatı tercih ettim. Zamanın herhalde en büyük rakibinin yanında katıldım bu savaşa. *Hayat zamanı tüketiyor*; beni tüketiyor. Bir keşiş sabrıyla, hiç varamayacağını bildiğimiz trenlere binip uzun yolculuklara çıkmak şimdi gözümde çok büyük bir değer kazanıyor. Acaba *hayatı* kazanırsak (ki nasıl olacağını bunun bilmiyorum) acaba *zamanı* da kazanmış olacak mıyız?

Attilâ Ağabey, sizin *Faşizmin Ayak Sesleri* adlı kitabınızda Nazım'ın *Memleketimden İnsan Manzaraları*'nı okumaya başladığınızı anlattığınız çok uzun, çok lezzetli, çok ufuklu bir yolculuğu çıkar gibi, onun heyecanını taşıyarak son romanınızı bekliyorum. Herhalde son yılın değil, bunca pislikten, çöplükten sonra, son yılların en güzel kitabını okumuş olacağım. İnşallah kısa zamanda elimize geçer; okuruz.

Ne olur gevezeliğime ve hep kendimden söz edişime gücenmeyin. Siz neler yapıyorsunuz diyeceğim, çünkü biraz olsun biliyorum ve onları her hatırlayışım sizi gözümde ve gönlümde bir kere daha yüceltiyorlar. Size hayranlığımın boyutlarını bir kere daha genişletiyorlar. Cemal Süreya'nın tatlı gevezelikleri arasında artık şiir yazmayacağınızı okudum. Acaba doğru olabilir mi? Bana kalırsa hayır! Hayır çünkü siz artık şiir yazmasanız bile yazıyorsunuz. Çünkü yazdığınız şiir biten, duran bir şiir değil. Kendisini her okuyuşta ve her okuyanda bir kere daha yazan, bir kere daha yazdıran, çoğaltan bir şiir. İsterseniz artık yazmayın; ama gene de yazın. Çünkü Attilâ İlhan'ın bir yeni şiirini okumak bir hayatı yaşamaktır. Bunu esirgemeyin.

Saygıyla, sonsuz sevgiyle, ellerinizi öperim, sağlıklar dilerim, aziz Attilâ Ağabeyim.

Hasan Bülent KAHRAMAN
10.12.1987 - Ankara

Aziz ağabeyim,

Uzun zamandır yazamadım; telefon açıp sesinizi duymadım. Bağışlayın. Ne unutmaktan, ne şu, ne bu. Bilirsiniz Malraux'nun kitabında birinci bölümün adı *"Gönülden Geçmek"*tir. O hesaba sayınız lütfen.

Bu aralar bir hayli yoğun çalışıyorum. Elimde bitmeyi bekleyen tez var. Galiba Çehov'un *Vanya Dayı*'sı gibi biz de bir yandan "yaratmak" gibi bir mastürbasyonun ardında saklanıyoruz bir yanda da kendi kendimizle mutabık kalmanın yolunu, sürekli olarak, oradan geçiriyoruz. Ama herhalde hiç birimizin çalışması da sizinki kadar sağlam sonuçlar vermiyor. Bir de, bunları böyle söyledikten sonra, Hugo'nun *"..ya Chateaubriand gibi ozan olunur ya olunmaz"* –sözü geliyor aklıma. Acaba yolun doğrusu o mudur?

Geçenlerde *Erkekçe*'ye uğradım. Hıncal Bey artık Ankara'dan çok İstanbul'da. Ayın dört günü buralarda eşeleniyor. Sizden söz açtık. "Off the Record" olarak söyleyeyim, size biraz kırgın. Kendisine yazı vermeyip *Bravo*'ya yazdığınızdan ötürü. Gerçekte, ben de bu konuda ne düşündüğünüzü bilemiyorum. Hoş bizim *Erkekçe*'den her geçen ay biraz daha bozuluyor, biraz daha kendisini yineler oluyor ya. Hıncal Bey'in gözüne dünyanın göründüğü yok. O da bir tür *deformasyon profesyonel* içine girdi sanıyorum. Bir de harhalde geleneksel davranış biçimimiz olan –ne yapsam satarım- düşüncesi bir kez daha galip geldi.

Mektubunuzdan anladığım kadarıyla tümüyle senaryo çalışıyorsunuz. Merakla bekliyorum. Galiba bir kez daha bir "ilk" size nasip olacak. Bunca işin arasında vakit bulamadığınız için mi, *Milliyet*'te artık bir tek yazı yazıyorsunuz. Doğrusu sizinle doğrudan bir ilişki kurmanın benim için, denebilir ki, tek yolu olduğu için, arıyorum yazılarınızı, diğer etkenlerin ötesinde.

Dediğiniz doğru ağabeyciğim, siz İstanbul'dan, ben de Ankara'dan ayrılamıyoruz. Oysa sizi ne kadar göresim geldi. Kendisini hem kendi gerekçeleriyle hem "bugün" olarak aşmış

sizinle oturup konuşmak hep söylüyorum ya, benim için, siz Ankara'dayken bir yaşama biçimiydi. Şimdi, zaman zaman kitaplarınızı açıp okuyorum. Siz biraz da onlarla ve onlarda yaşamıyor musunuz? En kısa zamanda İstanbul'a gelmek, sesinizi duymak ümidiyle, özlemiyle, elinizi öperim, aziz ağabeyciğim.

Hasan Bülent KAHRAMAN
(tarihsiz)

Çok aziz Attilâ ağabey,

Nice zamandır bu kasetleri size göndereceğim. İstanbul'da söz vermiştim fakat araya yaz girdi, geciktim. Kusura bakmayın.

Bütün bir yaz boyu koşuşturdum ve çalıştım. Temmuz ayı üniversitede derslerim devam ediyordu, ancak Ağustos başında bittiler. Birkaç günlüğüne gittiğim Marmaris yolculuğunu saymazsanız hep Ankara'daydım. Onun kuru, kerpiç gibi sert, sapsarı yazını yaşadım. Siyaset bir başka yandan bastırdı durdu. Doğrusu oldukça ilkel bir "pratik"tir ama galiba onsuz da olmuyor. Hani şu Malraux'nun *"politik duyarlık"la doğmuş insan* tezine hak vermemek olanaksız.

Yazıları hiç ihmal etmedim. Sağda solda gözünüze çarpıyorlardır. Bir de *Yahya Kemal Rimbeaud'yu Okudu mu?* diye, yüz sayfa bir şey yazdım, *Y.Kredi*'ye verdim. Basacaklar. Erken Türk modernizmini tartıştım. O konuyu biraz büyütmek, genişletmek istiyorum. Batı'daki modern bilincin ve ona eklemlenmiş modern şiirin Türkçe'ye hangi evrelerde, hangi hüküm noktalarıyla taşındığını iyice belirlemek gerektiğini kanısındayım.

Aziz Attilâ ağabey,

Kitaplar, yazılar, siyaset, dersler, hayat, kadınlar...

Ben biraz mutlu bir adam oldum. "Biraz" derken şaşkınlığımı ifade edeyim istiyorum. Yoksa düpedüz, fazlasıyla mutlu, mütavazi bir hayat yaşıyorum. Kendi öz denetimimi yitirmedikçe sorun yokmuş gibi görünüyor; bakalım. Hayatımda hiç yakınan, sıkılan birisi olmadığım, olamadığım için, şimdi tersini de yapamıyorum; yani mutluluktan, doyumdan şikayet edemiyorum. Latife bir yana, iyi kötü bir şeyler yapmaya çalışıyorum. Zaman, nasılsa her şeyi yerli yerine oturtacaktır.

Aziz ağabeyim,

Saygıyla, özlemle ellerinizi öper, sağlıklar dilerim.

Hasan Bülent KAHRAMAN
Ankara - 05.09.1995

ÇETİN ALTAN'dan ATTİLÂ İLHAN'a...

Attila, insan dostum,

Paris'te, telefonlardı, randevulardı, yemeklerdi, kibarlıktı, incelikti, kendini beğendirmeydi; iflahım kesiliyor.

Ve derinden derine öylesine de bir yalnızım ki.

Çıkan kitabın tadına hiç varamadım. Bu yazarlık çok ödetiyor, çok. Herkesin ısınmasını ve hoşlanmasını çok istediğin bir ocakta yanan odun gibisin. Kararıp kül olmanın rahatlığını bile özlediği oluyor insanın.

Herhalde yakınlarda görüşürüz.

Öperim.

Küflü'ye, İlhami'ye selamlar, sevgiler.

Çetin Altan
21.1.1975

Canım Attila İlhan,

Başarını şimdi öğrendim. Öylesine sevindim bilemezsin. Davet sahibi karı cadı manyağın biri çıktı. Hemen Paris'e dönüyorum. Ödülünü yürekten kutlar, yanaklarından öperim.

Küflü'ye ve İlhami'ye selamlar.

Çetin Altan
4.7.1975
(İtalya'dan kart)

NEZİHE MERİÇ'ten ATTİLÂ İLHAN'a...

Attilâ, merhaba..

On-onbeş roman yayınlandı, bir sen oturup yazdın. İnsan bir iş yapınca, yanıtını alsın istiyor. Rahatlıyor. Biliyor musun bu programlar beni deli etti. Beğenmişsin, iyi, iyi ya, aslında felâket şişirme. Gün oluyor bir gecede hazırlıyorum, gün oluyor iki roman üstüste okuyorum. Stüdyo meseleleri, oyuncuların turneleri, rejisörlerin bilmemnesi derken, insan program makinesi gibi falan bir şey oluyor. Ben, tabii, böyle bir program teklif etmedim. Önce akşam saatlarından birini istedim. Sonra, en son yarım saatlık bir zaman. Bir de teklifimden bir altı ay sonra falan teslim edecektim programları. 'Aman' dediler, 'Hemen koyuyoruz' dediler, sonra sabah saatına koydular.. Böylece bizim program kadınlar için bilmemne oldu çıktı. Ayrıca bu iş iyi yapılırsa iyi olur hani. Her ne kadar dayanılmaz kadın saatları yapılıyorsa da, gene de yapılırsa olur ama ben bu diziyi böyle düşünmemiştim. Tuttuk havayı değiştirdik tabii. Ya o oyuncular! Haluk Kurdoğlu'ydu Hasan. Semih'in emmi oğlu sayılır. Semih de senin az canına okumadı hani pavyonlarda. Allah acısını unutturmasın, ha? Bunlar kadar Türkçe bilmeyen, dil zevki olmayan mâhluklar gelmemiştir kardeşim yeryüzüne. Beni deli ettiler dedim ya, deli ettiler sahiden. Anlamazlar diye uslûbumu bile değiştirdim.. Radyonun yasakları, çizip çizip çıkartmaları da ayrı rezillik. Vakıa çok uslu(!) bir dil, çok kibar(!) bir davranışla yazmışsın mektubunu ama, okurken kan tepeme çıktı. Oysa artık hiç kavgacı değilim. Melek gibi oldum inan olsun, ama "Sanki" dedim, "sanki bizim aklımız yok. Yazayım şunları bakalım da ne rezillikmiş radyoda program yapması anlasın." Hoş senaryo ve filmci milletinden sen bu işi su gibi bilirsin ya..

Sokaktaki Adam'ı aldım, çünkü, 1952'lerde bir boşluk oldu. Oraya doğru dürüst bir şey koymak gerekti. Hasan ağır basıyor, tabii, çünkü Hasan ağır basıyor da onun için. Biliyorsun Ayhan kuşun biri. Zaten yok. O arada, zaten dolaylı olarak bir sürü lâf etmiş olmak, hani Attilâ İlhan'ın veya diğer, - romanı söz konusu edilen- kişinin lâfını sözünü aktarmak da var işin içinde, faydacı olmayı düşünerek. Ömür boyu kadın saatları bilemezsin.

Biz burada Reşat'la (Titiz) karşılıklı bol bol dedikodu yapar, güleriz. Benim dedikodu arkadaşımdır. Bu arada İzmir lâfı olunca seni çekiştiririz.

Hadi rasgele. Merhaba.. Pekâlâ. İyi günler dilerim.

Nezihe Meriç
Ankara'da Bahar
1966...

Attilâ be, ne ayıp oldu, bir türlü yazamadım. Bayram tatilinde bir Alanya yapalım dedik. Yorgunluktan ölüyorduk. Yaz tatili falan gördüğümüz yok. Dinleneceğimiz de hani üç-beş gün. Yolda Salim ufak bir baygınlık geçirdi. Bozuk yumurta-gaz-alerji karışımı bişeymiş. Ben kâlp krizi sandım. Düşünebiliyor musun hallarımı. Bir kara gözlü Aslı kız vardı şimdi biliyorsun, alt dudağını büke büke ağlar mı sana: "Sevmedim yolculuğu, Ankara'mıza gidelim, evimize gidelim" diye. Düşün artık. Salim şimdi her zamanki gibi gezip tozar. Bahaneyle bir de tepe tırnak kontrolden geçti. Oh! Diyecek yok. Ama ben perişan oldum. Mızmızlandım kaldım. O gün, bu gün de yazamadım işte.

Şimdi arkadaşım, oyuna gelince.. Ha, dur önce nişanını kutlayayım. İyi olsun, güzel olsun diyeyim. Ama, bana bak, kuzum Attilâ, artık bu son olsun, evleniver. Evleniver olsun bitsin. Ne bu bekârlardan çektiğimiz. Zor iş üf. Var bizim burada da bir iki. Kanımızı kuruttular. Reşat'ı bilirsin, (Titiz). Selam eder-

Öbürü Hikmet Şimşek. Kimseleri beğenmez bunlar. Ben de sahi sahi üzülüp duruyorum. Biraz daha geçerse inan evlenemezsiniz artık. Benden söylemesi. Amma sıkıntı! Hayırlı olsun. Kolay olsun.. Ne diyeyim.

Oyuna gelince. Salim anlatmış. Uzun hikâye. Ben memnunum ama. Yazmış oldum. Cümle âlem -Hani bu işi seven, uğraşan, bilen- arkadaşlara okudum. Sevdiler, oldu dediler, tartışıldı, eleştirildi, eh pek açık vermedi. Bravo'lar aldı. Benim işim oldu. Şimdi tek ihtirasım elimde bir yenisi var, onu tamamlayabilmek. Yâni şunu demek istiyorum, bir çeşit oynanmış gibi oldu. Üstünden de bir yıl geçince, ben toparladım kafamı. Ne yapacağımı iyice biliyorum artık. Bütün bunlar iyi. İyi de, ayrıca daha oynanmadan lâfı edilsin istemiyorum. Ne olur sen buradakiler gibi düşünme. "Balkanların en büyük enayisi" diyorlar bana. Yıldız'a acıyorum diye, reklâmdan kaçıyorum diye. Titizleniyorum diye.. Hele bir oynansın ha? Belki ilerde. Oynanırken. Ya kitap hâlinde çıkınca.. Olur mu? Sağol.

Deli misin, var tabii roman. Büyüyüp duruyor. Dört-beş tane belki. Şimdilik kocaman bir şey, kendi hâlinde. Hikayelerim de var. Dur hele, sesimin çıkmadığına bakma. Ayaklarım göklerde bir yaşamım vardı, bilirsin. Bastık toprağa, kadını yaşadık, halk olsun, burjuva olsun, sanatçı olsun bi dolu kadın.. Şimdi artık yazabilirim. Oğoo, lâf çok ki, bildiğin gibi değil. Bi de yaş kırka gelmeseydi, ah.

Salim için üzülme, -Ay ne nazik olmuşsun sen öyle- aldırmaz, hoşgörür, halden anlar daha doğrusu.

Rasgele. Selâm ederim, sana da nişanlına da.

Nezihe Meriç
Kasım Ortaları, 1967
Ankara

HÜSEYİN YURTTAŞ'tan ATTİLÂ İLHAN'a...

Muhterem Ağbiciğim,

Geçenlerde gazeteye uğramıştım. Ve sizinle tanışmış konuşmuştuk. Size şimdi dört şiirimi gönderiyorum. Tabiî *Yelken* için. Beğendiğiz taktirde dergiye gönderirsiniz. Hem sizden bu arada bir dileğim var: eğer şiirleri beğenirseniz ve dergiye de yayınlanmaları için gönderirseniz, iki satırla bana bunu bir zahmet bildiriverin.

Cevabınızı bekliyorum.

Saygılarımla.

Hüseyin YURTTAŞ
Bıçakçı Köyü Öğr.
Ödemiş - 30.09.1968

Ustam,

Hem sevindim, hem üzüldüm Ankara'ya gidişinize... Gitmenizden iki-üç ay kadar bir süre geçtikten sonra bir gün, gazeteye uğradığımda öğrendim Bilgi ile anlaşıp ayrılmış olduğunuzu. Şaşırdım. Çünkü hep içimde bir sevinçle gelirdim *Demokrat İzmir*'e. Birden öksüz kalmış gibi oldum. Döndüm, Cavit'e, Bahattin'e gittim. Fakat kalmadım o gün İzmir'de. Hemen ayrıldım... O denli alışmışım ki "tilmiziniz" gibi gelip birşeyler sormaya, sizi dinlemeye, kafamda yeni şimşekler çaktığını görmeye...

Evet Kemal-i afiyetle okuduk: "Tanrı insanı çıplak yaratmadı mı?" Bunu düşünecek adam nerde ağbi, "bilakayd-ü şart" düşünen kaç kafa var Türkiye'de? İlginçti yazdığınız, her zamanki gibi...

Milliyet'in *Sanat Dergisi*'nin ondan önceki sayısında, bir soruşturmaya verdiğiniz yanıtta, ilgiyle okuduğunuz gençler arasında beni de andığınız için teşekkürlerim sonsuzdur. Sizin bu davranışınız daha bir hızlandırdı beni. Durmadan okuyorum, yazacak şeyler tasarlıyorum... Örnekse: Bu yaz aylarında, halkın büyük kesiminin anlayacağı bir dil ve yöntemle toplumculuğu, bağımsızlık, özgürlük, gerçekçilik gibi davranışlarımıza temel olan değer yargılarını anlatmak ve okuyanı bilinçlendirmeyi amaçlayan bir kitap tasarlıyorum. Çünkü toplumculuk yığınların anlayacağı bir yöntemle anlatılmamış bugüne dek, pratik olarak verilmemiş, bilimsel yöntemleriyle gösterilmiş... Bu yüzden de bir takım aydınların anladığı, "çaktığı" bir şey olmuş. Evet yok değil işçiden, emekçiden de toplumculuğu belleyen; fakat az bunlar, üstelik de pek çoğu yüzeysel, papağancasına... Halkın içindeyim ben. Halk nasıl anlar bunu, daha iyi biliyorum, sanmaktayım. Belki yanılıyor da olabilirim; fakat yazdıktan sonra belli olacak bu. Hedef diye tuttuğum okuyucu da hani şu bildiğimiz "vatanseverler", "memleket severler", "özgürlükçüler" var ya, işte onlar. Bilinçli olmaya en yakın olup da, bir türlü bağnazlıktan kurtulamayan, solcu olmaya yaklaşmış, fakat ateşe elini değirir gibi geri çekilen... Bir kesim aydın ve halk... İşte onları seçtim kendime.

Şiirler de sürüp gidiyor. Kişisel bir takım sorunlar bir ara durdurdu beni. Sonra sıyrıldım ondan da. Karımdan ayrıldım. Babam kanserdi, uzun aylar çekti ve öldü. 1973'te çok sıkıntı çektim. Parasız kaldım, çaresiz kaldım. Kimseye boyun eğmeden atlattım o günleri. Şimdi biraz düze çıktım.

Selam ve saygılar sunarım ağbi.

Hüseyin YURTTAŞ
Yeni Köy Öğr.
Foça
İzmir - 16.04.1974

Ustam,

Önce kutlarım sizi gönülden. Nasıl oldu bilmem T.D.K. Attilâ İlhan'a uyanabildi? Belirli bir kişiler çemberi içinden taşamayan T.D.K. nasıl oldu da böyle bir değerbilirlikte bulundu? Hayli şaşırdım doğrusu. Çünkü yılların etkisiyle şiire verilmez ödüllerin, yeterli bulunmamış yapıtların, birkaç dil çalışmasının adıyla geçiştirilen silik *Dil Bayramları*'na öyle alışmıştık ki! Fakat galiba artık uyandılar. Geçte olsa ülkemiz hayrına bir olgu bu.

Yasak Sevişmek sanki dil yönünden "*Tutuklunun Günlüğü*"nden daha mı gerilerde idi? Yoksa, hadi geçelim kör gözlerin görmek istemediği diğerlerini, *Kurtlar Sofrası*'nı filan da unutalım; fakat nasıl olur da "*Bıçağın Ucu*" ile doruğuna ulaşan Attilâ İlhan dil ustalığını görmezler? Yıllarca bunları sordum kendime. Çünkü Türkçe'ye yeni olanaklar getiren değişik anlatım biçimleri ile ustalığı pekiştiren birini nasıl olur da görmezler? Gördüler işte; fakat Attilâ İlhan onların miyop gözleri tarafından bile yadsınamayacak kadar büyüdükten sonra...

Fakat yine de T.D.K. için iyiye gidişin bir belirtisi diyelim yine...

Arada bir gazeteye geliyorum, pek dalgama saran kimse yok ustacığım. Biraz Çetin iyi. Akın Simav çok büyük adam! Bir yazı bırakıp gidiyorum. Macit var, onunla oturuyoruz. Yalnız siz varken ki gibi sevinçle giremedim daha hiçbir kez kapıdan...

Sevgili ustam, Ankara'ya alışabildiniz mi? Bilgi'de işler nasıl? Dergi filan çıkarmaktan söz etmiştiniz, daha burada iken, acaba çıkaracak mısınız? Umut dizisi tasarınız nasıl sonuç verdi? Kabul mü etmiyorlar, yoksa beklediğiniz bir süre mi var acaba? Beni aydınlatırsanız sevinirim.

Bu İstanbul kendinden başkasını göremiyor Ustam. Tamam, sizi yazı kadromuza aldık, bekliyoruz, falan diyorlar, fakat ya beş-altı ayda bir şiir yada yazımızı yayınlıyorlar, ya da hiç... Gerçekte silinmenin en kötü biçimi bence bu ağbi. Çünkü adamlar bizi rahatça eskitiyorlar. Bindebir yayınlanan yapıtlarla

adımızı gören okur silik bir ad olarak kavrıyor bir, birde okumuyor bizi iki, böylece kendiliğinden eskiyerek hani hiç yaşlanmayan "genç şair"lerden olmak mertebesine eriyoruz üç... Bu da beni sarsıyor, ama ne yapayım. Bunlarla en azından kişisel dostluk filan kurmak gerekli, o olanak da bende yok... Bir türlü açılamadım gitti ağbi. Bu beni kahrediyor. Ve hatta verimden de düşürüyor.

Ustam, ben de İzmir'deyim şimdi. Şirinyer'de 30 Ağustos İlkokulu görev yerim.

Size *İzmir* adlı şiiri gönderiyorum. Bir yerde yayınlama olanağınız olursa sevinirim. Çünkü bana kalırsa bu şiiri uzunluğu gerekçesiyle hiç kimse yayınlamaz. Ama siz yayınlatabilirsiniz belki diyorum. Olursa tabiî.

Saygılar, selamlar ustam...

Hüseyin YURTTAŞ
Şirinyer
İzmir - 29.09.1974

Ustam,

Mektubunuzu alınca ne kadar sevindiğimi tahmin edersiniz. İzmir'e gelişimin iki aya yaklaştığı bugünlerde, gittikçe yoğunlaşan bir yalnızlığın içinde sizden bir mektup almak elbette benim için sonsuz mutluluktur.

*"Yeni Ulus"*ta birkaç yazınızı okuyabildim. Bizim gibi fukaraların her gazete ve dergiye yetişme olanağımızın bulunmaması gibi çok kötü bir kaderleri vardır ki, siz bunu bilen bir kimsesiniz.

Ustam, ilk ve bu mektuplarınızda Ankara'yı sevmediğinizi yazdınız. Gerçekten Ankara sevimsiz bir şehir. Bu bakımdan, hayatın sizi orda yaşamaya zorlaması iyi bir şey değil. Fakat, *"Bilgi"* gibi önemli bir yayınevinin başına geçmeniz çok iyi bir şey olduğu gibi, Türkiye sanatı için de çok önemli bir durumdur.

Bir de, "öteki mektubuna doğru dürüst cevap vermeden, bir de kutlama yazıp beni utandırdın" demişsiniz. Estağfurullah. Ben sizden bir cevap beklemeden yazıyorum mektuplarımı. Çükü sizin çalışma koşullarınızı, iş yükünüzü bilmekteyim. Bunun yanında bana da birkaç satır yazmak zahmetine katlanmanız bir hocanın talebesine olan sevgisinin kanıtıdır. Bunu her yerde övünerek söylüyorum: Attilâ İlhan benim ustam ve hocamdır. Bütün eserleri ve bana söyledikleriyle. Ve olur-olmaz kişilerin – bazan- aleyhinizde konuşmaları veya yazmaları beni kızdırmaya yetiyor. Daha ileride sizin politikada ve sanattaki "bileşimci ve özümleyici" önerileriniz –bana öyle gelmektedir ki- kendi yolumuzu bulmaya en önemli kaynaklardan biri ve hatta ta kendisi olacaklardır. Bu bakımdan, bizlerin de daha çok çalışmamız gerekmektedir.

Şimdilerde *"Sanayi Çarşısı"* adını verdiğim bir şiirler bütününe çalışıyorum. Bir sanayi çarşısında kimler varsa, onları anlatmak amacım. Bitirince size de bir nüsha göndereceğim ve Ankara'ya gelişimde de fikrinizi alacağım. Şimdilerde 45 sayfa filan oldu.

Saygılarımı sunarım.

Hüseyin YURTTAŞ
İzmir - 07.11.1974

Ustam,

Çoktandır size yazmamıştım. Buna daha çok, yerli yersiz zamanınızı almak istememem neden oldu. Ancak bugünlerde yeniden size birkaç satır yazmak gereksinimi duydum.

Önce şunu belirtmeliyim: Sizin *Yeni Ulus*'ta çıkan *"Atatürkçülük Sürekli Devrimciliktir"* adlı yazınızdan sanırım bir yada iki gün önce aynı gazeteye bu tür bir sav taşıyan bir yazımı göndermiştim. Sonra sizin bu yazınızı okudum. Bir bakıma çok sevindim: Usta – çırak aynı görüşü savunuyor olmamızdan. Gerçi ben bu yazıyı yazarken bende en büyük etkisiyle yer etmiş *"Hangi Sol"* ve *"Hangi Batı"*da yer alan görüşlerden ve si-

zinle uzun uzun konuştuğumuz "daha yerli" bir toplumsal düzen temel görüşünden hareket ediyordum. Ama, sizin yukarda andığım yazınızda bu görüş çok berrak bir şekilde açıklandıktan sonra benim yazımın gazeteye varmış olması, bana "enselenmiş kopyeci" sıkıntısını verdi. Bunu size yazmak gereksinimini özellikle duydum ve bütün açıklığıyla yazmakta yarar gördüm.

Demokrat İzmir'de özellikle 1974 yılı içinde çokça siyasal yazı yayınladım. Her yazdığımı –ki müsvette yapmıyorum, biraz karışıkça oluyor- yayınladılar. Ama bedavaya kadar yolu olan bir köşe vermediler bana. Oysa, son günlerde birikisinin dışında Ankara'dan bazı acemi kalemlere haftalık yazma olanağı verdiler. Ben de bunun üzerine artık oraya yazmamaya karar verdim. Buna tabii başka nedenler de var: örneğin, *Çıkış*'ın duyurusu için Timuçin'den 75 lira almaları hepimizi kızdırmıştı. *"Edebiyat ve Sanat"*ın da yerini değiştirerek çeyrek sayfada çıkarmalarıyla başını yemek üzereler. Her gün beşinci sayfada politika yapıyorlar. Ama, inanın artık çok az satmaya başladı gazete. Çünkü kime sorsam, artık okumadığını söylüyor. Üzücü bir durum, ama onlar bunu hiç düşünmüyorlar. Kendilerine yazı verenlerle doğru dürüst "merhaba"ları bile yok, desem yeridir. Biraz Çetin ilgileniyor, onun ötesinde yüzümüze bakan yok. Bu bakımdan şikayetim kişisel değildir, diğer arkadaşlar da aynı şeylerden yakınmaktadırlar. Sözün özü, bundan böyle *Demokrat İzmir*'e yazmamak kararındayım. Üzülerek vardım elbet bu karara. Çünkü biz o gazetenin –aslında sizin- sayesinde ad yaptık, ama nankörlük de etmedik, yazdıklarımızın çoğunu orada –yazdığımız parayla okuyarak- yayınladık.

Yukarda andığım gibi *Yeni Ulus*'a bir yazı yolladım. Erdoğan Tokatlı'ya da bir mektup yazdım. Pek damdan düşme oldu ya, gazetesinde haftada bir, hatta günlük yazı yazmak istediğimi söyledim. Kendime güvenim var bu konuda, ama adam elbette bu işe "olur" diyemez. Çünkü ne adımı duymuştur, nede yazımı okumuştur bugüne dek... Ben gerekirse "size sorabilece-

ğini" yazdım. Sonradan da pişman oldum. Çünkü sizi de güç bir durumda bırakmış olabilirdim...

Bunun yanında şiirler sürüyor. Size önceden adını andığım *"Sanayi Çarşısı"* adlı şiirler bütünü bitmek üzere temize çekince size bir nüshasını yollayacağım. Zamanınızı çalacağımı, üstelik pek aksız şekilde çalacağımı bildiğim halde göndereceğim. Yoksa kime gösterebilirim?

Çıkış biraz topallayarak da olsa sürüyor. Ocak-Şubat sayıları bir arada çıktı. Bana nedenini yazmadılar. Bir ilgi de kuramadık doğru dürüst. Bu yüzden görüşme olanaklarımız da yok. Oysa hepimiz biliyoruz ki, *Çıkış*'ı yaşatmak zorundayız. *Çıkış* ne kadar yaşayabilirse bizim de sesimiz o denli duyulma olanağı bulacaktır... İstanbul, bermutat bizi es geçmeye devam ediyor...

Size özellikle yazmak istediğim bir önemli konu da bugün Türkiye'nin içinde bulunduğu "geri kalmışlıktan" ve bütün dar boğazlardan kurtulması için önerilebilecek bir çözüm yoludur. Şimdi, bununla ilgili konularda aklıma gelen belli başlı düşüncelerimi size sıralayacağım ve yanılgı içinde olup olmadığımı soracağım:

1- Bugün Türkiye'nin içinde bulunduğu iç ve dış koşullar, tamamıyla halkın karşısında bir yönetimin yıllardır açtığı büyük yaralardır. İlk önce bunu çok iyi saptamak ve bunun niçin böyle olduğunun nedenlerini halka anlatmak zorundayız...

Bunun ardından gelen soru elbette ki: *Nasıl Bir Türkiye?* Olacaktır. İşte bunun çok açık olarak belirlenmesi gerekmektedir bugün. Çünkü, sağ partiler belli politikalarını sürdürürlerken, solda yer alan C.H.P. "kimsenin kimseyi ezemeyeceği, sömüremeyeceği, insanca, hakça bir düzen" savunusundadır. Ama, bunu nasıl yapacağını açıklamamakta, bu yüzden de bazı kuşkulara neden olmaktadır. TSİP ise, daha yolun başında eski yanlışları tekrarlayarak halka uzak düşmekte, demokratik yolları kendisine kapatmaktadır. Öyle ise Türkiye'yi daha tutarlı bir politik öneri getirmemiz gerekecektir... Yalnız, bizimki bir öne-

ri olacaktır ve Türkiye'de yeni bir politik akımın başlamasından öte amaç taşımayacaktır.

2- Türkiye'de, insana değer veren gerçek bir demokrasinin oluşması, bunun klasik demokrasiden temelleri üzerine oturtulması...

3- Sokaktaki vatandaşın kuşkuyla baktığı "kökü dışarıda" bir düzen yerine, vatandaşı bütünüyle kendi özlemlerini bulduğu bir toplumcu düzen. Burada bazı "devrimci"lerin inadına sarıldıkları Lenin veya Mao yerine Mustafa Kemal öğretisini bugünlere uygulanmasından elde edilecek bir senteze gidilmesi, hiçbir yabancılaşmaya düşülmeden, kendi toplumsal koşullarımızdan çıkarılmış ve tamamen "kendimizin olan" bir toplumcu düzenin demokratik yollar içinde gerekliliği... Evet Lenin ve Mao kendi ülkeleri için büyük şeyler yapmışlardır ama, bizi kurtaramazlar... Biz yeni bir "hazır elbise" almak yerine, kendi bedenimize göre ölçülüp biçilerek dikilmiş bir toplumcu düzen önerisi getirmeliyiz. Çünkü, "Sovyet kafası" ile işe başlamak hevesinde görünenler, ikinci bir yabancılaşmaya ve ikinci bir emperyalizmin kucağına Türkiye'yi atmaya hazır görünmektedirler. (Örnek: *Yeni Ortam*'a bir zamanlar, yazarların her dönemde ve her ülkede baskı altında tutulduklarına dair bir yazı yollamıştım. Soljenitsin'e ait bölümü çıkararak yayınladılar o yazıyı... Bu ne demektir?...)

Sağdakiler tutucu filan. Elbette onlar Atatürk'ün karşısında olacaklar. Ama "devrimci" olanların Atatürk'ü yadsımaları hangi anlama gelebilir? Her şeyden önce Türkiye'deki devrimcilerin kendi toplumlarıyla sık sık ters düştüklerini ve devrimciliği eski ve kendinin olan ne varsa yadsımak sanmalarını göstermez mi? Oysa kendi toplumsal değerlerini yadsıyanlar hep yanılmışlardır.

4- Bazı "devrimci"lerin Kıbrıs olaylarında takındıkları tutumla güya "enternasyonalizm"e göre ve hümanist pozlarla "Rum proletarya" ile Türkiye proletaryasının sırf büyük devletlerin oyunlarıyla karşı karşıya getirildiklerini öne sürmelerinde yatan tutarsız görüşün de kökü kurcalanmalı, insan sevgisi-

nin ve barışın yanında olalım derken, kendi ulusal çıkarlarımız aksine davranmanın asla "şoven"lik olmadığı, olamayacağı kanıtlanmalıdır. Öyle ya, Yunan solcusu Teodorakis, alanlarda Türkiye aleyhinde mitingler düzenlesin, biz hala Yunan proletaryasından dem vuralım!.. Elenizm'i unutmak da cabası...

5- Özellikle dış politikada Atatürk'ün anladığı ve kastettiği bir "tam bağımsızlık" ana ilke olarak saptanmalı ve Türkiye buna göre dünyadaki gerekli ve onurlu yerini almalıdır... Bu "tam bağımsızlık" bütün blokların dışında, iç ve dış özgürlükleriyle büyük bir Türkiye'nin var edilmesiyle eş anlamlıdır.

Falanın yada filanın güvencesi olan bir Türkiye yerine kendi kendisinin en büyük güvencesi olan Türkiye'den en büyük amaçtır... Temelde barışçı bir dış politikanın onurlu Türkiye'den en ufak tavizi hiç kimseye vermemesi ana doğrultudur...

6- Bu arada yapılacak sosyal ve ekonomik devrimler de en açık şekilde yöntemleri ile birlikte verilmelidir.

Sözün özü, yeni yabancılaşmalara meydan vermeyecek, yeni "boyunduruk"lara Türk halkını koşmayacak "ulusal" diyebileceğimiz bir sosyalist düzen!

(Örneğin bir de "Türkiye"li sözü var. Bütünüyle "bölücülük" taşıyan bir söz. Önce, Türk vatandaşlarını "halklar ve Türkiyeliler" diye bölüyorlar, sonra da duvar ilanlarında "işçi-köylü elele, işçiler birleşiniz, faşizme karşı güç birliği" gibi sloganlarla halkı arkalarına alacaklarını sanıyorlar. Alamazlar. Çünkü, işçiler kürt, laz, arnavut, yörük bilmem ne, halklar diye kendi ağızlarından bölünmeye davet edilmiyor mu? Bu ne perhiz, ne...)

Böyle bir önerinin kökeni sizin *"Hangi Sol"* ve *"Hangi Batı"* da yatıyor sanırım. Bu önerinin temel kurucusu da sizsiniz. Biz de, sizin ardınızdan gelerek bunun daha da yaygın ve etki bir görüş olarak özellikle CHP'de yoğunlaştırmalıyız, diye düşünmekteyim.

Ustam, görüşlerimi genel çizgileriyle yazdım. Bana bunlar için diyeceğiniz var mı, varsa nelerdir?

Türkiye karanlığa gidiyorken, bunları düşünmek zorundayız. Onun için bundan sonraki politik yazılarımın iskeleti olacak bu görüşlerin tutarlı olup olmadığını sizden sormak istedim. Varsa, yanılgılarımı öğrenmek... Beni aydınlatmak zahmetine katlanırsanız çok mutlu olurum.

"Umut Dizisi" ve dergi işi hala gerçekleşmedi. Oysa, bizlerin yayınlanma umudu bu iki şeyde idi. Yoksa Küflü'nün de Küflü yanları mı var?

Sizi yordum, zamanınızı aldım. Beni bağışlayın.

Selam ve saygılarımı sunarım Ustam!

Hüseyin YURTTAŞ
Şirinyer
İzmir - 29.1.1975

Ustam,

Sizi yine rahatsız etmekteyim. Zamanınızın ne kadar değerli olduğunu çok iyi bildiğim halde ondan biraz çalmayı göze alıyorum. Bu da genç bir ozan olmanın ve üstelik üçkağıtçılık etmeden yolunda ilerlemek isteğinin sonucudur: Ustamsınız, sizden başka da elimden tutacak kimsem yok. Biliyorum, biraz da acelecilik ediyorum, *Sanayi Çarşısı*'m size vereli şurada bir ay oldu daha. Ama o bir ay benim için ne kadar uzun oldu, sormayın. Gerçi yazı kurulunuz belki daha *Sanayi Çarşısı*'nı okumak bir yana, okuma sırasına bile koymadı... Sırada olan onca eseri bırakamazlar tabii. Ben de siz izine ayrılmadan bir haber alabilmek amacındayım, geçenlerde Coşkun Yerli'ye – hani o gün birlikte geldiğimiz arkadaş- durumu yoklayıp bildirmesini istedim. Ve yine dayanamayıp size de bu mektubu yazdım. Yalnız buraya gelince *Sanayi Çarşısı*'m yeniden gözden geçirdim, birkaç daktilo hatası gördüm, çok üzüldüm. Gerçi bunlar bazı kelimelerde bir ya da iki harfin unutulmasıydı, ama nasılsa gözümden kaçmıştı. Şimdi en büyük merakım o, acaba

yazı kurulu bunları önemser mi diye... O kelimelerin düzgün yazılmışları da var ama, Türkçe'yi iyi bilmemekle filan suçlayıp... diyorum. Örneğin *astragan* bir yerde *asragan* olarak yazılmış...

Durumum "sizce malumdur" .

Yeni Ortam'da yazılarınızı her zamanki tiryakiliğimle okuyorum. "Fena halde doğru söylüyor" ve gerçekleri en akılcı yollarla irdeliyorsunuz. Türkiye'nin bugün için en büyük ihtiyacı akıllı ve sağlam düşünceli politikacılardan çok sizin gibi gerçek gerçekçi ve akılcı yazarlara, düşünürlere ihtiyacı vardır. Çünkü bir geçiş dönemini yaşıyoruz, bundan sonra gelecek dönemde sizin düşüncelerinizi uygulamaya koyacak politikacılar çıkacaktır. O bakımdan göreviniz tarihsel bir önem taşımaktadır. Sağ olun var olun, siz onun hakkını veriyorsunuz. Ben de düşüncelerinize körü körüne değil ama içten inanarak, aklım yatarak katılıyorum ve de uğruna baş koyabileceğim düşünce bileşimini kazanıyorum..

Hüseyin YURTTAŞ
İzmir - 20.06.1975

Ustam,

Mektubunuzu bugün aldım. Hayatımın en mutlu anlarını yaşamış oldum böylece. Zaten ben günlerden beri sizinle birlikteydim. *"Faşizmin Ayak Sesleri"*ni okuyordum sindire sindire. Gerçi içindekilerin pek çoğunu önceden okumuştum, fakat böyle toplu halde okuyunca daha iyi bir değerlendirme olanağı doğuyor. "Fena halde doğru söylüyorsunuz", bunun en büyük kanıtı olayların ve gelişmelerin sizden başak türlü düşünenleri yalanlamasıdır. Bitmesine pek az kaldı, bu yüzden koruyorum desem yeridir. Okuyucu bitsin diye değil, bitmese diye diye okursa bir yazarı, yazar işte odur diyorum...

Sizin İstanbul'a gittiğinizi *Yeni Ortam*'dan duymuştuk. Birkaç gün sonra Çetin Gürel anlaşamayıp hemen Ankara'ya

döndüğünüzü söyledi. Sonra gazetede, "Genel Yönetmen" olarak adınız silinince bunun doğruluğuna inandım. Ve doğrusu ya kendi açımdan sevindim de. Sizin de dönmekte ne kadar haklı olduğunuzu mektubunuzdan anladım. Çünkü böylesi rizikolu bir işe girişmeniz ilerde güçlükler çıkarabilirdi, hele Bisalman'ın duyduğumuz kişiliği ortadayken...

"Sanayi Çarşısı" hakkındaki sözleriniz ve uyarılarınız için sonsuz teşekkürler. Doğrusu ya, /natura-fatura/ gibisinden kafiyeler beni de rahatsız etmekteydi. Bir zorlama seziliyordu onlarda. Hatta o "pazar ozanı" dediğim ve pazar pazar dolaşıp türlü "destan"lar satan kişilerin bu "destan"larının halk arasındaki etkisini göstermek ve o türde birkaç laf etmek istediğime de pişmanım. Belki o "destan"ı kaydırırım. Veya düzelterek aksaklıkları gideririm.

Bir de "alttan alta hissedilen *Memleketimden İnsan Manzaraları* etkisi"ni belirtiyorsunuz. Yalnız şunu itiraf etmeliyim, ben *Sanayi Çarşısı*'nın üçte iki kadarını yazmıştım ki, *Memleketimden İnsan Manzaraları*'nı aldım ve okudum. Nazım'ın benden yıllar önceleri benim yapmak istediğimin çok daha iyisini yaptığını gördüm. Ama kafaya koymuştum, çalışmamı sonuçlandırdım. Mart 1975'te *"Manzaralar"*ı okuyup Mayıs 1975'te *Sanayi Çarşısı*'m temize çektim. Ancak bu arada yaptığım düzeltmelerde o etkinin dışında kalmaya özellikle dikkat ettim. Demek ki başarılı olamamışım.

Bir de "grev" konusu var. Kusara bakmayın ama, orada bir yanlış anlama olmuş gibi geldi bana. Şöyle ki: İşçinin bilinçlenmesi Döktaş işyerinde, Hasan Ali adlı bir işçinin etrafında gelişir, mensubu oldukları sarı sendikayı eyyamcı liderleri Tahir Demir'den kurtarırlar, Hasan Ali başkan olur, toplu sözleşmede anlaşamayınca Döktaş işyerinde greve giderler, uzun süren bir direniş sonunda da haklarını alırlar. Bu gelişim diğer işyerlerindeki işçileri etkiler Hasan Ali ile kontak kurarlar, böylece sanayi çarşısı işçilerinin büyük çoğunluğu bilinçlenme sürecine girerler. Genel grev söz konusu edilmemiştir. Onların bilinçlenmesi, daha doğrusu işçilerin bilinçlenmelerinin hızlan-

ması ve yaygınlaşmasına kadar gelir, orda kalır. Son bölümde (25. dahası...) benim vermek istediğim budur. 22. bölümden itibaren Döktaş işyerinde, yani tek bir işyerinde yukarda sözünü ettiğim grev vardır, buna ait gelişmeler son bölüme kadar verilir. Ama son bölümde de, (bundan sonradır) yayılması umudun aydınlığının (bir tan tazeliği ve heyecanıyla) derken de, (bundan sonradır) en büyük değer birimi olarak emeğin kavranması (ve öbür işyerlerindekilerin) (birer birer doğrulup) davranması... derken de amacım grev olduğunu değil, işçilerin bilinçlendiklerini, yeni bir sürece girildiğini göstermektir. Bu dönemi yaşıyoruz diye böyle düşünmüştüm. Ama nasılsa genel bir grev sanısı uyanmış. Bunu gidermeye çalışayım. Daha yazmadan bu konuyu araştırmıştım. İlk planlarımda bütün sanayi çarşısını greve götürmekti niyetim. Fakat küçük ve ayrı ayrı işyerlerindekilerin toplu olarak grev yapmaları olanaksızdı, bu yüzden tek bir işyerinden tek bir sendikayı seçtim grev için. Sonrasını da az önce söylediğim gibi bağlamak istedim. İzmir Sanayi Sitesi'ne gittim, gezip tozdum, zaten orada birkaç arkadaşım var, onları bahane ederek birşeyler topladım. Kitabımdaki tiplerin, daha doğrusu kişilerin pek çoğu şurdan burdan tanıdığım gerçek kişilerdir. Onları yerlerine oturttum. Grev konularında da Cavit Kürnek'ten birşeyler öğrendim. Bilirsiniz, Basın İş Şube Başkanıydı o. Yani ben hem mantık, hem de hukuk yönünden bir çelişkiye düşmek istemedim. Fakat diğer arkadaşlarımızın sanayi çarşısında greve, daha doğrusu genel greve gidildiğini hangi bölümde, hangi mısralar nedeniyle olduğunu bilmek isterdim. Sözünü ettiğim son bölüm ve özellikle son satırlar olsa gerektir. Ben temize çekerken yukarda söylediklerimi daha belirgin bir biçime sokmaya deneyeyim.

Kitabımın *Bilgi Yayınları* arasında, Umut dizisinde de olsa çıkması benim için en büyük adım ve en büyük mutluluk olacaktır. Bunda sizin payınızı da hiçbir zaman unutmayacağım.

Mektubumu istemeyerek biraz uzattım. Fazla zamanınızı almanın ne demek olduğunu biliyorum. Ama kusura bakmayın.

Şükran ve saygılar ustam.

Not: Gerekli düzeltmeleri çekeceğim. Ne zaman isterseniz hemen gönderirim.

Hüseyin YURTTAŞ
İzmir - 23.09.1975

Ustam,

Uzun süredir size yazmadım. Açıkçası zamanınızı almak istemiyorum. Ama bu kez yine yazıyorum işte, bağışlayın. Eee, bize hak verirsiniz, "genç şair"likten bıktık artık, çırpınışlarımız bundan.

Umut Dizisinin gazetelerde soru işaretli ilanlarından sonra bir ses çıkmadı. Her halde kitaplar baskıdadır, diye düşünüyorum. Ama bir başka şık da, dizinin yayından kaldırılması olasılığı... Tabii bunu düşünmek bile istemiyoruz. Ama fazla olunca, ister istemez bazı kuşkular oluyor. Eğer zamanınız varsa iki satırla bana durumu bildirirseniz çok sevinirim. Geçende Ali Rıza Ertan'la konuştuk. O da size bir kitap göndermiş. Bir yerden de Arif Karakoç ile Erol Çankaya'nın birer kitabının basılacağını duymuş. Bunlar tabii ki "gençler arası" dedikodular. *Sanayi Çarşısı*'nın son düzeltmelerini yapıp yollamıştım. Ama, düzeltmeler bence yerinde olanlar yanında daha çok yersizdi... Artık o biçimiyle basılsın. Ama düzeltme sırasında şunu öğrendim, bir kitap ancak bir kere yazılır imiş.

Bu arada tasarılarımdan da söz edeyim: Eski şiirlerimin hepsini bir kitap olarak düzenleyeceğim. Onun yanında *"Karlı Dağlar Günlüğü"* diye yine bir nehir-şiir çalışmam var. Onu da yaza doğru tamamlarım sanırım. Bu kitapta da insanı "kendine karşın, kendi çelişkileri içinde, doğal ve yapmacık yanlarıyla, insan ve doğa karşısında" vermek amacındayım. Amacım, nehir-şiir türünde çalışmak, ortaya inancımız doğrultusunda, ama

insanı çelişkileriyle de veren, üstelik öyküden kaçmadan, hatta öykülerle bunları vermek.

Nereyi açsam sizinle karşılaşıyorum. *Yeni Ortam*'dan çekildiniz. Biz de çekildik... Cemal Süreya'dan, Mahmut Makal'ın "öğretmenler" yazı dizisinde Biket İlhan dolayısıyla size taş atmasından tutun da nerde sözünüz geçtiyse okudum. Fakir'in yazısını da tabii... Ama dün Çetin Altan "Köylülükten Kurtulmak" derken siz bir kez daha haklıydınız, çünkü, bilime ters düşmeden, açıkları yakalayan, "fena halde doğru söyleyen" sizdiniz. Hatta Ç. Altan'ın halkımızı köylülükten kurtarmak isteyenler arasında Kemal Paşa'nın yanında İnönü'yü de sayması tersti. Çünkü, İnönü köylüyü köylülükten sıyırmak istemiyor, fakat modern araçlardan yararlanması bilen köylü kılarak, belki de daha çok köye bağlamak istiyordu. Yoksa öğretmen olarak köye gönderdiği delikanlılara beygir, pulluk, körük vermesi başka ne tür bir çabayı gösterir?

Cemal Süreya'nın da "ben hep severek okudum Attilâ İlhan'ı, bu yıl yeni ve olumlu denemelerde bulundu" gibisinden yargılar, bana bir konuya istemeden değinildiğini, daha açıkçası, istemeden gerçeği teslim etmek zorunda kalındığı izlenimi verdi. Dinamo da bu arada köycülerden yana birşeyler yazdıydı. Ama inandırıcı kanıtlar değil de, ortada güzel eserler var, gibi yargılarla bu işe karışması etkisiz oldu derim. Burda önemli bir satırınızı herkes kasten atlıyordu. "Köy romanı yazılmasın demiyoruz, ama..." Aslında siz anlatacaklarınızı anlatmıştınız, kanıtlarınız yerindeydi, üstelik siz buna karşı yalnızca şehir yazılsın da demiyordunuz, "toplumcu geçekçilik" diyordunuz. Emin Özdemir de "Aferin Fakir'e... ağzının payını verdi" demek isteyen bir yazıyla *Varlık*'ta sizi dolaylı olarak eleştirdi. Ben eleştirmen denen bu garip yaratıklara çok tutuluyorum ağbi. Bakın, bu şöyle bir şey: Ben köseyim, değil mi? Bunu biliyorsunuz. Şimdi ben kalkıyorum, sakal şöyle kesilmeli, ya da sakal şöyle uzatılmalı, bakımı şöyle olmalı... diye öğütler yağdırıyorum. Biri de kalkıp, "be adam sen kösesin, en anlarsın sakaldan?" demiyor. Darılmasın, gücenmesin, bana dokunmayan yılan bin ya-

şasın havasından çalarak aslında sanat olmayan sanatlarını, sanatçı olmayan sanatçılarını tezgahlayıp duruyorlar. Onun için bunlar kötü birer bezirgan, kötü birer "bozuk düzen aydını" örneği. Başta düşünüşleri dar, aydın olmayı toplumla ters düşme olarak bellemişler, yanlışlarını örtbas etmek için, yanlışları doğru diye yutturmaya çabalıyorlar. İletişim araçları bu kadar yaygın olmasaydı, sanırım bunların çoğu peygamberliğini ilan ederlerdi.

Sanayi Çarşısı çıkarsa iki olasılık var: Ya öve öve göklere çıkaracaklar, ya da yere yere yerin dibine batıracaklar... Başka türlüsünü yapamazlar zaten.

Başınızı şişirdim değil mi? Kusura bakmayın ustam.

Bir yanıt yazmanız olası mı? Bekliyorum.

Sonsuz saygılarım sunarım.

Hüseyin YURTTAŞ
İzmir - 12.01.1976

Ustam,

Geçenlerde size yazdığım mektubun üzerinden çok geçmedi. Ama ben bu satırları yazma gereğini iki şeyden ötürü duyuyorum: Birincisi, bugün Coşkun Yerli arkadaştan aldığım bir mektupta, sizinle yaptığı bir görüşmede, bir başka arkadaştan yanlış olarak duyduğunu size söylemiş ve benim *Sanayi Çarşısı*'nı bastırdığımdan söz edilmiş. Bu yanlıştır. Böyle bir girişimim bile olmadı. Çünkü ben umudumu *"Umut Dizisi"*ne bağladım. Siz Coşkun'a da kitabımın yayınlanacağını söylemişsiniz, teşekkürler... Umutla bekliyorum...

İkincisi,

Kağıdımın başlığında gördüğünüzse ilk sayısı 1 Mart ta çıkacak olan dergimizin adıdır. *Çıkış*'ın kapanmasından sonra başlayan dağınıklığımızı gidermek ve bize lokavt uygulayan İstanbul dergilerine karşı tutarlı bir boykot geliştirerek kendi se-

simiz ortaya koymaktır. Parasal sorunlar nedeniyle ölçüyü küçük tutarak işe başlıyoruz ve az masrafla bir dergi çıkaracağımız için de en azından kısa sürede batmamayı garantiye alıyoruz. Üstelik bunun bir kuşak hareketi olmasını da dilemekteyiz. Bizim dergimize yazanların başka dergilere yazı vermemeleri gibi bir kuralımız da olacak. Ki bu, hareketin dergide odaklaşması için böyle düşünüldü. Ali Rıza, K. Sümer, Ahmet Günbaş, Demir Pekol gibi arkadaşlarla işe koyulduk. Çağatay Özcan ve diğer arkadaşların pek çoğuyla da birlikte hareket edeceğiz. Artık bu çıkışımızla yadsınmazlığımızı ortaya koyacağız...

Bir de, *Dönemeç*'te sizinle bir konuşma yayınlamak istiyoruz. Ancak, sizin zamanınız var mı? Bize yanıt verebilir misiniz? Bunu bilemiyoruz. Ama yine de size birkaç soru hazırlayıp göndereceğiz, bizi boş çevirmeyeceğinizi umarak...

İçten saygılar sunarın ustam...

Hüseyin YURTTAŞ
İzmir - 09.02.1976

Ustam,

Ağustos ayı ortalarında size kısa bir mektup yazmış ve *Sanayi Çarşısı*'nı yayımlamaktan vazgeçtiğimi belirtmiştim. Elinize geçip geçmediğini bilmiyorum. Ama sizden bir yanıt gelmedi. *Sanayi Çarşısı*'nın da gönderilmesi unutuldu.

Sanayi Çarşısı'nın yayımlanmasından vazgeçmeme neden, öteki şiirlerimi kitap haline getirmemdi. *Sanayi Çarşısı*'nda konuya ağırlık vermek isterken şiirde boşluklar doğmuştu. Aradan bir süre geçince daha iyi anladım bunu. Kendine göre eksikleri olan bir kitapla ilk çıkışı yapmak yersiz olurdu. Bunu, Bilgi yazı kurulu da düşünmüş olmalı ki, bir buçuk yıldan beri kitap ortada duruyor. Sanırım kitabın basılmaması kararlaştırılmıştır ve siz benim umudumu kırmamak için beni bundan haberdar etmiyorsunuzdur... Ama ne olursa olsun, artık ilk kitap olarak *Cinayet Yılları* adı altında öteki şiirlerimi ya-

yımlamak istiyorum. Ama bu isteğin gerçekleşeceğini de sanmıyorum. Çünkü, İstanbul edebiyat okulundan diplomayı alamadım bir türlü... Yine de umudum Bilgi'de. Yani ikinci kez umutsuz da olsa bir deneme daha olsun.

Cinayet Yılları 1971'den bugüne kadarki şiirlerimi yazılış yılları sırasına göre içeriyor. Her yıl ayrı bir bölümü kapsıyor. Kitabın düzenlemesini bitirdim. Yakında size postalayacağım. Ama bu kez daha kısa bir sürede yanıt almak dileğindeyim. Çükü yaşım ilerliyor, hala bir şey yapmış sayılmam. Başka yerleri, başka olanakları da denemek için zaman kazanmak hakkımdır. Beni bağışlayınız...

Erol'un kitabını sevdim. İki önemli şeye takıldım: Şiirlerde (Erol'un kendi havasını taşıyan) bir tekdüzelik var. Bir de Erol'un iki yazıyla karşı çıktığı "kabza, tüfek, namlu, vs. vs." kelimeleri çokça kullanması. Yer yer yinelemelere düşmesi bu konuda. Ama başarılı bir kitap. Sapına kadar şair bu çocuk. Ama piyasa hazmedemedi. Geçiştirdiler. Biz *Dönemeç*'te Kasım sayısında bir yazı yayımlayacağız. Ali Rıza yazdı. Henüz yazıyı görmedim ben. Ama bu sayıya yetiştirmesi için Ali Rıza'ya hayli üsteledim. Ayrıca ben de *Cehennem Biziz*'i eleştireceğim. Yazının adı *"Erol Çankaya'nın Çıkışı"* olacak. *Özgür İnsan*'a yahut da *Politika*'ya yollamak istiyorum. Erol'un hakkını yemeye kalkışanlara da fena halde bozuluyorum. Bu bakımdan benim o yazıyı yazmam daha çok gerekli oldu. "Genç şair", "Genç arkadaş" diye başlayan, yani daha başlarken taşlayan, küçümseyen, kıskanç, zavallı kalemlere kızmamak elde değil. Sonra "büyük laflar edeceğine..." diyen Mehmet H. Doğan gibileri var, daha kitap çıkmadan, *Birikim*'deki şiirleri için. Hazımsızlıkları, kabızlıkları onları böyle yapan. Hiç aldırmasın Erol bunlara. Yüklensin. Yüklensin.

Bu kez, yine zamanınızı çaldığımı bilerek yine yanıt bekleyeceğim sizden. *Cinayet Yılları*'m bu ayın sonuna kadar son düzeltmeleri yapıp yollayacağım? *Sanayi Çarşısı*'nın lütfen bana iadesini sağlayınız.

Selamlar, saygılar sunarım.

Not: *Politika*'da bir haberde *Sanayi Çarşısı* adıyla şiirlerimi kitaplaştıracağım yazıldı. Yanlıştır. Her halde A. R. Ertan'ın işi bu. Ama yanlış. Doğrusu bu mektupta yazdıklarımdır.

Hüseyin YURTTAŞ
İzmir - 17.10.1976

Ustam,

Dün telefonla konuşmuştuk. Ben bütün gece kitapla uğraştım. Son bir aydır hep onunla uğraştım zaten. Son kez gözden geçirdim, sayfaları yerleştirme durumunu falan kontrol ettim. "Tamam" deyip bugün postaya verdim...

Sizinle konuşmamızdan sonra *Sanayi Çarşısı*'nın iki nüshasını aldım postaneden. Doğal ki içim burkularak. Fakat, bir kez daha gözden geçirmek, bir gün onu gün ışığına çıkarmak umudum oldu...

*"Gelincik Günleri"*nin talihi dilerim ki ondan iyi olur. Ustam, yalnız, bu kitabımı "umutlar" sınırı içinde görmenizi istemiyorum. Geri çevrilmek pahasına da olsa, asıl dizi için incelemeye sunulmasından yanayım. Ama, "umutlar" sürecekse, ona da evet derim. Yalnız, bu yıl çok uzun sürmemesini istiyorum bekleyişin. Elimizde iyi kötü bir dergi varken hiç olmazsa kendim yayınlasam, diyorum. Gerçi bu benim için hep en son çare olacaktır. Yine dilerim ki, iş oraya kadar kalmasın...

Kitap içi epey çalıştım. Bir kitap dolusu şiiri şöyle bir atmak, bir ferahlık duyarak yeni şiirlere yönelmeye yarıyor galiba. Onun için, yeni ve yoğun bir şiir dönemine giriyor gibiyim. Bu kış bir "CÖNK" yazıp bitirmek olası gibi. Fakat, yayımlayamama, kitap çıkaramama insana başarısızlıkmış gibi görünüyor ve yılgınlıklara yol açıyor. Ama ben yılmayacağım. Yazı kurulunuzun *Sanayi Çarşısı* için söylediklerini, yani ek-

siklerimi bilmek isterdim. Ama bu işlerin bir yerde anlamsız gizliliği buna engel işte.

Ustam, Erol'un kitabı için bir eleştiri yazacağımı söylemiştim. Bu mektupla birlikte o da postalanmış olacak: *Politika*'ya... *Özgür İnsan*'a yollamayı düşünmüştüm, ama o da kitap tanıtma yazılarına kısa kısa yer açıyorlar. *Politika*'da da Erol takip etsin artık.

Dönemeç'te, bildiğiniz üzere, "fena halde doğru söyleme" tutumunu sürdürüyoruz. Sürdüreceğiz de. Bu arada ben fazla çalışmak durumundayım. Arkadaşlarla uyumumuz da çok iyi. Sanırım *Dönemeç* gelecek yıllarda daha iyi bir işlev ve söz sahibi olacak...

Ustam, kitabım için sizden benim yanımı tutmanızı istemeye hakkım yok, bu amaçla değil yazdıklarımı yazışım... Daha erken, incelenmeden geçmesi, ne olacaksa...

Bu arada sizden çok önemli bir isteğim var: Sizinle geçen konuşmalarımızı yazmak istiyorum. Buna izin verir misiniz? (...) İzin verirseniz, ilerde sizinle ilgili çalışmalarımda da kullanmak üzere bir ucundan başlayayım.

Zaman bulursanız yazmanızı isterim bana. Her zaman, hep sürecek olan içten saygılarımı sunarım...

Hüseyin YURTTAŞ
İzmir - 09.11.1976

Ustam,

Beni mutlu kılan mektubunuzu alalı epey oldu. Yalnız ben cevaplamayı geciktirdim. Bilerek... Amacım müsvedde halindeki "görünümler" dizisini tamamlamak ve onları tüm olarak size göndermekti. Bugün için bu gerçekleşmiş gibi. Görünümler'in 5 bölümünü size gönderiyorum. Bir de son bölüm var, ama kesinleşmedi daha. Onu da beklersem çok gecikmiş olacağım... *"Görünümler"*i çırağınızın bir küçük armağanı olarak

kabul edin artık... Son bölümü size daha sonra gönderirim. Bana bu dizi üstüne düşündüklerinizi yazarsanız çok sevinirim.

"Gelincik Günleri" için kesin bir şey söyleyemeyeceğinizi yazmıştınız. Nedenlerini de açıklayarak. Çok teşekkür ederim. Doğal ki ben yayında acele ediyorum, kendime göre de geçerli özürlerim var... Siz haklısınız elbet. Ben de kendi açımdan haklıyım, biraz da yaş sorunu olmuyor mu edebiyat? 31 yaşında ve üç kitabı olan *kitapsız* bir şair olmayı kimse istemez. Ben de istemiyorum. Elimde bir –küçük de olsa- dergi varken ve ne hızlı dönemimdeyken, yeni bir hız için kitap kamçısının gereğine inanıyorum. Salt o yetmez elbet, ama üç kitabın evde yatması, şiirlerin giderek eskimesi ve işin kötüsü bazı imgelerin, dizelerin benzerlerinin başkalarınca yazılması sonunda düşülen durumun acılığı insanın kaygı duymasına yetip artıyor bile. 48'inde Ali Yüce olunabileceği garantisi de yok elbet, böyle olunca da, artık günü geldi diyorum.

Sizinle, Ankara'ya geldiğimde geçen bir konuşmamızda: "kabaca söylemek gerekirse, "Bilgi Ahırı"na iyi yarışacak atlar gerek, bir iki kitapla susacak adamlar değil..." gibi bir söz etmiştiniz. Size gülünç gelebilir ama, ben Bilgi Yayınevi için yarışabilecek güçte görüyorum kendimi. Bu yıl *"Gelincik Günleri"*ni yayımlama sevdamın Bilgi'de gerçekleşmesi ise en büyük dileğim, bunu biliyorsunuz. Kendim kitap yayımlamak istemiyorum, arkadaşlar ısrar ediyorlar, al, burda çıkaralım, diye. Razı olmuyorum. Bir kez düştüğüm kitap çıkarma hatasına bir kez daha düşmek istemiyorum. Sizden başka bir yere vermek de aklımdan geçmiyor. Bir ara İstanbul'dan bir arkadaş Yücel'i önermişti ve ben size sanırım bir telefon konuşmasında söylemiştim onu, Yücel'in para ile kitap yayınladığı söylemişsiniz bana, sonunda geçekten öyle olduğunu öğrendim ve vazgeçtim. Ancak artık 1977'de kitap yayınlamak kararındayım. Siz red ederseniz bir İstanbul gezisi yapacağım, ki sanıyorum orada da dileğim olmayacaktır ve gelip İzmir'de kitabı bastıracağım. İstemeyerek, güme gideceğini bilerek...

Kendi sorunlarımla yeterince başınızı ağrıttım sanıyorum.

İki aydır hemen her gün "gündüz"e uğrayıp yeni yayınlara bakıyorum. *"Böyle Bir Sevmek..."* adlı kitabınızı soruyorum. Yok. Demek epey gecikecek. Eh, sizinki bu kadar gecikirse, doğrusu bizimkini yıllarca beklememizde hiçbir çapraşıklık yok... *Yaraya Tuz Basmak*'ı daha çok merak ediyorum elbet. Çünkü şiirlerin bazılarını okuduk, içeriğinden haberliyiz, ama roman? Hele Kore Savaşı'nın yüz sayfa kadar tutacağını söylemiyor musunuz, merakım daha da arttı. Menderes dönemine daha derinden bakacağınız belli. Bunun yanında "siyasal çözüm ve tutum" berraklığa kavuşacak mı, diye merak ediyorum. Murat Belge yazın *Politika*'daki yazılarında biraz yüklenmişti ya, -ki çok saçma gelen yanları var o yazıların ve hala saklıyorum- ilerde tartışılması gerekir bunların, hele *"Aynanın İçindekiler"* dizisinin bitiminden sonra... *Sırtlan Payı*'nda ve *Bıçağın Ucu*'nda romanımızın çok önemli bir dönemeç döndüğü kanısındayım ben. Giderek *"Aynanın İçindekiler"* demek gerekecek. Bir dönemin gereği ya da sonucu olarak doğan köy edebiyatının getirdiği "içi boş" diyebileceğimiz insanların yerini bu kez ruhsal derinliği olan insanlar alıyordu, bu kapanmış yol yeniden açılıyordu üstelik. Bir de varoluşçuların boğuntu, sıkıntı, bohem havalarına girmeden, duru, gerçek ve yaşarlığı olan tiplerle. Tarihsel bir perspektiften aynaya yansıyanlar çok boyutluydular ve yeni boyutlar kazanacak özellikteydiler, bu da ırmak-roman özelliklerinin belirişiydi. Roman çatısının sağlamlığı su götürmezken –Emin Özdemir ne derse desin- benim sonsuz tatlarla içer gibi okuduğum Attilâ İlhan dilinin güzellikleri ve herşeyden önemlisi her satıra sinmiş diyalektiğin her alanda duyulan egemenliği bu romanların derinliği ve önemini artırıyordu. İki yıldır pek az roman okudum. Ama *Yaraya Tuz Basmak*'ı sabırsızlıkla bekliyorum...

Size açıkça söylemek istiyorum: *Dünya*'yı okumuyorum. Yalnız, arada bir yalnız sizin yazınız için bir tane alıyorum. O kadar. Doğal ki sizin yazınızdan başka bir yazının bize

vereceği bir şey yok. Yapı şirketinin reklamları kaplıyor sayfaları. Biz de tek yazı için 150 kuruş verecek güçte değiliz. İnanın, çok kötü ekonomik koşullar altında yaşıyor öğretmenler. Örneğin ben 13. yılı çalışıyorum ve elime geçen net maaş 1036 lira... Buna tatillerde verilmeyen iş riski 240 lirayı da ekleyince de geçinmek olasız. O bakımdan geçekten bir savaş verdiğine inandığım *Cumhuriyet*'i okuyorum. *Dünya*'yı okumamak Attilâ İlhan'ı okumamak anlamına değil benim için ve pek çok kişi için...

Bu arada *Gelincik Günleri*'yle ilgili bir satırı okudum mektubunuzda: "fazla hacimli göründü" diyorsunuz. Bence değil. 160 sayfa çok sayılmaz. Bundan önceki dönemimi toparlamak için bu kitabın o kadar olması fazla değil ve siz daha önceki gelişimde hacimli kitaplar daha çok satıyor, yayıncı da onları yeğliyor, demiştiniz. Ben iyi ayıklamaya çalıştım ve 1976 Kasım'ına kadar ki şiirleri toparladım. 40 sayfa kadar şiir –ki çoğu yayınlanmıştı- ayıkladım.

Yaşar Aksoy'u tanıyor olmalısınız. Şimdi *Demokrat İzmir*'de haftada bir yazılar da yazıyor. Yüksek Kimya Mühendisi, aydınlık bir arkadaş. Eğer bilmiyorsanız söyleyeyim: Sizin yazılarınızın ve düşüncelerinizin tutkunlarından biri. İzmir Halkevi Başkanı. Bir yarışma düzenledi. Eh, kıtlıkta bizi Seçici Kurul yapmış. 80 kadar şiir gelmiş. Değerlendirdik. Hilmi Üstün ve Yücel Barut İmgeci nitelikteki şiirlerde birinci ve ikinci, anlatımcı türdekilerde de Yükselecek Demirel ve Arif Karakoç birinci ve ikinci oldular. Üçüncü bir avukat. Dün tören yaptılar. Gazeteciler Cemiyeti salonunda. Kardeşiniz Cengiz İlhan da konuşmacı idi; fakat gelmedi... Akın Simav konuştu, başkaları konuştu. Ödüller verildi. Yaşar bu işe gereken önemi vermiş. Bundan sonra İzmir'de Halkevi ile birşeyler yapmaya çalışacağız. Konferanslar, şiir ve edebiyat matineleri belki... Karakoç da iki, üç kitabının sizde beklediğini söylüyor. Bu yarışmaya katılan şiirleri zayıftı. Eski düzeyini elbette biliyoruz, ama bu yarışmada şairi değil şiiri değerlendirmek durumundaydık... Gerçi, onun kişi olarak tutumlarını da beğenmiyoruz biz. Kulağımıza

gelen bazı şeyler kötü. Ama, bu, yarışmada etkilemedi bizi. Namuslu davrandık... Yaşar Aksoy sizin tartışmanıza da katılmıştı, oradan anımsayabilirsiniz, köşenizde yazısını yayımladınız... İyi bir arkadaş.

İstanbul'dan Hilmi Yavuz'la mektuplaşıyoruz. Bugün ona da yazacağım. Asım Bezirci ile de haberleşmekteyiz, sürekli olmasa da... Daha başkaları var, A. Kadir gibi ve ünsüzlerden bazıları... İstanbul'dan *Dönemeç* için iyi haberler alıyoruz. Ankara'dan da öyle. *Dönemeç*'i tutanlar az değil...

Dün Mehmet H. Doğan'la rastlaştık Aydın Kitapevinde. Bugüne kadar bizi görmezlikten gelen Doğan şöyle dedi: "*Dönemeç*'te bundan böyle ben de yazmak isterim". Şaşırtıcı değil mi? Bizi önceden kaale almayanlar şimdi sayfalarımıza yanaşıyorlar. Buna biz seviniyoruz elbette. Ocak *Türk Dili*'nde İnci Aral diye bir öykücü vardı. *Haziranlarda* adlı öyküsünü okuduysanız ilginizi çekmiştir. O da bizde yazacak sanıyorum. Dün öyle bir haber geldi... Bu gerçekleşirse öyküde güçlük çekmeyeceğiz, yarına kalacak adlar çıkacak öyküde de... Ocak sayısı deyince, Sevgi'yle ilgili yazınızı okudum ve son satırlarda göz yaşlarımı tutamadım, inanır mısınız? İyi ki gören olmadı. Buradaki bir yayınevindeydim... (Çocuk yayınları yapan bir yayınevi) Pencereye döndüm ve bir süre hiç konuşmadan içimden yükselen o ağlamak isteğinin dinmesini bekledim. Nasıl da yazıyorsunuz öyle?

Hasan Bülent Kahraman'ın yazılarını izliyorum. Bize henüz bir şey yollamadı. Ekrem Işın Cansel de öyle. Gelirse elbette ilgilenirim. İlginiz için teşekkürler.

"Attilâ İlhan Konuşuyor" adı altında sizinle geçen konuşmaları henüz yazmaya başlamadım. Ama kafamda tasarılar sürüyor. Biraz da zaman meselesi. Yaza tamamlarım sanıyorum. O zaman size de yollarım. Yayınlamadan görürsünüz. Sizi güç duruma sokmak istemem. Yayımlanması ise aceleyi gerektirmiyor şimdilik.

Ağbi, bizden sivrilecek çok önemli bir ad var: Ahmet Zeki Muslu. Ahmet Arif şiiri yapısında bir şiiri var. Ama daha

değişik, hani ona Egeli bir hava veren güçlü bir oğlan. Sanıyorum ilerde önemli bir şair olacak. Geçenlerde onun şiirleri üstüne yirmibeş, otuz dakika konuştum arkadaşlar arası bir toplantıda. Bilgi/Dergi çıksaydı size yollayacaktım. Hatta onun şiiri için düşündüklerimi de. Çok kişiyi ciddiye almam ben şiirde, ama bu arkadaşın şiiri yeni bir kanal...

Mehmet H. Doğan Selim'in romanını çok beğenmiş, dün söyledi onu bizim arkadaşlar da Hasan Hüseyin'in bu kitabını daha düzeyli bulmuşlar. Ben okumadım daha.

Ustam, çok sıktım, biliyorum. *Gelincik Günleri* için *iyi yada kötü* bir haber verirseniz sevinirim. Ona göre bir çare düşünmek gerek.

Sağlıklı günler dileğiyle hep sürecek olan saygılarımı sunarım.

Hüseyin YURTTAŞ
İzmir - 20.02.1977

Ustam,

Mektubunuzu ve ona ilişik Ayşe'nin öyküsünü aldım. Teşekkür ederim.

Önce Buket'in cevapsız kalışına açıklık getireyim, daha doğrusu suçumu itiraf edeyim: Buket'in öyküleri sizin de notunuzla elimize geçti. Okuduk. Yayınlanacak düzeyde değildi, ama öykü yazabilir bu arkadaş, iyi de yazabilir diye düşündük. Çünkü öyküyü ne yalnız olaya, ne de iç derinliklere boğmuyor, belirli bir denge ile ikisini birlikte yürütüyordu. Bunun yanında kişilerde bazı yanılgıları vardı, sanki tüm kişileri teker teker incelemek zorundaymış gibi davranıyordu. Bazı dil kusurları vardı. Bütün bunları kendisine yazmak için öykülerini, mektubunu ve sizin notunuzu Foça'ya köye götürdüm. Ama yakama yapışan bir tembellik cevabımın ta bugünlere kalmasına neden oldu. Bir de köyde ufak tefek işlerim özür olarak gösterilebilir, ama bu dürüstçe olmaz. Neyse, buraya geldim, tatilden dönüşümün

ertesi günü hemen yazayım diye düşündüm, yine akşama kaldı, o gün de sizin mektubunuz geldi ve mektubunuz da Buket'in cevapsız kalmasına üzüldüğü yazılıydı. Ben zaten uzun zamandır iç üzüntüsü çekiyordum, çünkü dergilerden yanıt beklemenin acısını en iyi bilenlerdenim. Artık Buket'e gecikmiş bir cevap yazarak durumu düzeltmeye çalıştım sonu nasıl olur bilemiyorum.

Ayşe'nin öyküsünü aldık. Yayınlayacağız. Belki bu sayıda, belki de gelecek sayıda. Ama Ekim'de olacak gibi, çünkü pek öykü yok elimizde. Kasım'a da kalabilir teknik bir durum ortaya çıkarsa.

Yazın görüşememe mize çok üzüldüm. Şöyle oturup enine boyuna konuşmak isterdim. Özellikle politik konuları. Gerçi siz yazıyorsunuz ya, bunun yanında okura açıkça söylenemeyen konularda düşündükleriniz bilmek isterdim. Herşeyden önce özgürlükçü toplumcu düşüncenin yaygınlaştırılması, genişletilip ilkelerle belirlenmesi gibi bazı düşüncelerim var. Burada anlatılması olanaksız pek çok konuda görüşünüzü almak isterdim. Hatta eskisi gibi bir gazetenin başında bulunsaydınız, sizden bir köşe bile isterdim, çırağınız olarak bu düşünceleri karınca kararınca yayabilmek için...

Dönemeç hakkında bizi yüreklendiren sözlerinize teşekkürler. Ankara'da konuştuğumuz üzere bir de yazınızı bekleriz. Uygun göreceğiniz bir konuda... Ayrıca yazarlarla konuşmalara başlayalım istiyoruz, size de soru göndereceğiz, *D. İzmir'*den bir genç bu işi üstlendi.

Ağbi, Ankara'da, Küflü'nün bizi desteklemesinden söz etmiş ve özgürlüğümüzü korumak için bundan vazgeçtiğinizi söylemiştiniz. Bizse başka bir şey düşündük: Bilgi'den ilan alamaz mıyız diye? Olanakları bir yoklar mısınız?

Benim kitap bugünlerde çıkmış olmalıydı. Ben iç baskıyı ve kapağı basılmış olarak gördüm. Geçen ayın 10'unda falan bunlar hazırdı. Hatta arkadaşlar TYS'nın Fuar'daki sergisinde imza günü almamı bile istediler. Ama ben tedbirli davrandım. İyi ki öyle yapmışım, kitaptan halâ bir haber yok. Şimdi

mektup yazacağım onlara da. Belki de bugünlerde piyasaya verilir.

Hasan Bülent Kahraman *Özgür İnsan*'da dergileri yazıyor. İyi hoş da, *Dönemeç*'i halâ küçük mü görüyor bu arkadaş acaba? Bizden bir satırda söz ediyor, o da A. Mümtaz İdil'in yazısını hem *Türkiye Yazıları*'nda, hem de bizde çıkması nedeniyle... Biz bu konuda en çok titizlik eden dergiyiz. Ama, geçen yol sizin de başınıza geldiği gibi, bu adamlarda sorumluluk duygusu yok. Yazıları aylarca bekletip cevap bile vermiyorlar, yazar da başka yere gönderince beylerin basacağı tutuyor, İnci Aral'ın bir öyküsü de *Soyut*'la böyle bir duruma varmak üzereydi, iyi ki son anda gelen *Soyut*'ta gördük... Bunda bizim bir vebalimiz yok, üstelik o çocuğun da suçu yok. Fukara, üç mektup yazdı özür dileyen. Belki bir daha basmazlar yazımı diye. Öyle duyurmuştuk çünkü. Neyse, H. B. Kahraman'm "diyalog" falan filan diyerek sağcı dergileri de ele alması bizce yanlış bir tutumdur, çünkü o adamlar bizi kafası koparılacak komünistler olarak görmektedirler. Bu diyaloğu CHP'lilerin istemesine akıl erdiremiyorum, cüce cüce partiler boylarından büyük laflar ederlerken, bizim beyzadeler "diyalog" istiyorlar. Bayramlar var önümüzde, gidip MHP'nin ellerini öpüversinler, diyalog kurulur. Bu sözlerim yalnız H. B. Kahraman için değildir, *Özgür İnsan*'ın iki sayıdır yadırgadığım tutumu ve CHP içinde bazı bukalemunların MHP'yle işbirliği önermeleri nedeniyledir. Özel olarak da, H. B. Kahraman'ın sağcı dergilerden söz ederken solda doğru kavga veren dergileri unutmasıdır. Adresini bilsem, kendisine yazacaktım. Dergide yazmak istemiyorum, çünkü bu arkadaşı daha önce siz, bize salık vermiştiniz, yeni bir kaleme bindirmek de iyi olmaz.

M. Ş. Onaran, İnci Aral'ın öyküleri için sizinle ya da Küflü ile konuşacakmış. Böyle bir durum geçti mi? Birden fırladı bu arkadaş. Öykülerinin Bilgi'de basılmasını istiyor. Derinlik Yayınları (Necati Tosuner) kitabını basmayı teklif ediyor. 12 Eylül'de konuşacaklar ya, İnci galiba vermeyecek. Sizin için flaş bir isim daha olabilir İnci Aral, daha önce de size sözünü

etmiştim, iş var onda. *Varlık, Türk Dili, Soyut* yayınladı öykülerini. Acelesi de olmayan bir havada. Ne dersiniz?

Dönemeç'te taşlamalara da yer vereceğimizi söylemiştim, Kadri hayır dedi, bizse birbirimizi kırmamaya çalışırız hep, bu nedene koyamadık. Yine de olabilir. İyi bir çeşni olacağı kanısındayım ben...

Ağbi, yüzsüzlük olacak ama, size bir kez daha –belki son kez- kendi kitaplarım için bir şey sorayım: Biliyorsunuz iki kez kitabım Bilgi'den döndü. Bir şey diyemem, birini ben çekmiş oldum, bir diğerini siz yayınevinin özürlerini bildirerek geri yolladınız. Şimdiyse, bu iki kitabın dışında, son zamanların şiirlerini kitaplaştırdım. *Görünümler* adıyla. O şiirlerin *Görünümler* bölümünü okudunuz. Acaba göndersem mi, diye düşünüyorum. Ama şiir basmıyor iseniz, ya da yayınevinin başka engelleyici durumları varsa hiç göndermeyeyim. Onları Hilmi Yavuz istedi, Cem'e vermek için, bir haber yok ondan. O da şöyle oldu, İstanbul'a gittiğimde Hilmi ağabey izindeymiş. Cem'e belki de kitabı hiç vermedi. Çünkü orda kitabın adı sanı yoktu. Refik'in kardeşi orda çalışıyor, aradı taradı, listeye baktı yok. Zaten onlar da şiirde belli adların dışında yayınlamamayı kuruyorlarmış... Dedikodu böyle. Oysa onlar bastıkları Egemen Berköz, S. K. Aksal, Ş. Kurdakul vb.... gibi şiirsiz şiir yayınlamalarından kaybediyorlar. Neyse, siz bana bu konuda bir cevap verirseniz iyi olur. Bence *Görünümler* daha önemli bir kitap, kişiliğimi belli etmesi için *Gelincik Günleri*'nden uygun bir süre sonra çıkması gerekir. Daha yumuşak tonda olduğu için onu MAY'a verebileceğimi sanmıyorum.

Ağbi, çok uzattım, kusura bakma.

Yazarsanız çok sevinirim.

Selamlar, saygılar.

Hüseyin YURTTAŞ
İzmir - 08.09.1977

Sayın Attilâ İlhan,

12 Mart 1971 sonrası ülkemizin en kritik bir dönemini simgelemişti. O günlerin koyu karanlığı içinde, olaylara doğru teşhisler koyan ve doğru "demokratik-devrimci" çizgiyi korkusuzca çizebilen yazarlara ve siyasetçilere muhtaçtık. 12 Mart öncesine doğru teşhis koyarak, yaklaşan seslerin "devrimin" değil, "faşizmin" ayak sesleri olduğunu yazan yazarların, muhtıra sonrası görüşleri tabii ki, 12 Mart'ta yanılgıya düşen yazarların görüşlerinden daha inandırıcı olacaktı.

Bu sebepten, Sayın Attilâ İlhan'm 10 Kasım 1971'de İzmir İktisadi ve Ticari Bilimler Fakültesindeki konferansı hayli ilgi çekti. Konu Mustafa Kemal'di... Amà 1938'lerde donup kalan bir Mustafa Kemal değil, 1971'lere doğru uzanan ve doğru devrimci tavır için bizlere ipuçları sunan bir Mustafa Kemal. 1971'lere uzanan Mustafa Kemal'i Attilâ İlhan'ın ağzından dinlemiştik. Attilâ İlhan'm ağzından Mustafa Kemal, "tepeden inmeci faşizan reformculuğun" Atatürkçü düşünce ile bağdaşmazlığını bir güzel bizlere fısıldayıvermişti...

Şimdilerde 1977'lerin sonuna doğru yaklaşıyoruz. Türkiye, büyük çalkantılar içinde emperyalizm ile çelişkilerini daha belirtili bir konuma getirerek yaşam savaşı veriyor. Yüzlerce sorunumuz var. Kontrolsüz büyüyen bir ekonomi, döviz darboğazı, IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşların baskıları, sanayileşme sancısı, AET tuzağı, NATO ve İkili Antlaşmalar bağımlılığı, Kıbrıs sorunu, İran Şahı'ndan başlayıp Karamanlis'e uzanan ve Türkiye'yi kuşatan esrarengiz kıskaç, soldaki şabloncu akımların yarattığı sağlıksız gelişmeler... Bütün bu sorunlarımızın, ulusal gündemin birinci maddesini oluşturan "tam bağımsızlık" (istiklal-i tam) ilkesine olan özlemimiz ile doğrudan ilişkili olduğuna inanıyoruz.

Sayın Attilâ İlhan,

1977 yılının bu *10 Kasım*'ında ülkemizin bütün bu sorunlarına çıkış yolları ararken Kuvay-i Milliye inancı ve Müdafaa-i Hukuk düşüncesinden nasıl faydalanacağımızı, sizin ağzınızdan dinlemek istiyoruz. 10 Kasım 1977 günü saat 18:30'da

İzmir Atatürk İl Kütüphanesinde bir konferans tertipledik. Şayet bir başka engeliniz yoksa, gidiş-dönüş uçak masraflarınız bize ait olmak şartı ile bu konferansı sizin vermenizi rica ediyoruz. Konferansın konusu, *"Mustafa Kemal'in Müdafaa-i Hukuk Düşüncesi"*dir. Tertipleyen kuruluş İzmir Halkevi'dir. Müdafaa-i Hukuk düşüncesinin yaygınlaştırılması için basının ve gençlik kitlelerinin ilgisini çekmek masadı ile tüm çalışmalar yapılacaktır. Bu konuda sizden başka konuşmacı bulabileceğimizi sanmıyoruz.

Mektup sizin elinize geçtikten sonra, 17.10.1977 Pazartesi öğleden sonra yayınevinden sizi telefonla arayacağız. 10 Kasım'da İzmir'de buluşmak ümidi ile saygılarımızı sunarız.

Hüseyin YURTTAŞ
Yaşar Aksoy
(İzmir Halkevi Başkanı)
İzmir - 11.10.1977

Merhaba Ağbi,

Hayli zamandır size yazmadım. Nedense size yazmak, bir parça da içimi dökmek istiyorum. Bu yüzden de sizin Ankara'da bulunmanız herhalde en çok beni üzüyordur. Burada olsaydınız, elbette çok daha başka olurdu.

Bugün Salih Yurttaş arkadaşınız geldi, bir süredir bizimle ilişkideydi zaten, bugün de konuştuk. Sizden söz ettik bolca. Ve güncel sorunlardan. Derginin yönetim yerinden ayrılıp eve gelince de hemen size yazmaya oturdum.

Bizim Ankara ekibi iyi çalışıyor. Buket'in iyi bir öykücü olacağına inanıyorum. Yazıları cesur ve atak. Ne yaptığını biliyor. Ayrıca öykü tekniklerini de iyi kullanıyor. *Değiştirmeli Bu Evi* adında bir öyküsü var, adamı iç konuşmalarıyla, yalnızca iç konuşmalarıyla iyot gibi açığa çıkarıyor. İlerde yayınlayacağız onu, belki siz de okumuşsunuzdur önceden.

Ankara'dan yazanlar iyi çıktılar. Eh İzmir'dekiler ve ötekiler de iyi. *Dönemeç* bu yüzden çeşnisi bol bir dergi oldu. Geçen sayılarda çektiğimiz eleştiri sıkıntısı da yok artık, yeterince yazı devrederek gidiyoruz sayıdan sayıya.

Yalnız bu ara benim kafam bozuk. *Politika*'da "Genç Sanatçılar"ın bildirisini okumuşsanız altında benim de adımı görmüşsünüzdür. Beni son derece üzen bir durum bu. Benden izin almadan adım kullanıldı, durumu düzelttirmeye çalışıyorum, bakalım sonu ne olacak. En iyisi biraz daha açayım: Bana İstanbul'dan bir arkadaş telefon etti ve Aziz Nesin'in öyküsü hakkında ne düşündüğümüzü sordu. Ben telefonda görüş belirtmedim, A. Rıza ile konuştuktan sonra yanıtımızı bildireceğimizi belirttim. O arkadaş görüşümüzü olumlu ya da olumsuz, ne ise, telgrafla bildirmemizi istedi. Ertesi gün biz Ali Rıza ile konuştuk ve benim bir mektupla görüşümüzü bildirmemi uygun bulduk. Yazarın özgülüğüne karışılmaması gerektiği temel ilkesini ilk gerekçe olarak ortaya koyup MESS grevinin sınırsız süreli olması nedeniyle işverene yaradığını, bunun yakın çevremizde Aliağa Rafinerisi'nde de DGM grevinde örneğinin görüldüğünü, her ikisinde de sonunda işçilere para ödenemediği, işçileri harap eden birer eylem olduğunu, bu tür eleştirilerden fazlaca alınmanın yerinde olmadığını, soğukkanlılıkla konuya eğilmenin yerinde olduğunu, bizim bir yan tutmadığımızı da ekleyerek belirttik. Eh, 10 Aralık *Politika*'sında adımı görmez miyim? Üzüleyim mi, öfkeleneyim mi, şaşırdım! Oturup *Politika*'ya o mektubun Aziz Nesin'in öyküsüne ilişkin görüşlerimizi de aynen aktararak bir açıklama yazısı yazdım. Yeniden telefon ettiler. Ama ben bir mektupla Aziz Nesin'e de durumu aynı biçimde açıklamış ve Aziz Nesin'e mektup yazdığımı *Politika*'ya da yazmıştım. Telefon ettiler. Niye ona yazmışım... Durum bir açıklamayla düzeltiliverecekken niye ona da yazmışım. Aziz Bey telefon etmiş, benim mektubumdan söz etmiş. Ne oldu, arada ben kaldım. Hiç ilişiğim yokken iki arada, bir derede kaldım. Düzeltebilirsen düzelt. Herkes de beni "ilerlemeci" sanmaya başladı mı! Dergiye mektuplar; "Bu görüşü egemen kılar-

sak bin abone işten değilmiş de bilmem ne..." Bu olay nedeniyle sinirlerim hayli bozuldu. Hani sizin onca savaşımı vermenizdeki direnç imreniyorum. Ama ben de kesin tavrımı hemen ortaya koydum, bu açıklamayı *Politika* yayınlamazsa ben de *Vatan*'da yayınlayacağım. İş nereye varırsa varsın. Ama yok yere bir sürü dost kaybetmekten öte hiçbir kârı yok bu işin...

Bir de size ait sorular: Neden Attilâ İlhan'ın görüşlerine fazlaca yaslanıyor muşuz? Kuşku duyuyorlarmış. Oturup mektup yazıyorum. Diyorum ki, sizin en kral bildiğiniz yazarlarınız devrimcilik adına Erim Hükümetini çatır çatır desteklerken Attilâ İlhan bunun bir faşizm olduğunu, buna karşı tavır alınması gerektiğini vurgulamış, dönüp dönüp yazmış adamdır. Dedikleri de birer birer çıkmıştır. Sonra da bir örnek veriyorum: Bir gün *Demokrat İzmir*'de A.İlhan'la otururken Sezer Tansuğ geldi. Şiirden, şundan bundan konuşulurken laf Hasan Hüseyin'e geldi. Tansuğ "Ne yapıyor Hasan Hüseyin?" dedi. O aylar Hasan Hüseyin'in üstüste kitaplarının çıktığı ve de *Yansıma*'da *"Hasan Hüseyin Nazım'ı aştı mı?"* tartışmalarının olduğu aylar. Benim Tansuğ'a yanıtım şu oldu: "Frenleri patladı." Tansuğ zıplaya zıplaya güldü bu sözlere. A. İlhan geçiştirdi durumu ve Tansuğ gittikten sonra bana dönüp: "Bakma bunlara sen. Eskiden beri bizlerin karşısındadır bunlar, bugün nasılsa çıkıp gelmiş. Böyle birinin yanında devrimci bir ozanı eleştirmen doğru değil... Bunlara koz vermemek her zaman yerinde olur..." İşte Attilâ İlhan böyle bir adamdır... vs...

Görüyorsunuz ya, artık kimlerle ve nelerle uğraşıyorlar. Üstelik yaptıkları da güya devrimcilik ve toplumculuk adına.

Bütün bunlar yıldırmayacak beni. Mücadeleye sonuna kadar devam edeceğim. Güçleri yeterse beni harcarlar, ama sanmıyorum. Şiirime, yazıma ve en güzeli de toplumculuk anlayışıma güvenim tam. Yumuşak göründük, demokratça tavır takındık diye herkes bizi kendine çekmeye çalışıyor. Mao'cusu, bilmem nesi... Bu sayıya *Dönemeç*'ten diye bir yazı koyup tavrımızı açık seçik ortaya koyduk. Beğenen destekler, beğenmeyen köstekler.

Bu ara *Dönemeç*'i zor günler bekliyor. İlan kaynağı galiba kuruyacak bu gidişle. Biz, tüm dostları, bize yardımcı olabilecekleri yardıma çağırmak kararı aldık. Bu arada sizden de yardım bekliyoruz: Eğer Bilgi ilan verebilirse çok memnun oluruz. Satış durumumuz açık ve kesindir: 1000 tane basıyoruz, hepsini satıyoruz. Birkaç sayı elimizde kaldı 100 kadar, şimdi Temel Dağıtım ile İstanbul ve üç ile, Toplum Kitapevi ile de Ankara'ya dağıtım yapıyoruz, dergi artmıyor. Durum bu. Böyle bir yardımı gerçekten bekliyoruz sizden. *Dönemeç*'i yaşatmak için...

Bir de dedikodu duydum: Bilgi hakkında. İstanbul'a taşınacağı hakkında. Doğru olup olmadığını merak ediyorum. Bilgi'nin taşınıp taşınmayacağını yazarsanız ya da adresiniz değişirse bana yazarsanız sevinirim.

Sevgili Ağbi, *Yaraya Tuz Basmak* hala yok piyasada. Benim kitabımı geri çevirdiğinize daha bir hak veriyorum şimdi. Bu gidişle de bizim kitapların Bilgi'de basılması galiba olanaksızlaşacak. Oysa hep bir gün Bilgi'den kitabımın çıktığını düşlerdim. Neyse. Önemli olan birşeyler bırakmak. Şurda ya da burda çıkmış, şimdi için önemli, ama gelecek için hiçbir önemi yok. Kitap galiba iyi gidiyor. Yalnız MAY'la Cem'in dağıtımda anlaşmazlığı varmış. Doğru dürüst dağıtmadılar kitabı. 700 tane dostlarım sattılar, ben sattım. Galiba bu yolla kitap tükenecek. Oysa buna gerek kalmamalıydı. Neyse. Beni sevindiren şey kitap için bolca övgü almamdır. Bugüne dek üstüne pek bir şey yazılmadı, ama bana gelen mektuplarda çok ilginç şeyler var. Bu beni yüreklendiriyor. Zaten öteki kitap çoktan hazır. Yine 96 sayfa. Adı *"Uzun Yollar Yolcusu"*. Nedense bu ikincisini daha çok tutuyorum ben. Bir yayınevine yolladım, bir hal haber yok ömrümüz yayınevlerinden haber bekleyerek geçecek galiba. *Sanayi Çarşısı*'nı geniş bir zamanda yeniden ele alacığım. Aynı iskelete yeniden oturtacağım.

İyisi başka konuya geçmek. İyice başınızı ağrıttım.

İnci Aral da Ankara'dan evlendi ve oraya yerleşti. Bilmem size uğradı mı? Bu ara bol bol okumakta olduğunu, bir sü-

re için öykü yazmayacağını yazıyordu. Son zamanlarda kadın yazarlar öykü alanını istila ettiler. Şükran Farımaz, Buket Uzuner derken zincir uzayıp gidiyor. Doğrusu biz *Dönemeç*'in şairlerinden de çok şey bekliyoruz. İlerde en iyi üç beş şairden bir ikisinin --en azından- *Dönemeç*'ten olacağına inancımız tam.

Ayşe Kilimci geçenlerde İzmir'e gelmiş. Aydın'a uğramış. Yani *Aydın Kitapevi*'ne. Aydın söyledi, "acaba benim öyküm nerden geçmiş ellerine?" diye soruyormuş Ayşe. Bir iki gün bizi beklemiş uğrarlar mı diye. Sonra gitmiş. Ben, öykünün bize yazısız *Bilgi Yayınevi* zarfında geldiğini söyledim sizin göndermiş olacağınızda karar kıldık. Zaten Ayşe de üç öyküsünün sizde olduğunu söylemiş.

Nazlı'nın bizde yayınlanan öyküsü için fazlaca eleştiri geldi. Sizin de belirttiğiniz gibi bu kız aşırı düşsever. Çok şey var imgeleminde ve onları yazmakta sakınca görmüyor, ama bence bunun biraz zararını çekecek. Uyarırsanız iyi olur.

Sevgili Ağbi, satırlarım bitiyor burda. Bu mektupta içimi iyice döktüm. Hoşgörün beni. Bazı kişiler siz bunları yazdığımı duysalar ne derler bana... Oysa içtenlikle bazı şeyleri anlattım o kadar. Ama o içtenliği gösterecek o kadar az adam var ki Türkiye'de! Attilâ İlhan pek çoklarına göre bir "sapma" içinde, karmakarışık düşünen biri. Ben de ona uyuyorsam? Hey Allahım, ne günlere kaldık!

Saygı ve selam.

Hüseyin YURTTAŞ
İzmir - 20.12.1977

Sevgili Ağabey,

Size bu kez çok kısa olarak yazmak istiyorum. (daha doğrusu yazmak zorundayım.) Çünkü *Dönemeç*'i kapattık, onun tasfiye işleri. Onun için.

Dönemeç'in kapanma nedeni parasal güçlükler tabii. Anadolu kitapçılarından para alamamak yıkıyor dergileri. İlan kaynağımız kurudu gibiydi. Son olarak az da olsa bulacak gi-

biydik. Bunun yanında son iki sayımız dağıtımcı tarafından hiç dağıtılmadan ve gönderdiğimiz sayıda iade edildi. Bu da son kararımızı vermekte büyük etken oldu. Sonuçta dergiyi bir hayli alacakla kapatmak zorunda kaldık.

Alacaklarımızdan bir kısmı gelince tüm abonelerin alacaklarını adreslerine postaladım. Hiçbir aboneye borcumuz yok şimdi. Para bittiği için yalnız yakın dostlarınki kaldı, gelirse onları da ödeyeceğiz, namusumuzla bitirdik bu işi, bu teselli-miz.

Bu arada *Dönemeç*'e destek ve yardımlarınız için size teşekkür ederim.

Elimizdeki yüzlerce şiir ve onlarca yazıyla *Dönemeç*'in işlevinin sürdüğü bir gerçekti. Akan mektuplar, gelen aboneler vardı. Ama bunlar yetmiyor bir dergiyi yaşatmaya.

Sevgili Ağabey, *Uzun Yollar Yolcusu* adını verdiğim ikinci kitabı da *May* basıyor. Haziran'a çıkmış olabilir. Bu kitabıma daha çok güveniyorum. Zaten size sözünü de etmiştim telefonla. *Bilgi* geri dururken diğer yayıncılar bu aylarda durmaksızın yeni kitaplar basıyorlar. Bir azalma var elbet, ama şimdilerde birden bire artmaya başladı kitaplar ve şiir kitapları da bolca çıkıverdi piyasaya.

Sonsuz selam ve saygılarımı sunarım.

Hüseyin YURTTAŞ
İzmir - 23.04.1978

Sevgili ağbiciğim,

Şükür kavuşturana! Aylar var, nerdeyse yıl olacak bir ilişkimiz olmadı. Haziran'da gelmek istedim, ama gelemedim. Siz de yazın bana geldiğinizi falan bildirmeyince ne görüşme oldu, ne de mektuplaşma. Bunları suçlamak ya da şu bu için söylemiyorum. Bir özlem, hepsi bu. Şöyle dört başı mamur bir konuşma olanağı bulmak, bu bulunamayınca da mektuplaşmak sizinle. Yoksa bu kopukluk bana göre değil, ben başka bir insa-

nım, inandığım, sevdiğim insanları hep aramak, iki elim kızıl kanda da olsa aramak ve yaşamıma anlam katmak isterim.

Sevgili ağbi, nasılsınız, neler yapıyorsunuz? Yazdıklarınızı okuyorum. *"Hangi Sağ"*ı merakla bekliyorum. Ve bir de şu: *Dünya* başyazıları da sizin... Yanıldığımı sanmıyorum. Gazetenin yeni bir yön kazanması da onlara bağlı zaten. Birtakım "orta" havalardan ayrılması ve sola kayması iyi oldu. Şimdi daha bir severek okuyorum. Bir ara okumadığımı da size yazdığımı anımsıyorum. Sanat sayfası da bizim açımızdan onu çekici kılıyor. Sanırım Selim'in ora ile ilişki kurması da sizin sayenizde oldu. Geçenlerde Buket'in yazısını okudum. Hep dedim ya, o kız olacak ağbi. (Şu *Dönemeç* ne işler başardı, bu da sonra daha bir belli olacak.)

Demokrat İzmir'in hal-i perişanı malum. Gazeteci olmadan da gazete çıkıyormuş demek ki. Birkaç ipe sapa gelmez adam, yönsüz yöntemsiz bir gazete. Ama ne yaparsın, İzmir'e ve Ege'ye seslenmekte de tek araç o. Zorunlulukla ve sesimi daha çok duyurmak gereğine inanarak *"Pazar Sohbeti"* yazıyorum her hafta. Bilmem okuyor musunuz? Ankara'ya geldiğini biliyorum gazetenin, ama siz alıyor musunuz ya da size ulaştırılıyor mu? Geliyorsa görmüşsünüzdür, iki yazımda sizin şiiriniz aldım. İlkinde sona, ikincisinde başa. *Varsağı*'nın birer bölümüydü onlar. Öyle bir gitti ki. Bizim hızlı devrimciler kafa tutan şiir neymiş gördüler. Bir gün de *"Attilâ İlhan'ı Okur musunuz"* gibi bir başlıkla sırf sizi konu edineceğim.

İzmir Devlet Tiyatrosu'nun bu yılki çalışmaları birden canlılık kazandı. Çünkü Suat Bey (Taşer) geldi müdürlüğe. Bazı geceler düzenleniyor, iyi şeyler yapılıyor. Temel görevinin güzel yürütülmesi yanında... 19 Kasım'da ise *Egeli Ozanlar Gecesi* var. Siz bu konuda bir mektup gelmiş olması gerek. Gelmediyse o gece anılacağınızı ve şiirinizin okunacağını söyleyeyim. Burda olanlar şiirlerini kendileri okuyacaklar. Gelemeyenlerinkini, uzaktakilerinkini aktörler falan okuyacak.

Bu ara birtakım işler içindeyim. Bir ders kitabı yazıyoruz. Bu işle ilgili bir yayıncıyla anlaştık. Hadi biraz da makar-

nayı doğrultalım, açlıktan nefesimiz kokmasın, dedik. Ama çok zaman alıyor. Yine de sanat yazıları ve şiirle yazmaya fırsat buluyorum. Ve planım şu: Gelecek yıla kadar: 1- *Sanayi Çarşısı*'nı sinema, tv, vb. tekniklerden yararlanarak yeniden yazmak. 2- *"Karanlık Basmadan"* adını koymayı düşündüğüm romanı bitirmek. (Çatısı tamam. Birazı da yazıldı.) 3- Şiir üstüne yazıları sürdürmek ve onları bir kitap oluşturacak bir zincir halinde sürdürmek... 4- Elimde yarıdan çoğu hazır çocuk şiirleri (daha çok fabl) kitabını tamamlamak. Ve bunu yapacağım. Dördünü birden de yayınlama olanağı olmayacağına göre bir zorlukla karşılaşacağım. Bunlara ek olarak tek şiirler sürecek. Şiir kitabı yayınına bir yıl ara vereyim diyorum. Ama şimdiden elimde bir kitaplık şiir var. Ama epey elenecek. Çünkü bu ara aşk meşk fazla karıştı işin içine. "bir karıştıran var kızların gözlerini" diyordunuz ya, şimdilerde ben karıştırıyorum... Onları ayıklayacağım. Derli toplu olanlar kalacak.

Yaraya Tuz Basmak'ı okudum. Aynı günlerde Salih'le (Yurttaş) konuştuk üstünde bolca. Bu imgelem gücü kimsede bulunamaz ağbi. Müthiş bir şey bu. Ve sayfalarca şiir akıp gidiyor romanda. Ama bu anlatımı yapaylaştırmıyor, zenginleştiriyor, güçlendiriyor.

Dergilerden *Türkiye Yazıları* ile ilişkim var. Adamlar ciddi çalışıyorlar. Sağlam ve dikkatli bir ilişki kurmaya çalışıyorlar. Öteki dergileri de biliyorsunuz zaten. Sanırım Aralık sayısında çıkacak, bir yazım var: *"Şiirde Ses Yinelemesi"* diye. Orda epey örnek var sizden ve sizin şiirde bu açıdan neler yaptığınız vurgulanıyor. Kayseri'de çıkan hayli "amatör" ama hayli de nitelikli *Hakimiyet Sanat Dergisi*'nde ise *Şiirde Bir Adım Daha* adlı yazım vardı. (Kasım sayısı) Orda da bir açıdan sizin şiirinizin bir kolu örnek gösteriliyordu. Sanırım gönderiyorlardır size, okudunuz mu? Okumadınızsa ben göndereyim.

Geçenlerde Alim Şerif Hoca sizin *Bilgi*'den ayrıldığınızı söyledi. Bu doğru mu? Şimdi ne yapıyorsunuz? Bu haber doğru değilse, *Bilgi*'nin susması niyedir?

Sevgili Ağbi, İzmir'deki sanatçılarda da bir derlenme toplanma görülüyor. Bundan sonra burası da canlılığını korumayı bilecek sanırım. Dergi kıpırdanışları var. Başı çekecek bir adam olsa iş tamam. Ben o işe daldığımdan uğraşamıyorum. Ama yaklaşık, haftada bir kez dergi konuşan oluyor benimle. Bu da beni İzmir'deki birikimin yeterli olduğu inancına götürüyor. Ayrıca yayınevi düşünceleri de var. Bakalım devran ne gösterecek?

Bu arada hiç umulmadık biriyle sizi konuştuk bir saat. *Demokrat İzmir*'deki Hidayet Efendiyle... Sizi öyle bir anlattı ki bana. Doğrusu başkalarının gözünde öyle olmak kadar güzel bir şey olamaz.

Bu mektup konuşma özleminin giderilmesi için yazıldı ağbi. Öyleyse konuşma sırası sizde. Eğer vaktini varsa.

İçten saygılarımla.

Hüseyin YURTTAŞ
İzmir - 09.11.1978

Sevgili Ağbi,

Gazetelerden öğrenmişsinizdir, maalesef Ali Rıza Ertan'ı kaybettik. Çok üzgünüz.

Böylesine saçma sapan bir ölümün onu alıp götürmesinin acısı ve şaşkınlığı içindeyim.

Ölüm nedeni zehirlenmeydi. Çok ender rastlanan bir zehirlenme türüymüş. Kendileri bile çok geç farketmişler. Zaten migren falan olduğundan sık sık kusardı, halasının kendi yaptığı patlıcan közlemesini yiyip de zehirlendiği gece kusmuş; ama farkedememiş. O gecenin sabahı Aydın'dan ayrılıp İzmir'e gelmiş, Halası onlardan ayrıldıktan sonra ölmüş. Bunlar üç gün kadar evde tedaviyi denemişler, anjin, mide kanaması, ülser teşhisleriyle... Sonradan hastaneye gelmişler, ilkinde kabul etmemiş hastane, ikincisinde almışlar ve bir konsültasyon sonucu zehirlenme teşhisi koymuşlar. Ama serum merum kar olmuş.

Anti-serum denen bir meret gerekliymiş, o da bir şişe Ankara'da bulunmuş, başka yokmuş Türkiye'de. Velhasıl gitti Ali Rıza.

Şimdi düşündüğümüz bazı şeyler var. Ailesi için bir yardım kampanyası yürütülüyor. Bunun yanında *Dönemeç*'i bir sayı onun adına özel sayı olarak yayınlayacağız. Bize lütfen bir yazı yazar ve çok acele gönderir misiniz?

Ayrıca bir de *"Ali Rıza Ertan Şiir Ödülü"* koyacağız. Ayrıntıları sonra düşüneceğim. Ama onun bazı ödül tasarıları vardı, onlardan ve bana söylediklerinden yararlanarak ödül yönetmeliğini hazırlayacağım ve yürüteceğim.

Bunun yanında tüm kitaplarını ve kitap dışı kalmış şiirlerini, hakkında çıkmış yazıları toplayacağım ve bir kitap yapacağım. Bu, yayın güçlükleri taşıyan bir konu. Acaba *Bilgi Yayınevi* bize bir olanak sağlar da bu kitabı yayınlar mı?

Yanıtlarınızı ve yazınızı bekliyorum. Selam ve saygıyla.

Hüseyin YURTTAŞ
İzmir - 14.02.1979

Sevgili Ağabey,

Bildiğiniz gibi *Dönemeç* yeniden yayınlanmaya başlıyor. Bu kez, daha başka bir *Dönemeç*'le okur karşısına çıkmak istiyoruz. En yenilerle en ünlü adaların yanyana yer alabileceği bir dergi olacak artık *Dönemeç*. Bunda sizlerin çok değerli katkılarınızı bekliyoruz. Yazı ya da şiirlerinizi, dergi için eleştirilerinizi ve uyarılarınızı bekliyoruz.

Size ait haberleri, *Bilgi*'deki güzel sohbetleri bugüne dek Buket'ten öğreniyordum. Bu kez o da Norveç yoluna düştü. Doğrusu bambaşka bir kız o. Çok iyi bir özü var, iyi sanatçılık için gereken dikkat, gözlem gücü, sezgi, terslikler karşısında tepkisi, vs. vs.

Sevgili Ağabey, eğer Eylül başında elimde olacak şekilde yazı ya da şiir gönderebilirseniz çok sevinirim. Bu ilk sayımıza güç verirsiniz.

İçten selam ve saygılarımla.

Hüseyin YURTTAŞ
İzmir - 28.07.1979

Sevgili Ağabey,

Sizden ivedi olarak bir yazı istiyorum. *Dönemeç*'te Attilâ İlhan adının yer alması bize onur verecek. Bunu daha önce konuşmuştuk. Bu kez ustalara da yer verdiğimizi biliyorsunuz. Şimdi bir yazı göndermeniz en ivedi dileğimdir. Uygun göreceğiniz bir konu olur. Ayrıca, bunun sürmesi de dileğimizdir.

İçten saygı ve sevgilerle.

Hüseyin YURTTAŞ
İzmir - 17.11.1979

Sevgili Ağabey,

Geçenlerde gelen mektubunuzdan sonra hep bekledim. Bir gün "düşer" diye. Ya buraya gelmediniz, ya da geldiğinizde arama fırsatınız olmadı. O günlerde yazdığım bir mektubu da göndermemiştim. Keşke gönderseymişim.

Dönemeç ve benim için söylediklerinize teşekkür ederim. Doğrusu ya, "taşralı bir kuramsallığa" düşmeyi tam olarak anlayamadım. Sanırım bu, "İzmir dergileri" vb. çalışmalardan doğan bir kanı. Her neyse, önemli olan, *Dönemeç*'i kişilik sahibi ve profesyonel bir dergi olarak görmeniz ve beni kutlamanız. Kusurlarımızı, eksiklerimizi elbette biliyoruz. Ama buradaki ve ülkedeki durum daha fazlasını yapmamızı engelliyor.

Sevgili Ağabey, yıllardır, yazışmalarımızda geçiyor: *Dönemeç*'e yazmak. Bu denli yakın ilişkiler içindeyiz (ne denli

uzakta da olsak), ama bir türlü bu gerçekleşmedi. Doğrusu ya, size kırılamıyorum da. Ama, Attilâ İlhan'a söz söyletmeyen birine ve dergisine birkaç yıl içinde bir tek yazı bile vermemiş olmanızın özürlerini de biliyorum. Dolusunuz, üretiyorsunuz. Ama, bu ürettiklerinizden bazılarını da, özellikle gençlere yönelmekte özenli olan dergimize gönderseniz, yenilere verdiğiniz önemi bir kez daha kanıtlamış olursunuz.

Bunun yanında, *Fena Halde Leman*'ı okudum. Sağolun, göndermişsiniz. Birinci bölümü çok sevdim. Sonrasına karşıyım. "Ortodoks" bir solcu olmadığımı en iyi siz bilirsiniz. Klişeler içinde düşünmemeyi sizden öğrendim. Ustamın, cinselliğe bu romanda gereğinden çok yer verdiğini gördüm. Üzüldüm. Üstelik de, kişiler genellikle –ya da hepsi- cinsel kaymalar içindeki kişilerden seçilmiş. O zaman, kendi doğası içindeki cinsel sorunlar bir yanda kalmış olmuyor mu? Kadınsız erkekler, erkeksiz kadınlar, doyumsuzluklar, vb. Hep bir kayma içindekilerin öne çıkarılması "doğasal diyalektik"le de bağdaştırılamaz gibi geliyor bana. Ayrıca, Paris'teki Leman Korkut'un, ekonomik yapısının birdenbire daha geri plana kayıvermesi (şirket işlerini görüşüldüğünü falan belirten bazı satırlar dışında açıklık getirilmemesi) de *Fena Halde Leman*'ın yalnızca Leman'ın cinsel ilişkileri çevresinde dönenip duran bir roman olarak belirmesine yaramış. Oysa, bu kadının ekonomik bağlantılarına (Türk komprador burjuvazisinin dışa bağımlılığına yeterince açıklık getirecek kadar) yer verilse ve ayrıntıya inilseydi çok daha iyi olurdu derim ben. Üstelik Leman, öteki romanlardaki genişlemesine ve derinlemesine yaklaştığınız tarihsel ve toplumsal sorunlardan birden uzaklaşan, ilk bölümden sonra adeta onları bir kıyıya itip bu insanın ve çevresindekilerin iç dünyalarını, cinsel sorunlarını kurcalayıp duran ve onlarla yetinen bir romanınız. Leman'ın Türkiye'ye dönüşündeki durum neydi acaba? Hep bunu merak ettim. 12 Mart uygulamalarının vardığı yeri sonlara konulabilecek bir bölüm (tıpkı birinci bölümün o doyulmaz tadıyla) bize aktarabilirdi. Velhasıl Leman, sizi eleştirdiğimiz, bu cesareti verebilen roman oldu. Ben, biraz da sizden,

o engin kültürünüzün, güçlü değerlendirmelerinizin üste çıktığı tarihsel/toplumsal romanlar beklemeye alışmış olmama veriyorum bunu. Ve, Attilâ İlhan düzeyinde (çapında demek daha doğru) birinin, bir çağı kucaklayan romanlar verebileceği ortadayken böyle, "kaçamak bireyci modası"nın çömezlerine malzeme verebilecek "tek boyutlu" romanlardan kaçınmasını beklemeyi okur ve çırak hakkı olarak görüyorum...

"Kendi Yazdıklarıyla" diye çengel sayfamızda size takılan da benim. Edebiyatın hangi dalına el atarsa o dalda büyük yapıtlar veren ve "fena halde doğru söyleyen", diyalektiği ve daha birçok şeyi bizlere öğreten dört başı mamur bir yazar olan Attilâ İlhan'dan böyle bir dönemde beklentilerimiz elbette büyüktür.

Sevgili Ağabey, içimden gelenleri, açıkça dürüstçe yazdım size. Bana kızmayacağınızı biliyorum. Ama lütfen bu sözlerimi dikkate alın. Çünkü içtenliğimi biliyorsunuz. Sizi en iyi tanıyanlardan, en iyi izleyip okuyanlardan biriyim.

Burada bir yanlışı da vurgulamadan edemeyeceğim: 1.Bölümün sonunda, Leman'ın anılarını içeren ve Fransızca olarak yazılmış dosyanın gazeteciye verildiği belirtiyor. O gazeteci, her nedense bazı kişileri Osmanlıca'ya yaklaşan bir dille konuşturuyor, bazılarını da günün Türkçe'siyle. Bunun nedenini bir türlü anlayamadım. Yoksa Fransızca da kısa dönemde böyle bir değişim mi geçirdi? Paşa Nuri ancak Osmanlıca'yla karşılanabilecek bir Fransızca mı kullanıyordu?..

Ama diliniz Leman'ı da okutturuyor...

Sevgili Ağabey, şimdi sizden çok önemli bir dileğim var: *Dönemeç*'in Temmuz/Ağustos 1981 sayısını *"Şiirimizde Ulusal Kurtuluş Savaşı"* konusuna ayırdık. En başa Ulusal Kurtuluş Savaşını ele alan, tarihsel yerine oturtan bir yazı koymak istiyoruz. Bize bu yazıyı yazar mısınız? 4-5 daktilo sayfası bu yazıyı yazarsınız çok sevineceğiz. Daha sonra genel olarak şiirimizde Ulusal Kurtuluş Savaşını inceleyen bir yazı, sonra da tek tek birkaç ozanı ele alan yazıları koyacağız. İncelenecek ozanlardan biri de sizsiniz. Ayrıca sizlere bir de soru yöneltece-

ğiz. O soruyu önümüzdeki günlerde göndereceğiz. Yanıtlamanızı bekleriz. Yazı da, yanıt da Mayıs ortalarında elimizde olursa çok iyi olur. Bu konuda sizden kesin bir yanıt bekleyeceğiz.

İçten saygılarımı sunar esenlikler dilerim.

Hüseyin YURTTAŞ
İzmir - 14.03.1981

Sevgili ağabey,

Yazınızı ve soruşturma yanıtınızı aldık. Doğrusu ya bu kadar erken geleceğini hiç birimiz ummuyorduk; çok sevindik. Yalnız, yazdığınız yazının arabaşlıklarını koyduğunuz halde başlığını koymamışsınız. Bilemem, belki bir başlıkla bizim yayınlayacağımızı ya da başlıksız olması gerektiğini düşünmüşsünüzdür. Ama biz, bu yazının başlığını sizin koymanızı isteriz. Bu nedenle, bize, yazıya başlık olarak ne koymamız gerektiğini acele bildirmenizi diliyorum. Yazı başlığını bildiren mektubunuzu bekliyorum.

Yazınızı bir solukta okudum. Hep Attilâ İlhan etkisinde kalmakla *suçlanmış* biri olarak ne güzel bir suç işlediğimi bir kez daha gördüğümü açıkça söylemek isterim. Bazılarına "boktan bir herifin değil, Attilâ İlhan'ın etkisinde kaldığım için kendimi hoş görüyorum, gelecekte aynı doğrultuda ve fakat A. İlhan etkisinden uzaklaşmış ürünler verdikçe sizler de bunun doğruluğunu göreceksiniz" dediğimi de düşünerek mutlu oldum.

Kaleminiz varolsun!

Cumhuriyet'teki (roman konusundaki) görüşlerinizi birkaç kez okudum. Eh, roman da çalışıyorum ya, daha bir ilgiliydim konuyla. Son zamanda romanla ilgili ne yayınlanmışsa okumuştum. Yok, Attilâ İlhan yine "fena halde doğru söylüyordu"... işin ilginç yanı sıradan okurlarla da konuyu tartıştım. Önce "Yaşar Kemal'in bir yaprağı yere düşürmesinin", "Kemal Tahir'in bir yağmuru dindirmesinin" on sayfa tutması sözlerine

klasik romanlardan iyi örneklerle karşı çıkıyorlardı. Ama, ben de görsel sanatların etkinliğinin derecesini bilip *Sanayi Çarşısı*'nda kendimce yeni şeyler denemiş biri olarak sorunu deşeliyor ve işin bu yanını gözden kaçırmamamız gerektiğini, Attilâ İlhan'ın bu konuya ilişkin sözlerinin iyi değerlendirilmesi ve eski/yeni romancılığının bu yol ayrımına dikkat edilmesi gerektiğini vurguluyordum. Elbette bana hak vermek (dolayısıyla size) zorunda kalıyorlardı.

Hülasa, Attilâ İlhan haklı olduğu için onunla başa çıkılamaz!

Saygı ve sevgilerimle.

Hüseyin YURTTAŞ
İzmir - 09.05.1981

Sevgili ağabey,

Hanidir yazamadım size. Sonunda "Dersaadet"e naklettiniz demek. Ne de olsa İstanbul, değil mi? Bir Ankara kuruluğunun ardından, öyle sanıyorum ki size önemli bir iç rahatlığı sağlayacaktır bu "mekan".

Bıçağın Ucu'nun ikinci basımını göndermişsiniz, çok teşekkür ederim. İkinci basıma yazdığınız önsöz hemen okudum. Bazı bölümlerine *Cumhuriyet*'teki konuşmalarda yer vermiştiniz. Ancak, böyle bütünsel bir bakış gösterdiği için bu önsöz –sizin romancılık anlayışınızı dile getirmesi bakımından- önemli. "Müesses roman nizamını altüst eden eserlerin yazıldığı bugünlerde, roman nizamını, hele hele yerli bir roman nizamını kurmaya çalışmak, en azından böle bir durum varsa onu geliştirip bazı ilkelerini billurlaştırmak gerekiyor sanırım, sizin roman tartışmalarınız da, bu tür yazılarınız da biraz o yolu aydınlatıyor. Hazreti Fethi Naci'nin kitabını henüz bütünüyle okuyamadım. Epeyce karıştırdım yalnız. Kerameti kendinden menkul şeyh diye, böylelerine derler herhalde. Sorular soru değil, yanıtlar yanıt değil. Kendi sorduğu sorularda bile "çakıyor". Zavallı eleştirimiz. Avrupa karşısında nasıl da cüce... Madem ki

aynı ölçüte vuracağız, Fethi Naci'yi dünya eleştirisinde nereye koymamız gerekir bilmiyorum. Bizim futbolcular gibi ilk maçta eleneceği kesin. Öyleyse...

İlhan Berk'lere, Enis Batur'lara filan nasıl bindirdiğimizi okuyor, görüyorsunuzdur. Sanırım sonuçta bunlar tümden silip süpürülüp gidecekler. Bizimkilerin bazılarının tembelliği de olmasa, çok daha iyi olacak.

Şunu unutmadan söyleyeyim: Sevgili ağabey, bende *Zenciler Birbirine Benzemez* ile *Abbas Yolcu* yok. Onca aramaya karşın onları bulamadım. *Abbas Yolcu* sizde de yoktur ya, bir yüzsüzlük edip *Zenciler*'i de imzanızla istiyorum sizden. Ötekilerin tümü hatmedilmiştir tarafımdan.

Size Ocak sayısında bir "çengel" attım: Güzel bir takılma oldu. Ama Can Yücel'e attığım çengel gerçekten bir harika. Dayanamadım artık şiir diye bize yutturduğu dizelere: *"Dokunmatik"* falan filan. Su içiyormuş, şiir yazıyormuş da, ne dokunuyoruz'muş... "Su içtiğiniz kesin de, şiir yazdığınızdan emin misiniz?" diye taktım ben de çengeli. Bakalım neler diyecek okuyunca. Sizin için çengel ise, "ne şair kalmış, ne şiir"le ilgili: Kendini yadsımak buna derler işte... dedim.

Karanlık Basmadan adlı bir romana çalıştığımı daha önce size yazmış söylemiştim sanırım. Şubat ayında onu bitirmeyi ve yaza dek temize çekmeyi düşünüyorum. Bir yarışmaya sokmak için günlerce/aylarca daktilo etmek gerecek. Bense bir kez temize çekip kurtulmak ve bir yayınevine vermek istiyorum. Ama kime? Erdal, her zaman benim yazdıklarıma karşı uzak durdu. *Bilgi*'nin artık yayınını iyi satan yazarlarla sınırlandırdığını biliyorum. Ne dersiniz? Nereye başvursam?

Hazırladığım iki şiir kitabını iki ayrı yarışmaya sokup da ödül ardında koşan bir durumuna da düşmek istemiyorum. *"Hey Gidinin İzmiri"* adlı olanını bir yerlere göndereceğim, eğer bitirebilirsem. Bir de, şiir üstüne denemeler var. Özellikle genç şairlere bazı yardımları olabilecek bir düzenle yazdım denemeleri. Beş altı konuyu daha yazdığımda o da 100-130 daktilo sayfalık bir kitap olacak. Onu kimse basmaz, diye düşünü-

yorum. Oysa, böyle bir kitap yok. Şiir için hep tek tük yazılarla yetinilmiş. Genç şair yola çıktığında ne yapacağını, hatta nasıl davranacağını bile bilmiyor. 1969'da filan bir düşünün benim durumumu. Hele daha önceleri... *"Şiir Yolunda"* dosyası da sanırım Temmuz ya da Ağustos sonunda hazır olacak.

Yazın, Erdoğan'ın (Özer) bana gösterdiği yakınlık, içtenlik şaşırtıcıydı. Acaba, yayında da böyle bir yakınlık görebilir miyim *Bilgi*'den? Yoksa hiç o kapıyı çalmayayım mı? Orayı en iyi bilen bir olarak bana neyi öğütlersiniz?

Sanırım gelecek ay *Dönemeç*'i kapatacağız. Artık yürümüyor. İki aydır zarar ediyoruz. Biraz kağıdımız var, onu da kullanıp paydos etmeyi düşünüyoruz. Çocuk kitapları yayının sürdüreceğiz. Belki tek tük şiir kitabı yayınlamaya da devam ederiz.

Sözü epeyce uzattım. Özlemdir, hoşgörün.

İçten saygılarımla, iyilikler dileyerek.

Not: Buradaki Sevgi Kitapevi sizinle imza günü düzenlemek istiyor. "hayırsızın biridir fikrimce" ne dersiniz? Yanıt bekliyoruz.

Hüseyin YURTTAŞ
İzmir - 26.12.1981

Sevgili Ağabey,

Size daha önce yazdığım mektupta artık *Dönemeç*'i kapatmak zorunda kaldığımızı yazmıştım. Ancak, sonradan arkadaşlarla son bir kez daha hesap-kitap yaptık, özellikle reklam olanakları bulup bulamayacağımız yolunda araştırmalar yaptık. Sonunda dergiyi yaşatmaya yetecek kadar reklam sözü aldık. Ve devam edeceğiz. Aydın Yalkut da bakkallıktan *Dönemeç*'çiliğe terfi etti. Artık derginin hemen hemen tüm işlerini o yürütecek. Böylece derginin aksamayacağı, daha düzenli ve titiz çıkacağı inancındayız. Hoş, Aydın bunları size yazmıştı da...

Sevgili Ağabey, bundan böyle Attilâ İlhan'dan daha çok katkı bekliyoruz. Telif ücretinizi mahfuz tutuyoruz. Uzun ömür bol kısmet... Şaka bir yana, gerçekten yazılarınızla, şiirlerinizle bizi desteklemelisiniz. *Dönemeç* ki, *Demokrat İzmir* taifesinin bugünlere getirdiği bir dergidir.

Mayıs 1982 sayısını *"Şiirimizde Yergi"* konusuna ayırdık, özel sayı olarak yayınlayacağız. Böyle bir sayı için bize önerileriniz neler olabilir? Bu sayımıza yazıyla katkıda bulunabilir misiniz? Bu konuda bize kısa süre içinde yanıt yazarsanız, seviniz.

Cümlemizin selam ve saygılarıyla...

Hüseyin YURTTAŞ
İzmir - 30.01.1982

Sevgili Ağabey,

Aylardır –onca istememe karşın- size yazamadım. Bundan geçekten utanç duyuyorum. Sizi yanıtsız bırakmayı asla düşünemem, bilirsiniz. Ne ki, içinde bulunduğum koşullar, dertler, -neyse işte- beni rahat bırakmıyor. Bir kez daha evlendik ya, siz hani "aynı hatayı ikinci kez yapmışsın, bu bile bile olduğu için Allah seni affetmez..." demiştiniz ya, galiba affetmedi. Bir derde çattım ki sormayın. Önceleri sürekli kusmalar, uzun tedavilerden sonra işin psikolojik bir vak'a olduğunun ortaya çıkması. Şizofrenik psikoz... Tedavi kar etmiyor. Bu kez ben de Aydm'la birlikte içer oldum. Bir kaçıştı bu. Ancak dergi çalışmalarını aksatmadım. Şiiri de. Düzyazılar –özellikle bir romana başlamıştım geçen yıl, o– aksadı. Neyse, şimdilerde kendimi toparlamaya çalışıyorum. Bu arada dişimi sıkıp sigarayı da bırakacağım. Yoksa bronşitli akciğerler beni yarı yolda bırakacağa benziyor. Bütün bunlara karşın dirençli olma yolunda kendimi iyi görüyorum. Dergi çalışmaları, şiirle iyi gidiyor. Geçen yıl bir çoğunu yayınladığım şiirleri kitap/dosya yapıp *Toprak Ödülü*'ne yolladım. Şu sırada *"Görsel Şiirler"* diye bir diziye başladım. İyi gi-

diyor. Eskiden beri bu yolda denemelerim vardı, bilirsiniz. Bir de sizin yazı yeni bir kıvılcım gibi tutuşturuverdi beni. Bu kez senaryo filan gibi tekniklere yer vermiyorum, sözcüklerle resim çizmeye, fotoğraf göstermeye, film izletmeye çalışıyorum...

Sevgili Ağabey, bir de bu arada bir sürü adamla başım dertte. Şimdi biricik hedefleri benim. Ne iyi değil mi? Adamlar benim Attilâ İlhan'ın çırağı olduğumu bilmiyorlar mı nedir?.. Bilseler... Bilseler geri dururlar. Ha, bir de işin öbür yanı var, belki bunu bildikleri için özellikle hedef alıyorlar... Hem de en yakın bildiklerinden, yüzlerini görmediklerime dek. Hayli siyasal bir yıpratma uğraşı bu işin acı anı, taa *Demokrat İzmir* sayfalarından bugüne birlikte geldiğimiz arkadaşlar önce bu işi başlattılar. Attilâ İlhan'a sövüp saymayı devrimcilik sanan heriflerin yanında gıkı çıkmayan bu kişilerin sizin yanınızda uslu finolar gibi hayran hayran yüzünüze baktıklarını anımsıyorum da, iğreniyorum. Bir Necati, *Edebiyat 81*'de kendisiyle yapılan bir konuşmada *Dönemeç* yazı kurulunu, yani bizleri, "70'li yıllar özel sayısına sokmamak"la suçluyor, iki yıldan sonra suçlayabiliyor. Oysa ki, bir azamı feda ederek sırf ondan yanıt ve örnek şiir almak için evine dek gittiğimi, babasının hastalığı için köyünde olduğundan boş döndüğümü o gün bugündür kendi de bildiği halde böyle yapabiliyor. Sorduğumda da, ne önemi var, benden yanıt istenmedi ki, diye o sıra aynı okulda çalışan iki arkadaşın bu isteği ilettiklerini söylemelerine de itiraz edip, yadsıyarak... Anlayın artık. Üstüne üstlük, aynı dönemde o da yazı kurulunda değil miydi? Ama müthiş tembelliğini "O yazı kurulu hiçbir zaman doğru dürüst yürümedi ki..." diye örtbas etmeye kalkışıyor. Oysa o gün bugündür onun dışındaki arkadaşlar sürekli ve düzenli çalıştılar dergide.

Bunları niçin yazıyorum sevgili Ağabey? Tam bir ayrışma dönemindeyiz. Sanat/edebiyat deyip başka hesaplarla hareket ediyorlar. Bunları bilesiniz. Belli görüşlerin adamlarının en seçkin hedefi Attilâ İlhan... Onlar da imama uyuyorlar. Niceleri... Oysa, öbür yanda öyle ummadığınız kişiler sizi savunu-

yor ki, şaşarsınız. Yani akıllı adamlar da var daha. Cümleten fırttırmamışız.

Sizin *"Dergiler Başka Alem"* adlı yazınızı biz severek, duygulanarak okuduk. Övünç de duyduk. Ama kimileri bunu bizimle sizin yakınlığınıza bağladıklarını yüzümüze söylediler. Ben de, çıkışından bu yana sizin *Dönemeç* için ilk kez bir yazı yazdığınızı, bu yazıyı da "münhasıran" *Dönemeç*'e ayırmadığınızı söyledim. Neymiş, birkaç yerde benim adımı anmışsınız. Bakın adamlardaki takım kafasına. O zaman bizlerin de daha sıkı bir "takım olma" zorunluluğu ortaya çıkmaz mı? Madem ki seçtikleri yıpratma yolu budur...

Bir de *Yarın Dergisi*'yle başım dertte. Herifler yalvar yakar yazı aldılar. Sonra kendi yayınladıkları bu yazıma sözde bir okur mektubu ve kendi "şerh"leriyle saldırdılar. Ben doğru hedefmişim, öyle diyorlar. Suçum da, "üretken olma"ya ilişkin o yazımda, "örgüt/dernek çalışmaları, militanlık gibi işlerin sanatçının değil, başkalarının işi olduğunu ve sanatçının asıl görevinin sanatsal üretimiyle toplumsal/siyasal çalışmalara omuz vermesi" gerektiğini söylemiş olmam. Ne kadar haklı olduğum ortada ya, bunlar gerçekten Ortaçağ kafalı adamlar. Yanıt yazdım. Bugün bir mektup, geri çekmemi istiyorlar, üstü kapalı da tehdit ediyorlar. Dost kalmak istediklerini filan da söyleyip... İş çatallaşacak. Yılmayacağım. Kim olurlarsa olsunlar, ben yalnızca doğru bildiğimi söyleyeceğim, "vicdanı hür" olmanın tarihsel sorumluluğu gereği bu. Dişe diş bir savaşım başlıyor şimdi.

Bu ara, biliyorsunuz Aydın, İstanbul'a hazırlanıyor. *Gelişim*'de 1 Ağustos'ta başla demiş Tanju. O giderse derginin işleri yine güçleşecek. Fukaraya burada bir iş bulunamadı ki, n'etsin. Çoluk çocuk, geçim darlığı...

Ben de 17 yıllık öğretmenliği bırakmayı düşünüyorum. 21 bin lira maaşım var. Bir de çalışması olanaksız bir karım. O zaman geçim darlığı benim için de söz konusu. Telif ücretlerimle geçinmek yarına yoksullukla çıkmak demek. Hoş zengin olmayı filan düşündüğüm de yok ya, kedi eniğini taşır gibi artık

taşınıp durmaktan filan da bıktım. Çocuk kitapları; ilkokullar için tatil kitapları filan bu yıl vergi bağışıklığı sınırını bile aşıyorum. Ama, onlarla geçinmeğe çabalamak saçma geliyor. Daha insanca yaşayayım, borçsuz dertsiz diyorum. Şimdi, niyetim *Milliyet*'in burdaki bürosundan iş istemek. O olmazsa, gerekirse ben de Aydın gibi İstanbul'a (*Gelişim/Görsel,* filan) kapağı atmayı bile kuruyorum. Ancak, *Dönemeç* çok düşündürüyor, bir de çevre değiştirme zorluğu. Fakat çaresiz kalırsam bunu yapacağım. Ayrıca psikolojik olarak da öğretmenlikle bağım kalmadı. Ölü gibi giriyorum derslere. Daha sekiz yıl "öğretmenim o beni dürttü, şu beni ittirdi, öteki sövdü," gibisinden "mürebbiye" işi saçmalıklarla uğraşmayı gözüm kesmiyor.

Elde Var Hüzün'ü bir arkadaşımdan (Çınar'dan) okudum. Çize çize kitabın dumanını çıkarmış Çınar. Bir akşam da, Konak'ta epey şiiri sesli olarak okuduk hep birlikte. Ama ben – hep esirgemeyip gönderdiğinizden- beklenti içindeyim: Postadan çıkınca günlerce okuyacağım.

*"Batının Deli Gömleği"*ndeki yazıların hemen %90'ını daha önce okuduğum halde bir de topluca gözden geçirdim. Toplu okumalar ilginç sonuçlar veriyor: Tutarlılık, dikkat, savsaklanmayan bir yazarlık görevi...

Bu ara *Dönemeç* çok iyi gidiyor. Dağıtımcılardan bir kazık yemezsek tarihte ilk kez kâr edeceğiz. Yani direk satış kârı olacak bu. Abone zarar ettirdiği halde. İki özel sayının ayrı ayrı havaları oldu. *Yergi Özel Sayısı* ile hem bu konuya dikkat çekmek, hem gitgide sönen bu güzel şiir geleneğini yeniden canlandırma yolunda bir ışık yakmak, hem de tarihsel bir başka görevi yerine getirmekti amacımız. *Halikarnas Balıkçısı Özel Sayısı* ise, kimilerinin *"Akdeniz Duyarlığı"* filan diye ortaya çıkıp Bodrum zırvalıklarını yutturmaya kalkışmalarına bir set çekmekti. Mitolojiden şiirde bir yarar umulamayacağı yazısını yazmış bir kişi olarak ben, burada ayrı bir senteze de yol açar diye düşündüm bu sayıyı. Çünkü Halikarnas Balıkçısı'nın insan sevgisi, halk ve Anadolu sevgisi, deniz sevgisi, coşkusu bize önemli kapılar açıyor. Zaten ben birkaç yıl önceki yazımda

"mit"lerin saçmalığını ya da tutarsız/abartılmış söylenceler olduklarını yine onun bir örneğiyle açıklamıştım. İyi bir Halikarnas Balıkçısı yaklaşımı oldu bu özel sayı da.

İlhan Berk, Enis Batur, Ece Ayhan, vs. vs. bütün bunlara karşı sert yazılara ve gırgıra devam edeceğiz. Yenilerini ekleyeceğiz. Yoz, kaçak bir sanatın boy atmasını biraz olsun engellemek anacımız.

Çocuk kitapları Bakanlığın öğretmenleri ve velileri ürkütmesi yüzünden durdu gibi bir şey. Şiir kitapları da öyle. Sınırlı bir yayın ve bunların yanında bazı ticari yayınlar yapmayı düşünüyoruz.

Yeteri kadar başınızı ağrıttım. Amâ, aylardır içimde birikenleri aktarmış oldum.

Tüm arkadaşlarımın selam ve saygılarıyla birlikte, yürekten saygı ve selamlarımı sunarım.

Hüseyin YURTTAŞ
İzmir - 29.06.1982

Ustam,

Mektubunuz beni çok sevindirdi. Kıvanç duydum. Hakkımda yine iyi şeyler söylüyorsunuz. Teşekkür ederim.

Okulları kapattık. Bizim mesleğin en güzel yanı olan tatil başladı. Okumak, yazmak için geniş süre var önümde. Ne yazık ki siz böyle bir olanaktan yoksunsunuz. Sanatçılar boş olsalar, yani başkaca mesleği olmasalar, daha verimli olurlar gibi geliyor bana. Okumak, yazmak, insanları tanımak için gerekli zamanı bulmak sanatçının hep kaçamaklarında ya da mesleğinden artakalan zamanlarında oluyor. Bu da onun yarı yarıya verimden düşmesi gibi bir sonuç doğuruyor. Sizin *"Bıçağın Ucu"*nun on yıl kadar bir sürede yazılması da buna dayanıyor bence.

Şimdilerde *"Bıçağın Ucu"*nu okuyorum. Yeni edinebildim. 200 sayfayı geçti. Her şeyden önce diğer romanlarınızı aştığınız kanısını uyandırdı bende. Psikolojik, cinsel ve toplumsal yanlarını bazan birbiri içinde, bazan yer yer ayırarak insanı kendi çelişkileri, saplantıları vb. içinde veriyorsunuz. Salih'in *"Türkiye Defteri"*ndeki eleştirisini de okudum. İyi bir bakış çizgisi yada açısı var adaşımın. Yalnız ben kitabın başına koyduğunuz açıklamadaki "bu romandaki kişilerin gerçek kişilerle ilgisi olmadığı" yolundaki, gocunmaları önleme ve kişileri gerçek kişilere adapte etmeye karşı olduğunu sandığım çabanızı hayretle karşıladım. Çünkü bu kişiler o kadar gerçek kişiler ki "yok bir şehirde" yaşamıyorlar. İşte bu gerçekliğe gölge düşürmesi bakımından –haddim olmayarak- kitaptaki açıklamayı gereksiz buldum. Çünkü Halim yarı yarıya sizsiniz, Madam Raşel birçok yanlarıyla Magda, sözü edilen elbette Adnan Menderes gibisinden belki acaib düşünceler uyandı bende. Fakat bunlar önemli değil elbette. Önemli olan sıkıntılı bir dönemi gerçek yüzüyle, doğru değerlendirmelerle vermiş olmanız.

Türkiye Defteri'ne size de ekte gönderdiğim şiiri gönderdim. Belki yayımlarlar.

Demokrat İzmir'deki Pazar yazılarınız tutarlı davranışlarda bulunabilen bir okuru oluşturması bakımından çok önemli. Çünkü biz ne kendimiz gibi düşünebildik, ne de kendimiz gibi davranabildik bugüne dek. Ya Arap gibi müezzin, ya Yahudi gibi tüccar, ya koyun gibi Müslüman, ya keçi gibi Batıcı olduk. *Hangi Sol* ve *Hangi Batı*'daki düşüncelerin birer uzantısı, açıklaması oluyor bu yazılar. Bir gazete okuru için bulunmaz nimet elbet.

Zamanınızı aldım. Özür dilerim.

Selam ve saygılar sunarım Ustam.

Hüseyin YURTTAŞ
Yeniköy öğr. Foça - İzmir
tarihsiz

CEMİL MERİÇ'ten ATTİLÂ İLHAN'a...

Aziz İlhan,

Her kitap, meçhule yollanan bir mektup, meçhule yani adresi olmayana. Bazan bir S.O.S., bazan bir aşk mektubu, bazan yıldızlara atılan kement, fakat daima bir çoğalmak, bir yalnızlıktan kurtulmak arzusu. Sanat, bu manada, yeni bir dünya yaratmak cehdidir, daha doğrusu Tanrı'nın murdar, rezil, pespaye dünyasını dostlarla doldurmak cehdi. Önce, *'Hangi Sol'*unuzu okudum. İbareler bıçak darbeleri gibi saplandı şuuruma. İntibalarımı mektuplaştırdım. Mektup, yıllarca çekmecemde çile doldurduktan sonra idam edildi sonra, *'Hangi Batı'* ile tanıştım. Çok sevdim kitabınızı. Kendi acılarım, kendi inkisarlarını, kendi ümidlerim dile gelmişti. Bu defa daha az çekingen davrandım: ihtisaslarımı makaleleştirdim. Yazım, bir sohbete davetti, bir sohbete davet daha doğrusu bir nevi sevgi taarruzu. Aylarca cevap bekledim... Sonra, *'Bıçağın Ucu'*nu okudum. Sonra, *'Kurtlar Sofrası'*m. Yaşadığımdan haberdar değil miydiniz acaba. Oysa, düşüncelerimiz arasında büyük yakınlıklar vardı. Ve bütün uçarılığınıza, dil konusundaki aşırı tutumunuza rağmen yazılarını beğenerek okuduğum birkaç Türk yazarından biriydiniz.

'Hangi Batı', *Türk Edebiyatı*'nda yayınlanmıştı, değiştirmeden kitabıma aldım. *Hisar, Türk Edebiyatı, Hareket,* yazılarıma sayfalarını açmak nezaketini gösteren üç dergi. Her üçünde de Fildişi Kule'mdeyim. Aramızdaki ortak bağ, tahammül ve tesamuh. 64'de Hind Edebiyatı'nı yayınladım (Dönem yay.). Okuyucusunu bulamayan bedbaht bir kitap. İrreel bir Hind ve rüyada görülen bir edebiyat. Bir kelimeyle, kendi vecdimi, kendi rüyalarımı armağan ettim Hind'e. Sonra, *Saint Simon*'u yazdım (Çan yay.). Nihayet, *Bu Ülke* ve *Umrandan Uygarlığa* (Ötüken yay.). Bu musdarip, bu bedbaht, bu kasvetli yazıları ganglarından sıyıracak ve ihtiyar Rabelais'nin dediği

gibi kemiği kırıp iliği bulacak üç-beş (?) dost zekadan birisisiniz. Daha yakından tanışmak arzusuyla ve gözlerinden öperek.

Cemil MERİÇ
18. 06. 1974

Sevgili İlhan

Mektubuna çok sevindim. En basit muaşerek adabının küremizden göç ettiği bir devirde, sahici bir insana raslamak, senin tabirinle "yüreklendirici". Nezaketini kötüye kullanma pahasına da olsa, uzattığın eli avuçlarımda biraz daha tutacak, sohbeti birkaç satır daha uzatacağım.

I- *"Bizim kuşağın toplumcuları arasında Cemil Meriç adının özel bir yeri vardır ki, ben ya ıslah kabul etmez bir sentimental, ya da içi dışı bir adam olduğumdan, yıllar geçse de seni hep o yerde muhafaza ettim..."* diyorsun. Teşekkür ederim. Yalnız bu iltifatına ne kadar layık olduğumu bilemiyorum. Yıllar içimdeki büyük sevgiyi -büyük coşkunluğu- diyecektim-küllendiremedi. Ama biraz daha reybi, biraz daha karamsar oldum. İhtiyarladım mı acaba? Diyaloğa daima açık, dostluğa ebediyyen susuzum. Bir kelimeyle "ıslah kabul etmez bir sentimantal" veya "içi dışı bir, bir adam" olarak vasıflandırdığın Attilâ İlhan'ın bir nüshay-ı saniyesi de benim. Toplumcu muyum, elbette. Fakat itiraf ederim ki kelime benim için eski şiiriyetini kaybetti. Daha doğrusu hudutları meçhul, muhtevası kaypak bir mevhum olarak görüyorum toplumculuğu. Belki gençliğimin dünyası ile temasımı kaybettiğim için. Karanlıktayım ve tedirginim.

II- Yazılarını daima büyük bir muhabbetle okudum. Onlarda egzotik meyvelerin tadı var. Bizim iklimin meyveleri değil desem, haksızlık etmiş olurum. Ama yine de lezzetleri başka: daha başdöndürücü, daha usareli. Adem'i cennetten kovduran mahiyeti meçhul meyveye daha yakın. Şimdilik aramız-

daki tek ihtilaf kelimeler konusunda. Kurum türkçesine senden başka hiç kimsede tahammül edemiyorum. Bu bahisde, ve yalnız bu bahisde mutaassıbım. Hemen kaydedeyim ki "Kurtlar Sofrası"nın dili tam gönlüme göre. Üslubdan sözetmiyorum. Üslup daima sensin. Deli-dolu,candan ve ısırıcı. Derbederliği içinde mükemmel.

III- Kitaplarımı okumanı mutlaka isterim. Samimiyet ve zekasına saygı duyduğum birkaç insandan birisin. Kendimi senin aynanda görmek, yani senin ölçülerinle değerlendirilmek beni çok memnun eder.

IV- Sağcı dergi ve yayınevleriyle çalışmama gelince; bu yolu ben seçmedim. Solun kadir na-şinas davranışı beni ister istemez gericilerin kucağına değil, yanına itti. Bu yakınlığın fikri iffetim için bir tehlike teşkil etmediğini kitaplarımı okuyunca görürsün. Yalnızım ve yazdıklarım hiç bir yankı uyandırmıyor, dostlar arasında. Aldanıp aldanmadığımı nasıl anlayabilirim.

Sana bir Hind ile bir Saint- Simon yolluyorum. Yani soyunuyorum önünde. Ben bu merhalelerden geçtim. Münzevi bir fikir adamının trajedisi bu. Nasıl bitecek, bilinmez.

"Hangi Batı?"da en imrandiğim parçalardan biri Tanrıkut'la konuşmaların. Tanışsak, o günleri yeniden yaşayamaz mıyız? İnsan öylesine azalıyor ki dünyada...

Sevgilerle.

Cemil Meriç
19 Temmuz 1974

ORHAN KEMAL'den ATTİLÂ İLHAN'a...

Kardeşim Attilâ İlhan,

Mektubunu aldım. *Yelken* için yazı istiyorsun. Fakat değil fırtına gibi çalışmak, şu mektubu bile oğluma yazdırıyorum. Bir fistül ameliyatı geçirdim. Gayet başarılı oldu. Çile bitmemiş, fistüle rahmet okutan, kuyruk sokumumun üzerinde henüz teşhisi bile doğru dürüst konulamayan, apse olduğu sanılan bir başka bela ile haftalardır yatakta çıkamıyorum. Ağrı, sancının çeşidi. Geceleri hemen hemen uyku yok. Galiba ona da zamanı gelince bir bıçak atılacak.

Yelken ötedenberi benim şurda burda yayınlanmış yazılarımı alır koyardı. Dostum Rükneddin Resuloğlu teklif tekellüf aramazdı. Pek pek hikaye verirdim. Son yıllarda daha çok tiyatro oyunları üzerinde durduğum için hikaye, roman deneme, polemik yazıları yazmıyorum. Ama iyi olur olmaz senin yönettiğin *Yelken*'e yazacağım.

Yatağa mıhlanıp kaldığım için Kemal Sülker'i de göremiyorum. İyi olur olmaz *Nazım Hikmet Dosyası*'nda işaret ettiğin nokta için göreceğim.

Ulvi Uraz bir aydır İzmir'de. Şu günlerde Ankara'ya geçmiş olması mümkün. Oyunlarını, bu arada benim *Yalova Kaymakamı*'nı görmeğe vaktin oldu mu?

Sancı gene başladı. Daha uzun yazmadığım için bağışla. Oradaki dostlara selam, sevgi. Gözlerinden öperim kardeşim.

Orhan KEMAL
12. 04. 1968

NİYAZİ BERKES'den ATTİLÂ İLHAN'a...

Azizim Attilâ İlhan,

Gazetelerde *Cumhuriyet*'in Roman Ödülü'nü kazandığınızı okudum, çok sevindim. Ayrıca, *Cumhuriyet*'te çıkan konuşmanızdaki düşünceleri de ilgi ile izledim. Bunların bazılarına bir gün görüşürken değinmiştiniz.

Uzaktan da olsa bu bir iki satırı yazıp tebriklerimi sunmak istedim. Başarı dilekleriyle.

Niyazi BERKES
06. 07. 1975

MEHMET ALİ AYBAR'dan ATTİLÂ İLHAN'a...

Sayın Attilâ İlhan,

Göndermek nezaketinde bulunduğunuz *'Hangi Sol'* için teşekkürler. Hemen okudum. Dünya sol hareketini iyice ve her yönüyle bilmekte büyük faydalar var. Hele bizdeki sol aydınların gerçekleri, -bu konudaki gerçekleri- öğrenmelerini, 600 yüzyıllık bürokratik egemen "sınıf" yönetimimizin, Türkiye Sosyalizmi için ne büyük bir tehlike teşkil ettiğini çok iyi bildiğimden, başka ülkelere kıyasla belki daha da zorunlu görüyorum.

"Yaşanacak günlerin en güzellerini" daha yaşamıyorsak da, inançlı şevkini taşıyoruz. İlerdeki güzel günlere başka türlü erişilmez.

Kitap için tekrar teşekkür eder, saygılar sunarım.

Mehmet Ali AYBAR
28. 01. 1971

KEMAL SÜLKER'den ATTİLÂ İLHAN'a...

Değerli dost, Sevgili Attilâ İlhan

Önce şunu söyleyeyim; TV'de harika mükemmeldin, rahattın ve içtenlik doluydu anıların. Hele adını vermeden büyük ustanın şiirini, kitabını okumanın baskı nedeni oluşuna değinmen... Bravo yüreğimizin, kavgamızın şairi, bravo!

Bir tane olsun istenilen kitaptan bulman beni sevindirdi, hemen Paris'e mektup yazdım, yakında kitabı gönderebileceğimi yazdım, senin himmetinle elde edilişini de –senden izin almadan- duyurdum. Bu kadarcık kusurum olduysa bağışla. Mektubu postaladıktan sonra "Yahu, ne yaptın Sülker arkadaş, dedim kendi kendime, ya İlhan, bulma işine adının karışmasını büyük tevazuu içinde istemezse..." Dedim ya, yazdım bir kere. Şimdiden teşekkürler. Umarım ikinci baskısını da yaparsınız, o zaman eşe dosta bol bol yollayabiliriz.

1973 sonunda MAY'a verilmiş kitap ancak şimdi basılıp gün yüzüne çıktı. Daha önce *Halkçı*'da tefrika edilmiş, Ankara'da büyük ilgi görmüştü. Senin bu tür kitapları isteyeceğini bilseydim, sana sunardım. Neyse, çanakta daha bal var. Hele Nazım üzerine bir araştırmam var ki, sorma... Vakit bulup notlarımı gözden geçirsem üç ciltlik (300'er sayfalık) bir seri olur. Bu seriden olmasa bile *Şair Nazım Hikmet* diye bir kitap hazırlamıştım. Onun sevimli sitemine muhatap olmamayı başarırdım. Dedim ya, sen istedikten sonra, bu kadar ciddi ve önemli bir yayınevinden ben de yararlanmak, onun aracılığıyla ulusuma yararlı olmak isterdim, yine de isterim... Ankara'ya geldiğimde telefon eder, boş vaktin olursa konuşuruz.

Adresimi doğru vermişler, sağ olsunlar.

Sana tekrar teşekkür eder, başarılarının sürmesini diler, yeni yılını kutlar, gözlerinden öperim, yürekli kavganın insan şairi..

Kemal SÜLKER

DOĞAN AVCIOĞLU'dan ATTİLÂ İLHAN'a...

Sevgili Kardeşim,

Ben de Attilâ ne oldu diye merak etmekteydim. Mektubunu alınca çok sevindim. *Demokrat İzmir*'de çalıştığını da bu vesileyle öğrendim. Biz burada maalesef *Demokrat İzmir*'i göremiyoruz.

Tekrar devamlı yazı yazmaya başlamışsın, beni son derece memnun eder. *"Attilâ İlhan'ın Defteri"* diye bir klişe başlık hazırlatalım. Yalnız tek bir sayfayı mutlaka doldurma zorunluluğu ortaya çıkmasın. Yani bazı haftalar, olabilir ki geniş konu yoktur, o zaman kısa yazmakta bir sakınca olmasa gerek.

Haberlerinizi bekliyorum, sevgi ve saygılar.

Doğan Avcıoğlu
22 Ekim 1966

Sevgili kardeşim,

Bayram dolayısıyla posta aksaması yüzünden 29 tarihli mektubun henüz geldi. Maalesef 4 Kasım tarihli *Yön*'e yetişemeyecek. Bilmem bazı değişiklikler yapmak ister misin? Belki tarihleri değiştirmek uygun olur. Bu takdirde, dergi İstanbul'da basıldığından işleri çabuklaştırmak amacıyla, "Hamdi Avcıoğlu, *Yön* gazetesi, Molla Fenari Sok. Vatan Matbaası Cağaloğlu-İstanbul" adresine yaz. Yazıları da kolaylık bakımından bundan sonra devamlı İstanbul'a yollayabilirsin. Ben Hamdi'yi -ki kardeşimdir- durumdan haberdar ettim.

İlhan Selçuk devamlı yazmaktadır. Hastalık ve seyehat dolayısıyla arada sırada *Cumhuriyet*'i aksatamadığı için *Yön*'ü aksatmaktadır. Mehmet Kemal ise, önce *Kim*'e sonra da *ABC*'ye geçerek, *Yön*'den ayrılmıştır. Sanat sayfası için haklı-

sın. Hâlen yöneticisizdir, ama yöneticili de olumlu sonuç vermedi. Bu konuda fikirlerini ve yardımlarını beklerim.

Selâmlar.

Doğan Avcıoğlu
2 Kasım

Sevgili Kardeşim,

YÖN hakkındaki iltifatlara ve iyi dileklere teşekkürler. Günlük gazete yazan arkadaşlar, iyi bir konu yakaladıkları zaman bunu "yüzbinlere" hitap endişesiyle gazetelerine yazmayı isterler, YÖN okurunun kalite ve etkisini nedense pek iyi değerlendiremezler. İlhan ve İlhami'nin durumu budur. Diyecek başka söz yok. Sanırım ki önümüzdeki sayılarda, imzaları ile YÖN'ü süsleyeceklerdir. Mehmet Fuat ve Naci için ise şunu derim, yeter: Doğru söze ne denir, çok haklısın kardeşim.

Çıkabilecek gibi şiir ve yazıları göndermekten niye çekiniyorsunuz? Memnuniyetle yayınlarız. Ama bu *sanat sayfası* öyle bir derttir ki, sizin de yakanızı kaptırmaktan ne kadar çekinseniz hakkınız vardır. Buraya sizin için gelmiş mektup yok. Geleni hemen iletirim. Sadece iki kitap vardı. Onları postalıyorum.

Baki selâm, gözlerinizden öperim.

Doğan Avcıoğlu
İstanbul, 8 Nisan 1967

Sayın Attila İlhan,

Bu bir teşekkür mektubu... YÖN'den esirgemediğiniz değerli destek ve yardıma bin defa teşekkür ederim. Notlar'ınızı zevkle okuyanlardan biri de ben idim. "İdim", çünkü - kulağınıza da gelmiş olmalı- YÖN'ü gündelik bir gazete yapma çabasındayız ve bu sebeple 30 Haziran 1967 tarihinde Haftalık

YÖN'e ara veriyoruz. Gerekli malî ve teknik hazırlıklara girişmek için vakitlerimizin tamamını bir dev açgözlülüğü ile yutan YÖN'e ara vermek zorunlu. Günlük bir gazete gerçekleştirmenin hayli güç ve engellerle dolu yolunu bilmiyor olamazsınız. Ama bu konuda büyük bir boşluk ve ciddi bir *sol* gündeliğe büyük ihtiyaç var. Haftalık dergi, hızlanan olaylara yetişmeye yetmiyor. Gazetenin hazırlığı, öyle sanırım ki, bizi en az 5-6 ay uğraştıracaktır.

İşleri bir hâle yola koyar koymaz size hemen yazacağım. Günlük gazete işini -evdeki hesapların çarşıya uymasıyla- gerçekleştirince yardımlarınıza büyük ihtiyacımız olacak. Yeniden belirtmek isterim ki, yazılarınız mükemmel ve Türkiye yazı seviyesinin bir hayli üstünde idi. Denediğiniz taktirde fıkra yazarlığında başarı sağlayacağınızdan hiç şüphem yok.

Elyazımın çirkinliği ile sizi yormamak için makina ile yazma nezaketsizliğini yaptım, hoşgöreceğinizi umarım. Teşekkürlerimi tekrarlar, sevgi ve saygılarımı sunarım.

Doğan Avcıoğlu
İstanbul, 26 Haziran 1967

HASAN İZZEDDİN DİNAMO'dan ATTİLÂ İLHAN'a...

Pek aziz Attila İlhan,

Varlık'ta yazdığınız pek lirik yazıyı okurken gözlerim yaşardı. Beni yirmi beş yıl susturan trajediyi derinden duymuş bir haliniz vardı. Ben sizi bir şiir yarışmasında ikinciliği aldığınız günden beri tanır, elime geçirebildikçe yazdıklarınızı okur ve Orhan Veli'lerden çok büyük şiir yazmaya güçlü bizim gruptan bilirdim. Yaşımız epeyce ilerlediyse de Türk edebiyatını yine de bizler yapmak ve Türk edebiyatı tarihindeki yerimizi almak zorundayız. Ahmet Kabaklı gibi gericilerin yazdığı edebiyat tarihinde ne kadar yerimiz yoksa Türk şiirini tam anlamıyla dejenere eden sonra da onun üzerine bir sultan gibi kurulan *Garip*çilerin yazacağı ya da salıklayacağı edebiyat tarihinde de öylece yerimiz olmayacaktır. Politikanın demir yumruğu bizi dediğimiz mağaralara kaparken onlar kendiliğimizden boşalttığımızı sandıkları yerlere kurulurlar ve bizlere bir kez olsun dönüp bakmazlar ve insancıl bir acıma bakışı bile fırlatmaya tenezzül etmediler. Ölmemek için sanat potansiyelimizi bir yere doğru kanalize etmek istedik ve bundan *Kutsal İsyan* doğdu. Yine de elimde bu arada karaladığım başka romanlar ve on beş-yirmi şiir kitabını dolduracak şiir de var.

Her neyse, ancak acı çekmiş geniş soluklu bir şairin yazabileceği o yazı ile beni nasıl minnettar bıraktığınızı bilemezsiniz. Şundan ki insan, kendisini unutulmanın en korkunç karanlıklarına gömülmüş sandığı zamanlarda bile Emirgan-İstinye yolunda coşkun bir şair onun bile unutup gittiği ve hangi dergide yayınlandığını unuttuğu bir şiirini okuyabilmektedir. Bu bana çekilen hiçbir acının boşa gitmediğini bir kez daha anlattı.

Size salt minnettarlığımı bildirebilmek için yazdığım bu yazıyı biraz uzattım. Teşekkür ederim, sağ ol, büyük Attila İlhan!

Hasan İzzeddin Dinamo
11 Mart 1966

Pek aziz ve sevgili şairim,

Geçen yıl *Varlık*'ta yazdığınız gözlerimi yaşartan yazınızdan beri sizinle her an yüz yüze gelip kişisel olarak da tanışabilmenin mutluluğuna erişmeyi boşuna bekledim. Herhalde o sırada İstanbul'a da gelmiştiniz. Sonra, *Yön*'deki yazılarınızdan Paris'e gitmiş olduğunuzu anladım. Şimdi de yeni, güzel ve insancıl bir mektupla yine sesiniz İzmir'den geliyor.

Elinize bir dergi alışınız hiç de fena değil. Yalnız sizi epeyce yorar. Orhan Veli takımından "çete" diye söz edişinizi çok yerinde buldum. Koyunun bulunmadığı yerde boy atan bu Abdurrahman Çelebi'lerde hiç insanlık duygusu da yok. *Yön* dergisinin son sayılarında Oktay Rifat'ın bir yazısını okumuştum. Nazım Hikmet'in bile kendilerinin etkisi altında kaldığından, hele onun arkasından gidenlerin büsbütün piyasadan silinip gittiklerinden ağzı kulaklarına vararak söz ediyordu. Ben, bu anlayışsızlığı çok acı buldum. Sanki bizler sahneden kendi yeteneksizliğimiz yüzünden çekilmişiz gibi. Bundan dolayı onlara karşı açılacak mücadeleyi hiç de haksız bulmuyorum.

Birkaç yıl önce şu anlamsız şiir belasının nedenlerini anlatmak ve biraz da bizlerin meydandan itilmemize ışık tutmak üzere *"Türk Şiirinde Apokalips"* diye uzun bir yazı yazmış, *Haber* gazetesinde H. Deniz adiyle yayımlamıştım. Mehmet Seyda bunu yayımlanmamış göstererek ondan bir pasaj almıştı. Gazetede çıkan bu yazı arada kaynayıp gitti. Sonra, bizim Mehmet Ali Yalçın *May*'da yayımlamak üzere almıştı. Anlaşılan yayımlayamayacak. Bunun için, mektubunuzu alınca yazıyı ondan istedim. Bu mektupla gönderemeyeceğim. Yakında alıp gönderebileceğim sanıyorum.

Ara sıra radyodan eski yazdığınız aşk şiirlerini dinliyorum. Yeni şiir çabalarınız nelerdir? Sizin şiir kitaplarınızı hemen hemen hep okumuşumdur. Şu sırada da *Duvar*'ınız, *Yağmur Kaçağı*'nız masamın üstünde duruyor. Bunun yeni bir ilgi olmadığına inanabilirsiniz. Şiirde ve yazı yaşayışında bambaşka ve çok hızlı bir atılımınız vardı. Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı yansıtan şiirlerle sanat dünyasına girişiniz de sözünü ettiğiniz "çete"den daha köklü bir ortamdan geldiğinizi gösteriyordu. Gerçek san'atçı, yaşadığı sürece büyük şairliğin yolu üzerindedir. Şiiri hiçbir vakit *şey*e feda etmeyiniz. Şiirinizin geçmişi, büyük şiirin yolcusu olduğunuzu göstermektedir. Yalnız, bütün iyi niyetime karşın *Zamanlarımız*ı elde edip okuyamadım. Eğer elinizde varsa göndermenizi dilerim.

Yelken için benden şiir de istiyorsunuz. Binlercesi var. Hep kanun çerçevesinde yayımlanabilecek şiirler yazdım. Birkaç bin tane tutarlar. Mapusane şiirleri, sürgün şiirleri, gecekondu şiirleri, sonnetler biçiminde yazılmış şiirler ki bunları *Amarillis'e Şiirler* adı altında topladım. 21. Yüzyılın insanlarına şiirler -bunlara eskiler de katılmıştır- ve daha günlük olayları ve duyguları ilgilendiren şiirler. Size bunlar arasından neler göndereceğimi şaşırdım. Yine de bir şeyler seçtim, gönderiyorum. Yalnız şimdiye dek birkaç şiirim yitip gittiğinden dergiye koymayacağınız şiirleri yine bana göndermenizi dileyeceğim.

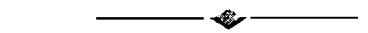
Yeni Gerçek'ten de istemişlerdi. Birkaçı yayımlanmadığı halde onlarda kaldı.

Bizim *Kutsal İsyan*'ı sizin gibi üstün aydın bir arkadaşımın ilginç bularak okuması beni mutlu ediyor. *Yön*'de vaktiyle sözünü etmiştiniz. Demek Menemen'de Yunanlılara ateş eden Arap Hasan sizin akrabanız oluyor. Ben, onun öldürüldüğünü 1927'de yayımlanan İzmir olayları içinde bulunmuş bir yüzbaşının kitabından öğrenmiştim.

Bana mektup yazmak isterseniz *May* yayınevine yazınız.

30 Kasım 1967 tarihli mektubunuz iki gün önce elime geçti. Böylece cevabı gecikmiş oldu. Sevgiler ve başarılar aziz şairim.

H.İ.Dinamo
11 Aralık 1967

Aziz ve değerli şairim,

Evet *"Şiirimizde Apokalips"* yazısını ayrı bir zarf içinde gönderiyorum.

Bugün göndermiş olduğunuz mektubun tarihine baktım. 18 / 2 / 1968'i gösteriyordu. Mehmet Ali Yalçın'dan yazıları alabilmek işi, cevabımı uzattı. Bu kış birkaç kez taşındığından, yazıyı güç buldu. *"Şiirimizde Apokalips"* adını taşıyan bu yazıyı 1964 yılında Hasan Deniz adıyle *Haber* gazetesinde yayımlamıştım. Ne var ki hiçbir aydın bu gazeteyi okumadığından, yazı da elbette güme gitmişti. Buna karşı bir ilgi göstermeniz beni sevindirdi. Zaten bu yazıda ortaklaşa acılarımızın ve davâlarımızın ufak da olsa bir açıklaması var. *Yelken*'i okudum. Benim zavallı şiirlerimi değerlendirmekle İstanbul'daki *Soyut*'çuları ve dejenere toplumcu sanatçıları epey pirelendirmiş olacaksınız. Yalnız dergide kendinizin de birkaç şiiriniz olmalıydı. Sizin çok "velut" bir san'atçı olduğunuzu bilirim. Polemik, roman, tercüme yanı sıra bence yine en üstün yanınız *"şair Attila İlhan"*dır. *Cumhuriyet* gazetesinde Baki Süha hergelesi nasılsa sizi unutmamış. İyidir. Derinlemesine bir yazı olmasa da sözünüzün geçmiş olması bile iyi. Yoksa, dostların bile en büyük düşman kesildikleri bir memlekette şair ve san'at adamı olmak, en büyük mutsuzluktur. Aklıma gelmişken söyleyeyim: *Yelken*'deki *"Güz Müziği"* adlı şiirimdeki Ronsard, Pansard olmuş Onu düzeltirlerse sevinirim. Bizim *"May"* dergisine sö-

zümüz geçmiyor. Bir tek şiirimizi ya da düzyazımızı yayımlıyor ve ikincisini çok buluyorlar. Ben de işlerine karışmıyorum. Bu yüzden, yayımlanmasını pek çok istediğim bu *"Şiirimizde Apokalips"* yazımı orada yayımlayamadım. Şundan ki derginin edebi bir kaygusu yok.

Bilgi yayınevinde çıkacak kitabınız roman mıdır? Dünyanın bütün büyük şairleri romanlar da yazmışlardır. Bu romanlar, onların şairliklerini daha da geniş insan yığınlarına ulaştırmıştır. Elinizden geldiğince roman yazın. Yalnız, teknik işlerden de elden geldiğince uzaklaşmağa çalışmalıyız. Koskoca san'at düşleri bu arada heba olup gidiyor. Acaba *Yelken* kendini kurtarıyor mu? Dergiciliğin ne kerte güç olduğunu bilirim. Size birkaç şiir daha gönderiyorum. Tek dileğim: Basılmayanların geri gönderilmesidir. Pek çok şiirim yittiğinden kaygılanıyorum. *Yelken*'de sizin de şiirlerinizi yeniden okumayı özler, selam ve büyük başarı dileklerimi sunarım.

H.İ.Dinamo
13 / 3 / 1968
Çarşamba

ORHAN HANÇERLİOĞLU'dan ATTİLÂ İLHAN'a...

Çok değerli Attilâ İlhan,

Mektubunuz beni duygulandırdı. Güzel sözleriniz için çok teşekkür ederim. İstediğiniz karşılıkları ilişik olarak sunuyorum. *Yelken* dergisi yönetiminiz altında yepyeni bir değer kazanacaktır. Ona yazı göndermeyi de zevkli bir görev sayacağım. Tekrar teşekkür eder, sevgi ve saygılarımı sunarım.

Orhan HANÇERLİOĞLU
İstanbul - 05.09.1967

Sayın Attilâ İlhan,

Malreaux'yu sevmiyorum ama çevirinizi çok sevdim. Beni hatırladığınız için minnettarım, teşekkür ederim. *"Yelken"* henüz çıkmadı ama ben onun için küçük bir yazı hazırladım, daha doğrusu büyük bir yazının ön tasarısı... İlişik olarak gönderiyorum. Sevgi, saygı ve özlemlerimi sunarım çok değerli kardeşim.

Orhan HANÇERLİOĞLU
İstanbul - 16.10.1967

Çok değerli Attilâ İlhan,

Ben size, beni bağışlamanızı dileyen bir mektup yazmak üzereydim ki sizin mektubunuzu aldım. Asıl ben size teşekkür borçluyum. Kitabımı çok güzel değerlendirmişsiniz, minnettarım, sağolun.

Yelken, değerli yönetiminiz altında gerçek bir sanat dergisi olmuş. İlerde daha da gelişeceği muhakkak. Gerek *Varlık*'taki ve gerek *Yelken*'deki düşüncelerinize tümüyle katılıyorum. Sorularınıza verdiğim karşılıklarda ben Türkiye'nin bu düşünce kargaşalığını belirtmek istemiştim. Siz bunu çok daha iyi açıklamışsınız.

İzmir radyosunda bir değil, birkaç şiirinizi okudum, daha da okuyacağım. Ancak İstanbul'da banda verdiklerimi hangi sıra ile gönderdiklerini bilemediğim için yayın tarihlerini önceden size bildiremiyorum.

Şimdi yorucu ve yoğun yeni bir çalışma içindeyim. Birkaç büyük cilt olacağını sandığım bir *Düşünce Ansiklopedisi* hazırlıyorum. Bilmem başarabilecek miyim?

En gerçek sevgi ve saygılarımı sunarım çok değerli Attilâ İlhan.

Orhan HANÇERLİOĞLU
İstanbul - 05.12.1967

Sayın Attilâ İlhan,

*"Yasak Sevişmek"*i sevinçle aldım. Beni hatırladığınız için teşekkür ederim. Uzun zamandır mektuplaşamadık. Ben, bildiğiniz gibi yoğun bir çalışma içindeyim. İzlediğime göre siz de öyle. İstanbul'a gelmiyor musunuz? Gelir de beni ararsanız çok sevineceğim. Özlemlerimle sevgi ve saygılarımı sunarım.

Orhan HANÇERLİOĞLU
İstanbul - 18.09.1968

KASIM YARGICI'dan ATTİLÂ İLHAN'a...

Sayın Attilâ İlhan,

"İki Neden ve Bir Koşul" başlıklı fıkranızı büyük bir ilgi ile okudum. Esasen her gün aynı ilgi ve biraz da hayranlıkla izliyorum. Özellikle, siyasi görüşleri ne olursa olsun, pek çok yazar gibi ideolojik talimnamelere bağlı kalmayarak görüşlerinizi gerçeklere ve daha da önemlisi mantığa dayandırmanız böyle bir hayranlık uyandırıyor. Sanırım bunda aldığınız Fransız kültürünün etkisi var. Ben de aynı yollardan geçtiğim için bu tutumu çok iyi anlıyorum. Bir de, sanırım daha da önemlisi, derinlerine inmemiş, okullarımızda öğretilmemiş bulunmasına, farkında olmamamıza rağmen mantığa dayanan İslam felsefesinin de bunda rolü var. Şüphesiz siz de farkındasınızdır, Türkiye'mizde en cahilimiz bile, farkında olmadan, hep mantığa dayanmak çabası içindedir. Ben öyle görüyor, öyle hissediyorum. Bilmem yanılıyor muyum?

Adı geçen fıkranızı okurken duyduğum memnunluk adımın zikredilmiş olmasından değil, ne demek istediğimi, özel ve iş ilişkilerimde yakın veya uzak pek çok kimsenin aksine, çok iyi anlamış bulunmanızdandır. Burada bir noktaya dokunmak isterim. Belirttiğiniz gibi kötümser ve küskün değilim. Belki verdiğim haberden böyle bir izlenim çıkmıştır. Muhabir olunca insanın eli kolu bağlı oluyor, haberlerde yorum yapamıyor. Zaman zaman böyle fırsatlar çıktığında, amiyane tabirle, "kamış" atmaktan da kendimi alamıyorum. Onun için küskün değil aksine gerçeği anlatabildiğim için sevinçliyim.

İnsan uzunca bir süre başka bir ülkede, özellikle Batı Avrupa ülkelerinden birinde oturunca çocukluğumuzdan beri beyinlerimizi yıkamış olan propagandalardan çok daha kolay arınabiliyor. Gerçekleri daha iyi görebiliyor, neyin yalan neyin doğru olduğunu daha iyi seçebiliyor. Özellikler muhabir olarak tek bir çevreye saplanıp kalmamak, futbolcusundan politikacı-

sına kadar geniş bir çevre ile ilişki kurmak bu bakımdan büyük avantaj sağlıyor. Kimin kof, neyin foya, neyin boş bir efsane olduğunu görebiliyor, o ülkenin gazetelerini okurken satırlar arasında ne denmek istenmiş olduğunu daha iyi seçebiliyorsunuz.

Ve de anlıyorsunuz ki, Batının bize yutturduğu efsaneleri beyinlerimizin içine akıtanlar onlar değil bizdeki fikir komisyoncuları. Örneğin Namık Kemal buralara gelmiş ve Türkiye'de söyleyemediklerini burada veryansın etmiş. Bizler de ağızlarımız bir karış açık "Aman oralarda ne büyük hürriyet var" diyerek hayran kalmışız. Tabii İngiliz Namık Kemali konuşturacak. Osmanlı Devletini İngiliz yıkmayı aklına koymuş, böyle bir fırsatı kullanmaz mı? Ama gelin görün ki, böyle bir hürriyet, İngiltere'nin çıkarlarına dokunacak yabancı veya İngiliz kimselere yok.

Hyde Park efsanesi de bunlardan biri. Orada portakal sandığı üzerine çıkıp nutuk atanlar polisten izin almış belirli şaklabanlardan başkası değil. Siz hele *Hyde Park*'ta nutuk atmağa teşebbüs edin de göreyim. Adamı yaka paça götürürler. Hele başınızda bere, gözünüzde güneş gözlüğü varsa yandınız demektir. Çünkü bu, İngilizlerin taktığı sıfatlarla canavar, katil, alçak, barbar İrlandalı tedhişçilerin üniformasıdır. Fakat aynı şeyleri, mesela Kürt isyancı yaparsa hürriyet mücahididir. Bunlara benzer daha ne rezillikler, oyunlar, birbirini tutmaz değer ölçüleri vardır. Milletvekilinin bile, nerede kaldı umumi yerlerde, parlamento kürsüsünde bile bizimkilerinki kadar söz hürriyeti ve dokunulmazlığı yoktur. Bunları bilmediğimiz için bizler de saf saf hürriyeti Marx ve Lenin'i tercüme edebilmekten ibaret sanırız. Ne yazık ki, bunları buralara uğrayan eşe dosta söylediğiniz zaman inanmak istemiyorlar. Beyinlerimiz öylesine yıkanmış. Yazınızı okuyunca sevinç duymam da bundan. Geçenlerde *Guardian* gazetesinde bir okuyucu, mektubunda –bu mektup *Milliyet*'te de yayınlanmıştır- "Beyinleri boşaltmak doldurmaktan daha güçtür" demişti. Ne kadar doğru.

Bir de Batı gazetelerine duyduğumuz enayice bir hayranlık vardır. Batı ülkelerine muhabirlik yapan arkadaşlar da

çok iyi bilirler, üzerimizde "*Guardian* ne diyor, *Times* ne diyor?" baskısı vardır. Gazetelerimiz ille de bunların Türkiye için, iyi veya kötü, ne dediklerini neden okuyucularına duyurmak isterler? Ne diyorlarsa diyorlar. Sizin, benim gibi İngiliz'in Türk okuyucusu için önemini anlatabilene daha rastlamadım. Tamam, bunları istihbarat servislerinin, devlet ilgililerinin bilmelerinde, değerlendirmelerinde fayda var. Ama neden sokaktaki adamıma "Bak falanca İngiliz gazetesi bizim için şöyle demiş, böyle demiş" diyerek aşağılık duyguları yaratılmak isteniyor? Bu da kurtulamadığımız kötü alışkanlıklarımızdan biri. Yapacaksak sizin gibi yapalım "Bak namussuz herife bizim için ne herzeler uydurmuş" diyelim.

Sizinle aynı fikirdeyim. Tamam, haklarımızı bileğimizin zoru ile kabul ettirelim, Nitekim Kıbrıs'ta sonunda bu yola başvurmak zorunda kaldık. "La raison du plus fort est toujours la meilleure!" Fakat bu arada kullanılması gereken ama kullanamadığımız silahlar da var. Özellikle basın silahı. İster yazılı, ister sözlü, ister görüntülü olsun, hatta sinemamız, tiyatromuz aynı silahları neden kullanmaz? Bırakalım artık "*Guardian* ne diyor"u, biraz da onlar "*Milliyet* ne diyor, *Dünya* ne diyor" diye telaşlansınlar. Hangi gazetemiz, radyomuz, televizyonumuz İrlanda, Rodezya konularını kurcalıyor, kirli çamaşırlarını, sistemlerindeki bozukluklardan çocukların ırzına geçmeye kadar, ortaya döküyor, tartışıyor, ahkam kesiyor? Denecek ki Türk okuyucusunu, dinleyicisini, seyircisini ne ilgilendirir? Kıbrıs sorunu, Türkiye'nin döviz sıkıntısı sokaktaki İngiliz'i çok mu ilgilendiriyor? Türkiye'de bir de aptalca inanç vardır: her İngiliz bir Lord Curzon'dur, her İngiliz allamedir. Ne diyorsunuz, daha iki kere ikinin kaç ettiğini bilmeyen milyonlarca İngiliz var. Bunlar mı Kıbrıs davasını izliyorlar?

Mesele o değil. Ukalalığa devam etme, kendilerinin bir şey olduğunu kabul ettirme stratejisi. Bizim gibi enayiler de "Falanca ne demiş" diye telaşa kapıldıkça başarılı oluyorlar. İplemeyin herifleri, aynı silahları onlara çevirin, bakın nasıl yola geleceklerdir. Basın ataşeleri nasıl gazetelerimizin eşikle-

rini aşındırıp, bizimkilerin başka yerlerde yaptıkları gibi, diller dökeceklerdir. Türkiye bunu anlayamıyor. Yoksa İran'dan Zambiya'ya kadar pek çok ülke karşı taarruza geçmiş durumda. Başka kapılar kapandığı için Türkiye'de meydanı boş buldukça daha da yükleneceklerdir.

Size bir örnek vereyim: Zaman zaman İngiliz televizyonlarında macera filmleri gösterilir. Olay Londra'da başlar Park Lane, Piccadilly Circus derken kendinizi Paris'te Place de l'Opera'da bulur, oradan Roma'da Via Venete'da tur atar, Atina'nın Omonia meydanında dolaştıktan sonra kendinizi İstanbul'da Hacı Hüsrev mahallesinin arnavut kaldırımlı sokaklarında yıkık dökük evlerin arasında bulursunuz. Sorarım size, burası yukarıda saydığım yerlerin İstanbul'daki karşılığı mıdır? Anlarım, macera böyle bir yerde geçecektir. Ama oraya gelinceye kadar İstanbul'da başka yerlerden geçilmez mi? Londra'da, Paris'te, Roma'da, Atina'da yapıldığı gibi. Yapmazlar, hem de domuzluğuna yapmazlar. Yüzyıllardır Türk için yarattıkları imajı değiştirmek istemezler. İsteseler de sokaktaki adam inanmaz. Buna karşılık biz ne yaparız? Turist Ömer'i filmlerimizde Avrupa'ya gönderir sinema seyircimize heriflerin milyon dökerek yapamayacakları propagandayı biz gönüllü olarak yaparız. Göndersene Turist Ömer'i Londra'nın gecekondularına, Paris'in Bidonville'lerine.

Kurşun askerleri bilirsiniz. Çocukluğumuzda hep oynadık. Bunlar İngiltere'de de en popüler oyuncaklar arasında. Bilir misiniz en çok yapılan, satılan seriler hangisidir: *Kızılderililere karşı Kovboylar* ve *Türklere karşı Şövalyeler*. Bizim oyuncakçılarımız neden *Haçlılara karşı Türkler* diye seriler yapmazlar? Diyeceksiniz ki bunlar uluslararasında düşmanlığı körükler. Doğrudur. Fakat bunu insan haklarından, hümanizmden habire söz eden, kendine gelince yan çizen bu adamlara anlatabilir misiniz? Başka yolu yok. Silaha aynı silahla karşılık. Yoksa ataşelerimiz kapı kapı dolaşmışlar, protesto mektupları yollamışlar, hiç faydası yok, bir kulaklarından girer, öbüründen çıkar.

Avrupalı çıkarcı, kiliseden tüccarına kadar, bir yandan bizi kullanarak lehlerinde bizim beyinlerimizi, bir yandan da oyuncaktan televizyonuna kadar bütün olanakları kullanarak kendi adamlarının beyinlerini aleyhimizde yıkamışlardır. Bunu bilerek, dünyaya bu gözlükle bakarak davranışlarımıza bir yön vermek zorundayız. Yoksa şamar oğlanı olmaktan kurtulamaz, ağzımızla kuş tutsak haksız çıkarız. Bu yönde basınımıza çok büyük bir ödev düşüyor. Ama bunu anlatmak o kadar zor ki. Sizin öncülük yaptığınızı görmek biraz teselli veriyor. Bunun için de, bir Türk olarak müteşekkirim. Ümidim yavaş da olsa uyanmamızda, küfür silahına başvurmadan aynı silahları kullanarak karşı taarruza geçme zamanının geldiği inancına kavuşmamızda.

En derin saygılarımla.

Kasım YARGICI
London - 01.05.1978

SUAT TAŞER'den ATTİLÂ İLHAN'a...

Aziz kardeşim,

Mektubuma özür dileyerek başlıyorum. Bir kere, beni çok duygulandıran mektubunu, elime biraz geç almış olmakla birlikte, hemen cevaplamam gerekirdi; cevaplayamadım. Mektubun, Operaya gelmiş. Bense, 15 gündür Operaya uğramamaktayım. Onbeş günden bu yana ise, son oyunun hazırlıkları ve günlük gaileler elimi kolumu bağladı. Kısacası, geciktim, bağışla.

Hazırda tiyatro yazım yok; olunca yollayacağım. Şiir kitabım bu ayın sonunda çıkmış olacak. Güzün çıkarmayı tasarladığım sonuncu kitabımdan iki şiir sunuyorum. Çıkmak üzere olandan sunmak isterdim ama, ne çare ki, onda da gecikmiş oldum.

Yeni *"Yelken"*leri yollarsan memnun olurum.

Sağlıklar diler, sevgilerle selam ederim.

Suat TAŞER
Ankara- 15.04.1968

SALAH BİRSEL'den
ATTİLÂ İLHAN'a...

Azizim Attilâ İlhan,

Ben edebiyat kahveleri üzerine bir kitap hazırlıyorum. Bu kitapta *Baylan Pastanesi* de sık sık geçiyor. Bu pastanede bir zamanlar senin de post kurarak öğrenci yetiştirdiğini biliyorum. Sağdan soldan duyduğum şeylere bel bağlamadan bir de senin ağzından –birinci ağızdan- Baylan serüvenini dinlemek istedim. Bu konuda bana yararlı olur, senin Baylan yıllarını bana anlatmak istersen memnun olurum.

Tabii bunların büyük bir bölüğünü ilerde sen de belki anılarında anlatmak isteyeceksindir. Ama sanırım bana anlatacak bir şeylerin de vardır.

Sana şimdiden bin teşekkür.

Sevgi ve selam.

Salâh BİRSEL
07. 09. 1973

İki gözüm,

Gönderdiğin mektuba çok teşekkürler. Baylan pastanesi bölümü senin verdiğin bilgilerle bir hayli zenginledi.

Hoşçakal.

Yeniden bin teşekkür.

Salâh BİRSEL

VEDAT GÜNYOL'dan ATTİLÂ İLHAN'a...

Sayın, (izin verirseniz) sevgili A.İlhan,

Sizin, bir zamanlar değer verip, yazarları arasına katıldığınız, yazılarınızla değerlendirdiğiniz (sevip sevmediğinizi bilmiyorum ama) büyük katkıda bulunduğunuz *Yeni Ufuklar*, yirmi dört yıllık, ağır aksak, olumlu olumsuz yaşamına son verdi. Bir kapanış sayısıyla okurlara seslenmek istiyorum. Orhan Duru'nun aracılığıyla, ikinci elden, size sesimi duyurmak, ricalarda bulunmak, bağışlanmaz bir hata olmuş olabilir. Şimdi, size, doğrudan doğruya sesleniyorum. Kusurumu kabahatimi bilmem bağışlıyacak mısınız?

Bu kapanış sayısında, sizden, ön planda değer verdiğim, yazıları, romanları, şiirleri ile Türk edebiyatının yüceleri arasında saydığım sizden, bir daktiloluk yazınızın paha biçilmez katkısını istemeyi göze alıyorum.

Benden buncacık bir isteği esirgemiyeceğinizi umarak, size, sonsuz hayranlıklara dolu selamlarımı sunuyorum.

Vedat GÜNYOL
21. 09. 1976

ÖMER FARUK TOPRAK'tan ATTİLÂ İLHAN'a...

Kardeşim Attilâ, yıllardan sonra merhaba. *Susan Anadolu* çıktığı zaman, Fahir Önger'in bürosunda, sana kitap imzalamıştım. Sonradan hepsini Fahir postaladı. Seninkini yanlış bir adrese göndermiş olacak. Eline ulaşmayışı bundandır, sanıyorum. Bu mektupla birlikte *Susan Anadolu*'yu gönderiyorum.

Hüsamettin Bozok, senin adresimi ve kitabımı istediğini Tanrı tanık ki bana söylemedi. Herhalde unutmuş olacak.

Yelken'e memnunlukla yazarım. Bir noktada düşünceler tekrar birleşti. Bir süredir günlük benzeri birşeyler yazmağa başlamıştım zaten. İlk bölümü ulaştırıyorum sana. *Yelken*'i düzenli olarak izliyorum diyemem. İstanbul'da belli başlı yerlerde pek bulunmuyor. Sanatsever bir arkadaş ara sıra getiriyor bana. Örneğin, Dinamo'nun şiirlerinin bulunduğu sayıdan sonrasını, çıktıysa görmedim. Sen bana düzenli olarak gönderirsen, ya da göndermeleri için talimat verirsen memnun olurum.

63'te evlendim. 64'te bir Avrupa gezisi yaptık. Döndükten üç ay sonra enfarktüs geçirdim. Aylarca istirahat ettim. Fazla kiloları attım. Şimdi iyiyim, çalışıyorum. İstanbul'a gelirsen bekleriz muhakkak.

Çıkmış ya da çıkmamış deneme ve eleştirilerimden bir seçme yaptım. (*Edebiyat Kavgamız*) adını yazıyorum kitabın üzerine.

Anılar kitabı malum. Ama bitmedi daha.

Aragon'dan *Les Communiste*'leri mi çeviriyorsun? Malraux çevirini okumadım daha. Şiir kitabın ne zaman, nerde çıkacak?

Başarılar diler, gözlerinden öperim, beklerim.

Ömer Faruk TOPRAK
11.04.1968

Kardeşim Attilâ, mektubunu aldım. Fazla gecikmeden yazıyorum. Mübeccel Hanım'ı, Gazeteciler Cemiyeti'nde buldum. İkinci *"Günlük"*ü verdim. *Yelken* içeriği ile en iyi dergi olma yolunda. Başka kentleri bilmiyorum ama, İstanbul'da iyi dağıtılmıyor yalnız. Belli başlı yerlerde göremiyorum. Mübeccel Hanım, dergi sahibinin ilgisizliğinden yakındı. Aslında dergi sahipleri bütün olanaksızlıklara rağmen birer sömürücü olmaktan kurtulamıyorlar. Çoğu beceriksiz kişiler. Bu yüzden birçok dergiler bin'in üzerinde bir tirajı tutturamıyorlar.

Varlık'la aranızda ne oldu? O kaprisli ve tutucu Yaşar'ı bilmez değilsin. İşittiğime göre, senin herkese çatışına içerliyormuş. Adamın görüşüne bak. Herkese çatıyorsun diyor ama, haksız mı onu araştırmıyor. Karşısında hep evet efendimcileri görmek istiyor anlaşılan.

Rıfat, *Türk Solu*'nun sanat sayfasını yönetiyor. Doldurmakta güçlük çekiyorlar. Yazılarının tamamını orada yayınlıyor. Sana karşı bir kırıklığı olduğunu sanmıyorum.

*"Günlük"*lerin üçüncüsünü sana ulaştırıyorum. Temmuz'da belki biraz tatil yapacağım. O zaman makineye çekmek olanağını bulursam, daha fazlasını gönderirim. Bir iki sayı sonra şiir de yollarım. Dinamo'nun vakti çok. Biliyorsun bizden hergün sekiz saatimizi koparıp alıyorlar. Gene de muntazam yetiştiririm.

Eylül başında karımla birlikte turistik Akdeniz gezisi yapmak niyetindeyiz. İzmir'den geçeceğiz. Görüşürüz o vakit. Kaç yıl var karşılaşmadık. Özledim seni.

Mektubunu bekler, başarılar dilerim, gözlerinden öperim.

Ömer Faruk TOPRAK
07.06.1968

Kardeşim Attilâ, mektubunu aldım. Yazımı gönderiyorum. *Yelken*'in Temmuz sayısı da iyi. Yalnız o ticari ilanlar belli bir yerde toplansa, yazılarla karşı karşıya kalmasa daha iyi olmaz mı?

Mübeccel Hanım'la bir defa Gazeteciler Cemiyeti'nde görüşmüştüm. Ondan sonra beş-altı kez telefonla konuştuk. Bende de dürüst bir insan izlenimi bıraktı. Daha fazla bir bilgim yok. Hele çevresindekileri hiç bilmem. *İkinci Yeni* tayfasından ya da eski tüfekçilerden kimlerle ahbap, hiçbir bilgim yok. Bu konuda kulağıma bir şey çalınmadı. Telefonla yaptığımız konuşmalarda bu türden bir yakınma göstermiyor. Sana gelen söylentileri de bu nedenle bilemiyorum.

Yelken'le ilgilenmek sorununa gelince. Biliyorsun hergün 7-8 saatim ofiste. Bunun dışında ki saatler, evde okumakla-yazmakla geçiyor. Sık sık Babıali'ye bile gidemiyorum. Ancak Cumartesi günleri birkaç arkadaş görebiliyorum o kadar. Sonra sıhhatim de basımevleri ile boğuşmaya elverişli değil artık. Bana sorarsan, Mübeccel Hanım, ufak tefek aksamalar hariç- bu işi yürütebilecek yetenekte. Patronla arasının iyi olduğunu söylüyor. Çalıştığı yer bütün basımevlerine yakın olduğu için daima teması koruyabilir.

Sana geçen mektubumda da yazmıştım. Akdeniz seyahati için 1 Eylül'de karımla birlikte buradan hareket edeceğiz. 2 Eylül günü sabah İzmir'de oluruz. O gün akşama kadar orada kalacak gemi. Seni, Bilbaşar'ı, Kocagöz'ü görmek isteriz. Seni gazetede mi görebiliriz? Bana yazarsan, aramak olanağını buluruz, görüşürüz.

Bolca selam. Gözlerinden öperim.

Ömer Faruk TOPRAK
09.08.1968

GÜLTEN DAYIOĞLU'dan ATTİLÂ İLHAN'a...

Tutuklunun Günlüğü'nü kutlar sağlıkla sürekli başarılar dilerim

Gülten DAYIOĞLU
(telgraf) 25.9.74

Sırtlan Payı'ndaki başarınızdan ötürü kutlarım sizi. Saygılar sunarım.

Gülten DAYIOĞLU
(telgraf) 1. 7. 75

ÜMİT YAŞAR OĞUZCAN'dan ATTİLÂ İLHAN'a...

Sayın Attilâ İlhan,

3 yıldır *"Halk Şiiri"*, *"Divan Şiiri"*, *"Hayatta Olmayan 20. Yüzyıl Şairleri"* olarak hazırlayıp çıkardığım *Çukurova Duvar Takvimi* bu yıl yaşayan 12 Türk Şairine ayrılmıştır.

Değerli sanatçı dostum Semih Balcıoğlu'nun resimleyeceği söz konusu takvime sizin de 1 şiirinizi almama müsaadelerinizi rica ederim.

Değerli şiirinizin telif ücreti olarak 200.-T.L Türkiye İş Bankası İzmir Şubesi vasıtasıyla bugün adınıza havale olarak çıkarılmıştır.

Derin Saygı ve Sevgilerimle

Ümit Yaşar OĞUZCAN
29.06.1973

Sayın Attilâ İlhan,

Bildiğiniz gibi: içinde sizin de bulunduğunuz *"Şairlerin Seçtikleri"* adlı Antolojim Mart 1971'de *İş Bankası Kültür Yayınları* arasında çıkmıştı.

Kitabın çıkacağı günlerde ağır bir rahatsızlık geçirmem ve bu rahatsızlığın bir enfarktüs kriziyle sonuçlanması dolayısıyla eserin bazı bölümlerinde üzücü dizgi yanlışları olmuştu.

Bu yılın sonbaharında 2. baskısını yapacağımız kitapta bu gibi yanlışların olmamasını şüphesiz siz de arzu edersiniz. Yeni baskıyı eksiksiz ve yanlışsız çıkarmak amacıyla aşağıda belirttiğim ricalarımı Mayıs 1974 sonuna kadar yerine getirmenizi bekler, esirgemeyeceğinizi umduğum ilgileriniz için şimdiden teşekkürler ederim.

Kitapta bir sayfası resminiz, bir sayfası biyografiniz, 10 sayfası da şiirleriniz için olmak üzere size (12) sayfa ayrılmıştır.

Ayrılan bir sayfaya sığacak şekilde kısa bir biyografinizi,

Basılı şiir kitaplarınızın adları ile basım yıllarını,

Ayrılan 10 sayfaya sığacak kadar seçtiğiniz şiirlerin daktilo edilmiş örneklerini,

Resminizin altına konmak üzere beyaz kağıt üzerine siyah çini mürekkebiyle atılmış bir imza örneğinizi, yukarıda belirttiğim süre içersinde (P.K. 260 Sirkeci İstanbul) adresime taahhütlü olarak göndermenizi bekliyor, rica ediyorum.

Ümit Yaşar OĞUZCAN
29.04.1974

ATTİLÂ İLHAN'a

Edebiyat Dünyasından

MEKTUPLAR

İlk gençliğimiz, hayranı olduğumuz genç kızlara, bitmek tükenmek bilmez mektuplar yazmakla geçmiştir. (...) Salome ve Freud'un yakınlarıyla ya da birbirleriyle mektuplaşmaları da hem edebiyat, hem bilim düzeyinde, geriye ilginç belgeler bırakmıştır. (...) Buket Uzuner, Selim İleri, vb. (mektup yazanların) çoğu bugün, tanınmış, edebiyat tarihindeki yerini almış isimlerdir. (...) Mektuplar, gerçekte, ... insanın özeti sayılabilir. (....) Bu bakımdan mektupların acımasız tanıklığına diyecek yoktur. (...)Yazarlar arasındaki mektuplaşmaların açıklanıp yayımlanması, daha çok sanatçılar dünyadan elini eteğini çektikten sonra yapılmıştır... Yazanların çoğu henüz sağ iken benim bana yazılan mektupları yayımlamam, bütün hayatıma -ve fikriyatıma hükmetmiş olan "tutarlılık", açık ve aydınlık olmak tutkusuna dayanır. (...) Onları ben öteki tarafa geçmeden yayımlamak isteyişime gelince,.. mektup yazılan kişi ortada olmayınca, mektubu yazanlara, savunma hakkı kalsa da, itiraz ya da düzeltme hakkı tam kalamıyor;.. cevap hakkı ortadan kalkmış oluyor. Önemli bir kısmı sağken mektupların ortaya çıkmasında yarar çok. (...) Bir çok hallerde kolaylıkla kendi aleyhime dönebilecek "çıkışlar" yaptığımı, göz göre göre kötü niyetlilerin kuyumu kazmalarına olanak sağlayacak tavırlar koyduğumu herkes bilir. (...)

ATTİLÂ İLHAN

ISBN - 975-8410-18-0

9 789758 410187

otopsi